

Aniszi Kálmán
MARADJ ÖNMAGAD

Aniszi Kálmán

MARADJ ÖNMAGAD

© *Aniszi Kálmán* 2000

ISBN 963 552 355 6

Kiadja a Közlekedési Dokumentációs Kft.

Igazgató: Nagy Zoltán

Nyomdai előkészítés és nyomtatás:

KÖZDOK Digitális Nyomdaüzeme

Alak: A/5 terjedelem (A/5) ív

Munkaszám: K-/s

“ÚGY CSELEKEDJÜNK,
HOGY
MEGMARADJUNK!”

“ÚGY CSELEKEDJÜNK, HOGY MEGMARADJUNK!”

Készítsünk egy listát az ország, a nemzet előtt álló legfontosabb feladatokról. Főtiszteletű Püspök Úr, magában – talán egy-egy fehér éjszakán – bizonyára már többször elkészítette ezt a lajstromot, hisz nem túlzok, ha azt mondom, hogy sokunk szemében Hegedűs Loránt a haza lelkiismerete, akinek féltő-ostorozó szavait annyiszor hallottuk szószékről, katedrákról, konferenciákon. Melyek tehát azok a gondok, amelyek orvoslása nem tűr halasztást?

– Valamennyi közül a legsürgetőbb, mert a legsúlyosabb: a magyarság pusztá létének a kérdése. Hiszen az ötvenhatos forradalom legázolását követően az ország közvéleményét érintő sokkhatás oda vezetett, hogy 1957-től folyamatosan fogyatkozunk, és ha ezt egy ideig el is fedte a halálozási arányszámok átmeneti csökkenése és a korfa növekedése, az 1980-tól 1987-ig terjedő években már túlléptük a bűvös százezres fogyatkozási határt. Hét év alatt 115 ezerrel csökkent az ország lakossága, 1980 és 1995 között félmillióval, idén pedig már ötvenezeres a fogyatkozási szám rátája. Miközben a körülöttünk élő népek évi félmillióval szaporodnak, a magyarság évi félszázezres fogyása tragikus méretű. Nem volt még rá eset, hogy békeidőben a mohácsi csatavesztés duplájával fogyatkozunk, és valós “kilátás” legyen arra, hogy csakugyan hathétmilliónyi magyarsággal kelljen számolni a következő század negyvenes éveiben.

– Mi hát a teendő?

– Haladéktalanul ki kell alakítani egy pozitív népesezési politikát, mindenek előtt tudatformálással. Az élet alábecsülése a halál előjele. Az élet értékelésének egyik pólusán a régi ormánsági, a másikon meg a régi szatmári példabeszéd áll. Az előbbi szerint szégyelld, hogy testvéred van. Mert két egyke két család vagyonát egyesíti, egyébként szétosztódna a vagyon. Ez a mentalitás az or-

mánsági nép öngyilkosságához vezetett, Kodolányi János, kákicsi Kiss Géza, Csikesz Sándor és Fülep Lajos figyelmeztetései ellenére. A másik póluson a szatmári közmondás áll, amely szerint egy gyermek nem gyermek, két gyermek félgyermekek, három gyermek egy gyermek. De ez korántsem jelenti azt, hogy három gyereknél meg kell állni, hanem azt, hogy csak három gyerek után van szaporodás. Ezt a mentalitást feltétlenül be kellene táplálni minden érző szívbe, minden gondolkodó elmébe.

– Miért?

– Mert Kárpátalja kivételével élet- és gyermekellenesség uralkodik egész Magyarországon, és immár a határon túl is. Az egész magyarság népesedési szempontból egyetlen Ormánsággá vált/válik. A baranyai kistótfalui asszony esete a legijesztőbb példa erre. A szerencsétlen pára felkötötte magát a mestergerendára, amikor a harmadik unokája is megszületett, mert – mint mondta – nem bírja elviselni ezt a szégyent. Ebből a példából is láthatjuk, milyen mélypontról kell elindulni a tudatformálásban, egy új egészséges életszemlélet uralkodóvá tételében a magyar tájakon. Határon innen és határon túl. Az anyai hivatásnak, mint legmagasabb rendű hivatásnak a felértékelésében a közszellemet alakító tömegmédiának döntő szerepe van. Viszont ennek az akcióprogramnak feltétlenül számolnia kell azzal, hogy pusztán szellemi, lelki eszközökkel csak egy egészen kicsi százaléknyi töredékre, azokra lehet hatni, akik fogékonyak a korszakon átívelő értékrendre. A társadalom zöme már nem a hagyományos értékrend szerint él (ami a tradicionális társadalmakra jellemző), nem is belülről vezérelt (József Attila), hanem kívülről irányított (manipulált) tömeg, amint az D. Riesmann amerikai szociológus meggyőzően kifejtette.

– Jó fél évszázaddal ezelőtt Franciaországnak sikerült a fogyatkozás lejtőjéről visszafordítani és a növekedés és kibontakozás útjára állítani a népességet. Hogyan?

– Valóban, Franciaországban a harmincas, negyvenes években tragikusan fogyni kezdett a népesség, de egy új népesedési politikával sikerült ezt a folyamatot megállítani és megfordítani. Anélkül, hogy ennek az eléggé bonyo-

lult kérdésnek az elemzésében belemerülnénk, csupán megemlítem, hogy szociológusok, szakorvosok, pszichológusok, közgazdászok, pénzügyi szakemberek, lelkipapok egész hada vizsgálta – nagyon komolyan – ezt a gondot, igyekezve megőrizni a várandós anyát, hogy ennyivel jobban jár, ha megszüli gyermekét, mint ha nem szüli meg. Mert ott nem Bokros-csomag alapján, hanem a francia dicsőség (gloire) szerint értékelték-jutalmazták a gyermekszületéseket.

– Mi szülőotthonok helyett inkább mézárszékeket működtetünk...

– Nálunk az anyának csak egyetlen mondatot kell mondania: úgy érzi, hogy ő válságos helyzetben van, és máris megadják az engedélyt a megfogant élet elvételére. Minket az égvilágon semmi nem ment fel az alól a bűn alól, hogy nem tatár vagy török, német vagy orosz öldös bennünket, hanem a magyar irtja ki a magyart, nem fegyvernek élivel, hanem egy rettentő halálliturgia keretében. Ezt megállítandó, egy egészséges népesedéspolitikai határozatot kell hozni haladéktalanul, melyben szociológusok, szülészek, nőgyógyászok, a lélek ismerői és felelős országos politikusok felméri, milyen intézkedéseket kell foganatosítani ahhoz, hogy beinduljon egy pozitív népesedési tendencia. Hogyan kell nagy családok kialakítására ösztönözni a szülő nőket, az egy- vagy kétgyermekes családokat? Feltétlenül meg kell alkotni azt az egészséges népesedési törvényt, amelynek nyomán három, négy iskoláztható és személyes életüket kibontakoztatható gyermek szülessen. Nem szabad zöld utat engedni annak a tenyészetként terjedő felelőtlen felfogásnak, magatartásnak, amely lumpenproletáriátusi szinten tizen-négy, tizenöt gyermeket hoz vérfertőzés közepette a világra csak azért, mert nem hajlandó dolgozni, és mivel nyomorék gyermek(ek) után is kapja a pénzt, úgy gondolja, hogy számára ez a legegyszerűbb és legkényelmesebb formája a kenyérkeresetnek. Ez minőségileg – és mivel gyakori a korai halál – mennyiségileg is csak árt a népességnek, az országnak. Egészségtelen, álnépesedési gyilkos politika helyett egészséges sokasodási és kibontakozási politikát alkotni – ez a legsürgősebb feladat.

– El lehet várni ezt ettől a kormánytól?

– Ez a kormányzat mindent elkövet azért, hogy ez a negatív népesedési tendencia katasztrofális méreteket öltjön. Teszi ezt a birtokában lévő tömegkommunikációval, szellemi ráhatásokkal, manipulatív, Bokros-csomaggal, a depresszió kábítószeres és alkoholos „orvoslásának” engedélyezésével, egyszerűen minden lehetséges eszközzel, hogy szalonképesen kipusztuljunk.

– Ha ez így van, úgy aligha lehet véletlen. Mintha minden, ami a romlás felé viszi az országot, valamiféle titkos megállapodás és forgatókönyv szerint történne...

– Hozzáértők nem egyszer kijelentették, hogy ami itt folyik, a népgyilkosság, etnocídium. Ilyen méretű népfojgatóztatás soha, sehol nem volt a világtörténelemben. Népiirtás persze történt az előző századokban és a huszadikban is. Például Kambodzsában, irgalmatlanul, fegyverrel élivel. De így szalonképesen? Egy jogállam keretei között? Úgy, hogy még feljajdulni se jusson eszébe senkinek, amidőn egyik évben egy Cegléd, a másikban egy Szekszárd, majd egy Nagykőrös, nemsokára pedig tán már egy Székesfehérvár törlődik le Magyarországtól, ez egyszerűen páratlan.

– Talán ha gazdagabbak lennénk...

– Sokan közülük azt mondják, hogy a jelenlegi gazdaságpolitikának nincs alternatívája. Ez hazugság! El kell rendelni az értékén mélyen alul elherdált országos javak elidegenítésének szigorú felülvizsgálatát, ezek országos tulajdonba való visszavétele éppen annyira szükséges, mint az ország adósságának a revidálása. Az ország javainak nyolcvan százaléka már idegen kézben van. Amikor a bukaresti református gyülekezet meghívott, hogy látogassam meg a Kárpátokon túli gyülekezeteket, Konstancán, majd a csángók között Lészpeden, előadásom után, a jelenlévők egy emberként szögezték nekem a kérdést: Mit csináltok ti, hogy idegen kézbe juttatjátok a magyar földet? Ha a bukaresti parlamentben eszébe jutna valakinek akár egy négyzetcentiméternyi romániai földet idegen kézbe adni, az illető egészen biztosan nem hagyná el (szabadon) a parlament épületét!

– Így kezdődött Erdély idegen kézre juttatása is. Az

Albina és más román bankok fölvásárolták a magyar földeket.

– Amiből igazán tanulni kellett volna. Ehelyett mi történik? A kiszaggatott szívű hazának a további trianonizálása folyik. Immár nemcsak népesedési vonalon, hogy ezt a kis területet se tölthessük be, hanem a haza földjének elidegenítésével is. Új, racionális gazdaságpolitika kell, amely szerint alkalmazkodunk ugyan a XX. Század végi és a XXI. Század eleji világgazdasághoz, de úgy, hogy a magyar földnek és üzemeknek magyar gazdáik legyenek. Úgy hívjuk be a magyar gazdaságba az idegen tőkét, hogy százalékarányosan ők is jól járjanak, de mi a magunk urai maradjunk. Ezért minden olyan párt, amely arról beszél, hogy rendszerváltozás immár nem kell, csak kormányváltás, hiába hirdet új egészségügyi, kultúr-, iskolaügyi és népesedési politikát, mert kérдем én, honnan veszi hozzá a pénzt, amikor már szinte semmi nem a mienk. Csak egy új gazdaságpolitika radikalizálhatja a népesedési politikát, szavatolhatja az új kultúr- és egészségügyi, a határon inneni és túli megmaradás-politikát.

– Az oktatás-nevelés is válságos időket él. A Nemzeti Alaptanterv ahelyett, hogy erősítené az ifjú nemzedékek önazonosság-tudatát, elkozmozpolitizálja az oktatási-nevelési rendszert.

– Odajutottunk, hogy a Himnusz, meg a Szózat sem kötelező már, csak ajánlott tantárgy egy-egy óra keretében. Történelmi és irodalmi, szellemi öntudatától megfosztani egy népet, azt jelenti, hogy saját azonosságától fosztják meg. Azt akarják elérni, hogy Robert Musil tulajdonságok nélküli emberévé váljon az egész nemzet. Rendkívül fontosnak tartom a célországággá vált Magyarországot megtisztítását a kábítószer-fogyasztás és kereskedelem szörnyűségeitől. Hogy lehet az, hogy ezer halálos adagért még nem jár börtönbüntetés, ha a fiatal magánál tartja? És nem csak a kábítószer fogyasztás, hanem az alkoholizálás ellen is szót kell emelni. A kocsmák gombamód szaporodnak, miközben a kórházakat leépítik. Gyülekezletlátogató lelkipásztorként ismét és újfent visszahallom: Tiszteletes úr, az ennivalót vegyem meg, hogy éhen ne haljak, vagy a gyógyszert, hogy meg ne haljak? Mert a

kettőt együtt, a gyógyszer- és az élelmiszerárak rettentő emelkedése miatt, az idősek nem képesek megfizetni. Hol itt a szociális érzékenység!?

– Érzékenység (empátia) nemcsak itt nem tapasztalható a szociálliberális kormány részéről, hanem a határon túli magyarság jövője, sorsa iránt sem.

– Senki ne várja el tőlünk, hogy mi, a magunk Trianon utáni helyzetében, amikor minden harmadik magyarul beszélő és érző lélek az anyaország határain kívül él, közömbösen vegyük tudomásul a szlovákiai nyelvtörvényt. Hogy ne emeljünk szót az erdélyi és királyhágómelléki református egyházi javak visszaadásáért, amikor még egyetlen iskolaépületet és a törvény szerint visszajáró egyetlen ingatlant sem adtak vissza nekik. Senki ne kívánja el, hogy ne emeljük fel szavunkat a kárpátaljai diakóniai segélyeknek a határon való feltartóztatása ellen. Hogy ne akarjunk egy emberként segíteni a Vajdaságban és Horvátországban lerombolt, felégetett templomok újjáépítésében, hisz ők valamennyien csontunkból való csont, ha ők elpusztulnak, mi is elpusztulunk, mint ahogy a mi pusztulásunk, az ő elveszésüket is jelenti.

– Az autonómia-törekvésekről sem szabadna lemondani, ha azok reálpolitikailag beleilleszkednek az összeurópai képbe.

– Hogyha ezek a törekvések magától értetődőek Nyugat-Európában, nem látom be, hogy miért lenne ez szélsőjobbra emlékeztető merénylet Közép- és Kelet-Európában. Tömeges szélsőjobb és szélsőbal politikai képlet az Atlanti-óceántól az Uralig terjedő Európában talán csak Oroszországban található, ahol a szovjet reminiszcenciák és nagyhatalmi álmok még kedveznek a szélsőbal képleteknek. Ami természetesen könnyen átcsaphat szélsőjobbra. De az orosz határon innen ilyen szélsőségek nincsenek. Egy-két gőzös fejben szélsőjobb és szélsőbalos eszmék még maradhattak ugyan, de ezek oly erőtlenné, hogy nem jelentenek semminő komoly veszélyt.

Magyarországnál maradva: hiába hivatkoznak álliberális erők arra, hogy a nemzet élet-halál kérdéseit szóvá tevő politikai formulák szélsőjobb politikai alakzatok, ez éppen annyira nem igaz, mint az, amikor mások azzal

riogatnak, hogy ha a totális diktatúra kommunista pártjának utódpartja, az MSZP ismét kormányra kerül, akkor majd jön a szélsőbal és visszatér a sztálinizmus. Ezt az európai körülmények egyszerűen lehetetlenné teszik! Akit szélsőbalnak állítottak be, az MSZP, a legvadkapitalistább alakzattá változott. Aki pedig nála is baloldalibb (Munkáspárt), az már rég anakronizmus. Mint ahogy a 0,1%-os jobboldaliság részéről sem fenyeget senkit hitlerizmus. Ezért tehát le kell leplezni azokat, akik a magyarság élet-halál kérdésében a jónak a radikalizmusát – vad propagandával! – a rossz extremitásának kiáltják ki. Amire semmi szükség, az a szélsőjobb és a szélsőbal véglegessége. De hogy annak a nép-, nemzet-, és országpusztulásnak az orvoslásában, amelyben a mi kicsi Magyarországnak vergődik, szükség van radikalizmusra, azaz: gyökerekig hatoló megoldásra, ahhoz nem fér kétség. Ha valaki elájult, és csak „kíméletes” mesterséges lélegeztetésben részesítik, akkor biztosan elpusztul. Csak egy radikális beavatkozás vezet oda, hogy a végveszélybe jutott szenvedő magához tér, feléled. Szélsőségmentes radikalizmus – egyedül ez tarthat meg bennünket! A megmaradás nevében szoktam mondani, hogy: Egyébként azt tanácsolom, hogy Magyarországot meg kell menteni!

– Több mint furcsa, hogy amíg Szlovénia, Horvátország, Szlovákia minden teketória nélkül megadta a kettős állampolgárságot a határain kívül élő nemzettestvéreinek, Olaszország is az isztriai olaszoknak, addig a magyar kormány nem hajlandó megtenni ezt a lépést, ismételt felszólítás ellenére sem, jóllehet az összmagyarság egyharmada él az anyaország határain kívül. Pedig ha a kisebbségben, szórványban, idegen nyelvi környezetben küszködő magyar ember tudatában van annak, hogy immár nemcsak anyanyelvében, érzelmeiben, hanem jogilag is hozzátartozik a nemzet nagy családjához, ez hihetetlen mértékben megerősíti őt magyarságában, erőt ad további küzdelmeihez. A kettős állampolgárság a magyar kisebbség megmaradásának egyik alappillére lenne.

– Ebben az egészben az az életellenesen sátáni és nemzetpusztítóan szörnyűsége, hogy mielőtt a pozitív életigazságokat kilúgozták az emberekből – a kádári gu-

lyáskommunizmus jeligéje alatt –, átítatták őket az erkölcsképző szerveket megrohasztó szurrogátummal, amely szerint ilyen jó dolga még sohasem volt a magyar népnek. Abban a viszonylagos jólétben adagolták be nekik, hogy az életszínvonal több mint az élet, hogy a népben-nemzetben gondolkozás múltbeli atavizmus, teljes kortévesztés, és hogy a magyarság ezeréves tragédiája abból származott, hogy a magyarok magyarok akartak lenni. Hogy azért nem lehettünk igazán európeerek és egyetemlegesen távlatosak, mert magyarokodunk. Hogy mennyire ellenünk irányul ez az aljas mérnylet, az is mutatja, hogy még a magyarból is hiányzik, nemhogy más nemzetek nyelvéből az, hogy valaki románkodik, szlovákkodik, németkedik, angolkodik, franciáskodik... Szemükben súlyos bűnt követ el az, aki magát emberként vállalja népi, nemzeti azonosságát és teljesíti a Teleki Pál-i programot: Merjünk magyarok lenni! Fel kell ismerni, hogy népnemzeti önazonosság vállalása nélkül senki sem lehet világpolgár. Aki elveszíti népi, nemzeti tudatát, elveszíti az anyaföldhöz tartozás érzését is: otthontalan és gyökértelen lesz. Nemhiába mondja Tamási Ábele: Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Akit megfosztanak népi, nemzeti önazonosság-tudatától, annak talpa alól kihúzzák az anyaföldet, és beteljesednek rajta Nietzsche rettentő sorai: A varjúraj a város felé surrog tova, / Hó lesz hamar, jaj annak, akinek nincs otthona.

– Pedig az Európai Unióba való betago­lódással Magyarországot is ilyen veszély fenyegeti, ha a nemzet nem őrzi meg önazonosságát.

– Életbevágóan fontos tudnom, hogy mielőtt elengedem a gyermeket az iskolába, ne csak megtanítsam neki, hanem belé is idegeztessen a családon kívüli helyzetekben uralkodó alapvető viselkedési szabályokat, normákat, különben az idegen környezetben a rossz példák óhatatlanul elragadják. Mert mindig könnyebb lefelé zuhanni, mint felfelé szárnyalni. Ugyanúgy életveszélyes népi, nemzeti önazonosság-tudat nélkül bekerülni egy nagy európai vagy amerikai olvasztótégelybe. Ezzel a legkomolyabban számolni kell.

– Választás előtt áll az ország. Mit kell tennünk, hogy végre jó irányba forduljon az ország kormányrúdjá?

– Radikális népi, nemzeti elkötelezettséggel okosan szelektáljunk a pártprogramok között. Ha a szélsőségmentes radikalizmus megjelenik és a nép ezt igenli, akkor ez azt jelenti, hogy mi többen vagyunk, mint azok, akik az ország további leépülésére és pusztulására szavaznak. De tudni kell, hogy ők igen szervezettek, a pénz hatalma és a tömegkommunikációs eszközök szinte teljes mértékben az ő kezükben vannak. Az ország többsége ebben a tekintetben szevezetlen, a tömegkommunikáció terén teljesen visszaszorított, pénzügyileg, pedig erősen korlátozott. Ennek ellenére, ha átfut rajtunk a nemlét iszonya, és a halálsokkból életsokk lesz – igenis győzni fogunk. A népi, nemzeti radikális ellenzék parlamentbe jutása – a jelek szerint – már biztosra vehető. Ez feltétlenül egy új színt és új hangot fog jelenteni. Ha a szétfoszlatott ellenzék legjobbainak sikerül összefogniuk az ország, a nemzet megmentése érdekében, akkor minden remény megvan arra, hogy mi kerüljünk ki győztesen ebből a megméretetésből. Mintha az életünkért, gyermekeink iskolázathatóságáért és felnevelhetőségéért, magyar nyelven való megszólalhatásért és el nem tiporhatóságért szavoznánk, úgy szavazzunk!

Járva az országot, azt tapasztalom, hogy még a legegyszerűbb emberek is igénylik a szélsőségmentes radikalizmust. Egyezünk meg mindazokkal akik a népi, nemzeti irányzathoz közelebb állnak, mint a jelenlegi országveszejtő kormánykoalícióhoz. Ébresszük fel közömbösségükből a „minden mindegy, úgylis mindegy” kishitűeket, állítsuk magunk mellé őket, most, amíg lehet. A haza és a nemzet minden álságtól mentes szolgálata, az igaz emberek testvéri összefogása és egyet akarása – hitemre – csodákat művelet – művelt is nemegyszer a történelemben –, és jó irányba fordít(hat)ja történelmünk menetét.

Úgy legyen!

Nyugati Magyarság – Hungarians of the West –
Hongrois d'Occident 1998. április

ELVEGYÜLNI VAGY KIVÁLNI?

Úgy tűnik, hogy ennek a század- és ezredvégnek legfőbb dilemmája önmagunk maradni vagy beolvadni, elkülönülni vagy elvegyülni, arctalanná szürkülni a mindent egy-neművé foncsorozó globalizációs folyamatban. Attól függően, hogy ki hogy viszonyul ehhez a kapitális kérdéshez, határozza meg egyének és közösségek, népek és nemzetek jövőbeni teendőit, a világi társadalmakban csakúgy, mint egyházon belül és az egyházak között.

Ezekről és a velük szervesen összefüggő rendkívül időszerű kérdésekről beszélgettünk a Dunamelléki Református Egyházkerület Iskolaügyi Főtanácsosával, a Duna-melléki Református Egyházkerület Főgondnokával, az Országos Közoktatás-szolgáltató Iroda főmunkatársával, Takaró Mihály tanár úrral.

– A XX. század végén két olyan hatás éri - rendszertől, földrajzi elhelyezkedéstől és minden egyébtől függetlenül - az embereket, ami alól senki sem vonhatja ki magát. Ez a szekularizáció és a globalizáció.

Egy szekularizált és erőszakosan globalizálódó világban kell megfogalmaznia az egyháznak is önmagát: helyét és szerepét, feladatát és küldetését.

Meggyőződésem szerint egy mindent tudatosan össze-mosó szinkretista világban az egyháznak nem az elvegyü-lést, hanem a kiválást kell választania. Elvegyülni vagy kiválni, ez az alapkérdés. Pillanatig sem kétséges, hogy az egyház számára a második a helyes út.

Hisz az elvegyülés azt jelenti, hogy az egyház követi a világot, vele együtt maga is elvilágiasodik. Riasztó példá-kat látunk Nyugaton a szekularizált egyház tökéletes csődjére.

– Néhány nappal ezelőtt érkeztél haza Dél-Koreából. Mit tapasztaltál ebben a távol-keleti országban?

– Fantasztikus dolgokat láttam. Őszintén vágyik oda vissza a szívem, mert minthogyha a száz- százötven évvel ezelőtti keresztyénséggel találkoztam volna. Roppant ko-molyan veszik a keresztyénségüket. Meglepett, hogy el-

térően tőlünk, nem keverik össze a világot és az egyházat. Ez hallatlanul fontos. Mert egyáltalán nem mindegy, hogy mi van miben. A közérthetőség kedvéért egy képpel élek. A világ tengerén úszik az egyház hajója. Ez Istentől így van rendelve: „Adlak benneteket bárányokul a farkasok közé”. Ha azonban az egyház hajójába beleömlik a világ tengerének vize, az hamarabb vagy később óhatatlanul elsüllyed. Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy az egyház van a világban, vagy a világ van az egyházban. Természetesen az egyháznak kell lenni a világban, vagyis az egyháznak egyháznak kell maradnia.

De a XX. század végén egy óriási dilemma elé került az egyház: hogyan tovább? Hitem szerint az egyháznak nem lehet más útja, mint Krisztus felmutatása a világban. És nem lehet más célja sem, mint Krisztus felmutatása a világban. „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket!” Ez a legfőbb parancs, a missziói parancs. Ebben a parancsban Krisztus azt bízta ránk, hogy mutassuk fel Istent, és hirdessük, hogy a megoldás Jézus. Az ehhez vezető út pedig az egyháznak a társadalomban való újraszervesülése. Nem a politikában, hanem a társadalomban.

Ezért úgy gondolom, hogy az egyháznak vissza kell térnie régi igazságaihoz, és határozottan ragaszkodnia kell hozzájuk. A bűnt bűnnek kell nevezni és nem máságnak. A megoldást Krisztusnak kell nevezni és nem másnak. Ez ilyen egyszerű.

– Kérdezem hát én is: hogyan tovább?

– Meggyőződésem, hogy az európai keresztyénséget minden kétséget kizáróan meg kell reformálni. Az európai keresztyén egyházaknak el kell gondolkozniuk azon, hogy az az út, amelyen járnak, hova vezetett.

Félelmetesnek tartom, hogy az egyik nagy protestáns országban, Hollandiában nem is olyan rég a parlament elfogadta az egyneműek házasságát. Sőt, azt is elfogadta, hogy az egyneműek gyermekeket nevelhessenek fel. A döntést egy közvélemény-kutatás előzte meg, és a lakosság több mint 63 százaléka támogatta a javaslatot. Ezt azért tartom ijesztőnek, mert bárhova nézek a nyugati keresztyénségben, mindenütt azt látom, hogy az elvegyülést választották: nem merik vállalni a Szentírásból fakadó

konzekvenciák kimondását, elszakadtak az alaptól.

Az a hajó azonban, amelyet a világtenger vize elsüllyeszt, nem egyszeriben, azonnal pusztul el. Nyugaton még megvannak a keresztyén egyházak, hatalmas körvonalaik jól kivehetők a kristálytisza vízben. Csak egyet nem tud ez a megfeneklett hajó, azt, amiért megépült, elvinni az egyik partról a másikra az „utazókat”, az eredendő bűnösség állapotából eljuttatni az embereket Krisztusig. Erre már nem képes a nyugati keresztyén egyház.

– És az itthoni?

– A magyar református egyháznak is szembe kell néznie ezzel a kérdéssel. Óhatatlanul el kell döntenie, kihez akar igazodni, a világhoz vagy a Szentíráshoz? S noha ez nem történhet meg konfliktusok nélkül, az egyháznak vállalnia kell a velejáró kellemetlenséget. Mert ha meg akarja őrizni önálló szerepét, és ha valóban a társadalom lelkiismerete kíván lenni, úgy nem a világ, hanem csakis a krisztusi elvárásokhoz kell igazodnia.

Ez nem valamiféle fundamentalizmus vagy visszafordulás a középkorba, hanem életmentő recept a XXI. századra. Egy mindent szürkévé foncsorozó globalizált világban csak akkor van szükség egyházra, ha az képes túlmutatni önmagán. Az önmagán túl mutatni képtelen egyházra nem lesz szüksége a jövő századnak.

– Csakhogy Mammon csábos, hatalmas erejű, szinte esélytelennek tűnik, aki fellépni merészel ellene.

– Ezzel nem értek egyet. Mert a szekularizáció teljesen más gyökerekből táplálkozik Nyugaton, mint például Magyarországon. Nyugaton az egyháztól való elfordulás „szerves fejlődés” eredménye. Hollandiában egy gyermek négy-öt éves korától kezdve rendre megismeri a keresztyénség tanításait, és felnőttként, 18, 20, 25 éves korában maga dönti el, hogy megmarad az egyházban, vagy elfordul tőle.

Ezzel szemben Magyarországon a szekularizáció alapja nem a szuverén döntés, hanem a tudatlanság. Nálunk százezrek, milliók egyszerűen nem ismerik a keresztyénség tanításait. Nem azért utasítják el, mert olyan a meggyőződésük, hanem, mert nem ismerik azt, amitől elfordulnak. Ez óriási különbség!

Magyarországon a szekularizáció nem szerves fejlődés révén alakult ki, hanem erőszakosan, a negyven éves kommunista-ateista diktatúra „eredményeként”, azáltal, hogy az emberek elől elzárták a választás lehetőségét. Éppen ezt a lehetőséget kell hogy megadja most az egyház és az egyházi iskola az embereknek. Ezért vagyok bizakodó, remélem, hiszem, hogy Magyarországon a szekularizáció legalábbis lassítható. Meg vagyok győződve róla, hogy ha az egyház visszatér ahhoz, ami eredendően rá bízott - ma nem azt cselekszi, legfennebb részben teszi, ami legfőbb hivatása -, megállítható a tömegek elvándorlása a tételes vallástól, az egyháztól.

– Nevezzük nevén a dolgot!

– Az egyház ma defenzív, a jelenségekre reagáló, követő politikát folytat, ahelyett, hogy megpróbálná befolyásolni az eseményeket, „offenzív” lenne. Ez a legrosszabb, amit tehet.

Az egyház defenzívába szorulása alapvetően felfogásbeli kérdés. Mi ma elsőrendűen azt tartjuk fontosnak, hogy megfeleljünk az állam elvárásainak. Az államnak nyilván meg kell felelni bizonyos tekintetben, hisz az Isten az embereket társadalomban élő lényeknek teremtette. Csakhogy sónak és világosságnak adott - erről sem szabad megfeledkezni!

A reformáció egyik jelmondatát így szoktuk magyarul tolmácsolni: visszafordulni az alapokhoz. Én ezt ilyen módon korrigálom: odafordulni az alapokhoz. Nem vagyok híve az elzárkózásnak, se a visszafordulásnak, de híve vagyok az odafordulásnak. Az Igéhez fordulni nem visszafordulást, hanem odafordulást jelent. Az egyháznak a jövőben sokkal jobban kell koncentrálnia az Igére, azokra a feladatokra kell elsőrendűen összpontosítani, amelyeket a Szentírásban megismerhettünk.

– Kifejezéssel élve, az odafordulást egyaránt időszerrűnek és sürgetőnek érzed a római katolikus és az ortodox egyház részéről is? A világot átjáró liberalizmus kísértet-szelleme nemigen tesz különbséget felekezetek közt...

– Ma értéket őrizni, konzervatívnak lenni azt is jelenti: biztosítjuk annak a lehetőségét, hogy újra odafordulhassunk az Igéhez. Nem valamiféle konzervatív forradalom

ez, hanem az egyetlen lehetőség arra, hogy az erkölcsi-
ben, életvitelében és világlátásában Istentől elforduló és
megrothadni készülő emberiség megmenekülhessen. A
beköszönő új század legnagyobb kérdése: vagy Istenhez,
a keresztyénséghez fordul újra az ember, vagy nem lesz
XXI. század vége. Mert a napjainkban tapasztalható
óriási erkölcsi eróziót csak a keresztyénséghez való oda-
fordulás képes megállítani.

Egy posztmodern tolerancia-elmélet szerint, amit
mindenhol hirdetnek, nem mondok vele újdonságot, a
világot átfogó nagy nézetrendszerek lényegileg azonos
értékűek, tehát nem érdemes ütköztetni őket. Ez a szélső-
liberális posztmodern tan képezi az elméleti alapját, lehe-
tőségét annak, hogy kijelentsék: mondjunk le a legna-
gyobb parancsolatról, a misszióról. Ne akarjuk megtérí-
teni a budhistát, tiszteljük őt mint budhistát. Zsidó hittest-
vérünknek ne mondjunk Jézust, tiszteljük benne, hogy ő
óhitű. Egy muzulmán embernek ne hirdessük a Megvál-
tót, tiszteljük felfogását a világról.

Azt a mélységesen téves tolerancia-elméletet, amely
szerint a világokat átfogó nagy nézetrendszerek lényegi-
leg azonos értékűek, egy keresztyén ember nem vallhatja
a magáénak. Nincs sok igazság, mint ahogy nincs sok
Isten sem. Egy Isten van, és egy igazság, az ő igazsága.
Az igazságot Isten a szeretetben mutatta föl, a megteste-
sült szeretet pedig Jézus Krisztus. A keresztyén egyházak-
nak tehát nem lehet más dolguk, mint visszatérni eredeti
céljukhoz: odafordulni az Íráshoz, és felmutatni a világ-
nak Jézust, mint egyedüli megoldást.

Keresztyénként én nem tudok mást üzeni egy bud-
hista testvéremnek, mint azt, hogy őerte is meghalt Jézus
Krisztus, s hogy Jézus azt mondta, „Én vagyok az ajtó.
Senki sem mehet az Atyához, csakis én általam.” Szükség
van tehát a „semper reformaræ debat”, a mindig refor-
málni gondolatának felelevenítésére, mert az egyháznak
holnap már lehetetlen lesz úgy folytatni, mint tette volt a
XX. században.

– Keletkezése idején a protestantizmusnak a hitélet
elmélyítése és bensőségessé tétele volt az egyik alapvető
célja. Sok minden más mellett arra törekedett, hogy a

hívők intellektuálisan is fogják fel, ugyanakkor éljék is meg hitüket. Történelmi tény, hogy a reformációnak nemcsak nagyon komoly pozitív hitéleti konzekvenciái voltak, hanem – azzal, hogy kaput nyitott az ember végtelenül gazdag lelki világára – az irodalom, a művészetek is felvirágoztak, nem is szólva a protestáns mozgalmak kultúrtörténeti jelentőségéről.

Századokon át úgy tűnt, hogy ez a pozitív folyamat egyre csak mélyül, gazdagodik...

A protestáns egyházak Nyugaton tapasztalható válságáról beszélgetve, a kolozsvári Protestáns Teológiai Akadémia egyik jeles professzora – az okokra utalva – a következőket mondta: „... Igen ám, csak hogy az átlagember, ha teheti, mindig a kisebb ellenállás vonalán halad, tartózkodik a fokozottabb szellemi erőfeszítésektől. Nagyobb hatással van rá az, amit lát és hall, a közvetlen érzékelés, mint az, amit racionálisan kell felfognia és feldolgoznia. Magyarán: nagyobb élményt jelentenek számára az évszázadok alatt művészivé csiszolt egyházi szertartások, mint a szószékről elhangzó prédikáció. Ezért nekem úgy tűnik, hogy a nem protestáns történelmi keresztyén egyházaknak – római katolikus, pravoszláv, ortodox – a szekularizáció körülményei közt nagyobb esélyük van a hívők megtartására. E tekintetben a református egyház áll a legrosszabbul, a legjobban pedig az ortodox. Egyet értesz ezzel?

– Így van. A keresztyénség szempontjából az ezredvég fordulópontot jelent azért is, mert nemcsak a jövőbeni utat kell eldönteni, hanem a módszert is. A keresztyénség Európában láthatóan meggyengült, elerőtlenedett, missziója roppant hatástalan. Ma ott tartunk, hogy a nyugat-európai keresztyénség újra missziós területté válik.

Bármilyen furcsa is, megfordulni látszanak a folyamatok. Dél-koreai keresztyén testvéreink, akikhez éppen száz éve vitték el a prezsbiterianizmus eszméit, most sorra nyitják meg Európában missziós központjaikat. Ez azért félelmetes jelkép, mert ezekre a missziós központokra igen nagy szükség van.

Dél-Koreában ugyanúgy ismerik a gépkocsit, a számítógépet, az internetet és mindent, ami a modern élet velejárója, mint Európában, hisz egy roppant dinamiku-

san fejlődő ország. De távol-keleti testvéreink különbséget tudnak tenni eszköz és cél között. Ők a technika minden vívmányát eszköznek és nem célnak tekintik. A technika fejlődésében nem Isten detronizálásának eszközét látják, hanem az isteni dicsőség hirdetésének bővülő lehetőségeit.

– És mi a helyzet itthon?

– A magyar keresztyénség helyzete roppant ellentmondásos. Elsősorban azért, mert – nekem legalábbis úgy tűnik – a nagy történelmi egyházak nem ismerték fel azokat az alapvető kérdéseket, amelyekkel haladéktalanul foglalkozniuk kell. Láthatni ezt a lelkészképzésben és a társadalmi kapcsolattartásban csakúgy, mint azokban a megkésett és néha százalmasan gyenge reakciókban, ahogyan a református egyház bizonyos társadalmi kérdésekhez viszonyul.

Magyarországon valójában három nagy történelmi egyházról beszélhetünk, a katolikusról, a reformátusról és az evangélikusról. Ez egyben lélekszámi sorrend is. A hat és fél millió katolikus, a két és fél millió református mellett a mintegy három, négyszázezres evangélikus tömeg jelentik a három nagy keresztyén bázist.

Ezeknek az egyházaknak már rég meg kellett volna vizsgálniuk kommunikációs lehetőségeiket, korlátjaikat, és megállapítani a cselekvés irányait önmaguk számára.

Közhelyszámba menő igazság, hogy információs társadalomban élünk. Manapság szinte minden kommunikációs kérdés. Az embereknek már-már elégük van abból, hogy mindenki csak informálni akarja őket, hogy a rádió, a televízió, az írott sajtó, az egész média ontják az információkat, de senki nem akarja meghallgatni őket. A társadalomnak nem információözönre van szüksége – amúgy sem tudja feldolgozni –, hanem kommunikációra.

– Információözön helyett korrekt tájékoztatás és párbeszéd?

– A keresztyénség születésétől kezdve szent kommunikáció Isten és teremtménye, az ember között. Mára erről a kommunikatív szerepről a társadalom majd minden tényezője lemondott. Ha az egyház visszatér arra az útra, amelyen Jézus Krisztus parancsa szerint járnia kell, a

keresztyénség megnyerheti a XXI. századot. Hisz tanítványt tenni a népeket csak kommunikáció, párbeszéd útján lehetséges.

Ezt nagyon komolyan kell venni. A lelkészképzésben például kellő helyet kell biztosítani a kommunikációelméletnek. A leendő lelkészeknek nemcsak azt kellene tanítani, hogy mit hiszünk, hanem azt is, hogy mit nem hiszünk. Ma egy református lelkész a gyermek-istentiszteletek keretében, az ifjúsági és Biblia-órákon olyan kérdésekkel kerülhet szembe, amikre láthatóan nincs felkészülve. Több mint kellemetlen, ha egy tizenkét éves gyerek hittanórán megkérdezi az oktatóját, mi a véleménye a zöld mozgalomról, az anarchopankokról, a szabadkőművességről, és lelkésze, hitoktatója tanácstalanul, megszegyenülve áll a kérdések előtt.

Miért fontos az oktatókat korszerű ismeretekkel felvértezni? Azért, mert a gyerek kérdez egyszer, kérdez kétszer, de ha másodszor sem kap választ az őt foglalkoztató kérdésekre, soha többé nem fog kérdezni. Ilyen a gyerek.

Legalább ennyire fontos felvértezni az embereket a tévítanításokkal, például a new age-el (új kor) szemben is. Képtelenség, hogy éveken keresztül sem hitoktatóink, sem lelkészjelöltjeink nem tanulnak semmit róla. Miközben a new age, a XXI. század egyféle „valláspótléka” olyan veszélyes szinkretista áramlat, amely ellen csak úgy lehet eredményesen védekezni, ha alaposan megismerjük.

Ebben a kérdésben katolikus testvéreink jóval előttünk járnak. Hittanosaik számára máris kis sorozatot jelentettek meg a legveszélyesebb szektákról.

A református egyház, sajnos, nem reagál sem a szektajelenségre, sem a new age kihívásaira. Nagyon vontottan, félénken és kétlaki módon nyilvánít véleményt alapvető társadalmi kérdésekben, attól félve, nehogy a politizálás bűnébe essék. Márpedig állást foglalni születésről és halálról, nem politizálás kérdése.

A mai magyar református egyház döntően ott téved, hogy nem a társadalomba akar újraszervesülni. Pedig mindezekről maga a Szentírás tanít. Az egyháznak társadalmi és nem politikai szinten kell megfogalmaznia a ma-

ga igazságait. Ez kell hogy legyen mindenféle egyházi ki-nyilatkoztatás alapja. Az egyház hatalmi politizálását a történelem megítélte. Viszont az egyháznak a társadalomban való szolgálta krisztusi parancs. És ez a lényeg.

– Ennek a szolgálatnak csak magasan kvalifikált, és az ügynek elkötelezett szakemberekkel lehet eleget tenni...

– Épp tíz évvel vagyunk a rendszerváltozás után, érdemes hát mérleget vonni az egyházi oktatásról. Én úgy látom, hogy az eltelt tíz esztendő az egyházi oktatás szempontjából óriási eredményeket hozott, melyek persze nem minden ellentmondás nélkül születtek meg. Elsősorban azért, mert a kilencvenes évek elején sokan nem értették meg annak a lehetőségnek a fontosságát, hogy az egyház újra indíthat és működtethet iskolákat. Csak rá kell nézni Magyarország egyházi térképére (az egyházkerületekre), és menten kiderül, hogy kik azok, akik megértették ennek a lehetőségnek a lényegét, és kik azok, akik egyáltalán nem értik ma sem.

Az az elcsépeltnék tűnő igazság, miszerint az iskola az egyház veteményes kertje, drámaian igazolódni látszott az utolsó tíz évben. Az első gyümölcsök – iskoláinknak köszönhetően – immár egyházi tekintetben is megmutatkoznak. Ezerkilencszázkilencvenhét volt az első olyan év, amikor az egyház-statisztikai adatok javulni (emelkedni) kezdtek. Miközben Magyarországon radikálisan csökkent a megszületett gyerekek száma, a magyar református egyház egyre több gyermeket keresztelt meg. És ez így volt '98-ban is és '99-ben is. És a tendencia tartósnak ígérkezik. Minek tulajdonítható az előrelépés? Radikálisan megváltozott tán a gyülekezetekben az igehirdetés? Hatalmas gyarapodásnak indultak gyülekezeteink? Szó sincs ilyesmiről! De van százöt oktatási intézményünk.

Gondoljunk el egy olyan falut, ahol egy jól működő református óvoda létesül. Néhány év múlva többszörösére ugrik a felvételi igény, s egyszer csak elkezd növekedni a keresztelések száma is. Nem pusztá képzelgés ez, hanem örvendetes valóság. Kiderült ugyanis, hogy annak idején az óvodások egy részét a szülők nem keresztelték meg, és meggyőződve tettük helytelenségéről, most kerítették sort rá.

A református iskolába járó konfirmandus korba ért nem egy diákról kiderült, hogy megkeresztelve megvannak ugyan, konfirmálni viszont nem konfirmáltak. És egy jól működő református iskolában a szülők és a gyerekek úgy döntenek, hogy felnőtt református egyházztaggá szeretnének válni. Hosszan sorolhatnám az iskola ezernyi hasznát az egyház és a magyar társadalom számára.

Nem kétséges, hogy az oktatás terén a hitelesség a döntő. Iskolarendszerünk fejlődésében a legsúlyosabb ellentmondás abból adódott, hogy nincs elég hiteles keresztyén pedagógusunk. Márpedig egy gyerek számára a tanári, emberi hitel meghatározó. Egy hiteles tanári személyiségnek a tanítvány még azt is elhiszi, ami egyébként hihetetlen. A hiteltelen tanári, keresztyéni személyiség viszont lejártja az egyházat is. Iskoláink akkor válnak még nagyobb hatásfokkal gyümölcsöt termő intézményeivé a keresztyénségnek, ha elegendő számú hiteles keresztyén elkötelezettségű tanárnemzedék fog tanítani bennük.

– Ebben játszhat főszerepet a Károli Gáspár Református Egyetem.

– Elvben igen, de itt is nagyon sok még a tennivaló. Az elmúlt tíz év legfőbb pozitívuma e tekintetében abban mutatkozik meg, hogy iskolahálózatunkban kezd kialakulni egy egészséges piramis rendszer. Ahol az óvodák és az általános iskolák képezik a széles alapot, a középiskolák az építmény közepét, csúcsa pedig a felsőoktatás, az egyetem. A református oktatási rendszer kezd egészséges alakot ölni, és ez biztató.

És az egyetem körüli bizonytalanságok?

A Károli Gáspár Református Egyetem ma ott tart, ahol egy mindössze hét évvel ezelőtt alapított egyetem tarthat. Forrásban van, küzd, fejlődik, gyarapodik. Még egy középiskolai tanári kart is nehéz stabilá tenni, hát még egy egyetemi szintű református elkötelezettségű oktatói gárdát összeverbuválni! Ehhez bizony évtizedek kellenek.

Ellentmondásaival, gyermekbetegségeivel, fejlődési rendellenességeivel, küzdelmeivel és nehézségeivel együtt a Károli Gáspár Református Egyetem fejlődik. Még messze nem tudja betölteni azt a feladatát, amiért annak idején, Isten segédelmével, alapítottuk, de afelé tart.

– Nyilván nemcsak a lelkészképzésre gondolsz, hanem a bölcsészkarra is.

– Döntően a világi képzésről beszélek. Nagyon nagy szükség van ma Magyarországon református értelmiségre.

Én a XX. század magyarsága szempontjából a legnagyobb átoknak az értelmiség sorozatos és folyamatos árulását tartom. Ismeretes a húszas évek végén kibontakozó vita az értelmiség árulásáról, ami kísérteties módon a negyvenes évek végén megismétlődött. A vita is, az árulás is. A magyar értelmiség a XX. században nem tudta betölteni azt a szerepét, amely az értelmiségre bízatik.

Nos, ezen segíthetnek a keresztyén egyetemek, melyek kettős identitásképző gyökérzetet kell hogy kialakítsanak hallgatóikban. Egyrészt Isten országában, másrészt a nemzetben kell gyökereznie annak, aki például elkötelezett magyar református keresztyén értelmiségi akar lenni.

A Károli Gáspár Református Egyetem konzervatív szemléletű egyetem. Szerencsére a világon sok konzervatív szemléletű egyetem működik. Talán épp ennek köszönhető, hogy a világ még nem bukott el reménytelenül abban a küzdelemben, melyet az ember önmaga ellen folytat.

A Károli Gáspár Református Egyetem konzervatív magyar és keresztyén értékek mentén szerveződik. Még messze nem tart ott, ahol kellene, de töretlenül hiszem és remélem, hogy előbb-utóbb el fogjuk érni a célt.

– Nemcsak a református szellemiségű tanári kar és annak utánpótlása végett van szükség erre az egyetemre, hanem a református értelmiség kialakításáért is.

– Így van. Én nem félek a kultúrprotestantizmus visszatérésétől. Kultúrprotestantizmushoz kultúrprotestánsok is szükségeltetnek. Ilyenek pedig manapság nem nagyon vannak.

Néhányan protestáns értelmiségieknek definiálták ugyan magukat az utóbbi időkben, ám az ő identitásuk és szolgálatvállalásuk a magyar reformátusság szempontjából elhanyagolható. Szükségesnek érzem ezt kimondani azért is, mert úgy látom, hogy ma nem beszélhetünk öntudatos magyar kálvinizmusról, nincs öntudatos magyar református értelmiség. Amire pedig nagyon-nagy szükség volna.

– A református, katolikus, ortodox..., vagyis a sajátos értékek mellett a magyar és a világ társadalmaiban léteznek olyan keresztyén értékek is, melyeket mindegyik keresztyén történelmi egyház a magáénak vall. Ez teszi lehetővé és időszerűvé az egyházak közeledését és együttműködésüket is. Az ökumenére gondolok...

– A középkort kivéve, már réges-rég nem vagyunk ellenségek, a XX. század óta ellenfelek sem, de az ökumeniáról én egy kicsit másképp gondolkozom.

Az ökumené nem más, mint az egyházi globalizmus.

Az ökumenének megvannak a szentírásbeli határai. Az Ige nem véletlenül beszél arról, hogy az itteni látásunk tükör által való homályos látás; földi tudásunk az ész szerint való földi tudás. A teljes tudás és a színről-színre való teljes látás a mennyben adatik meg nekünk.

Az ökumenéről beszélve, annak határait is látni kell. Én ezt a határt két pontban jelölöm meg. Az egyik limeszt az együttműködés külső kényszere adja: a XX. század végi szekularizált világban egyetlen keresztyén sem engedheti meg magának, hogy a másikat akárcsak ellenfelének tekintse.

Dogmatikai, teológiai határpontja pedig Jézus Krisztus egyedüli megváltó voltának elismerése. Ezen túl nem lehetséges az ökumené.

Ilyenformán tehát az ökumenének van egy társadalmi, és van egy teológiai határpontja.

Az egyházak világtanácsa és a különböző nagy ökumenikus szervezetek ezeken a határpontokon, sajnos, rég túlléptek. Szerepük azért sem pozitív, mert olyan hamis konvergenciát igyekeznek létrehozni vallások és kultúrák között, amelyek csakis egy idétlen zagyvalékot eredményezhetnek.

Amikor az egyházak világtanácsában például fölmerült a kérdés, hogy miképp viszonyuljon az egyház a homoszexualitás kérdéséhez, és a nagy egyházak közül egyedül az ortodox egyház volt az, amely azt mondta, ha ezt megszavazzátok, mi azonnal kilépünk az egyházak világtanácsából, akkor ebben a gesztusban nem lehet nem észrevenni – s ezzel visszautalnék arra, amit mondtál –, hogy a szóban forgó kérdésben ők, az ortodoxok őrzik azt

a hagyományt, amely ránk nézve is kötelező, vagyis Krisztus tanításait. Ugyanis az Ószövetség a homoszexualitást bűnnek tartja, nem betegségnek és nem máságnak, hanem bűnnek. Erről beszéltem a lelegején, amikor azt mondtam, ki kell mondani az igazságot, és akkor is ragaszkodni kell hozzá, ha az nem népszerű, nem tűnik korszerűnek vagy eurokonformnak... Az ökumené azért jár rossz úton, mert olyan kompromisszumokat köt az egység látszata örvén, amelyek messze túlmutatnak a két alapvető határponton.

Az egyházak együttműködésére, az együttgondolkodásra természetesen szükség van, de tanaink, elveink feladására nincs szükség.

Klasszikus példa erre II. János Pál Dominus Jesus enciklikája, amelynek lényege szerint: egyedül a katolikus egyház az egyház. A Dominus Jesus ellen a protestánsok természetesen tiltakoznak, hisz ez kissé a reformáció-ellenreformáció vitáját idézi fel. Én viszont úgy látom, hogy valójában nem tiltakozni kellene az enciklika ellen, hanem a jelenség okán elgondolkozni. Megint abba a hibába esünk, hogy az ok helyett a jelenségről beszélünk, holott nem a jelenség, az enciklika az igazán izgalmas, hanem kiadásának az oka. A ki nem mondott ok pedig az, hogy a katolikus körök úgy érzik és értékelik, elérkeztünk ahhoz a határponthoz, ahonnan nincs tovább, mert vele a keresztyénség lényege veszne el.

Egyes protestáns vezetők hajlamosak arra, hogy az egyház liberalizmusát liberális egyházzá konvertálják. Pedig a liberalizmus és az egyház egymással összeférhetetlen, egymást kizáró antagonisztikus fogalmak. Ha valahol, akkor éppen az egyházban nem engedhető meg a liberalizmus, mert krisztus tanai statikus tanok, melyeket nem lehet némelyek kénye-kedve, érdeke szerint változtatgatni. „Ég és föld elmúlnak, de az én beszédeim soha el nem múlnak.”

Mindnyájunknak tudomásunk van arról az új elmélettről (...), amely azt tartja, hogy az üdvözülésnek két útja van. Egy a nem zsidó népek számára. Az ő útjuk az üdvösség felé Krisztuson keresztül vezet. A másik út pedig a választott népé, akinek nincs szüksége a krisztusi váltságáldozatra.

Ha valami tökéletes csapda, akkor ez az. Krisztus mindnyájunkért meghalt. Krisztus mindannyiunknak azt mondta: „Én vagyok az ajtó. Senki nem mehet az Atyához, csakis ha én általam.” Nincs különbség zsidó és nem zsidó, keresztyén és nem keresztyén ember között ebben a tekintetben. Az ajtó Jézus Krisztus. Ha engedünk a keresztyénség alaptanításából, hogy tudniillik Krisztus a megváltó, Jézus a Krisztus, akkor a keresztyénség lényegét adjuk fel. Ezekre már nagyon komoly kísérletek vannak.

A magyar református egyházon belül milyen lehetőségek vannak az együttgondolkodásra?

Meglehetősen korlátozottak a lehetőségek. A magyarországi református egyház jelen állapotában egy nagyon komoly reformálásra szoruló egyház. Aminek az a legfőbb oka, hogy törvényeinket folyamatosan liberalizáljuk, igazítjuk a világhoz és a polgári társadalomhoz.

A magyarországi református egyház mostani reformációjára azért is szükség van, mert benne egyre inkább eltorzul a prezbiter-zsinati elv. A magyarországi református egyház mindig is a gyülekezeteiben élt. Ma pedig a gyülekezeteknek van a legkevesebb joguk.

Az egyházon belül elindult egy roppant káros centralizációs folyamat, amelynek az a lényege, hogy minden hatalom a zsinaté. Márpedig a magyarországi református egyház éppen azért tudott közel ötszáz éven keresztül egységes maradni, mert soha senki nem akarta sem a gyülekezetek, sem a fölöttes egyházi testületek autonómiáját megsérteni, még kevésbé elvenni. Tanulnunk kellene a német, holland és más szétszakadt egyházak szomorú példáiból, amelyek azt mutatják, hogy ha valakik fölülről, központilag akarnak meghatározni mindent, nem tesznek mást, mint katolizálják a protestáns egyházakat.

Mi éppen azért lettünk protestánsok, mert nem értetünk egyet egy ember mindenhatóságával. Miért értenénk hát egyet most két ember mindenhatóságával?

Budapest, 2000. decembere

MERJÜNK ÖNMAGUNK LENNI!

A református egyház mindenkor politizáló egyház volt. Ma is az. Ez a sajátossága nyilvánvaló szolgáló jellegéből ered, hiszen ahhoz, hogy szolgáljon – mintegy önmagán túlra tekintve – ki kellett/kell lépnie templom falai közül. Fél százados tiltás után az egyháznak ezt a habitusát több párt és politikus ma sem nézi jó szemmel, mondván, hogy a hit magánügy, a papok ne szóljanak bele a világ dolgaiba, mert az esendőségek birodalma a politika felségterülete, nem az egyházé.

Erről beszélgettünk *dr. Hegedűs Loránttal*, a Dunameléki Egyházkerület püspökével, a Zsinat lelkeszi elnökével:

– *Főtiszteletű Püspök úr, Ön hogyan ítéli meg ezt a mindegyre felhorgadó igencsak lényeges kérdést az Isten-, a haza- és a nemzetszolgálat gondolatai összefüggésében?*

– A politika, mint a világ legsajátosabb irányítási- és művelési területe, valamint az egyház kormányzása és szolgálata két külön kategória. Mégsem választhatók el egymástól úgy, mint a kontinensek vándorlása után az Ó- és az Újvilág. Nem különíthetők el végérvényesen, mert a teológia az örökkévaló és végtelen Isten színe előtt élt életet mindenestől körülöleli és átjárja, meghatározva számukra a mulandó evilági élet történelmi dimenzióit. A politikai világi és a teológiai egyházi tevékenységnek közös alapja is van: ez is, az is milliók sorsával foglalkozik.

Azt, hogy a vallás csak magánügy, egy totálisan diktatórikus és kategorikusan ateista ideológia vallotta. Igaz viszont, hogy a vallás az ember legszemélyesebb magánügye, – egyéni vizsgálódás és kételkedni tudás alapján – személyes meggyőződésig érlel. De a szeretet egyetemes parancsa révén azonnal belekerül a világmindenség legközösségibb áramába: „*Szeresd az Urat a te Istenedet*”, „*Szeresd felebarátodat, mint magadat*”!

Református hitvallásunk, a Heidelbergi Káté ki mondja: Hiszem, hogy az Isten Fia – a világ kezdetétől a világ végéig – az egész emberi nemzetségből egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe, azt oltalmazza és meg-

őrzi. Hiszem, hogy annak én is élő tagja vagyok... De nem azért, hogy önmagamat építsem, hanem, hogy a világ sorsáért, megtartásáért és megváltásáért áldozzam egész életemet. Jézus sem csupán az egyéni lélek megváltója, hanem a világáé. Ezért az egyháznak – teológiai kiinduló pontból – vállalnia kell a politizálást, mint milliók sorsának a szolgálatát. Csak azt nem tekintheti, hogy átvegye a politikák módszereit, ha az a politika a teológiai összetevőt, az Isten előtti felelősséget kihagyja a számításból.

– *Tehát az egyház politizálhat?*

– Sőt mindig is politizálnia kell. Viszont politikai szempontból nem szabad teológizálnia, ahogy az a totális diktatúrában történt. Ha a politikus – a teológiát figyelmen kívül hagyva – nem törődik az Isten előtti felelősséggel, hasonlatos lesz a francia forradalmat, Napóleon császárt és a Szent Szövetséget egymás után kiszolgáló Talleyrandhoz, aki mindenkit eladott, kivéve az édesanyját, akit csak azért kímélt meg, mert nem volt rá vevő. A diplomata-politikus ekképp tanította tanítványait: Féljete a lelkiismeret rezdülésétől, mert az rendszerint a legnemesebb! Ellenkezőleg, amikor a teológia politizálni tanít, ezt mondja: Figyelj a lelkiismeret legelső rezdülésére! De vele ne csak személyes felelősségedet és mások életérdekeit vállalod, hanem gondold az Isten előtti legszemélyesebb felelősségre, és így öleld át a világmindenséget! Vállald azt, amit mennyei felelősséggel tenned kell ezen a földön!

Az egyház nem politizál akkor, ha a politika karrierneurózist szolgál: ha csupán egyes pártoknak egymással való hatalmi vetélkedését jelenti. De mindig politizál, ha a rábizott egyházi közösségen keresztül az egész népnek, nemzetnek, országnak vagy az emberiségnek az élet-halál kérdései kerülnek előtérbe.

– *Magam is úgy érzem, hogy csak az etikummal átítatott politikum igazán emberi, s hogy csupán az ilyen politikai gyakorlatra szabad és kell igent mondani. De történetiségében szemlélve ezt a jelenséget, azt fogjuk látni, hogy – igen kevés kivételtől eltekintve – a politikusok nem azt keresték/keresik, melyik a legemberibb út, amely a kitűzött célhoz vezet, hanem azt, hogy melyik a legrövidebb,*

a leggyorsabb személyes sikerrel kecsegtető. Függetlenül attól, hogy milyen áldozatokat követel, mennyire emberidegen vagy emberellenes a kieszközölt társadalmi-politikai gyakorlat. Vannak-e az egyháznak megfelelő eszközei ahhoz, hogy ellensúlyozza vagy megakadályozza az ilyen fajta törekvéseket? Hogy a társadalom betegesen önző tagjait erkölcsileg átformálja?

– Az ugyancsak árnyaltan fogalmazott kérdést hadd toldjam meg még egy árnyalással. Az eszköz mindig a lehető legszorosabban összefügg a céllal. Természetesen nem abban az értelemben, hogy a cél szentesítené az eszközt, hanem mindig a cél határozza meg az eszközöket, – többszörös összefüggésben – ugyanakkor az eszközök hitelesítik a célt. Keresztyén szempontból mindig csak ebben a dialektikus összefüggésben lehet és szabad politizálni. Mihelyt a meghirdetett cél kérdésében tisztán látunk, megvalósítása tekintetében is helyesen ítélnünk. Hisz nyomban kiderül, hogy például egy behízelt érveléssel aládúcolt sokadrangú cél sürgetése csak arra szolgál, hogy elterelje a figyelmet a létfontosságú gondok orvoslásáról, és a pusztulás „magától értetődően” és „fájdalommentesen” folytatódjék úgy, hogy senki se vegye észre, hogy egy minden tudatosságot nélkülöző végzetserű önpusztítás rabja legyen az ország. Az ilyen politikai manipuláció hasonlít annak az öngyilkosnak az esetéhez, aki leugorva a százkettedik emeletről, a hatvanadik és ötvenedik szint között zuhanva megcsapja a friss levegő, megbánja tettét, és elkezd kapkodni, hogy megtartsa magát, de csak a levegőt markolja; majd hogy lelki egyensúlyát az összezúzóadás előtt az örültségtől megóvjá, a harmadik és a második emelet közt zuhanva kitalálja, ha eddig megúsztam, ebből nagy baj már nem lehet.

Tizenöt év alatt félmilliót fogyott a tízmilliós magyarság. A kábítószer szemrebbenés nélkül ajánlják az ifjúságnak, mert az enyhe kábítószerben – állítják – csupán annyi hatóanyag van, mint egy fröccsben. De azt elfelejtik megmondani, hogy a fröccsből reggel, délben, este, tíz órakor, uzsonnaidőben és éjfélkor három évig állandóan inni kel ahhoz, hogy alkoholistá legyen valaki,

viszont az enyhe drogot ha kétszer beveszi a fiatal, soha többé nem szabadul meg tőle.

Ehelyett nekünk az igazi népesedés-, gazdaság-, egészségügy-, erkölcs-, kultúr-, egyszóval megmaradás-politikát kell ajánlanunk. Ez az egyház első eszköze ahhoz, hogy megóvja a politikát és a népet az álságoktól, manipulációktól.

– *Hogy állunk azzal, amit Deák Ferenc mondott: „Hazudni pedig nem szabad?”*

– Amikor mindenki hazudik, mindenki tudja, hogy hazudnak, mégis mindenki úgy tesz, mintha elhinné. Ez szörnyű! Az idézett Deák Ferenc-i gondolat – ha nincs totális diktatúra – megteszi a maga hatását. Az egyház a politikában is csak az igazat mondhatja.

Ezután következik az, hogy ne dramatizáljuk, hanem humanizáljuk a problémákat. Két totális diktatúra és két világháború után ennek is megvan a vonzereje. Alapvető követelmény, hogy az ország, a nép java legyen a legfőbb törvény, ha ezekért az egyház következetesen kiáll, kedvező hatást gyakorol a politikai életre.

– *Püspök úr szerint agonizáló ország népe vagyunk. Ön a legsúlyosabb gondolatot, a kollektív lét-nemlét (hamleti) dilemmáját fogalmazta meg. Melyek ennek az irracionális önpusztításnak a legfőbb okai? Megfordítható-e ez a folyamat? Ha igen, hogyan?*

– Az irracionális önpusztítás egyik legfőbb oka egy roppant nagy kiábrándulás. Minket sújtott leginkább a XX. Században még a világháborúknál is rettenetesebb két békediktátum, amelyek miatt máig nem jutott nyugvópontra az emberiség. Másik oka pedig az, hogy két csodálatos forradalmunk – 1956 és 1989 – leveretett, illetve a másodikat ellopták. Nagy baj, hogy nem látjuk az alagút végét. Nem tudjuk, hogy a világnak ezen a nagy-nagy ütközőpontján magárahagyatott kis nép miként menekülhetne meg a reáleselkedő óriási veszélyektől. Ezen a tényezők – egymást kölcsönösen felerősítve – kilátástalanságot szülnek, depresszióba kergetik az embereket, amiből önpusztítás következik.

Mindez azonban nem lenne annyira fenyegető, ha a kívülről irányított tömeget nem manipulálnák úgy, hogy

végveszélyérzet nélkül, önpusztító magamagának a kiszolgáltatottja legyen. Az olyan népesedéspolitika, amely – a francia gyakorlattal ellentétben – megengedi a zabolátlan abortuszt, s általa önpusztító társadalmi gyakorlat uralkodik, valójában országpusztítás, aminek a mélyén ország-, nép- és nemzetgyűlölet rejlik.

– Sokan alig tengetik az életüket...

A romboló okok közé kell sorolnunk a lelkeket eluraló teljes nihilt is. Negyven év totális diktatúrájának beidegzett ateizmusa után, most a létbizonytalanság kerítette hatalmába a magányos tömegeket. Váku- és létbizonytalanság együtt olyan nyomást gyakorol a közösségre, amit nem bír ki, ha nincs komoly erkölcsi tartása.

Mindez megfordítható akkor, ha – az egyházi bizonytételre és a jóakarátú emberek elvilágiasult, de az élethez ragaszkodó erkölcsi tételére támaszkodva – mielőbb kinevelünk egy „szent százalékot”. A bibliai Sodomában is elég lett volna tíz igaz, hogy ne pusztuljon el. De a tíz igaz nélkül elveszett. Ninivében épp az ellenkezője történt: ugyanis a király megtért, a szent százalék körülvette, a mértékadó referencia-emberek meghatározó maradéka egy új életstílust kezdett kialakítani, és a város megmaradt. Hasonlóképpen történhet velünk is. Ha a történelmi kétségbeesés nyomorúsága, a dezinformálás, a végveszélyt nem észlelő önpusztítás s a szent százalékot semmibevevő teljes közömbösség helyett – meglátva az abszolút életpárti Isten akaratát – megteremtjük a szent százalékot, felvilágosítjuk az embereket az önpusztítás veszélyéről, és a kétségbeesés helyett reménykedni tanítjuk őket, megfordíthatjuk a gyilkos tendenciát.

– *Némelyek azt hirdetik, hogy népben, nemzetben gondolkodni ma már anakronizmus. Úgy tűnik, hogy a rosszemlékű proletár-internacionalizmus helyébe újabban a nemzet kategóriáját, s a hazafiságot negligáló, mi több, tagadó kozmopolita szemlélet lépett. Az örök értékek jegyében élő, hagyománytisztelő egyház jóértelemben vett konzervativizmusa szöges ellentétben áll ezzel a felfogással, amely a hagyományos értékrend fellazítására, eltüntetésére törekszik, miközben a közösség bevett szokásait merőben új, ismeretlen gyakorlatokkal kívánja*

– hatalmi és más eszközökkel – helyettesíteni. A református egyházon belül is észlelhetők hasonló törekvések? Milyen következményekkel járna az egyházra, a társadalomra és a nemzet jövőjére nézve ennek a gyökereinket szaggató szemléletnek az eluralkodás?

– A kipróbált évezredes életigazságok és életértékek klasszikus evangéliumi megfogalmazásáról már Goethe megmondotta, hogy a keresztyénség magasztosságán és erkölcsi kultúráján nem fog túljutni az emberi szellem. Láttuk, hogy a XX. Században is hány “tízparancsolatot” akartak az egymás nyomába lépő ideológiák megalkotni a modern ember számára. Rendre mind eltűnt a történelem süllyesztőjében. Ehelyett megmaradt a Tízparancsolat, a Hegyi Beszéd és a goethei tétel.

Tehát a liberalizmus hiába hivatkozik arra, amit én egy országgyűlési kongresszus termi összejövetelen hallottam: – Csak nem gondolják az egyházak – mondotta az illetékes személy –, hogy a négyszázezer éves emberiség történelmében a kétezer éves keresztyénség tételei végérvényesek maradnak, amikor azóta világnézetek, erkölcsi tételek, új és új életértékelések váltották egymást? Természetes, hogy most is új változatokkal állunk szemben, és nem szabad becementezve, megrögződve, retrográd módon ragaszkodni a régihez.

Erre én azt válaszoltam, hogy a vallásnál sokkal újkeletűbb – nem kétezer, hanem mindössze kétszáz éves – természettudományos világszemlélet sem állíthatja, hogy csak a legújabb tudományos igazságok érvényesek. A francia forradalom idején az ész nevében kivégzett Lavoisier felismerte, hogy az égés nem flogiszon-jelenség, hanem oxidáció. Nem gondolom, hogy ezt az alig kétszáz éves igazságot a következő hatszázezres év tudományos kutatásai meg fogják cáfolni. Mert itt egy végérvényes igazságra jöttünk rá. Azt sem gondolom, hogy a Mengyelejev által felvázolt elemi periódusos rendszert vadonatúj elemekkel fogják kitölteni. Sokkal valószínűbb, hogy ezek megmaradnak, és – ahogy a klasszikus fizikára ráépül az einsteini relativitáselmélet és a kvantummechanika, de a newtoni igazságok hétköznapi méretekben továbbra is érvényesek maradnak – kiegészítik.

szülve, a periódusos rendszer is érvényes marad.

Természetesen az új elől dogmatikusan nem zárkózunk el, de a megtalált végső igazságokra – így a Tízparancsolatra és a Hegyi Beszédre – mégiscsak alapozhatunk.

Vadonatúj percmemberkéik dáridójának hatalmi politikai téziseit ráépíteni a klasszikus igazságokra, azokat eltörölni, örültségek és perverziók életpusztító téziseivel helyettesíteni, mind az egyház, mind a nép, a nemzet, mind pedig az emberiség szempontjából végzetes lenne.

Természetesen az egyházba is beszüremkedhet a világ vize, mint az óceánjáró hajókba a léken át az óceáni víz. De azért mégiscsak az a jó, ha a hajó benne van az óceán vizében, ám az óceán vize nincs benne a hajóban. Tehát ezt nem fogjuk megengedni. Mi az új iránt nyitottak vagyunk, de csak kipróbált, az életet magától értetődően megtartó életigazságok alapján.

A zsidó Ószövetségben benne foglaltatik, hogy közeli rokonok házassága és más bűnök tiltatnak. Nekem ne mondja senki, hogy az apának legyen gyermeke a feleségétől is, meg a lányától is. Mert amabból a kapcsolatból egészséges gyermekek lesznek, amabból viszont torzszülöttek fognak születni. Aki ez utóbbit liberális alapon engedélyezni akarja, mert úgymond szabadság van, az élet-, ember-, Isten- és történelemellenes dolgot akar. Ezért az egyház ezen a területen félreérthetetlenül kimondja a lelkiismeret és ismeret együttes szavát.

– Az ország nemcsak gazdasági, hanem erkölcsi válságban is van. És ez a súlyosabb és elhúzódóbb. Alkalmasint az emberek életszemléletét kellene megváltoztatni ahhoz, hogy a magyarság – hanyatló, tartósan fogyatkozó népből – élni és alkotni akaró közösséggé váljon. A református egyház iskolarendszerének újraszerveződése reményt ad-e arra, hogy megerősödvé, s majdan kiteljesedve – a többi történelmi egyház hasonló törekvéseivel karöltve – egészséges(ebb) szemléletű nemzedékek sorát fogja tudni kinevelni?

– Az egyházi iskolarendszer újbóli kiépülése az erkölcsi nevelés tekintetében feltétlenül reményt és lehetőséget ad az előbb említett szent százalék, vagyis a meghatározó erejű központi minőség kinevelésére, noha az

egyházi iskolák volumene mindössze három százaléka az állami iskolákénak. De Sodomában is csak tíz igaz kellett volna ahhoz, hogy a város megmeneküljön a pusztulástól. Természetesen ehhez egymagában a formális iskola-rendszer nem ad kellő garanciát, a minőséget csak a tartalmi iskolarendszer képes szavatolni. Ha az oktatást-nevelést megtöltik az evangélium tartalmával, akkor azokban ugyanolyan csoda történhet, mint a török hódoltság után a reformáció korában. Amit később egy katolikus – igaz, ellenreformációs, súlyos problémákkal is megterhelt-, de az egyházat is ébresztő mozgalom követett. Így jött létre először egy csodálatos – Károli bibliás – nemzeti nyelvű új magyar kultúra. Utána pedig a barokk nemzetközi katolikus kultúrája következett.

Én a sokszor hangoztatott tételtem szerint azt mondom: Az iskoláinkat épp akkor lapítottuk meg, amikor a törökök bejöttek az országba. Iskoláinkat megőrizzük akkor is, amikor az oroszok már kivonultak és nincsenek az országban. Hiszem, hogy ez a mai apokalipszisben az ország lelki-szellemi és fizikai megmentéséhez vezet.

– A kisebbségek kérdése mára világméretűvé vált: a világ szinte minden részén izzanak a gyűlölködés, a kirekesztés a türelmetlenség parazsai, másutt magasra csapnak a nyílt erőszak lángjai. Trianon óta Európának főleg ezen a részén ez máig tartó gondokat okoz. Nekünk magyaroknak pedig egyenesen tragikus, hogy az utódállamoknak vezető politikusai nem tudják, mert nem akarják megoldani a térség, s egyben Európa legnagyobb kisebbségének, a szomszéd államokban kisebbségi sorba kényszerített magyarságnak a sorskérdéseit. Egyre több jel utal arra, hogy – közös érdek, együttes fellépés alapján – szerintük erre egyetlen „megoldás” kínálkozik: a beolvasztás, a kiűzetés, egyszóval a magyarság eltűntetése. Püspök úr szerint van-e ennek a gyilkos szándéknak és gyakorlatnak hatékony ellenszere? Mitévők legyünk, hogy ne hagyjuk a magyarság egyharmadát szemünk előtt pusztulni, horribile dictu!, elpusztulni?

– Ehhez mindenekelőtt önmagunk felelősségét kell felébreszteni, mert a pusztulás akkor a legdrámaibb, ha mi pusztítjuk önmagunkat. „Hányszor támadt tenfiad /

Szép hazám kebledre” – írta a Himnusz költője. – Nem várhatjuk, hogy mások megmentenek bennünket, ha saját magukat kiírtjuk. Először nekünk kell eszmélni. És mi nem elpusztulni, hanem élni akarunk. Nem romantikus rózsaszín ködökbe merengve idézzük újra és újra Vörösmartyt, hanem a megacélozó hitnek a nevében: „*S népek hazája, nagy világ! / Hozzád bátran kiált / Egy ezredévi szenvedés / Kér éltet vagy halált!*”. Ha mi hajlandók vagyunk a legnagyobb nehézségek között átok helyett az áldást, halál helyett az életet választani, az emberi jogok nevében ezt követelni fogjuk Európa és a világ közvéleményétől.

Amikor a Magyar Református Egyetemes Tanácskozó Zsinat megalapítását Tőkés Lászlóval meghirdettük, a hetvenmilliós reformátusság részéről azzal vádoltak meg bennünket, hogy etnikai alapon akarunk egyházat szervezni. Erre válaszként megírtam és közöltem az etnicitásról szóló eschatológiai tanulmányomat.

Tudvalevő, hogy az idők végén Isten elébe gyűjtetnek mind a népek. Panta etné (Minden népek). Ez azt jelenti, hogy az utolsó ítélet eljöveteléig az emberiség nem fog összeolvadni egy konglomerátumba, hanem – a csillagmilliárdokhoz hasonlóan – egyek leszünk ugyan, de megőrizzük tejútrendszeres, népi, nemzeti csoportos különállásunkat, egyéniségünket is. Én nem tudok elképzelni olyan embert, aki román létére tagadja románságát, orosz létére oroszágát, német létére németségét, angol létére angolságát, magyar létére magyarságát. Tiltakozom az ellen, hogy ha mi magyarok akarunk lenni, akkor magyarkodunk! Hiszen az orosz sem tud oroszodni, a román sem tud románkodni, az angol sem tud angolkodni, a brazil sem tud brazilkodni. Az egyén csak a családban, a család csak a népben, nemzetben, a nép- nemzet csak a kontinensben, a kontinens csak a glóbuszban, a glóbusz csak a kozmoszban, a kozmosz csak Isten országában képes létezni. Koncentrikus körökben. Ezért mi minden nacionalista túlzás nélkül tiltakozunk az ellen, hogy amikor a cseh *cseh*, akkor ember, de amikor a magyar *magyar*, akkor nacionalista. Határon innen és határon túl mi igenis vállalni akarjuk a magyarságunkat. Amiként

elvárjuk, hogy más is vállalja a maga népéhez, nemzetéhez való tartozását. Elvárjuk, hogy a türelem kölcsönös legyen. Hogy a toleranciában igazság és az igazságban tolerancia érvényesüljön. Mindennek be kell tagolódnia egy új európaiságba, és egy olyan egyetemes emberiségbe, amelyet Kant csak egy világpolgári jogállam keretében tudott elképzelni, úgy, hogy a világpolgári jogállam nem elmosza az egyének és a nemzetek különállását, hanem a nemzetek olyan világpolgári jogállama lesz, amely kinek-kinek megadja a jogot személyisége kifejtéséhez.

Trianonnal összefüggésben ezt ma úgy éljük át, hogy még a kiszakított szívű hazát is trianonizálni akarják. Hogy még annyian se legyünk, hogy megtöltsük ezt a kis országot. Nem, mi élni akarunk! Országhatárokon innen és túl azt akarjuk, hogy jót cselekedjünk mindenkkel, kivált a mi hitünk cselédeivel. Minden nép az ő nyelvén éljen, bontakozzon! Hirdetessék az Isten Igéje! Nekünk tehát magyarul!

Miután etnikai elfogultsággal megvádoltak, a Reformátusok Világszövetsége nagygyűlésén meghozta a maga három határozatát:

1./ A szlovák nyelvtörvényt emberellenesnek minősítette, hisz még Hitler sem kívánta, hogy a házassági esküt a házasulandó felek a templomban az állam nyelvén, s ne anyanyelvükön mondják ki.

2./ Elmarasztalta a román iskolaügyi törvényt, és ma már – egyelőre – Romániában anyanyelvükön felvételizhetnek a nemzetiségek tagja.

3./ Elítélte a vajdasági népesedési arány erőszakos megváltoztatását, amit az emberi jogokkal ellentétesnek nyilvánított.

A Trianon okozta sebek ma is véreznek...

Ha ebben a három határozatban a Reformátusok Világszövetség hetvenmilliós testülete kilencvenkilenc százalékos arányban mellettünk döntött, mondjanak bármit a pesszimisták, láthatjuk, hogy az emberiségnek van lelkiismerete. Egyes emberek lehetnek hálátlanok, az emberiség hálás. Csak nekünk elfogulatlanul – össze nem tévesztve a meggyőződéseinket az előítéleteinkkel – az igazi emberség megvalósításáért kell síkraszállnunk.

*Merjünk emberek lenni! Merjünk családot építeni!
Merjünk magyarok lenni! Merjünk az emberiségért és
földért felelősséget hordozni, és miénk lesz a jövő és az
élet!*

“Isten minket úgy segítjen!”

Reformáció 96/3-4
Riport

ISTENT ÉS A HAZÁT SZOLGÁLVA

Bethlen Gábor és Pázmány Péter példája

A Magyar Szellemi Védegylet a „Számadás-konferenciák” keretében „...egy hazáért!” címmel tanácskozást szervezett áprilisban a budapesti Ráday Kollégiumban a Bethlen-Pázmány-vita, illetve -levelezés máig szóló tanulságairól, jeles egyházi vezetők, neves közéleti, tudós személyiségek részvételével. A tanácskozás nem titkolt szándéka az volt, hogy a két kiváló nagy férfiú gondolatainak, cselekedeteinek, valamint a három részre szakadt ország akkori hitbéli, társadalmi és politikai állapotának felidézésével üzenjen a mai magyarságnak, a mai Magyarországnak.

Bethlen Gábor és Pázmány Péter kétségkívül politikusok (homo politicus) voltak, akik cselekedtek és cselekedtettek. Úgy tudtak történelmet alakítani, országokat és sorsokat ütköztetni, hogy a kitűzött célt mindig elérjék. Mindkettő becsvágyó ember volt, azért lett az egyik érsek, a másik fejedelem. Becsvágyók vagyunk mi is, de nagyon nem mindegy, hogy miben éli ki becsvágyát az ember. Ők, tudjuk, a szolgálatban. És mi?

Bár roppant egyéniségük a politika porondján ismételen összeütközött, nem ellenségek, hanem olyan nemes ellenfelek voltak, akik – a célhoz vezető utak megítélésének különbözősége ellenére – valóban egyet akartak: Isten és a Haza szolgálatát. Nem önös érdekeket követtek, hanem a szétszaggatott ország megmentésére és felemelésére összpontosították minden energiájukat. Gyakran halani a vészjósló ígét: magvaszakadt, agonizáló ország ez a nép. Egyaránt pusztul itthon és a körbefaragott Magyarország határain kívül. Bethlen korában három részre szakított az ország, de érzésben, eszmélésben, akarásban egységesebb volt, mint a mostani. Mi nemcsak Mammon imádata mián vagyunk mondhatatlanul megosztottabbak, de lélekben sem vagyunk – megközelítőleg sem – azonos hullámhosszon.

Hamvas Béla szerint agonizálásunk legfőbb oka az

egység hiánya. A magyar népnek az a peche, hogy – ritka nagy pillanatoktól eltekintve – nagyon nehezen és sokszor késve találja meg az áhított egységet. Még az a része is, amelynek ideája az eszményt egységesítő erő: Isten és a Haza.

Magvaszakadt, széthulló közösségnek nincs jövője. Csodával határos módon ki kéne húzzuk magunkat a mélyből, fel kéne rázzuk egymást a minden mindegy letargiájából. E század- és ezredvég izmosodó ökumenizmusának a körülményei között nekünk tán könnyebb, mint volt Bethlenéknek a három részre szakított országban negyedfél századdal ezelőtt. Csak az a széthúzás ne nehezedne ránk átoksúlyként! Bizony nagyon meg kellene szívleljük XXIII. János pápa szavait: ne azt nézzétek, ami elválaszt, hanem ami összefűz. Igen, a haza nemcsak az a föld, amit határokkal körül lehet venni. A haza földjének egy talpalatnyi része: a szívünk. Vajon érte dobog-e mindenkié?

A XX. Századi totalitárius diktatúrák szörnyűségeit megtapasztalva elmondhatjuk, hogy a Bethlen-Pázmányvita történelmi hozadéka mindenekelőtt annak az igazságnak a kimondása, hogy a fenyegetéssel és erőszakkal kikényszerített egység csupán ideig-óraig való, később vagy hamarabb menthetetlenül összedől. Igazi, életszerű és hatékony találkozásokra van szükség. Olyan egységet kell létrehozni, ahol mindenki vállalni mert önazonosságát, és ezt a másiknál is magától értetődőnek tartja. Olyan egységre van nagy szükség, ahol az önazonosság az életet szolgálja, az ország javát, üdvét kívánja előmozdítani.

A pusztulás kimérájával küszködve világosan látjuk, hogy az embertelenségben az emberség csak úgy őrizhető meg, ha keresünk egy olyan létformát, amelyben nincs szentebb óhaj, erősebb akarat és fontosabb törekvés, mint a ránk bízott egész közösség megőrzése az életnek, s benne a legfőbb törvény az ország java üdve.

Bethlen és Pázmány – jegyezte meg Hegedűs Lóránt püspök – nem fogadták el egymás alapbeállítottságát, de kölcsönösen tisztelték egymást, és abban a pillanatban, amikor mód nyílt a békekötésre (1662. Január 12.), kezét nyújtottak egymásnak. Eközben pedig a római katolikus,

illetve református-protestáns alapbeállítottságot betagolták az egy hazáért való fáradozás egyetemes koordináta-rendszerében.

„Isten Fölségednek kívánsága szerint való sok jókat adjon – kezdi levelét Pázmány. – Mihelyt a nikolsburgi tractából ide érkezem az én kegyelmes uramhoz, és ő felségeinek relátiót adtam az elvégezett dolgokról, azon voltam, hogy az végezés szerént az commissáriusok az hagyott napra elinduljanak. Azért ez levelem által akarám Fölségednek tudására adnom, hogy Császár urunk öfelsége az commissáriusokat meg is indítja...”

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez: „...Hogy pedig kegyelmed hozzánk való jó indulatját is levélben jelenti, kegyelmedtől jó szívvvel vöttük és mi is, az mint hogy eddig is minden üdőben azon voltunk, hogy keresztyn jóindulatunkat mindenekhez megmutassuk, hogy immár, Isten ez felháborodott állapotokat köztünk lecsendesítvén, ügyekezünk azon, hogy minden illendő és méltó dolgokban kegyelmedhez is jóakaratumkat kijelentsük, melyet kegyelmednek minden üdőben ajánlunk. (...) Kegyelmed is engemet ennekutána tartson jóakarójának, valamiből az én barátságom is kívántatik, meg nem akarunk fogatkozni, hanem kedveskedni akarunk és igyekszünk.”

Természetesen arról szó sem lehetett, hogy a tizedhuszadrendű pártocskák érdekeit a közösség legfőbb érdekei fölé helyezték. És mi? Vajon állíthatjuk-e mi is nyugodt lélekkel ugyanezt?

Azoknak a gondoknak, amelyekkel annak idején Bethlennek és Pázmánynak, illetve körüknek meg kellett küzdeniük, a jelenben is megvannak a párhuzamaik. Egy egzisztenciájában fenyegetett és kultúrájában megingott közösségben, mint amilyen a mienk is, szerencsére időről-időre felbukkannak olyan nagy személyiségek – vélekedik Ladocsy Gáspár püspök úr –, akik szembehelezkedve túlhajszolt individualizmussal, mernek cselekedni. Ők az igazán nagyok, a modellértékűek, akiktől tanulni nem hogy nem szégyen, hanem követni kell őket. Mindszenty József is megtalálta a kapcsolatot Ordas Lajossal és Ravasz Lászlóval, Márton Áron kőszálként

állt ki az erdélyi magyarságért, Tőkés László szimbólum-
má nőve vonult be a (magyar) történelembe. Tempfli
József nagyváradai megyéspüspök Lászlóval, a református
püspökkel ma a pártiumi magyarság két védoszlopa,
szeretve-rajongott alakja. Ők mind – és még oly sokan! –
Bethlen és Pázmány, a mindenkori nagyok nyomdokain
járnak rendíthetetlenül a közösségért, az egész magyar-
ságért való szolgálatban.

Bizony nem kell kihantolni a holtakat: elnémulva
örökre, ők hozzánk szólnak.

SZOLGÁLATRA KÉSZEN

– Beszélgetés dr. Bölcskei Gusztáv püspökkel –

– Főtiszteletű Püspök Úr, nem érte váratlanul, hogy a tiszántúli Egyházkerületben történt püspökké választása után két hónappal a Magyarországi Református Egyház Zsinata is Önt – a legfiatalabb püspököt – választotta lelkészi elnökévé? Nincsenek aggályai a tekintetben, hogy maradéktalanul eleget tud-e tenni annak a komoly feladatnak, amivel a magyarországi reformátusok nagy családja megbízta?

– Valóban, mindössze két hónap telt el azóta, hogy a gyülekezetek, illetve a presbitériumok engem választottak a Tiszántúli Egyházkerület püspökévé, s máris következett a zsinati tisztújítás. Tehát a két tisztségbe való megválasztásom nagyon is rövid idő alatt történt, ami a külső szemlélő számára indokoltá teheti a kérdést. De ha történelmi vagy egyháztörténeti távlatba helyezve közelítjük meg a zsinati elnöki tisztség betöltésének a módját, látni fogjuk, hogy ezt bizonyos folytonosság, illetve váltógazdaság jellemezte. Ilyenformán nincs ebben semmi rendkívüli. Hisz közel száz esztendeje a két legnagyobb – a tiszántúli és a dunamelléki – egyházkerület püspöke váltotta egymást az elnöki székben.

Viszont szeretném már most az elején megjegyezni, hogy ez korántsem jelent egyszemélyi vezetést. Eltérően más szerkezetű modellektől, nálunk nem egy ember a letéteményese az egyház képviselőjének, hanem mindenkor egy közösségi testület. Ez fejeződik ki abban is, hogy – kezdve a gyülekezetekkel a zsinatig bezárólag – mindeütt kettős elnöklés van: a lelkész mellett minden szinten ott találjuk a gondnokot is. Én olyan módon fogom fel a zsinati lelkészi elnöki megbízatását is, hogy nem egy emberen áll vagy bukik az egyház sorsa. Természetesen a megbízatást nagyon nehéznek érzem. És itt nyilvánvalóan nem elsősorban a külső körülményekre, jelesül nem arra gondolok, hogy minden heti feljövetelemtől le kell küzdeni a Debrecen és Budapest közötti távolságot, hanem főként amiatt, hogy sikerülni fog-e minden lényeges

kérdésben megfelelő döntést hozni. Meg kell találni azt a munkatársi gárdát, amellyel – a Magyarországi Református Egyház egészét szem előtt tartva – úgy munkálkodjunk, hogy az ne egyes területeknek vagy csoportoknak az érdekeit, illetve elgondolásait szolgálja, hanem az igényeket összehangolva, a református egyház egészének az előmenetelét szolgálja és biztosítsa.

– Az elmúlt időszakban előfordult ilyesmi?

– Mivel a fellélegzés egy olyan korszak után következett, ahol csak egyfajta vélemény, gondolkodás, teológiai látás uralkod(hat)ott, az elmúlt hat esztendőben elemi erővel tört fel az az igény, hogy az emberek saját maguk fogalmazzák meg véleményüket a hitről, küldetésükről, reformátusságukról és magyarságukról. Ez egy hosszú, elfojtott állapot után természetes. Viszont az már sokkal kevésbé természetes, hogy a református egyházban csoportosulások, egymástól eltérő irányzatok alakultak ki. Én mindennél fontosabbnak tartom azt, hogy a Magyarországi Református Egyház egysége megmaradjon, hogy ne váljon különböző csoportok, illetve egymással élesen szembenálló nézetek színterévé.

– Minthogy megbízásának a legelején tart, kérem, beszéljen terveiről. Milyen változásokat tervez az egyházon belül, mit szándékozik tenni zsinati szinten, és mit a kerületében?

– Igazán annyira a kezdetén vagyok, hogy a zsinat még csupán az alakuló ülését tartotta meg, megválasztva a tisztségviselőket. De nem is mindenkit, mert hiszen vannak olyan tisztségviselők, akiknek a státusát pályázat útján kell betölteni. Az első olyan zsinati ülésre, ahol tartalmi kérdésekkel is foglalkozni fogunk, májusban kerül sor. (Megtörtént. A beszélgetés április végén készült. – a Szerk.) Akkor a még be nem töltött tisztségekről is dönteni fogunk. Most folyik az a feltérképező munka, amely megállapítja, hogy a zsinati irodának és a különböző munkaágaknak a működésében milyen szervezeti és esetleges személyi változások szükségesek. Nagyon fontos, hogy megalkossuk a zsinati ülések szervezeti és tanácskozási rendjét. E tekintetben korábban csak egy tervezet létezett, amit vagy betartottunk vagy nem. Már-

pedig a zsinati ülések hatékonyságát növelendő, elodázhatatlan a működési szabályzatnak a kidolgozása, hisz a zsinat nem egy olyan folyamatosan ülésező fórum, mint például a Parlament, mi évente csak kétszer, háromszor jövünk össze. Ezért különösen fontos, hogy olyankor lényegi-tartalmi, elemző, koncentrált munka folyjék. Hasonlóképpen sürgető feladat a szakbizottságok tevékenységének a beindítása a különböző munkaágakban. A tervbe vett egységes egyházi törvénykönyv az elmúlt ciklusban nem született meg, csak részek vannak belőle, pedig nagyon is szükség volna rá. Épp az elmúlt választások tapasztalatai alapján át kell gondolni a választási törvényeket is. A zsinat azt is elhatározta, hogy megalkotja az egyházi bíráskodásról szóló törvényt, de csak tervezet született. Át kell gondolni, hogy a zsinati iroda jelenlegi struktúrája alkalmas-e arra, hogy átfogja valamennyi, az egyház életében fontos területet. Meg kell találnunk a megfelelő keretet az egyház álláspontjának a megfogalmazására a legkülönbözőbb kérdésekben. Korántsem biztos ugyanis, hogy egy-egy zsinati ülésen elfogadott nyilatkozat elegendő ahhoz, hogy ennek alapján folyamatosan a közvélemény elé tárjuk, miképpen gondolkozik a református egyház bizonyos kérdésekben. Ezek csupán műhelymunkáknak, előkészítő munkáknak tekintendők. Nagyon lényegesnek tartom, hogy az elmúlt hat esztendőben az egyház újfajta intézményeket hozott létre, s hogy a letűnt rendszerben lehetetlenné tett intézményeket újra megjelenítette. Ezen a téren egy nagyon látványos változás következett be. A gyülekezeti élet és az intézmények között meg kell találni a kapcsolódási pontokat, hogy még hatékonyabban állhassanak egymás szolgálatában. Ebben a törekvésben fontos szerepet tölthetnek be a gyülekezeti presbitériumok, nemkülönben azok a csoportok, amelyek kapcsolatot tudnak teremteni egy új vagy újonnan indult egyházi iskola és a gyülekezetek között. Hogy a gyülekezetek valóban a magukénak érezzék ezeket az intézményeket, és felelősséget vállaljanak értük, ha netán szükséges. Haladéktalanul fel kell mérni, hogy milyen helyzetben vannak a gyülekezeteink. Tudniillik azt tapasztaltam, hogy óriási különbsé-

gek vannak köztük. Ha csupán az elnéptelenedő vidékekre, a Szatmár környéki vagy a beregi kis falvakra gondolok, amelyeknek önálló templomuk, parókiájuk van ugyan, de a folyton fogyó lakosság már nem képes eltartani egy lelkipásztort, azt kell mondanom, hogy ott a bokrosítás elengedhetetlen. Ezek közül az emberek közül sokan beköltöznek a városokban, többségük oda, ahol nincsenek gyülekezetek. Tehát utánuk kell menni, gyülekezeteket szervezni.

– Más példát mondok: Ott vannak a főleg alföldi vagy déli vidékeken lévő egykori nagy református városok, ahol egy-egy gyülekezet húsz- vagy harmincezer lelket számlált, saját iskolával, szeretetházzal, öregotthonnal. A valamikor virágzó iskolákat a kommunista rendszer bezáratta, viszont most sok helyütt lehetőség nyílt rá, hogy azokat a gyülekezetek visszakapják. Igen ám, de a valamikor húsz-harmincezres gyülekezetek mára a felére, harmadára apadtak. Éppen ezért fel kell mérni, hogy az egyes területeknek, helységeknek melyek az erősségei, mik a gyenge pontjaik, hol van szükség nagyobb segítségre.

Lassan teológus-túltermeléssel kell számolnunk. Országosan és a kerületekben is meg kell vizsgálni, hogyan tudunk állást biztosítani a végzős teológushallgatóknak. Magyarországon a három lelkészképző intézetben – Budapesten, Debrecenben és Sárospatakon – több mint hatszázan tanulnak. Valószínű, hogy ezt a számot vissza kell fognunk valamelyest. Továbbá: mivel nem minden gyülekezet képes rá, hogy egymaga eltartsa egy lelkipásztort, nem fogunk tudni minden végzős lelkipásztort rögtön gyülekezetben elhelyezni. Ezért vissza kell állítani a segédlelkészi évről a gyakorlatát, ami egyfajta begyakorlást jelent(ett) a lelkipásztori szolgálatba. Még kevesebb gyülekezet képes rá, hogy a lelkipásztor mellett a segédlelkésznek is lakást biztosítson. Mindezek okán jelentkezni fognak azok a teológiát végzett, lelkészképesítő vizsgával rendelkező emberek, akiknek nem fogunk tudni nyomban gyülekezeti szolgálatot biztosítani. Mindez indokoltá teszi a teológiai képzés átgondolását. Fel kell mérni annak a lehetőségét, miként biztosíthatnánk a hallgatóknak olyan specializálódást,

amely aztán megkönnyíti az elhelyezkedésüket. Gyülekezeti lelkipásztori állás máris nagyon szűkösön van. Viszont meg vagyok győződve arról, hogy a társadalom mai súlyos állapotában, ebben az általános elbizonytalanodásban, értékvesztésben, szétesettségben nagyon-nagyon fontos, hogy segítő szándékkal az emberek közt legyünk. Más kérdés persze, hogy miként fogjuk tudni biztosítani ennek a háttérét, képésben, infrastruktúrában, anyagiak tekintetében. Ezek a fogas kérdések mind országos, mind kerületi szinten komoly feladatok elé állítanak bennünket. Ezért lehet, hogy az előttünk álló időszak nem lesz olyan látványos eredményekben. Biztos például, hogy az iskolák vonatkozásában nem lesz olyan számbeli növekedés, mint amelyet az elmúlt hat esztendőben tapasztalunk, amikor is egy iskolától – a Debreceni Református Kollégiumtól – elindulva, mára kialakult egy iskolarendszer. Úgy érzem, hogy az elkövetkezőkben a belső megerősödéssre, és tevékenységünk igazi tartalommal való megtöltésére kell, hogy összpontosítsunk.

– Milyen viszonyra törekszik a politikai pártokkal?

– Nem hiszem, hogy igaz volna az a kijelentés, mely szerint az egyház nem politizál. Ellenkezőleg: az egyház már pusztán létevel is politizál. Nem értek egyet azzal a felfogással sem, hogy az egyháznak nem szabad véleményt nyilvánítani politikai kérdésekben, mivel az egyház, úgymond, a politikán kívül, illetve a politika fölött áll. Ez nem igaz. Mindenhez, aminek köze van az emberhez, köze van az egyháznak is. Ezt egyenesen alaptételnek kell tekintenünk. Köze van az egyháznak a politikához azáltal is, hogy a politikát és a politikusokat mindig is érdekelte az egyház. Vagy úgy, hogy támogatták és felhasználták, vagy úgy, hogy elnyomták.

Közhelyszámba menő igazság, hogy a modern társadalmak életének a középpontjában a pártpolitikai tevékenység áll, bár korántsem biztos, hogy ez érdeklőbb az embereket. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a pártok szintjén történő politizálás szervesen hozzátartozik a mai valósághoz. Hogyha valaki egymás mellé helyezi az egyház politikai kérdésekben kinyilvánított állásfoglalásait, látni fogja, hogy az egyik pártpolitikai megnyilván-

nulásaihoz közelebb áll, a másiktól távolabbra esik. Ez a távolság attól függően kisebb vagy nagyobb, hogy a szóban forgó párt milyen értékeket képvisel, mit támogat és mit hogyan rangsorol. Tisztában lévén azokkal a bibliai reformátori értékekkel, amelyekhez eredetét, küldetését és lényegét köti, az egyháznak különbséget kell tudni tenni érték és értéktelen, érték és érdek között. Mindezek egyértelművé teszik számomra, hogy itt nem az úgynevezett hűvös távolságtartás vagy a dolgok felett lebegés a helyes magatartás. Voltak és vannak helyzetek és korszakok, amikor az egyház konkrétan és határozottan részt vett és részt vesz a társadalompolitikai életében. A közelmúltra gondolva: a 89-es változások után református lelkészek aktív politikai szereplést, parlamenti képviselőiséget vállaltak. Olyan helyzetben, amikor a társadalom szabadon eldöntheti, hogy ki képviselje a tömegeket, természetesnek tartom, hogy keresik azokat a hiteles embereket, akikben bizalmuk van. Az ilyen értelmű szerepvállalást helyénvalónak tartom, és természetesnek érzem. De abban már egyáltalán nem vagyok biztos, hogy az ilyen szerepvállalásnak – a körülményektől függetlenül – állandó jellegűnek kell lennie. Történelmi és egyháztörténeti tapasztalatok azt mutatják, hogy a nagy bizalmi válságok idején – mint bizalmat évező ember – a lelkipásztor is konkrétan bekapcsolódott a politikai életbe, de a válságos időszak elmúltával szükségtelenné vált a közvetlen szerepvállalás. Ezért azt mondom, hogy ebben a kérdésben nincs egyszer s mindenkorra adott állandó recept.

Minden keresztyén embernek joga és felelőssége a közéletben részt venni. Kérdés azonban, hogy a lelkipásztor miként és milyen mértékben képes ennek a feladatnak is eleget tenni akkor, ha ezenközben lelkészi tisztén is gyakorolja. Ugyanis egyesek – nem éppen alaptalanul – azt mondhatják, megosztja a gyülekezetet, ha a lelkipásztor egyértelműen kiáll valamely politikai párt mellett. Azt pedig senki sem garantálhatja, hogy a gyülekezeti tagok mindegyike ugyanazt a politikai meggyőződést vallja. Az pedig végképp szomorú lenne, ha a lelkipásztor ilyen értelmű szereplése széthúzáshoz vezetne, ha megosztaná a gyülekezetet.

– Jó-e vagy rossz az, ami most van az állam és az egyház viszonyában? Folytatni szándékozik-e azt, amit az előző – köztudomásúlag népi ihletésű – egyházvezetés elindított az egyház és az állam kapcsolatában?

– Amit most látunk ebben a viszonyban, a tipikus példája annak, hogy az állam nem nagyon tudja, mit kezdjen az egyházzal, hogy is viszonzuljon hozzá. Az állam számára alapvető dilemma, ha úgy definiálja magát, mint világnézetiileg semleges, modern szekuláris állam. Hisz ez a gondolatmenet azt sugallja: Úgy tekintek az egyházra, mint bármely más intézményre vagy egyesületre. Nagyon jó példa erre az elhíresült egyszázalékos törvénnyel való próbálkozás. E szerint a logika szerint az egyház és a bélyeggyűjtők egyesülete egy szinten mozog, ami – enyhén szólva – mégiscsak furcsa. Egy magát komolynak tartó politikai erőnek tisztában kell(ene) lennie azzal, hogy a magyar nép, a magyar nemzet, a magyar társadalom nem olyan lenne, amilyen, ha nem lett volna, illetve ha nem létezne a keresztyénség/kereszténység, ezen belül a református egyház. Ez viszont azt a gondolatot erősíti, hogy az egyházat mégsem lehet egy kalap alá venni holmi bélyeggyűjtő egyesülettel vagy más, hasonló rangú-rendű intézménnyel.

Nyilvánvaló, hogy a különböző szempontokat törvényi szinten nagyon nehéz összeegyeztetni. Hogy mennyire nem egyszerű dolog ez, kitűnik a következtetésekből is. Nap mint nap tapasztaljuk, milyen komoly társadalmi igény mutatkozik az egyház tevékenysége iránt a kultúrában, szociális téren és másutt. Ugyanakkor az állam hivatalnokaival azt mondhatja: Ha ezt meg ezt a tevékenységet – oktatás, szociális munka – az egyház végzi, ennyi és nem több állami támogatást kap. Am ha ugyanazt a munkát az önkormányzat irányítása alatti állami intézmények végzik, más, jobb anyagi támogatásban részesíti. Hogy is van ez? ...

Ahhoz, hogy az egyház komoly tárgyalópartnere legyen az államnak és az állam az egyháznak, komolyan kell vennie azt, amit kijelent, vállal, vagy amit a törvény kimond. Amiből egyenesen következik, hogy az állam nem alkothat meg az egyház tudta, megkérdése és a

vele való egyeztetés nélkül olyan törvényt, amely közvetlenül érinti az egyházat, vagy amelyről az egyháznak határozott álláspontja van. Egy magát demokratikusnak nevező polgári rendszertől elvárható az a minimum, hogy ha róluk döntenek, ne tegyék nélkülünk. Sajnos, az állam és az egyház kapcsolatát ma a kapkodás és az átgondolatlanság jellemzi.

– Egy év múlva választani fog az ország, amely akár politikai fordulattal is járhat. Mennyire érintené ez az Ön elképzelését, terveit, mi több, a református egyházat?

Minden politikai fordulat így vagy úgy, kihat az egyház munkájára, érinti a lehetőségeit. Amit viszont semmilyen politikai változásnak nem szabad érinteni, az a tény, hogy az egyház szabadon hirdethesse az Evangélium üzenetét. Hogy egy esetleges politikai fordulat mit jelenthet az egyház számára? Nos, az egyháznak azokat a politikai erőket szabad és kell támogatnia, amelyeknek az alapértékeivel azonosulni tud. Olyan társadalmi helyzetben, amikor az ország lakossága gazdagokra és szegényekre szakadt, az emberek körében általánosság vált a jövőtlenség, eluralkodott az érték nélküli élet, szemünk előtt olyan életforma bokrosodik, amely azt sugallja, ha nincs munkám, jövőm sincs, akkor óhatatlanul felmerül az olyan politikai vezetés és stílus iránti jogos igény, amely mindezeknek a negatívumoknak gátat vet, és képes megfordítani ezt a roppant veszélyes folyamatot.

– Hasonló lényeges kérdés a kereszteny/keresztyén hit és a nemzeti identitás megőrzésének a sürgető időszerűsége, illetve mások – nem kis befolyással bírók – szerint ez utóbbi anakronisztikus jellege. Ön hogy látja a hit és a nemzet létének vagy nemlétének, gyengülésének, gyengítésének vagy megerősödésének a kérdését ebben az akár tetszik, akár nem, mégiscsak globalizálódó világban?

– Aki egy kicsit is ismeri a magyar történelmet, annak nyilvánvaló a hit és az egyház nemzetmegtartó ereje. Nem tudok elképzelni olyan egységesülést, ahol az emberek valamiféle globális nyelven beszélnének, globálisan gondolkoznának, ahol ki-ki ne becsülné meg a saját kultúráját, eredetét, gyökereit, ne képviselné azokat az értékeket, amelyek megadják a globalitás sajátos színeit. Az a

tény, hogy mi magyarul szólhatunk Istenhez, olyan érték, amiről épeszű és ép hitű ember sohasem mond le. Az olyanszerű globalizáció – a népek nagy kohója –, ahol a népek, a nemzetek egyszerűen beolvadnának és eltűnének, téves felfogásnak bizonyult. Ezt csak erőszakkal, vagy talán még úgy sem lehetne megtenni. Reméljük, hogy ilyesmire nem is fog sor kerülni soha.

Tudjuk, hogy a magyarság különös helyzetben van, a határok tagolásával több részre szakítottunk. Meggyőződésem, hogy a szétszakítottság állapotában élő magyarság szellemi egységének a megteremtésében a magyar református egyháznak sajátos szerepe van. Aki ezt tagadja, az nem ép hitű és ép gondolkodású ember. Számomra nem kérdés, hogy ez nekünk fontos feladatunk, és sajátos küldetésünk része. Ugyanakkor kívánatosnak tartom, hogy ez a tevékenység olyan szervezett formában és meghatározott keretek között történjen, mint a Magyar Reformátusok Világszövetsége vagy a Református Tanácskozó Zsinat.

Azt is fontosnak érzem, hogy a gyülekezetek és lelkipásztorok között legyen állandó kapcsolat, ilyen formában is közelítve egymáshoz a gyülekezeteket, különböző területeket. Többretű és többszintű kapcsolattartásra gondolok, folyamatos és felelősségteljes egymás segítségére. Ha ezt képesek leszünk így megtestesíteni, akkor én ebben az összefogásban semmi elmarasztalót nem látok.

Persze, azt sem gondolom, hogy aki nem magyarul beszél vagy álmodik, arra azt mondjam, hogy rosszabb ember, mint én. Én nem tartom magam sem jobbnak, sem rosszabbnak annál, aki nem magyarul álmodik vagy imádkozik. Anyanyelvéhe, kultúrájához, önazonosságának megőrzéséhez mindenkinek alapvető joga van. Ezért senki sem vádolhat bennünket azzal, hogy túllépve a hatáskörünket, illetéktelenül beavatkozunk Kárpátalja vagy Szlovákiai belügyeibe, ha felemeljük a szavunkat az ottani magyarságot ért sérelmek, durva jogtiprás miatt. Nem élni ezzel a lehetőséggel, politikai felelőtlenség lenne részünkről, már csak azért is, mert akár Kárpátalján, akár Felvidéken, akár Erdélyben még mindig az egyház intézményrendszere a legteljesebben megmaradt struktú-

ra. Én az Evangélium hirdetését és megélését ezekben a keretekben képzelem el, anélkül, hogy ebből a magunk vagy mások számára ideológiát gyártanánk.

– Fogyó nemzet vagyunk, a szociális háló szétszakadozott. Püspök Úr milyennek látja a magyar társadalom erkölcsi állapotát? És milyennek a magyar kálvinizmusét? Miként támogathatja az egyház az erkölcsi mélyrepülésben lévő nemzetet? Mit és hogyan segíthet önmagán?

– Aki egy kicsit is ismeri az életét és a tényleges helyzetet, láthatja, hogy ezek valóban nagyon súlyos válságterületek, amelyek a fiatalokat és az idősebbeket egyaránt sújtják. Ebben a kérdésben szerintem az a perdöntő, hogy milyen az emberek erkölcsi tartása. Ha a nemzetnek, a társadalomnak határozott erkölcsi tartása van, akkor nehezebb körülmények között is képes fenn- és megmaradni, mivelhogy reménykedik, bízik. És aki bízik, az képes megoldásokat is találni. Ám ha feladja, élhet bármilyen nagyszerű körülmények között, előbb-utóbb el fog tűnni.

Ebben a széttzilálódott világban, sokszorosán szétszakadt közegben, amelyben élünk, az egyháznak az a küldetése, hogy hitet adjon az elbizonytalanodott embereknek, hogy igenis van jövő, csak becsülettel és kitartással kell küzdeni sorsunk jobbra fordulásáért. Egyébként ez egy jellegzetes kálvini – a predestináció-tanból következő – magatartásforma: „Tudom és hiszem, hogy Istennek akaratja és terve van velem, és még hogyha ennek minden ellentmondani látszik is, akkor is meg tudok állni, maradni.” Ez a hit hallatlanul mélyen beépült a magyar kálvinista gondolkodásba, és adott erőt a szabadságharcokban akkor, amikor a nagyhatalmak gazdaságilag, kulturálisan, politikailag teljesen tönk्रे akarták tenni az országot. Amikor erre a legnagyobb szükség volt, akkor adott olyan prédikátorokat, tanítókat, akik tartani tudták a lelket az emberekben. Ez számunkra ma is feladat: erősíteni a lelküket, tartást adni az embereknek. De sem parancsszóra, sem attól, hogy sokszor elmondjuk, emberek nagy baj van: kevesen vagyunk, többen kellene lennünk, még nem áll meg a nemzet fogyása. Egy nép akkor kezd el növekedni számszerűen is, ha van távlata, jövőképe. Ha ez hiányzik, hiába mondanak, ígérnek neki bármit, a

helyzet mit sem fog változni. A legfontosabb tehát a távlat megmutatása. Sok egyéb közt ebben rejlik az egyházi iskolák óriási jelentősége. Fel kell mutatni az ifjúságnak az igazi értékeket, hogy a holnap letéteményesei különbséget tudjanak tenni a valódi értékek és az álértékek között, a pillanatnyi érdekek és a maradandó értékek között. Meggyőződésem, hogy értéktorzult világunkban nem spórolhatjuk meg a hiteles értékrendnek a helyreállítását. Ebben számomra a bibliai modell jelenti a kiindulópontot. Az ember azt a parancsot kapta Istentől, hogy őrizze és művelje a Kertet. Őriznünk, vagyis konzerválnunk kell tehát az értékeinket. Mégpedig olyan értelemben, hogy ezt meg ezt őrizni kell, nem szabad megváltoztatni. Másrészt viszont az ember azáltal emelkedik ki a csak vegetatív világból, hogy változtat a dolgokon, kultúrán, (meg)művel. Nos, a megőrzésnek és a változtatásnak ezt a szerencsés egyensúlyát meg kell találni. Tudnunk kell, mi az, amit meg kell őrizni, amiről semmiképpen sem szabad lemondani, és hol merül fel a változtatásnak a szükségessége.

Nyilvánvaló, hogy az egyházban is szükség van változásra és változtatásra. Nagyon fontosnak tartom, hogy minden réteghez tudjunk szólni, s hogy megtaláljuk a hozzájuk vezető utakat. Ám ahhoz, hogy ezt megtehesse, a református egyháznak össze kell gyűjtenie a maga értelmiségét. Remélem, hogy sokan vannak, akik tudnának és akarnának is segíteni, természetesen ki-ki a maga területén. De vagy ők nem találták meg az utat a gyülekezethez, vagy a gyülekezetek nem fedezték fel őket. Az egyháznak a hiteles emberekre – pedagógusokra, nevelőkre, tudósokra, közgazdászokra, művészekre – van szüksége, hogy megjelenítsék az igazi értékeket. Erre a komoly és nagy feladatra össze kell toborozni az embereket, hogy nekilendülve, fokozatosan eljussunk a szegénység, a munkanélküliség, a gyermektelenség, a távlatnélküliség felszámolásához.

– Kérem, beszéljen röviden a magyar református egyház belmissziójáról. Milyen kibontakozást tervez a szociális feladatokkal összefüggő egyházi tevékenységekben? Úgy tűnik, hogy ezen a területen az egyház nem

volt mindig a csúcson. Mintha az egyház szemléletében túlon túl transzcendentális lett volna, abban az értelemben, hogy nagy magasságban repült, elvontan gondolkozott, miközben emberközeli politikát kellett volna folytatnia, hogy erősebben kidomborodjon benne a mindig szükséges emberarcúság. Hiszen a református egyház mindig is a népnek az egyháza volt. Magyar egyház, amely a magyar társadalom történetében, művelődési és szociális fejlődésében elévülhetetlen érdemeket szerzett. A túlzott távolságban élő, ha úgy tetszik, kioktató egyház helyett tud-e és akar-e a református egyház e század- és ezredvég emberének a konkrét kérdéseire válaszolni, és azok megoldásában segíteni?

– Én az emberközelséget alapvető, stratégiai kérdésnek tartom. Szerencsére már nemcsak a központi intézkedések mutatnak ebbe az irányba, hanem a kisebb közösségek, a gyülekezetek is kezdik felfedezni a saját lehetőségeiket a szociális gondoskodás területén. Csakhogy ez nagyon nehéz feladat ám, mivel plusz feladatokat, terhet jelent, a gyülekezetek pedig iszonyatos anyagi gondokkal küszködnek. Mégis biztos vagyok benne, hogy az emberek nemcsak elfogadják, hanem igénylik is ezt a stílust. Mert a fejük fölött elhangzó igehirdetésnek nemigen van fogantatja. Hosszú távon azt sem lehet eredményesen folytatni, hogy mi, az egyház mindent jobban tudunk. Ehelyett meg kell találni azokat a közvetítő lépcsőfokokat, amelyeken haladva biztosan eljuthatunk a hívekhez. Ehhez kell az előbb említett területeknek a gazdáit, szakembereit megkeresni. A gyülekezeteknek ki kell építeniük egy olyan közösségi rendet, amelyben megpróbálják orvosolni az emberek gondjait, bajait. Nyilvánvaló azonban, hogy a lelkész egymaga ezt a feladatot nem fogja tudni ellátni. Az sem járható út, hogy az egyház vezetése mondja meg, ezt és ezt tegyék, amiként az sem elfogadható, hogy egy személy ráerőszakolja az akaratát a többiekre. Felsőbb utasítások helyett sokkal célravezetőbb, ha a döntések a gyülekezetekben, helyi szinten születnek, és a kítűzött célokat ott is ültetik át a gyakorlatba. Ennek azért már vannak biztató jelei is. Debrecenben például egyházi napközi otthon nyílt a halmozottan sérült

gyermekeknek. „Nyitott ajtó” névvel mozgalom indult a magányosok, munkanélküli csavargók, elesettek befogadására és megsegítésére. Ki kell nyitni tehát az ajtókat, csakis így kap konkrét jelentést az, hogy miként viseljük ezekért az emberekért a felelősséget.

– Ha a hithez nem társul őszinte szándék, jócselekedet, a hit nem sokat ér. Az erkölcs tettekben vizsgáljuk...

– Ez klasszikus megállapítás. A hit halott cselekedetek nélkül, írja Jakab apostol. Mint tudott, e körül vita is folyt. Ne üdvösségünket szerezzük meg a cselekedetekkel, a cselekedet hibából következik. Ez tényleg így függ össze.

– Hogyan határozná meg a református egyház iskola-politikáját, hiszen köztudomású, hogy a református egyház mindig erősen iskola- és tudáspárti volt.

– Ha serdülőkorban, amikor az ifjú maga sem tudja még, mit kezdjen magával, egy határozott, mégis a szereteten nyugvó légkör veszi körül, és ilyen körülmények között készítik fel őt arra, hogy az élet különböző szituációiban helytálljon, akkor annak a fiatalnak biztosan lesz miből erőt meríteni még érett korában is. Nos, ilyenek voltak és maradtak a nagyhagyományú református iskolák.

Sajnos, az utóbbi években kialakult református iskola-rendszer nem természetes körülmények között jött létre. Ráadásul az iskolák indítása szerencsétlen módon összekapcsolódott az ingatlanok visszaadásának a felemás gyakorlatával, ami lehetővé tette azt, hogy az egyházi iskolák ellen itt-ott ellenséges hangulat alakuljon ki: „No lám, az egyház csak visszaköveteli a vagyont!” Az egyházi iskoláknak végül is az fogja eldönteni a sorsát, hogy képesek lesznek-e olyan légkört teremteni maguk körül, ami minden kedvezőtlen külső körülmény ellenére oda vonzza a növendékeket. Ehhez viszont olyan pedagógusokra, nevelőkre van szükség, akik az egész embert (gyermeket) látják maguk előtt, és feltétlenül meg vannak győződve annak a helyességéről és igazsága felől, amit a református iskoláknak képviselniük kell. Természetesen tudjuk, hogy ilyen pedagógusok nem bukkannak fel csak úgy egyik napról a másikra, hanem az egyházi iskoláknak kell fokozatosan kinevelniük őket.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló számunkra, hogy az

egyházi iskoláknak nem szabad olyan értelemben „elit” iskoláknak lenni, hogy csak az elitkeresetű szülők gyermekeinek, illetve csak az elit képességű fiataloknak a befogadására szolgáljanak. A református iskoláknak éppen az volt a sajátosságuk, hogy azokat a fiatalokat is befogadták, akiknek nagyon szűkös volt az anyagi tehetségük. Közismerten ezt szolgálták az ösztöndíjak.

A református iskoláknak nem szabad olyan értelemben zárt iskoláknak lenniük, hogy első számú feladatuknak tekintsék azt, hogy amikor a végzősök az érettségi bizonyítványukat megkapják, mindegyikük megtért ember legyen. Én ebben nem hiszek. A megtérés nem így történik. Ellenben ha az iskola megteremti hozzá a megfelelő légkört, az már önmagában is egy nagyszerű dolog. Véleményem szerint az egyházi iskoláknak nem szabad külső jegyek vagy valamilyen álközösség nevében az ilyen „megtérésre” dresszírozni a fiatalokat, mert az ilyesmi nagyon könnyen visszaüthet. Az egyházi iskoláknak egyszerre kell tehát zártnak és nyitottnak lenniük. Az iskola legyen szigorú, ugyanakkor a nevelő és a gyermek kapcsolatában a nyitottságnak, a szabadságnak, a szeretetnek kell uralkodnia. Az ilyen pedagógus nem követel a fiataltól olyat, amit esetleg maga sem tudna teljesíteni. Végül is minden az emberi tényezőn, a minőségi munkán múlik. Az egyháznak mint fenntartónak ki kell alakítani egyféle egyensúlyi helyzetet abban a tekintetben, hogy mikor és miben joga és kötelessége beleszólni az iskola dolgaiba.

– Említést tett az egykori egyházi ingatlanokról. Akadozik-e vagy pedig folyamatos az egyházi ingatlanok visszaadása?

– Erősen akadozik. Az ingatlanok visszaadása annyira lelassult, hogy nem is látjuk a végét. Még nagyobb gondot jelent, hogy valamikor a háttérben ott volt az iskolák működéséhez szükséges földterület, a működő tőke. És mi történik most? Visszakapjuk – ha visszakapjuk – a holt tőkét, az épületeket, azokat is sokszor lerobbant állapotban, és ezzel kész. Azt az anyagi háttérrel, ami egykor lehetővé tette azt, hogy az iskoláinkban a szegényebb sorsú gyermekek is tanulhassanak, újabban egyáltalán nem biztosítják. Ez gazdaságilag óriási feszültségeket okoz. A jó-

zanész azt diktálja, hogy ha ezek az iskolák olyan feladatokat vállalnak, ami az államnak vagy az önkormányzatoknak lenne a kötelessége, akkor kapják is meg ugyanazt a támogatást, amit az önkormányzati, állami iskolák is megkapnak. Miért kell nekünk minduntalan bizonyítani, hogy nekünk is jár(na) ugyanakkora anyagi támogatás? Ez természetellenes és diszkriminatív.

– Milyennek szeretné látni a határon túli reformátussággal, magyarsággal a kapcsolatot? Szándékszik-e változtatni azon, ami most van?

– Ezt a kapcsolattartást a Tanácskozó Zsinat végzi, de természetesen nem kizárólag egymaga. Viszont nagyon lényegesnek tartom, hogy legyen egy olyan fórum, ahol egymás gondjairól, elképzeléseiről értesülünk, megbeszélhetjük a kérdéseket és megfelelő döntéseket hozhatunk. Persze, ez csak az egyik lehetőség. A testvéri egymásra figyelésnek léteznek más módozatait is. Példaként említem, hogy amióta lehetővé vált, mi képezzük a lelkipásztorokat a kárpátaljai reformátusok számára: a kolozsvári és a komáromi református teológiával állandó kapcsolatot tartunk, teológiai tanárok gyakran találkozókat szerveznek, nemkülönben rendszeres határmenti gyülekezeti lelkésztalálkozókat tartunk. Egyszóval több szinten is keressük a kapcsolatok kiépítését az erdélyi, a kárpátaljai, a felvidéki testvérgyülekezetekkel. Így aztán, ha valamely határon túli gyülekezetnek sajátos gondjai adódnának, a többiek segítségükre siethetnek. Kétségkívül a legnagyobb segítségre a kárpátaljai gyülekezetek szorulnak. De a nyugat-európai és a tengeren túli magyarsággal való kapcsolattartást is nagyon fontosnak érezzük, hisz nekik is szükségük van ránk, lelki képzésben, továbbképzésben és a gyökerek ápolásában.

Figyelő

POLITIZÁLJON-E AZ EGYHÁZ?

Politizáljanak, politizálhatnak-e a lelkipásztorok, papok? – erről folyt a vita nem túl régen, de hosszasan a Reformátusok Lapjában. Ahány hozzászóló, annyiféle véleménynyilvánítás, legalábbis abban az értelemben, hogy itt még az árnyalatbeli különbségeket is figyelembe kell venni. Takaró Tamás, a Budapest-déli Egyházmegye esepere miként vélekedik erről?

– Bár ez a kérdés több irányból is megközelíthető, szomorúan tapasztaltam, hogy a vitázó felek nem onnan indulnak el, ahonnan kellett volna: hogy tudniillik a Bibliában találunk-e erre példát? Vajon a választott nép közösségének a vallási vezetői politizáltak-e? Aki a Szentírást ismeri, szerintem erre a kérdésre csak egyetlen helyes választ adhat: igen. Hadd említsek néhány példát az egyháztörténetből is: Kálvin János genfi templomában ma is látható az a szék, amelyen az idős reformátor rendszeresen átvitette magát a genfi tanács üléseire. Kálvin élete végéig vállalta a politikai szereplést – azaz: a városért (poliszért) tenni, szólni kötelességét –, és elvárta, hogy a tanácsban ne hozzanak döntést nélküle. Bonhoeffer Hitler-ellenességével s végül mártíromságával mondott igent arra a kérdésre, hogy politizálhat-e az egyház. Bart Károly, a XX. Század legnagyobb protestáns teológusa hasonlóképpen gondolkozott. Nemkülönbén a mártírhalált halt prédikátor, Martin Luther King, aki azt mondotta, hogy ha valaki látja a gonoszsgot, és mégis néma marad, azt úgy kell tekintenünk, mint hogyha együtt munkálkodna a gonoszsggal. Ravasz László püspök a Felsőház tagjaként ugyancsak igennel felelt a felvetett kérdésre. Egyébként szerfelett érdekes, hogy amikor Bartha Tibor püspök az Elnöki Tanács tagja volt, a most elutasító hangosak elfelejtették ugyanezt a kérdést feltenni.

Én a vitatott kérdésre azt válaszolom, hogy a pártpolitikai szinten semmiképp sem ajánlatos politizálni a lelkésznek, mégpedig azért nem, mert az ilyenszerű

politizálás a gyülekezet megosztásához vezetne. Ám a lelkipásztor, mihelyt felmegy a szószekre, közéletformáló ember is. A közélet szintjén pedig feltétlenül kell hogy legyenek állásfoglalásai. Természetesen Isten ígéje alapján.

Különösen fontos tisztán látni ebben a kérdésben most, amikor egy olyan kormánykoalíció működik, amely lassan szétver mindent, amit itt évszázadok alatt felépítettünk, és jól működött. Példaként említem, hogy egy Amerikában élő társadalomkutató az Új Magyarországon közölt egyik tanulmányában nemrég arról értekezett, hogy 1890 és 1980 között elismerten a budapesti gimnáziumok voltak az egész kultúrvilág legjobb gimnáziumai. Ugyanezt a gondolatot támasztja alá ugyancsak az Új Magyarországon (1996. VI. 26-i lapszám) „Három pesti egyházi iskola öt Nobel-díjasa” című írás. Ezzel szemben a most még részben meglévő iskolarendszert is igyekeznek szétverni a szociálliberálisok, elszakítva azokat a szálakat, gyökereket is, amelyek a mai gyerekeket és fiatalokat egy eddig jól működő iskolarendszerben szereshető ismereteken túl a szülőföldhöz és a magyarsághoz kötik. Mellesleg jegyzem meg, hogy ez egy német-porosz mintára épült iskolarendszer volt, amit Japánban, Dél-Koreában és másutt bölcsen átvettek, alkalmaznak, és aminek köszönhetően ezek az országok a világ élvonalába kerültek. Ez egyébiránt egy kollektív szellemű pedagógiai rendszer volt, szigorúan, következetesen és mélyen az anyaföldbe gyökerezve. Amit viszont ezek az új erők most meghonosítani akarnak, az egy gyökértelen, lebegő valami, ahol “szabadon” magam választom meg, hogy bontakoztassam ki magam, akár a közösség kárára is. Ezt az iskolarendszert kipróbálták már az USA-ban és „fényesen” megbukott. Tehát e bukott iskolarendszer becsempészésének vagyunk a tanúi és szenvedő alanyai! Ezen nagyon komolyan el kell gondolkozni. Az oktatáson túlmenően az élet számos területéről hosszan sorolhatnánk az elszomorító példákat.

Ilyesmit látva ne politizáljon a lelkész? Ne szóljon a város javáért? Saját gyülekezetében hiteltelenedik el az a lelkipásztor, aki úgy tesz, mintha nem lenne gonoszság.

Ha pedig arról van szó, hogy fél megszólalni, mert nem tud(hat)ja mit hoz a jövő, azért inkább hallgat, mert abból sosem szokott baj lenni. Nos, az ilyen lelkésszel szemben még azt a gondolatot is föl lehetne vetni, hogy nincs-e baj a hitével? Mert a némaság ilyen esetekben cinkosságot jelent. Felelős ember elmehet-e szótlanul egy olyan liberális abortusztörvény mellett, amely előbb-utóbb az ország és a nemzet pusztulásához vezethet? Semmiképpen.

Az előbb az iskolarendszert említettem, de küszöbön áll, sőt részben folyik a kultúra teljes szétverése is. Iskolákat, színházakat, művelődési házakat zárnak be. De említhetném az egészségügyet is. A lelkipásztor nem maradhat néma, tapasztalván, hogy nálunk ma csak egy bizonyos hang hangozhatik, miközben mindenki mást hallgatásra ítélnék. Én úgy gondolom, hogy a gyülekezet el is várja lelkipásztorától, hogy – Isteni Igéjéből kiindulva – mindig hallassa a szavát. Ahogy hallatták eleink is, századokon át. Így lettünk nemzetmegtartó egyházzá.

A politizálást – a város jólétéért mondott szót – fontosnak tartom, és magam is művelem a közéleti felelősség szintjén. Esperesi jelentéseimben igyekszem mindig felvázolni azt a társadalmi-politikai miliőt, amelyben a Budapest-déli Egyházmegye gyülekezeteinek és gyülekezeti lelkészeinek meg kell szólalniuk. 1993-ban például arról is beszéltem, hogy megszöve készen áll fölöttünk egy félelmetes „pókháló”, amit rövidesen ránk eresztenek. Két éve pedig a jövőkép nélküli társadalomról szóltam, és benne az egyházzól, amelynek viszont van jövőlátása! Én hiszem, hogy ezeket a gondolatokat nekem bátran ki kell mondanom, még akkor is ha vannak, akik ezzel és ebben nem értenek egyet velem.

Új Magyarország Hitélet 1996. július 6.

ISTEN UTÁN LEGFŐBB TÖRVÉNY – AZ ÉLET

Beszélgatése

Korunk egyik legsúlyosabb gondja, a demográfiai robbanás, számos olyan kérdést vet fel, melyek előtt tehetetlenül áll a világ. A ma s még inkább a holnap emberének élelmezése, a növekvő energiafogyasztás, a hagyományos energiatakarékok vészes apadása, az egész élővilágot fenyegető és sújtó környezetszennyezés, a megapoliszokban jelentkező súlyos közlekedési és lakás gondok, a minimális élettér híján ugrásszerűen megnövekedett agresszivitás, a civilizációs betegségek számbeli növekedése és megállíthatatlannak tűnő terjedésük – mind megannyi apokaliptikus víziókat szülő hatalmas kérdés. Mindezek legfőbb előidézője pedig a világ túlnépesedése, amit kétségkívül meg kellene állítani, de hogyan, kik által? A gondok orvoslását bízzák a kormányok belátására? Vagy inkább egy nemzetek fölött álló úgynevezett világhatalom bírhatná rá az országok vezetőit az „ésszerű(bb) normák” betartására? Igen ám, de a népek, népfajok szokásai, hagyományai oly eltérőek, az egyes országok fejlettsége annyira különböző, a történelmi sérelmek és az előítéletek garmadája mind-mind negatív irányba hat. Ha előbb egy szintre lehetne hozni az országokat, hogy a népek, nemzetek egy képzeletbeli nullpontról startoljanak egyszerre, akkor talán... De ez nyilvánvaló utópia.

Viszont a túlnépesedés az éremnek csak az egyik oldala. A fogyó népességű országok gondjai legalább annyira súlyosak, megnyugtató megoldásuk éppen annyira sürgető, mint amazokéi. Gondoljunk az immár állandó idegen munkaerőre szoruló fejlett Nyugatra. S még inkább hazánkra. Magyarország lakosságának riasztó méreteket öltő fogyása, a lakosság előregedése nemcsak finansziális ballaszt, hanem egyszerre veszélyezteti a társadalom olajozott működését és a nemzet létét. Ha ezt a folyamatot nem sikerül idejekorán megállítani, a politikai

vezetés rákényszerül arra, hogy idegen munkaerőt hozzon be az országba, ami előbb csak tovább hígítja, később pedig felborítja, feldúlja a lakosság ma még egészségesen színes etnikai összetételét. A belső arányok ilyenén megváltozásának máris észlelhetők az előjelei. Ezt alábecsülni, minimalizálni vagy beteges képzelgésnek tekinteni azért nem szabad, mert kézzelfogható jelei, premisszái vannak. Sajnos, a leselkedő veszélyekre figyelmeztető próféciák többnyire süket fülekre találnak. A magányos bátrak kitörési kísérletei rendre elakadnak a tömegek közönyének a tenyészetében vagy egyes csoportok ellenkező érdekeinek a szövevényében; a segítő szándékú neki veselkedések visszapattannak az indolencia gumifalairól.

Dr. Hegedűs Lórántot, a Dunamelléki Egyházkerület püspökét, a Zsinat lelkészi elnökét nyugodtan nevezhetjük a nemzet lelkiismeretének, hisz évtizedek óta figyelmeztet az alattomos veszélyre, szívósan küzd a magyarság vészes fogyása ellen, e gyászos folyamat megállításáért és megfordításáért.

– Főtiszteletű Püspök Úr, mi lehet az oka ennek az érthetetlen közömbösségnek, Mammont imádó földhözragadtságnak?

– A lét-nemlétkérdésekben a megmentő Igék meghallása elkerülhetetlen, ha valakinek van hozzá füle, és ha az Ige megtalálja az embert, aki által megszólalhat. Én nem tartom hiábavalónak ezeket a mentő szövegeket. Ezért 1957-től kezdve – amikor először volt negatív a népesedési statisztika – egyre sürgetőbb igei megalapozással és mind szívbe markolóbb illusztrációkkal igyekszem felhívni erre az emberek figyelmét. Elsősorban a református lelkészi garnitúrában találunk olyanokat, akik a négy-ötgyermekes családot minimumnak tartják, de tovább is mennek, hat-tíz gyermekig. A magyar társadalom nem mondhatja, hogy ebben a tekintetben a magyar református lelkészek vizet prédikálnak és bort isznak. Ők egész családi életükkel vallják azt, amit igehirdetéseikben ki is mondanak: Isten abszolút életpárti Isten, s a „szaporodjatok és sokasodjatok” isteni szózat ránk döntő módon érvényes.

– Más körökben mi a helyzet?

– Idő kell ahhoz, hogy a hallott Ige eljusson az értele-

mig, és az emberek elismerjék az Ige igazát: A vészes fogyatkozás helyett a szaporodás és a sokasodás népévé kell lennünk. Sajnos, nemrég jeles értelmiségieket arról hallottam szólni, hogy nekik más a véleményük az abszolútról és a demográfiai csökkenésről, mint amit én képviselek. Több gyermekes kifogás mellett volt egy dogmatikai természetű ellenvetés is: Egy püspök foglalkozzon a lelkek újjászületésével, ne a gyermekek születésével. Erre csak azt mondhatom, engem a lelkek újjászületéséért prédikáltat Isten, de vessük jól az eszünkbe: senki sem születhet újjá, aki nem születik meg. Szívből kívánom, hogy a szatmári közmondás váljon országszerte ismertté és elfogadottá: Egy gyermek nem gyermek, két gyerek félgyerek, három gyerek egy gyerek, mert csak itt van gyermekszaporodás.

Bár a súlyos világproblémák egyike valóban a demográfiai robbanás, mindazonáltal a demográfiai hullámvölgyből demográfiai hullámsírt csináló, fogyatkozó népek ezzel nem vigasztalhatják, különösen nem menthetik magukat. Ez nem képezhet úgynevezett alibi funkciót a magukat öngyilkosan fogyasztó népek számára. Világtávlatban ugyanis adva van a megoldás paradigmája. Az egymilliárd-százmillió lakosú Kínában – elérvén az ország telítettségi határát – döntő feladattá vált az élők megélhetésének a biztosítása. Ezért az egy-gyermekes családot tették meg mintává, s a jelek szerint megoldást találtak a maguk társadalmában a túlszaporodás kérdésére. Visszautasítva minden alaptalan vádaskodást, kijelentem: Magam is fel fogok lépni az egy-gyermekes családmódellen, a három-négy-öt- vagy még több gyermekes családmódellen, mihelyt mi is egymilliárd-százmillióan leszünk. No de addig még van egy kis idő, és úgy gondolom, hogy az a püspök már nem én leszek. Ezért amíg élek, nyugodtan folytathatom a népszaporulatot szorgalmazó profécíát.

Az úgynevezett világkormány gondolatát pedig csak az ENSZ szintjén tudom elképzelni, virtuálisan. A földön ma még nem alakulhat ki tényleges, hatékony világkormány. De önkéntes alapon létre jöhetne a közvéleményt formáló ilyen szuperintézmény, azért, hogy – a Ró-

mai Klub analógiáján – egy tudósokból álló grénium megmondja, mit és hogyan kell cselekedni, ami minden népnek és a világ egész népességének a javára szolgál. Persze, nem diktatórikus módon, és nem az uniformizáltság kényszerével.

– A súlyos hazai népesedési gondok kezeléséhez nem lenne-e szükség egy objektív népesedéspolitikai és egy tudatformáló cselekvési programra?

– A népesedéspolitikai cselekvésformát állami és kormányzati szinten semmi sem pótolhatja. Egy ország vezetése és állampolitikát gyakorló kormánya döntően felelős azért, hogy a lakosság vészes fogyása közepette további abortuszliberalizáló, a gyermekszaporulatra nézve végzetesen negatív törvényeket és rendelkezéseket hoz. Tapasztalva a tényeket, egyáltalán nem tartom kizártnak a népesség szalonképes kipusztítására irányuló szándékosságot.

A helyzet azért sem egyszerű, mert tudjuk, hogy Magyarország már jó ideje nem a tradíciók által irányított társadalom, ahol a lakosság a szent hagyományok nyomán isteni törvényeknek engedelmeskedne. (Utalás David Riesman: A magányos tömeg c. világhírű munkájára – A. K.) Még az sem állítható, amit József Attila mondott: „Az én vezérem bensőmből vezérel...” A mai fejlett nyugati társadalmak – Magyarország is – kívülről irányítottak: az emberek zöme anyagi ösztönzőknek, tömegkommunikációs ráhatásoknak engedelmeskedik; a többségi akarat beidegződése révén propaganda szövegekre hallgat; nem eszmél az élet megmentésére felszólító Igékre; csak az anyagi ösztönzés irányába mozdul, még akkor is, ha belehal. De ha idejében tudatosítanánk, hogy kívülről irányítottaságuk, vagyis manipuláltságuk a halálba viszi őket, felrázva, sokkolva még az apatikusak is észbekapnának. Ha a gyermekáldást elutasító manipuláltak lelkükben felismerik azt, hogy így ők a halál fiai, akik ahelyett, hogy a szeretteik között élnék idős napjaikat, egy előregedő társadalom elfekvő otthonaiba kerülnek, ahol azt várják, hogy minél hamarabb elpusztuljanak, sőt, egyesek – legalábbis passzíve – ezt feltétlenül elő is fogják segíteni, megvilágosodva talán rá fognak

döbenni arra, hogy mégis jobb élni, mint botorul magukat halálra ítélni. Ezért legelső és legfontosabb az életmentő Ige kitartó hirdetése, a tudatosítás.

– A totális diktatúra első tíz évében a terror teljes fenyegetettségében éltek az emberek. Soha senki nem tudhatta, hogy feljelentések, koholt vádak alapján őt és családját mikor viszik el és mikor gyilkolják meg. A fizikai rettenetozó terror lelkiileg, erkölcsileg és egzisztenciálian mégsem volt olyan veszedelmes, mint az azt követő puha diktatúra...

– Ekkor olyan propaganda folyt itt, amely – fizikai életünk érintetlenül hagyásával – belső életünkre tört, az erkölcsképző szerveket rombolva, illetve roppantva meg. Ügyesnek kellett lenni ahhoz, hogy az ember felszínen maradhasson. Meg kellett tanulni, milyen szocialista összeköttetések szükségesek ahhoz, hogy – tehetségét álcázva – a kontraszelekción révén eljuthasson a (leg)magasabb pozíciókba. Tehát meg kellett tanulni a kettős gondolkodást és elsajátítani a kettős erkölcsöt (mást mondok otthon és mást a nyilvánosság előtt, a hatalom előszobájában). Vagyis: az önérvényesítés volt az egyetlen szükséglet. A létért való ilyenén küzdelemben az élet megsokszorozására, továbbadására irányuló áldozathozatal egyenesen károsnak bizonyult. Ebből a dicstelen küzdelemből azután egyféle öngyilkossághoz vezető mondhatatlan önzés, anyagiasság született: Mindenkinek elég önmaga, legfeljebb egy gyerek, aki majd őrá is gondoskodni fog. Ahhoz, hogy ebből a halálos veszedelmet tartogató fertőből kikecmeregjünk, nemcsak a negatív tudatot, hanem a negatív beidegződést is feltétlenül le kell győzni.

– Ennek a folyamatnak hány szakasza, stációja van?

– Több. Eleinte az emberek zöme nem hallgat a jó szóra. Később tudatosul bennük, hogy tényleg szörnyű lesz, ha kipusztulunk, és elkezdenek cselekedni. A nagyszülők, szülők így érveljenek: Fiam, mi rosszul csináltuk. De ha nektek több gyermeketek lesz, mi segítünk titeket a gyermekek gondozásában és az anyagiak biztosításában is, mert ezt a mostani népesedési politika nem biztosítja. Ha így fog történni, akkor valóban egy új korszak hajnalán állunk. Ám ehhez még arra is feltétlenül szükség van,

hogya ha bárki ezt a népet bármilyen indokkal tovább apasztja, annak nincs mit keresnie a közélet színterein; ellenkezőleg: aki elősegíti, hogy megmaradjunk, azé a színpad, a történelmi hely, a jövő. Mert ha nem vagyunk, akkor minden egyéb fölösleges. Ismerve ebbeli helyzetünket, mondják is a környékbeli országokban: Hadd építsék a magyar iskolákat, úgysem lesznek gyerekek, akiket tanítsanak. Ne fogadjuk el ezt az állapotot, tegyünk meg mindent ellene! Mondjuk ki nyíltan: Olyan eljövendő népességet akarunk, akinek nem hiába építjük az országot, emeljük az iskolákat, nem hasztalan adjuk a testnek és a léleknek az edelt. Többé ne éljen külön test és külön a szellem, hanem együtt akarjanak egy szebb világot teremteni. Ha a következő években tovább nehezítik a gyermekek születésének a feltételeit, tovább apasztják az országot, a tudatváltozásnak olyan erősnek kell lennie, hogy a tragikus folyamatnak a magyar nép, a nemzet magva, színe-java ellenálljon, és kisugározzék belőle az eljövendő nemzedékek értelmes cselekvési rendszere. Vegyük tudomásul, hogy ja a jövő nemzedékek értelmes cselekvési rendszere. Vegyük tudomásul, hogy ha a jövő nemzedékeket feláldozzuk a magunk kényelmének az oltárán, maghalunk. Ellenben ha a magunk minimális megélhetését az eljövendő generációk szolgálatába állítjuk, élni fogunk, megmaradunk. A tatárjárás, a mohácsi vész, a forradalom és szabadságharc leverése után sem volt jobb a magyarság helyzete, mint most, mégis szaporodtunk és sokasodtunk. Ebben a világdemográfiai helyzetben Kína legyen az egygyermekes, Magyarország pedig a négy-, ötgyermekes családmodellek országa!

– Püspök Urat az ötvenes évek végén Budapestről – a Kálvin téri református templomból – egy baranyai kis faluba száműzték. Mi készítette a hatóságot erre a határozott lépésre?

– Ők azt mondták, hogy az áthelyezésem kitüntetés. Az történt, hogy 1956-ban a Reformáció című folyóiratunkban – amelynek hosszú kényszerszünet után most szerkesztjük a további számait – közöltem egy cikket. Benne, egyebek közt, a következőket is leírtam: „A nagy csillaghullás után különös méltósággal ragyog a napfényben tornyunknak csillaga”. Az orosz bevonulás után fel-

szóltattak, vonjam vissza, amit leírtam. Azt nem tehetem, mondtam, mert ez teológiai álláspont.

A betlehemi csillag a tornyunkon az önfeláldozó isteni szeretet csillaga, amely odahatja az eget a földért, és a földön egy istálló jászolától a golgotai bitófáig terjedő karriert fut be, hogy érettünk vállalja a halálos büntetést, s feláldozva nekünk adja az öröklétet.

Az önfeláldozó isteni szeretet csillaga mellett az ötágú vörös csillag az öt kontinensen uralkodni akaró önistenítő emberi hatalom csillaga. Amazt hiába verik le, mégis mindig visszakerül a templomtornyok csúcsára; emezt hiába teszik vissza, mégis újfent lehull.

Mivel megtagadtam, hogy visszavonjam, amit papírra vettem, el kellett hagynom a fővárost. Így jutottam egy 165 cm magas pincelakásba, ahol – mivel 181 cm magas vagyok – csak letérdelni tudtam, kiegyenesedni nem. Különböző áthelyezések során végül Hidasra kerültem egy kedves bukovinai székely családhoz, ahol egy szobában laktak: a nagyapa, a nagymama, a lányuk, a vejük és két unokájuk; és hetediknek, jó szívvvel, befogadtak a sarokba engem is egy gyerekdíványra, amelyhez még hozzátoltak három szobát is, csak maradjak, mert azóta van békesség, szeretet meg jókedv náluk, amióta velük, köztük vagyok.

A hidasi gyülekezet egy bukovinai székely telepes gyülekezet volt. Itt nősültem meg, itt született a négy gyermekünk is. Az emberek első gyermekünk megszületésekor örültek, a másodiknál némelyek azt mondták, túlzás, a harmadiknál, elég lesz már örömmel is, bánatnak is, a negyediknél pedig agy fakadtak ki: ha a tiszteles úr nem tudja, hogy kell védekezni, hagyján, de az orvos-feleség igazán tudhatná. Amire én azt mondtam, épp ezt várom a híveimtől is. Arra kérnek, ne menjek el innen soha. Vegyék tudomásul, hogy csak akkor maradok, ha harmadik, negyedik gyermeket is keresztelhetek. Mert különben el fognak fogyni.

– Hasonló a helyzet Kalotaszegen, Erdélyben, ott is pusztít az egykezés járványa.

– Sajnos, most már nemcsak ott, hanem mindenütt. Tőkés László püspök úr mondta volt: „Nekünk is szükségünk lenne ezekre az egyke elleni prédikációkra, mert

most már Erdélyben is elkezdődött...” A rádió annak idején mint afféle kuriózumot mondta be, hogy a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának nagyváradi megnyitóján minden az ünnepélyes öröm jegyében telt, csak Hegedűs püspök beszélt arról, hogy „Magyar anyák, határon innen és túl, szüljétek, amíg nem késő, mert különben nem lesznek ilyen ünnepeink!”

– A hitében, nemzetében és anyanyelvében élő bibliás Bethlen Gábor Pázmánnyal folytatott vitái során azt mondta: Első a náció, utána a religió. Amiből én sokkal inkább a nagyfejedelem bölcs nemzetfáltását érzem ki, semmint azt, hogy pillanatra is megingott volna hitében vagy a hagyományos értékrendszer megtartó erejében. Tudunk-e hasonló helyzetekről a magyar történelemben?

– Mindig analóg helyzetben volt/van a magyarság. Csak jól kell értelmezni a Bethlen Gábor-i mondást. Ezt a gondolatot főleg azok értik félre, akik nem ismerik az augustinusi mondást: Qui bene distinguit, bene docet – Aki jól tud megkülönböztetni, az jól is tanít. Ha túlegyszerűsítjük és közvetlen értelemben fogjuk fel a Bethlen Gábor-i gondolatot – első a náció, azután a religió –, félreértjük a fejedelmet. De ha jól különböztetünk, nem kerülünk ilyen zsákutcába. Sorrendileg első a náció, értékrendileg első a religió és fordítva: értékrendileg első a religió és második a náció. Alapvető követelmény, hogy az utód krisztusi és ne sátáni életet éljen. Viszont ahhoz, hogy örömömre vagy bánatomra lesz-e a gyermek, inkább elpusztítom. Sorrendileg első a földi lét, a születés, és második az újjászületés. Szülessen meg tehát mindenki, hogy újjászülethessen. De mindenki az újjászületésért szülessen meg, és ne a züllésért, a kárhozatért. Bethlen Gábor nyilván a sorrendileg mindig első volt a religió. Én a kárhozat embereinek tartom azokat, akik imádkoznak, énekelnek, úrvacsoráznak, és hatszor abortálnak csak azért, hogy kényelmesen élhessenek. Jaj annak, aki bármilyen számító meggondolásból úgy dönt, hogy nem szüli meg a gyermekét. Csak az édesanya halálveszedelme lehet erre mentség.

– Az önpusztítás eme tragikus gyakorlatát a szépirodalom is megörökítette. Az ormánsági népélet színeit festve,

Kodolányi János az egyke lélekrontó hatásáról több művében is ír (Földindulás, Végredelet, A hazugság öl...). Csép Sándor, kolozsvári újságíró a hetvenes években a kalotaszegi egykezésről készített remek szociográfiai filmet Egyetlenem címmel, amelyről Beke György író, Vállald önmagad című könyvében nagy elismeréssel írt. Kérdés viszont, van-e foganatjuk az ilyen megrázó soroknak, képeknek?

– Sajnos, a kákicsi Kiss Géza híres könyve, az Ormányság (1937) nem érte el a várt hatást, és Fülep Lajos hatalmas figyelmeztetései is mind foganat nélkül maradtak. Mert van úgy néha, hogy a beidegződés az öngyilkosságra már olyan erős, hogy még a legkétségbeesettebb szavak sem jutnak el a szíveikig. Jézust sem fogadták el Názáretben, nem tehetett ott semmi csodát – épp az ő hitetlenségük miatt. Teljességgel rémálom, hogy ami az Ormányságban végzetesnek bizonyult, az most országos viszonylatban, sőt, a világ magyarsága tekintetében is megismétlődhet. Ugyankor reméljük, hogy – a nagy számok törvénye alapján – a választott kisebbség meg fogja hallani a kiáltó szót, és rendre kialakulnak azok az elit központok-csoportok, amelyek képesek lesznek a visszájára fordítani ezt a gyászos gondolkodásmódot, és másokat is, mind nagyobb és nagyobb tömegeket a maguk oldalára fognak állítani. Ormányságon és Kalotaszegen ez sajnos, nem következett be; a „szükség néktek újjászületetek” jézusi Ige eltörpült emellett: „szégyellj, hogy kislány testvéred van”. Ha van valami, ami igazán sürgős az egész magyarság számára, az nem lehet más, mint olyan szent magoknak a keletkezése, amelyek – a baranyai és a kalotaszegi negatív példákra figyelve – minden áldozatot meghoznak szaporodásukért, sokasodásukért, s ez hamarabb vagy később maga után vonja az Istennek is tetsző minőségi színvonal megjelenését, az életminőség folyamatos emelkedését. De hogyha az anyagi minőségi színvonal növekedésének az ára az illető közösség, csoport folyamatos önpusztítása, öngyilkossága, az kétségkívül a sátán minősége, műve. Ez történt Baranyában és Kalotaszegen. És ha nem eszmélünk, ez fog bekövetkezni az egész magyarság életében. Borzasztó,

amikor a primitív életforma, az éhhalált is vállalva, szaporodik, a minőségi életforma pedig – a gazdagság sátáni csillogásának örületében – önmagát szakavatottan elpasztja, elfogyasztja.

– Közszájon forog, hogy az országon belül a többségi magyarság és a kisebbségek helyzete a reprodukcióban való részvétel tekintetében eltérő, a magyar etnikum állandó regresszióban van. Statisztikusok hírlík, hogy a jelenlegi szaporodási rátákat figyelembe véve, az etnikumok közötti arány a következő évtizedekben olyannyira megváltozik, hogy 2030-ra az ország lakossága tízmillióról csökken, a magyarság pedig kisebbségbe kerül saját országában. A tradíciók, a mélyen gyökerező olyan szokások mellett, mint gyermekszerető vagy gyermekgyűlölő család, vidék, a gyermekáldás elutasításába, illetve a sok gyermek vállalásába újabban nyilvánvalóan belejátsszik a számítás is. Egy buszmegállóí párbeszéd tanúsága szerint a kilencgyermekes édesapa, ismerőse kérdésére azt válaszolta: Inkább csinál még vagy két gyereket, sem hogy dolgozni menjen, mert így „jobban kijövünk”. Én az ilyen számító magatartást épp oly felelőtlennek és a társadalomra nézve károsnak tartom, mint azokét, akik kényelemszeretetből tartózkodnak a gyermekáldástól. Ugyanakkor a kormánykoalíciót is felelősnek tartom azért, mert olyan törvényeket, rendelkezéseket hoz, amelyek lehetővé teszik, hogy aki rühelli a munkát, megteheti, hogy ne dolgozzék, mert akár egy egész népes család is megél a különböző juttatásokból, segélyekből, vagyis az adózó polgárok pénzéből. Mit tehet ehhez hozzáfűzni?

– Jó tudni, hogy azé az ország, aki teleszüli, és nem azé, aki meghal érte, Ez mindig így volt a világtörténelemben. Természetesen keresztyén evangéliumi alapon szülünk. Nem szabad számításból szülni, illetve nem szülni. Könyörgöm a fiatal házasokhoz, hogy legalább az első gyermeküket ne tervezzék meg, mert mégiscsak borzasztó, hogy két szerelmes egybekel, és nem a szerelem és az élet a legfőbb kincsük, hanem mindenk fölé kerekedik a számítás: ház, gépkocsik, külföldi túra... Tudom, hogy különösen a lakhatás minimuma döntő jelen-

tőségű a családok szempontjából, és ez valahol érthető is. De tisztelettel jelentem, hogy mi Hidason négy gyermekünkkel – igaz, nagy kertben és a végén nagyobb lakásban lehettünk – minden télen fűrészpóros kályhával fűtött, egyetlen kicsi szobában húztuk meg magunkat. És íme, megvagyunk, még tönkre sem mentünk. Semmi néven nevezhető mentségünk nincs azoknak, akik számításból szülnek vagy nem szülnek, különösen, ha így szülik a legelsőt is. És miután mindenük megvan, összehoznak „valamit”, aki, sajnos, sokszor már roncs. Akit természetesen még jobban kell szeretni, de mégiscsak borzasztó, hogyha nem sorsszerűen, hanem a pár mesterkedései miatt születik egy roncs-gyermek.

– És a másik véglet?

– A közéleti felelősség szintjén kötelesek vagyunk síkra szállni egy olyan népesedéspolitikáért, amely azoknak a gyermekeknek a születését segíti elő – népesedéspolitikai, népnemzeti és emberi vonatkozásban egyaránt –, akiknek az eltartása biztosított, és nem azokét, akiknek a vegetálása, sőt, az éhhalála vehető biztosra társadalmi szinten. Ennek semmi köze a nacionalizmushoz vagy a sovinizmushoz vagy bármely kirekesztéshez. Ennek egyedül az emberséghez van köze. Sok kulturált, civilizált, demokratikus országban már megtalálták a kívülről irányított társadalomnak azt a népesedéspolitikáját, amely senkire nézve nem diszkriminatív, de mindenkit felelősnek tart a népesedés reprodukálásában való részvételért, annyi gyermeknek a vállalásáért, akik, bár nehézségek és áldozatok árán, de tisztességesen eltarthatók és felnevelhetők. Ez az egyedüli megoldás. Ehhez azonban erős tudatformálásra van szükség. Mindenekelőtt egy nagyon tudatos, kiválasztott kisebbségre, amely gondolkozásával, mentalitásával, cselekvései révén jótékonyan befolyásolja az egész társadalom népesedéspolitikáját. Demográfiai, népesedési szempontból akkor egészséges a társadalom, ha a népesedéspolitikai államhatalmi intézkedések és az alulról jövő tudatosodás pozitív erkölcsi kezdeményezései és kisugárzásai szerencsésen összetalálkoznak. Én a következő választáskor semmiképpen sem támogatnám azokat, akik tovább fogyasztják a népet, hanem minden-

áron azokra szavaznék, akik a magyarság megmaradásának a politikáját tűzik zászlajukra. De amíg nem jön az új népesedéspolitika, addig is, a negatívumokkal szembezállva, szülni és élni kell, mint Muhi, Mohács, Trianon után is tettük!!!

– Püspök Úr azt mondta, azé az ország, aki benépesíti. Erre Erdély klasszikus példa. Talán 1991 augusztusában történt: A Tokaji Írótáborból elindulva, a Bodrogon felfelé hajókázva, egy kis csoport Széphalomra, Kazinczy mauzóleumához igyekezett koszorúzni. Hogy jobban teljen az idő, beszélgettünk. Sok mindenről esett szó, többek között Erdélyről is. Cseres Tibor – erdélyi születésű lévén maga is – egyszer csak felém fordult és azt mondta: Tudod, Tamásinak van egy találó mondása: Erdély a román szülőanyák diadala. Legalább saját kárunkból tanulnunk kellene...

– Igen. A következő eset is épp olyan valóságos, mint az imént: A Székelyföldön tíz román családnak épített ortodox templomban prédikálva, a román pap a következőket mondta: „Az Isten egy kedvező politikai sorsfordulat útján néktek adta Erdélyt. Most már rajtatok áll, hogy szüljétek tele”.

– És ők meg is tették.

– Mi pedig hivatkozunk a hősi halottainkra, az évezredes kultúránkra, a történelmi jogokra, és mivel folyton fogyunk, maga az Úr Isten is azt mondja, semmi közöttök nem lesz hozzá, csakis akkor, ha mégis szülni fogtok!

– Püspök Úr szerint mi a helyzet a peremeken élő nemzettestvéreinknél? Azt gondolhatnánk, hogy ott, ahol nehezebben élnek az emberek, ahol nemcsak anyagi gondok nyomasztják őket, kisebb a gyermekáldás... Valóban így van?

– Eddig nem volt. De újabban aggódnunk kell, mert a határon túli részekben is felütötte fejét az egykézés. Jellemző, hogy egyedül Kárpátalján nem egykéznek még, ott, ahol kuponnal fizetnek, nem dinárral, koronával, lejjelel vagy forinttal. Kárpátalján nemcsak reprodukálódik a magyarság, hanem valamennyi még szaporodik is. Ők legyenek a példaink! Mert semmi néven nevezendő más megoldás nincs. És nem tarthatjuk a saját helyzetünket történelmileg páratlanul nehéznek vagy végzetesnek.

Volt, akinek ennél is rosszabbul ment, és az a nép – a lengyelek – kibírták a rosszabbat is. Őket nem öt részre szakították, mint minket, hanem letörölték a térképről. De szültek, és ma már több mint negyvenmillióan vannak. Mi nem szülünk – elpusztulunk. Tessék szülni! Magyarországon mindenütt! Tessék olyan kormányt választani, amely ezért mindent megtesz! Ez aztán átcsap a határon, és megmaradunk. Ha pedig semmit sem cselekszünk, magunk végzünk magunkkal. De nem szabad az Isten Báránya népének olyan birka néppé lenni, hogy a végén azokra szavaz, akik elapasztják, szalonképesen kiirtják, tervszerűen megsemmisítik. Természetesen nem ők az egyedül hibásak ezért, mert senkit sem kényszerítenek, csak ihletnek a fogyatkozásra. Döntően hibásak mi vagyunk.

– Mint a magyarországi református lelkészek egyik szellemi-lelki vezetője, Püspök Úr szerint mit kell tenniük a lelkipásztoroknak a magyarság megmaradásáért?

– A református egyháznak vállalnia kell a bibliai távlatnak a megvalósulását: az új eget és az új földet várjuk. A lelkészeket vagy a teljes depresszió hivatásvesztése fenyegeti, vagy a teljes kitekintés áldozatos vállalása tartja meg. A teljes depresszió képlete a következő: A lelkész sem új eget, sem új földet nem vár; csak addig tartson ki a fogyatkozó gyülekezet, amíg él. Utána az özönvíz, a gyermekei majd megtalálják másutt a számításukat.

A közbenső veszedelem az, amikor valaki új eget vár, de új földet nem. Rendesen megtartja az istentiszteleteket, imádkozik a lelkek üdvéért, a hitbeli dolgokban állást foglal, de közéleti felelősséget nem vállal, mert „a politika mocskos dolog”. Az ilyen lelkész elfelejti, hogy a teológia és a politika egyben azonosak, mindegyik milliók sorsával foglalkozik.

Megint más eset az, ha valakit csak az új föld foglalkoztat, az új ég nem érdekli. Istennel nem gondol, csak a földi boldogsággal. A politikába sem úgy avatkozik bele, ahogy az Istennek kedves, a népnek, a nemzetnek jó, hanem úgy, ahogy neki hasznos.

A jövő lelkipásztorának az a feladata, hogy ne várjon új eget új föld nélkül, új földet új ég nélkül, ne árulja el

egyiket sem, hanem szolgálja mindkettőt. Ne legyen istene a pénz, a szex, a politika, a hatalom, a lustaság, a sátán – aki pedig evilág istene –, mert akkor elárulja legdöntőbb hivatását. Hanem az örök szeretet Istenét Jézus Krisztusban imádvá, legyen Istennek az embere, legyen a gyülekezet igazi vezetője. Mert Isten az egyháza által tesz magáról bizonyosságot ezen a földön. Gyülekezetének pedig akkor lesz jó vezetője, ha egyszerre lesz pásztorja és prófétája. Nélkülözhetetlen lesz mint pásztor, mert felesleges mer lenni, mint próféta. Prófétaaként pedig azt mondja, akarjátok azt, amit kell, s amikor ez nem megy az embereknek, pásztorilag segíti őket: lelkigondozza, biztassa őket, és hirdesse, hogy akik Istent szeretik, minden javukra van, és hogy a világon – amint Tolsztoj mondja – a legnagyobb dolog, szeretni az életet. Akkor is, ha fáj. Mert az élet minden. Az élet Isten. Az életet szeretni annyit jelent, mint Istent szeretni. A lelkipásztor Istent imádvá és az egyházat építve tudja azt, amit Dosztojevskij mond: Aki nem érzi a talpa alatt a földet, az Istent sem érzi. Tehát munkálja az új földet. Építsen tisztességes családot. Tudja azt, hogy aki az övéiről gondot nem visel és megtagadja a hitet, rosszabb a hitetlennél. A tisztességes családi élet pedig azt jelenti, hogy abban a helyzetben, amikor az ország messze nem telített állapotban van, igenis, a lehető legnagyobb mértékben szaporodnunk és sokasodnunk kell. Hűen a feleséghez, építően a gyermekekhez. Legyen minden magyar utód különb ember, mint az apja volt. A községének, a városnak az életében vállaljon közéleleti felelősséget. Mert az új föld építéséből nem hagyható ki a közéleleti felelősség sem, országos szinten. Tudomásul kell venni végre minden lelkipásztor, hogy ha országos szinten a hitetlenekre hagyjuk a felelősségvállalást és az irányítást, azok döntenek minden nagydolog felől, akik sem Istent, sem embert nem ismernek, magunk pedig egy sutban imádkozunk, akkor ne csodálkozzunk azon, hogyha nagyvonalúan el fogunk pusztulni. Legfennebb a kis szegletekben magányos fenyőként virulhatunk addig, ameddig onnan is le nem döntenek, ki nem irtanak bennünket. Az igazi lelkipásztor – nem pártpolitikai, hanem – a közéleleti felelősség szintjén harcol az igazi

népesedéspolitikáért, hogy ne elveszünk, hanem sokasodjunk. Harcoljon a lelkipásztor igazi iskola- és kultúrpolitikáért, azért, hogy ne egy álkultúra fertőzze meg és züllessze le az embereket és a jövő nemzedéket, hanem egy igazi kultúra tegye minőségivé őket, erkölcsileg csak úgy, mint az élet- és észigazságok területén. Harcoljon egy olyan gazdaságpolitikáért, amely lelki és szellemi ébredést hoz; amely az erkölcsi értékrendet egy tevékeny, népnemzetileg és országosan független gazdaságpolitikával köti össze, hogy senki más ne zsákmányolhasson ki minket. Mert tudni kell, hogy minden idegen hatalom először a gazdasági javainkra teszi a kezét, utána a massmédiát, a lelki, szellemi és erkölcsi hatalmat igyekszik bekebelezni, végül pedig az élet gyökerét támadja meg úgy, hogy a népesedéspolitika negatív befolyásolására törekszik.

Ha elkészült az új népesedéspolitika, kultúr-, egészségügyi és gazdaságpolitika, akkor ezekből – Isten és ember nevében – egy új megmaradás-politika lesz. S ha így várunk új eget és új földet, akkor a kettőben együtt igazság lakozik.

Új eget és új földet váró, közéleti felelősséget vállaló, üdvösséget munkáló lelkipásztori gárdára van, illetve lesz szükség a XXI. Században.

– Köszönöm a beszélgetést.

(Az interjú rövidített változata megjelent a Nyugati
Magyarország 1997/3. számában.)

Confessió 1997./1

A MÁSSÁG HELYETT TISZTELJÜK AZ EMBERT

Az utóbbi hat év egyházpolitikájának köszönhetően a mostanihoz hasonló iskolaépítés a református egyházban a reformáció óta nem volt. A budapesti Ráday Kollégium székházában erről az újjászületésről és a velejáró gondokról beszélgettünk Takaró Mihállyal, a Dunamelléki Egyházkerület Iskolaügyi Főtanácsosával, az Egyetemes Magyar Református Zsinat Iskolaügyi Bizottsága elnökével.

– A rendszerváltozás előtt mindösszesen három iskolánk volt: a Budapesti és a Debreceni Református Teológiai Akadémia, illetve a Debreceni Református Gimnázium.

– *Néhány éve azonban merőben más a helyzet. Nőtték a lehetőségek, s velük együtt, feltehetően, szaporodtak a feladatok és a gondok is.*

– 1990 után a református iskolák életre segítése volt a legfontosabb feladat, 1994 óta pedig életben tartásuk jelent nem kis gondot. Egy olyan szakaszból, amikor csak a mennyiségi növekedés volt tehetséges, átmentünk egy másikba, melybe a minőségre helyeztük át a főhangsúlyt. Miután ugyanis kezdtek tömegesen megjelenni az iskolák, kapcsolatot kellett létesíteni közöttük, iskolahalmazból iskolarendszert teremteni. Meg kellett oldani az iskolák integrációját és szakmai vezetését.

– *Ennek a munkának hány fontosabb szakasza, állomása volt?*

– Kettő. Az egyik a református iskolatörvény megalkotása, amit másfél éves előkészítés után a Zsinat 1995-ben készített el. A legfontosabb elvi állásfoglalást a preabulum tartalmazza, meghatározva az alapvető világnézeti, pedagógiai és didaktikai elveket. A törvény kimondja, hogy a magyarországi református iskolákban az oktató-nevelő tevékenység a Szentírás és a Heidelbergi káté alapján történik. A legfőbb nevelési cél: hívő református keresztényekké, jó hazafiakká, korszerű tudományos ismeretekkel felvértezett, a hiteles értékeket (fel)is-

merő és használó polgárokká formálni az ifjakat. A törvény megalkotásában figyelembe vettük az összes vonatkozó állami törvényt, hisz az egyházi törvények nem állhatnak ellentétben az állami törvényekkel. Ugyanakkor az is természetes, hogy nem vállalunk magunkra semmi olyasmit, amit hitelveinkkel ellenkeznek.

Hatszoros Túljelentkezés

– *És mi volt a másik fontos mozzanat?*

– A Református Köznevelési és Közoktatási Intézet létrehozása. Ez az országos intézményünk pedagógiai, szakmai kérdésekben vezérel és integrál. Hat év kemény munkája eredményeként elmondhatjuk, hogy működő iskolarendszerünk van. Most érkezünk el oda, hogy a hit- és vallásoktatás erkölcsi és dogmatikai tisztaságát erősítsük. Ez a minőségi ugrás ideje. A református középiskolák ma már egészen kiemelkedő eredményeket érnek el, egyre jobb a hírünk. A budapesti Baár-Madas gimnáziumban hatszoros volt a túljelentkezés, miközben egyes állami gimnáziumok valósággal halásszák az embereket. Óriási társadalmi igény van az egyházi iskolák iránt.

– *Miért?*

– Azon egyszerű oknál fogva, hogy az állami közoktatás színvonala folyamatosan csökken. Ezt állami vizsgálatok mondatják velem. A magyar közoktatás helyzete című kiadvány kimutatása szerint egyértelműen ez a trend érvényesül. Amíg az állami iskolákban az erkölcsi nevelés szóba sem kerül, addig az egyházi iskolák épp ezt tűzik ki legfőbb nevelési célként.

– *Pedig ez nagyon időszerű, hisz az országot nemcsak gazdasági válság sújtja, hanem erkölcsi válságtól is szenved.*

– Mint jeleztem, 1529 óta a református iskolák legfőbb pedagógiai célja olyan keresztény ember kiművelése, aki szereti a hazáját, aki tudja, hogy ő mindenekelőtt Istené, aztán a nemzeté, a családjáé, a gyermekeié, s csak végül önmagáé. Egy erősen individualizálódott társadalomban közösségi emberekké akarjuk nevelni a fiatalokat. Ilyen értelemben az egyházi iskoláknak ma forradalmi szerepük van.

Egész nemzetben gondolkodva

– *Közhely, hogy az egyház a nemzet egészében gondolkodik iskolaügyekben is, függetlenül az államhatároktól.*

– Trianon óta a magyar államhatárok nem esnek egybe a magyar nemzet határaival. Természetesen mi a nemzet egészében gondolkozunk, hisz a nemzet kulturális, szellemi értelemben szétszakíthatatlan. Az államhatárok ezt nem képesek szétszabdalni, ha megvan bennük a kellő lelkerő és akarat arra, hogy ezen túl is akarjunk lépni. Egy közkeletű hasonlattal élve, mi tizenöt és félmillió, és nem tíz és félmillió magyarban gondolkodunk.

– *Gondolom, hogy ez nem pusztán formális kapcsolattartás, hanem szorosán együtt is működnek.*

– Az Egyetemes Zsinat Iskolaügyi Bizottsága azt tekintette egyik legfőbb feladatának, hogy megteremtse az intézményközi reális kapcsolatokat. Megvizsgáltuk és eldöntöttük, hogy a négy anyaországi egyházkerület mely határon túli egyházkerületek iskoláival veszi fel a kapcsolatot. A Dunamelléki Egyházkerület a Királyhágómelléki Egyházkerülettel tart fenn élő kapcsolatot. A Tiszáninneri Egyházkerület pedig a Felvidék egy részének a képviselőjét és támogatását vállalta. De mivel a Felvidék az ország egész északi részén végighúzódik, több egyházkerület között került felosztásra. Ugyanez a helyzet a Délvidékkel is. Mi azon vagyunk, hogy a legszorosabbra fűzzük a kapcsolatokat a határon inneni és a határon túli református iskolák között.

Kihelyezett továbbképzések

– *Segíteni is tudnak nekik?*

– Természetesen. Az Egyetemes Zsinat Iskolaügyi Bizottsága februárban Királyhágómelléken, Nagyváradon, illetve az Erdélyi Egyházkerületben, Kolozsvárott tartotta háromnapos ülését. Nagyváradon meglátogattuk a Sulyok István Református Főiskolát, és kiderült, ez az intézet úgy működik, hogy nincs sem színes televíziója, sem videója, sem írásvetítője. Ezért az anyaországi

egyházkerületek elhatározták, hogy ilyen és egyéb műszaki eszközöket vesznek a főiskolának ajándékba. Rendszeresen szervezünk könyvgyűjtési és egyéb akciókat. Több egyházközség maga vette fel a kapcsolatot a testvéregyházak által működtetett iskolákkal, és viszik a segítséget. Különösen érvényes ez Kárpátaljára.

– *Az oktatási-nevelési folyamatban szerzett tapasztalatokat is megosztják velük?*

– Igen. Legutóbbi tárgyalásainkon dr. Csiha Kálmán, az Erdélyi Egyházkerület püspöke, az Egyetemes Zsinat lelkészi elnöke kifejezetten kérte, hogy tartsunk kihelyezett szaktárgyi továbbképzéseket. Mi ezt örömmel vállaltuk, és szeptember végén vagy októberben egy tanárcsoport Kolozsvárra megy, ahol tanító- és tanárkollégáknak igyekeznek átadni itthon szerzett tapasztalatainkat.

1300 iskola helyett 89

– *Milyen az arány az egyházi oktatás iránti igények és a lehetőségek között?*

– Az 1948-as államosításkor egyetlen tollvonással vették el tőlünk iskoláinkat: 1300 oktatási-nevelési intézetet államosítottak huszonnégy óra alatt. Ehhez képest a mai 89 református oktatási intézmény elenyészően kevés. A társadalom a ma működő felekezeti iskoláknak a többszörösét igényelné.

– *Van erre politikai akarat?*

– Úgy vélem, kevés.

– *Miből gondolja?*

– Egyebek között abból, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1994 óta nem tartja be a közoktatási megállapodást, amit a magyar állam nevében kötött a történelmi egyházakkal.

– *Az előbb a hazafiságot és a nemzetben gondolkodást követendő pedagógiai célként említette. Viszont némelyek úgy vélik, hogy ezek ma már maradiságra utaló, szégyellnivaló dolgok.*

– A nemzetben gondolkodás egyáltalán nem anakronizmus. Anakronizmus viszont az, hogy olyanok beszélnek erről, akik ezért a nemzetért vagy nagyon keveset, akik

ezért a nemzetért vagy nagyon keveset, vagy semmit sem tettek. Az egyházaknak – így a magyarországi református egyháznak is – ezen a téren évszázados, évezreden tapasztalatuk van. Idén ünnepeljük a magyar oktatás ezeréves évfordulóját, az oktatással kezdődött. A tömeges oktatást is az egyházi iskolák kezdték el, mégpedig a protestantizmus idején. Nem szabad szirénhangokra hallgatnunk. Amit említett, valós, de nem visszafordíthatatlan folyamat.

Gyűlöletre nevelt társadalom

– *Az említett irányzat képviselői mindenekelőtt azért tekintik idejétmúlnak a nemzetben gondolkodást, mert az, úgymond, magában hordozza a kizárólagosságot. Közlelbről: aki határozott nemzeti alapon áll, az kirekeszt, intoleráns. Ezek a gondolatok az oktatás, nevelés tekintetében egyáltalán nem mellékesek, márpedig önök bevalottan nemzeti szellemben nevelik az ifjúságot.*

– Köszönöm a kérdést, mert módot ad arra, hogy kifejezzem a véleményem a másságról és a toleranciáról. Olyan társadalomban élünk, amelyet 1945 óta folyamatosan gyűlöletre neveltek. Gyűlölni kellett a papot, a nagypolgárt, az értelmiségit, az osztályidegent, gyűlölni kellett itt igazából mindenkit. Egy intoleranciára, egymás meg nem értésére nevelt társadalomban – ahol az igazat hamisnak kellett tekinteni, a hamisat meg igaznak feltüntetni – nem engedték nyilvánosan tisztelni azokat, akiket tisztelni kellett volna, s olyanokat próbáltak meg az emberekkel tiszteltetni – gondoljunk a sok Latinka Sándor-émlékműre és a Kun Béla utcákra meg -szobrokra –, akiket nem lehetett tisztelni. Így aztán egy intoleráns, értékválságos társadalommal jutottunk el 1990-ig. A rendszerváltozás hatalmas lehetőséget adott volna a valódi értékrend helyreállítására. És mi történt ehelyett? Jött a mediadiktatúra, amely bedobta a két varázsszót, a másságot és a toleranciát.

Támadás az erkölcs ellen

– *Vajon miért?*

– Mert a gyűlöletre nevelt társadalom még mindig

nem volt eléggé gyűlölködő ahhoz, hogy az emberek erkölcsiségét teljesen porba tiporja. Meg kellett támadni az emberekben az élő erkölcsiséget. Ezért másság címén elkezdtek tisztelni a bűnt. Mi az Ó- és Újszövetségben határozott értékrendet kaptunk a mi Urunktól. Ebbe az értékrendbe nem fér bele a homoszexualitás és a magzatgyilkosság tisztelete. Ezek nem emberi szabadságjogok. Ezek bűnök. Mi a másik emberben az embert tiszteljük és nem a másságot. Nagyon fontos látni, hogy a másság örven bűnt akarnak toleráltatni, elfogadtatni és tiszteltetni velünk. Ez járhatatlan út. 1990 és 1996 között olyan káros folyamat zajlott le a magyar társadalomban – elsősorban a médiumoknak tulajdoníthatóan –, amely, romboló hatását tekintve, vetekedik az elmúlt ötven év manipulációival. Ma a magyar társadalomban élő egyszerű emberek jelentős része teljes értékzavarban él, maga sem tudja már, mi az, amit tisztelni lehet és kell, és mi az, amit nem szabad tisztelni és elfogadni.

– *Ebben a helyzetben mit tehet az egyház?*

– Egy ilyen kaotikus világban az egyháznak egyértelműen megnőtt a társadalmi szerepe. Azok, akik ötven éven át bábbá akarták silányítani és gettóba akarták zárni az egyházat, ma sem nyugodtak bele, hogy 1990 után az egyház kijött a templom falai közül. Pedig ma csak annak a keresztyénségnek van létjogosultsága, amely képes túlmutatni önmagán. Ez azt jelenti, hogy egyenesen kötelességünk hallatni a szavunkat. Természetesen nem a szokványos értelemben vett politizálás itt a lényeg, hanem a Szentírás erkölcsi igazságainak a hangsúlyozása. Föl kell emelnünk a szavunkat az álságos másságtisztelet kampánya ellen, hisz igazi másságtiszteletre, igazi toleranciára Jézus Krisztus nevel. Mi hiszünk a toleranciában, de csak a krisztusi türelmet valljuk. Hiszünk abban, hogy a másságot emberi szinten lehet tisztelni, de csak olyan értelemben, hogy tisztelem a másik embert. Az Embert és nem a másságot. Ez apróságnak tűnik, de lényeges különbségtétel. Nem kétséges, hogy az egyházi iskoláknak a növekvő társadalmi igényeknek megfelelően kellene fejlődniük. Ez a jövő feladata lesz. Mi biztosak vagyunk abban, hogy egyházunk jelenlegi vezetése mindent elkövet

és a jövőben is el fog követni azért, hogy ez így legyen. Iskolaügyben a jelenlegi egyházpolitika tűnik az egyetlen helyes útnak.

Nyugati Magyarság – Hungarians of the West –
Hongrois d'Occident 1996. december

„NE HAGYJUK A TEMPLOMOT S AZ ISKOLÁT”

– Végzetes betegségben szenved az ország. Tragikusan halad felszámolásának útján. Sokat töprengtem azon, mit tehetne a református egyház ennek a folyamatnak a megállításaért, a gyógyulásért – mondja Takaró Tamás lelkipásztor, Budapest Déli Egyházmegye esperese, majd így folytatja: – Budapesten közel háromszáz református gyülekezetnek kellene lennie, ezzel szemben ötvenkettő van. Én úgy látom, két fő irányban kell határozottan cselekednünk. Az egyik: új gyülekezetek szervezése, templomok építése. Lakótelepeink ott állnak templomok nélkül. A másik: iskolarendszerünk hatékonyabbá tétele.

– Ez nem törvénybe ütköző?

– Egyáltalán nem. Ott, ahol a feltételek biztosítottak, oktatási egység hozható létre. Ha magunk elé képzeljük a református egyház iskolarendszerét, egy piramist látunk. A csúcson ott a Károli Gáspár Egyetem, alatta a közép- és az általános iskolák, alul pedig az óvodák. Fentről lefelé haladva, az általános iskolákhoz érve, óriási törést észlelünk: általános iskolák tekintetében rendkívül rosszul állunk. Óvodarendszerünk tekintetében sem jobb a helyzet. Ezen sürgősen változtatni kell. Megfelelő alapokra kell helyezni a református iskolarendszert, hogy arra felépülhessen a felsőoktatás.

– Sikerült-e már valahol valamennyit összegyűjteni vagy építéshez kezdeni?

– Egy új gyülekezet életrehívása nem a templom- vagy iskolaépítéssel kezdődik. Először lélekben kell megerősödni, és ez a lelkészen múlik. Amíg azon aggódnak, honnan szerezzenek pénzt templomra, iskolára, addig nem fog menni. De ha belülről megérnek rá, mindent meg tudnak oldani.

– Ebből az értelmiségnek is ki kellene vennie a részét. Beszélhetünk-e ma református értelmiségről Magyarországon?

– A református értelmiséget teljes mértékben elveszítettük, mert a református egyház az hiteltelenné vált a szemükben. Elsősorban a kollaboráns vezetés miatt. Másodsorban azért, mert a negyven évvel ezelőtti értelmiségnek semmi köze nem volt az egyházhoz; a második, harmadik nemzedékkel meg csak elvétve tartottuk a kapcsolatot.

– És fontos lenne az értelmiségi jelenlét?

– Természetesen. A lekipásztor megnyilvánulásainak helye a szószék. Mindazt, amit a társadalommal közölni akar, a gyülekezetnek mondja el. De meg kell nyilatkoznunk a kultúrában, az irodalomban, a művészetekben, a tudományokban is. Mennyire nagyszerű, amikor egy egyetemi tanár a rádióban, a televízióban vagy az írott sajtóban kinyilvánítja, hogy ő elkötelezett, hívő emberként látja a maga tudományát, és akként szeretne hatni is a társadalomra. Abban, amit az ilyen hiteles értelmiségi tanít vagy ír, megjelenik az az erkölcsi tartás, ami nélkül elképzelhetetlen az egészséges társadalmi élet. Istentől elrugaszkodott újságírók, rádió- és televízió-riporterek hada hatalmas erővel hat a társadalomra – fontos, hogy minél több szálon jussunk el mi is a nagy közösségekhez.

Tudnunk kell: katolikus értelmiség van. A római katolikus egyháznak az elmúlt évtizedekben voltak ugyan hiteltelen, de voltak nagyon hiteles képviselői is. Nem beszélve arról, hogy a vezetője sohasem élt Magyarországon, hanem Rómában, ahol nem lehetett megszorognatni. A római katolikus egyháznak még a legkeményebb időszakokban is voltak hiteles emberei. Ezért tudta megőrizni a katolikus értelmiséget. Ezzel szemben mi az elmúlt négy évtized alatt sajnos elveszítettük. Ezt kell a társadalom, a nemzet érdekében haladéktalanul orvosolni.

Új Magyarország 1997. május 8. Hitélet

EGYBESEREGLÉSEINK

MÉGISCSAK LESZ!

III. Református Világtalálkozó

Az elmúlt napokban, hetekben felröppent hírek a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának Partiumban és Erdélyben aug. 3-10. közötti megtartásával kapcsolatban sajnos, nem voltak alaptalanok. Ilie Fonta román vallásügyi államtitkár ismételten teljességgel megalapozatlan kifogásokat emelt a találkozó megszervezése ellen, annak leállítására és Magyarországra való áthelyezésére szólította fel a református egyházat.

Az ismételt támadások miatt a Romániai Református Egyház Zsinatának két püspök-elnöke és két főgondnok-elnöke július 21-én levelet intézettek *Nicolae Vacaroiu*, Románia miniszterelnökének, melyben egyebek közt kifejtették: A Magyar Reformátusok III. Világtalálkozó-jával szemben tanúsított hivatalos politikai magatartásból egyértelműen kitűnik, hogy országunkban továbbra is *vallási diszkrimináció és kisebbségi intolerancia* sújtja egyházunkat. Egyházunk Románia Alkotmánya és törvényei által biztosított alapvető jogait, nevezetesen a gyülekezési, a lelkiismereti és vallásszabadságot, valamint közösségi kisebbségi jogait és működése autonómiáját látja veszélyeztetve a Vallásügyi Államtitkárság és az idézett politikusok részéről elhangzott, teljességgel megalapozatlan előítéleteket, vádakát és inszINUÁCIÓKAT...

Július 22-én a nagyváradi polgármesteri hivatalban tartott ad hoc összejövetelt követően – mely a készülő rendezvény vallási vagy politikai jellegét volt hivatva tisztázni –, *dr. Tőkés László* nyilatkozatot küldött a Magyarországi Református Egyház Zsinatának szóvivőjéhez, melyben többek között, a következőket közli: El kell oszlatnunk a féltevéteket. A hír igaz is, meg nem is. Igaz, hogy különféle hatósági személyek és pártpolitikusok az utóbbi napokban, hasonlóképpen a romániai sajtó egy része ellenséges hangvételi propagandakampányt indítottak el a III. Magyar Református Világtalálkozó ellen... Igaz az, hogy az utóbbi héten a vallásügyi állam-

titkárság elnökétől, *Ilie Fonta*-tól levelet kaptunk, melyben nacionalistának sovinsztának, irredentának nevezi a készülő rendezvényeket, és alkotmányellenesnek, a törvényes rendet sértőnek minősíti azokat. Azt javasolja, hogy ne tartsuk meg ezeket a rendezvényeket. Igaz, hogy Ilescu elnök lekicsinylően nyilatkozott vasárnap a világtalálkozóról, sőt a Funar-párti Bihar megyei prefektusok olyan kijelentést tett, melyben a világtalálkozó letiltását helyezte kilátásba.

(...)

A valóság az, hogy Romániai alkotmánya és törvényei szavatolják az ilyen rendezvények megrendezését. Ez a propagandakampány és a félig igaz hírek azt a célt szolgálják, hogy megfélemlítsék a világtalálkozóra igyekvő hazai és külföldi reformátusokat és vendégeket... Emlekeztetnék arra, hogy nemrégén hatalmas propagandakampány keretében letiltották a törvényesen elismert Jehovitáknak a kongresszusát. Sajnos Romániában minden *nem ortodox* felekezetet többé vagy kevésbé ez a fajta bánásmód illeti. Íme most mi kerültünk sorra. Az intolerancia, a vallásszabadság megsértése, a gyülekezési szabadság semmibe vétele jutna kifejezésre, hogyha ezek a félig hivatalos, nemhivatalos, csupán sajtóbeli hivatkozásokon alapuló hírek igazak volnának. *Mindenkit szeretnénk megnyugtatni, hogy a világtalálkozó megrendezésre kerül!* Több lehetőség is van a helyszín megváltoztatására... Elismeréssel gondolok *Tempfli József* nagyváradi megyés püspökre, aki felajánlotta, hogy ha a hatóságok megakadályoznának a világtalálkozó nyitőünnepségének megtartásában, ő a nagyváradi székesegyház udvarát ajánlja fel erre a célra.

Dr. Hegedűs Lóránt Dunamelléki püspök, a zsinati lelkes elnöke nyilatkozatában kapcsolódik a dr. Tőkés László által elmondottakhoz. A Magyarországi Református Egyház és a Dunamelléki Református Egyházkerület nevében kéri, hogy a tervek szerint vegyen részt mindenki a partiumi és az erdélyi világtalálkozó rendezvényein aug. 3-10. között, híveink és vendégeink ne engedjék magukat megzavartatni a különféle, valóságnak nem megfelelő híresztelésekkel.

Új Magyarország 1996. július 31. szerda

A PRÓBA ÉS A HÚSÉG NÉPE

Beszélgetés dr. Bütösi János ny. püspökkel

A magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának a programfüzete ezekkel az ihletett és igaz-szép szavakkal várja a résztvevőket és mindazokat az érdeklődőket, akik a magyarság jövőjét és a népek közötti békességet legfőbb gondolataik közé sorolják: "... Várnak benneteket, nagyon várnak a gyülekezetek! Temesvártól Máramarosszigetig, a Bánság szórványvilágától a kálvinista Szilágyságig, Bihar, Szatmár s az egész határon túlra szakadt részek (Partium), valamint Erdély.

Vár az életerős Székelyföld és az öreg Bod Péter parókiája, a gyönyörű barokk magyarigeni templom és szórványvidéke, ahol már alig vannak híveink. Vár a pusztulással küzdő Mezőség és vár a királyi népviseletben tündöklő Kalotaszeg. Vár a végvárak hagyományait őrző Nagyvárad és a zsinatok emlékét őrző Szatmárnémeti és vidéke, vár Nagyszalonta és Gyulafehérvár, Nagyenyed, kincses Kolozsvár, a Farkas utcai templom történelmi levegője, a lélek kincseit őrző Marosvásárhely, a Bolyai Kollégium, Sepsiszentgyörgy, a Székelyföld szíve. Integyetnek felénk a Küküllő menti templomos gyülekezetei, a Maros menti falvak viharedzett húséges népe, a dolgos Nyáradmente: mindenki más-más népviselettel, írásos mintával, saját hagyományokkal – de egyazon közös hittel és lélekkel. Ha ebből a lélekből hazavisztek egy darabot, akkor fogjátok megérteni a mi életünket... Mindenütt történelmi emlékekkel, őseink hitével találkozunk. A Partium és Erdély református népe minden bűne, emberi gyarlósága ellenére a próba és a húség népe lett. Sok gondunk és nyomorúságunk van, de felfelé nézünk..."

A Magyar Reformátusok 1991-ben Debrecenben tartott III. Világtalálkozóját ezzel a mondattal zárták be: Viszontlátásra 1996-ban Nagyváradon! Tőkés László királyhágómelléki református püspök a találkozó

részvevőit (és minden érdeklődőt) meghívta a Partiumba, Erdélybe. Debrecen és Nagyvárad nemcsak földrajzilag fekszik közel egymáshoz, hanem a magyar református hitvallás történetében is fontos szerepük volt. Ezért a megtiszteltető meghívás? – kérdeztük Ft. Dr. Bütösi János ny. püspököt, a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának az elnökét.

– Nem vagyok gondolatolvasó, de Tőkés László eddigi tevékenysége alapján nekem úgy tűnik, hogy a püspök úr ezzel a gesztussal, meghívással – amelyet a királyhágómelléki és erdélyi egyházkerületek nevében lett – rá akarta irányítani a református világ figyelmét arra, hogy Romániában jelentős számú református él. Ugyanakkor bátorítani is akarta az ottani reformátusokat és általában az erdélyi magyarokat, hogy lám, nem hagytak magunkra, törődnek velünk, a körbenyírbált Magyarország határain kívül mi fogadjuk először a reformátusok világtalálkozójának a részvevőit. Nyilván közrejátszhatott a meghívásban az is, hogy a Magyar Reformátusok Világszövetsége össze kívánta fognia három létmódban – az anyaországban, a kisebbségben és a szórványban – élő magyarságot, ami sajnos értetlenséget váltott ki.

– Kikből?

– Néhány hivatalos román politikusból.

– Miért?

– Mert szerintünk a millicentenáriumi ünnepek úgymond felkorbácsol/hat/ják a magyarok nemzeti indulatait, Romániában pedig 1996 a választások éve. Ezt a világtalálkozó több ízben is úgy jellemezték, mint a millicentenáriumi események vallásos vonulatát, ami nekik csak kellemetlenséget, bajt okozhat. Ezért tanácsosnak tartanak, ha Magyarországon szerveznék, akárcsak az első kettőt.

– Attól tartanak, hogy az erdélyi magyarságnak netán megerősödik az azonosságtudata?

– Nehéz megemészteni azt a történelmi igazságot, hogy Erdély ezer esztendeig Magyarország része volt. Hogy Erdélyben a magyarság ezerszáz éve teljes értékű társadalmi életet élt. A dákö-román elméletbe

beleszerelmesedett nacionalisták Erdélyt ősi román olyan törekvést, ami az ottani magyarság helyzetének jobbítására irányul, beavatkozásnak, egyféle gyarmatosításnak fogják fel.

– Mi lesz a találkozó központi gondolata?

– Olyan evangéliumi lelkületű találkozót szeretnénk rendezni, hogy – művészi, társadalmi, tudományos és vallásos értékek felmutatásával – szolgáljuk a térség békéjét és lelki megújulását. “Uram, Te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre.” Ebben a biblikus megfogalmazásban bizonyosságot szeretnénk tenni arról az Istenről, aki a hajléktalan ember hajlékává tud lenni. Aki képes arra, hogy igazi fészket, otthont teremtsen a “bozgot” amerikaiak is. Isten dicsőségét és népünk javát kívánjuk szolgálni. A világ minden részéből összesereglett református magyarság békességet és kölcsönös megbecsülését jön hirdetni Erdélybe: Kolozsvárra, Marosvásárhelyre, Sepsiszentgyörgyre, Nagyváradra... Magyarnak és románnak egyaránt. Erdélyben ez kardinális kérdés. Az volt a Ceausescu diktatúra idejében is, és változatlanul az marad mind a mai napig.

– A román állam, a vallásügyi hivatal, de talán még az ortodox egyház is azt mondják, hogy a hit magánügy, az egyház ne foglalkozzék semmi mással, csak azzal, ami a templom falain belül van. Ne avatkozzon a politikába. Ön hogy vélekedik erről?

– A mi hozzáállásunk egészen más. A református ember arról van meggyőződve, hogy olyan Istennek szolgál, aki a világmindenség ura. Az egyházak, a népek, az országok, a Föld, minden az övé, és szuverén módon uralkodik fölöttük. Ha úgy tetszik, Isten politikus Isten. Mi abban látjuk a nagy gondot, hogy a politika éppen ettől távolodott el, ezt nem akarja tudomásul venni.

Erdélyben a magyarság és az egyház köztudottan összefonódott: aki magyar, az az egyház ember is. Innen ered a sok félreértés. Ezt szeretném én teológiaiilag tisztázni. Jó lenne az ortodox és a református teológusokat összehozni, hogy – Isten igéjére figyelve – kialakítsuk valamiféle közös álláspontot.

– Önök most kinyújtották a kezüket az ortodox románság felé, ők hajlandók-e viszonzni a kéznyújtást?

– Dr. Csiha Kálmánnal, az Erdélyi Egyházkerület püspökével nem túl régen felkerestük Teokrisz román ortodox pátriárkát. Nem azért kínáltuk fel az együttműködést, mert ez könnyű dolog, és eddig is így csinálták, hanem ezért, mert ez a jövődő útja. Isten a megbékélést bízta ránk. Isten Krisztusban lebontotta az ellenségeskedés falát, s aki az ő szolgálatában áll – függetlenül attól, hogy a másik elfogadja-e őt vagy sem –, csak ebben a szellemben tud élni. Akkor is, ha ez áldozatot követel. Jézus az ő missziói parancsolatában ezt mondta a tanítványoknak: menjetek el nemcsak Jeruzsálembe és Júdeába, hanem Szamariába is, és ott is legyetek nékem tanúim. Szamariába menni Jézus követségében azt jelenti, hogy olyan területen mozgunk és cselekszünk, ahol ellenséges érzületű emberek élnek. A szamaritánusok nem szerették a zsidókat, és a zsidók sem bírták a szamaritánusokat. De ez ne legyen néktek akadály – mondta Jézus –, ti csak menjetek és hirdessétek a Krisztust, aki szerette a szamaritánusokat, és a szamaritánusokkal megszenyénítette a zsidókat. Akinek erről az evangéliumról és Krisztusról tudomása van, annak nincs más választása: el kell mennie Szamariába, amit ma úgy hívnak Románia, Szlovákia, vagy mit tudom én minek nevezik azt a helyet, ahol szítják az ellenségeskedést. Szamaria az, ami ezer éve történik a Kárpát-medencében (is). Az egyháznak tudomásul kell vennie, hogy neki itt küldetése van. Nem a politikai erőknek a visszhangja és eszköze kell hogy legyen, hanem egy olyan valóságnak a megtestesítője, ami a Jézus Krisztusban megjelent. Meg vagyok győződve róla, hogy a jövődőnek ez az egyetlen útja. Vagy Jézus Krisztus, vagy Bosznia! Én erről az oldalról közelítem meg a dolgokat. Ez nem politikai lépés, ez bizonyágtétel, amelyre bennünket Krisztus elhívott. Ezt nem látni vagy nem így állni hozzá a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójához, lelki vakság lenne. Hogy ez új és szokatlan? Lehet. De ez csak azt mutatja, milyen messzire kerültünk az evangéliumtól.

– Ön mindezt személyes tapasztalatból is tudja, hisz bejárta a fél világot.

– Az egész világot. Meg is írtam egy könyvben (Hatvanhét nap a föld körül). Mi tizenöt-tizenhat milliós magyarságról beszélünk, de nem ismerjük és nem is éljük meg ezt a tényt. Elmentem hát Latin-Amerikába, Afrikába, Ausztráliába, onnan vissza az Egyesült Államokba, hogy felkeressem a szétszórt magyarságot, és megpróbáljam kitudakolni, hogy miért hagyták el az óhazát? Hogy kiviláglott-e már előttük nemcsak az ok, hanem a cél is?

– És mit tapasztalt?

– Azt, hogy jószerevével csak az a cél lebeg lelki szemeik előtt, hogy anyagilag előbbre jussanak. Lelki küldetéstudat? Ez a legritkább. A diaszpórában csakúgy, mint a kisebbségben és az anyaországban. Elanyagiasodott világban élünk.

– Ellenkezőleg, az egyház az örök értékek jegyében él és cselekszik.

– Egy olyan találkozó, amely keresztyén és a magyar értéket akar felragyogtatni, nem szokványos összejövétel. Ez a világtalálkozó rendkívüli, és ekként is kell viszonyulni hozzá. De nemcsak demonstratív eseményekre kerül sor ez év augusztusában Nagyváradtól Szatmáron át Temesvárig és Sepsiszentgyörgyig, vagy a Vereckei emlékműtől és a Szolyvi emlékparktól Komáromig vagy Ómoraciáig. A találkozóban rendkívül fontos gondolat az is, hogy annak eszméjét, lelki tartalmát a gyülekezetekben ünnepeljék meg. Különben az egész csak egy nagy máglyaépítés. A kis tüzek, amiről Reményik beszél, azok az igazán fontosak. A mi legfontosabb célunk a gyülekezetek megújulása. Száz meg száz ki gyülekezet ökumenikus szellemben fogja tudatosítani magában, hogy mi az az evangélium, amelyben élünk. E célból az elmúlt két évben négy könyvet küldtünk szét a világban minden református gyülekezetbe Sydneytől Pozsonyig, Los Angelesztől Mátészalkáig. Mi Isten országát akarjuk megélni és belevinni a közéletbe. Mert látjuk azt, hogy a politika, a világ okosai hova juttatták a népeket. Isten nélkül nem

lehet új világot építeni, de ezt ne a szekták, hanem a történelmi egyházak segítsék. Ezt szeretnénk az ortodoxokkal is megbeszélni. Tudjuk ugyan, hogy lesznek nehézségek is, de a keresztyén ember nem menekül a nehézségek elől.

– A feladatok között van-e a református egyház szervezeti egységének az újrateemtése?

– Ezzel foglalkozik a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata, amely a múlt évben alakult meg. A tanácskozó testület országhatárokon felül álló énekeskönyv és liturgia, közös teológia létrehozásán fáradozik Csiha Kálmán elnökletével. Én azért imádkozom, hogy a gyülekezetek egyenként és együttesen legyenek képesek átfurmálódni, megújulni.

– Mi lesz a Világtalálkozó remélt hozadéka?

– Kétségkívül meg fog születni egy üzenet. De a leglényegesebb a paradigmaváltás, az, hogy világosabban lássuk, kik vagyunk. Úgy is mint magyarok, úgy is mint keresztyének.

Kapu Világszerte 1996. 6-7.

“EZER ESZTENDŐ ELŐTTED”

Képek a Magyar reformátusok IV: Világtalálkozójáról

A magyar reformátusság számára többszörös ünnepet jelentett a kétezredik év. Hisz a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója Krisztus születésének kétezredik és a magyar keresztyén állam megalakulásának ezredik évfordulóján került sor. Ez a páratlan és soha vissza nem térő alkalom eleve kijelölte a magyar kálvinisták század- és ezredvégi egybeseregülésének történelmi és teológiai koordinátáit.

A szervezés gondjaiból, sokszor emberfelettinek tűnő nehézségeiből a résztvevők mit sem észleltek, nekik sok-sok örömben, maradandó élményben volt részük, s mindaz, amit személyesen és közösségileg is megtapasztalhattak, immár a magyar református egyháztörténet szerves része. A helyben tapasztalt tények, az élő televíziós közvetítések, a Magyar Televízió református adásai, a Duna Televízió gazdag összefoglalói olyan dokumentumok, melyek egyértelműen bizonyítják, hogy az eddigi világtalálkozók közül (1938, 1991, 1996) kettőezerben került sor a legnagyobb szabású egybesereglésre az 1576-ban Hercegszőlősön alapított rendező-házigazda Dunamelléki Református Egyházkerületben, de az utórendezvényeknek helyet adó többi egyháztestben is.

A kormányzat által jelentős anyagiakkal támogatott világtalálkozó, melynek fővédnöke **dr. Orbán Viktor** miniszterelnök volt, egyszerre demonstratív és igei volt.

Mindkettő egyformán fontos. Mert a református egyház a megpróbáltatásoktól terhes évtizedek, elerőtlenítés után ma ismét erős, a több mint negyven országba szétszóródott magyar kálvinizmus ismét hatékony erőt képes felmutatni, nemkülönben a magyar társadalomban is számottevő tényező. Megtapasztalhattuk ezt a több mint húszezer résztvevővel megrendezett június 30.-i nyitó ünnepségen a Ferencvárosi Stadionban, július 6-án a tizenhatezer magyar reformátust befogadó Ópusztaszeri

Nemzeti Történeti Emlékparkban, valamint a kisebb volumenű, mégis jelentősnek mondható többi rendezvényen is.

A rendezvény egészében valóban nagy tömegek mozdultak meg. Több százezer ember vehetett részt a mintegy 120 kárpát-medencei főrendezvényen. Ide kell sorolnunk továbbá a nagy érdeklődéssel kísért sok száz anyaországi, kárpát-medencei egyházmegyei, gyülekezeti, iskolai, egyesületi és egyéb rendezvényt is.

A világtalálkozó kétségkívül missziói utakat nyitott. Budapesttől Pápán, Sárospatakon, Debrecenen át egészen Marosvásárhelyig, Genfig, s még annyi és annyi történelmi helyszínen, az események százain személyesen is megtapasztalhattuk a találkozás s az együttlét örömét. Újra átélhettük a reformáció újjászülő életigazságait, az „öt protestáns alapelv” időszerűségét: „egyedül hit által”, „egyedül kegyelem által”, „egyedül Krisztus”, „egyedül a Szentírás”, „egyedül Istené a dicsőség”.

Mindannyian erősödünk magyar református küldetésünkben is. Hisz a világtalálkozó eszmeiségében tudatosan vállalta a magyar sorskérdéseket. Tehette, tette ezt azért is, mert a magyar sorskérdések egyúttal magyar református kérdések is, melyek közül mindennél fontosabb: a magyarság megmaradása, életakarátának megerősödése, lelki újjászületése, Istenhez hajlása.

„Magyarország, a magyar történelem elképzelhetetlen a reformáció nélkül...A hit erejére és a reménységre igen nagy szükség van ebben az országban és annak határain kívül is” - hangsúlyozta levelében dr. Orbán Viktor miniszterelnök a világtalálkozó nyitónapjának délelőttjén a Kálvin téri református templomban, ahol **dr. Hegedüs Loránt** püspök igehirdetésével, azt követően pedig Kálvin János genfi reformátor bronzszobrának felavatásával vette kezdetét a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója. Az eseményen a református egyház püspökei, főgondnokai mellett részt vettek a történelmi egyházak vezetői közül többen, s jelen volt **Göncz Árpád** köztársasági elnök is.

Takaró Mihály, a Dunanelléki Református Egyházkerület főgondnoka köszöntő beszédében keresztyénségünkben és magyarságunkban való megmaradásunk két

központi jelentőségű gondolatára hívta fel a jelenlévők figyelmét: „*A világ több mint 40 országból a millenniumi évben összesereglett magyar reformátusok ünnepelnek most. Mert ez az alkalom, a világtalálkozó sok és gazdag lelki tartalma között, a hit és hűség győzelméről is szól. A hit győzelméről, melynek segítségével hűségesek tudunk maradni Istenünkhöz, egyházunkhoz, nemzetünkhöz.*

És a hűség győzelemről, amely által mindannyian itt együtt lehetünk. Mert ma megmaradni is győzelem, megmaradni nyomorúságos, néha kilátástalannak tűnő, testi, lelki, szellemi kisebbségi helyzetben keresztyénnek, reformátusnak, magyarnak, embernek. Sónak, világosságnak, lelkiismeretnek lenni a világban nemcsak feladat, küldetés, de erős próba is, melyhez ma különösen hit és hűség szükségeltetik.”

Kálvin János egészalakos szobrának felavatásán **dr. Hegedüs Loránt** püspök így emlékezett túnt idők múlhatatlan győzelmeire: „*...egyházi és országos történelmi pillanatot élünk át akkor, amikor...a harmadik évezredbe áthajló esztendő félidejében a reformáció meghatározó alakjának, Kálvin Jánosnak szobrát leplezzük le Dunamelléki Egyházkerületünk Kálvin Központja előtt...Ez órában bizvást mondható, hogy a reformáció története is betöltötte félezer évét, hiszen a Wald Péter waldensei, Wiclif János lollardjai, a mártirhalált szenvedő Husz János (1453) huszitái által fémjelzett mozgalmak után Savonarola Jeromos Ravasz László által halhatatlanul jellemzett igehirdetői prófétasága lobbanította máglyás tüzes poklon át tiszta-teremtőn fényes égbe (1498) az előreformációs korszak befejezését. Így az 1500.-ik esztendővel kezdődő XVI. század számunkra már Luther, Zwingli és Kálvin reformációjának kora.”*

Ugyanaz nap, június 30-án a Ferencvárosi Stadionban kora délután rendezte meg a Világtalálkozó házigazdája, a Dunamelléki Egyházkerület a nagyszabású megnyitó ünnepséget, melyen több mint húszezren vettek részt, szerte a nagyvilágból. A hangosbemondó név szerint köszöntötte a kormányzat, a Magyarok Világszövetsége, valamint a katolikus, az evangélikus, a baptista és a

metodista egyház vezetőit. Megszólaltak Dunamellék több mint háromszáz, Budapest több mint ötven református templomának harangjai. A történelmi zászlók bevonulását követően elkezdődött az istentisztelet.

Tőkés László királyhágómelléki püspök, a Magyar Reformátusok Világszövetségének elnöke így emlékezett a tíz év előtti (rendszer)változásokra:

„Ezen a század- és ezredvégen a ritka évfordulók egymásutániságának és csodálatos egybeesésének kivételes időszakát éljük. Alighogy magunk mögött hagytuk a Honfoglalás Millecentenáriumát, mint bibliai értelemben vett jubileumi esztendő, ránk köszönt az Úr születésének 2000., valamint a keresztyénség felvételével egyidős magyar államiság 1000. esztendeje. Ilyen jeles évfordulókon az ember akaratlanul is az „idők jeleit” kutatja, és sorsának képletét, jövődjének kulcsát próbálja kiolvasni belőlük...

Jézus Krisztus születése időszámításunk kezdete. Az elvont és személytelen időn és a tudományos időmérés objektivitásán túlmenően azonban számunkra, Krisztus követői számára ez a 2000 esztendő Isten megtestesülésének szeretettel és kegyelemmel feldúsult korszaka - olyan új időszámítás, melyet a Magyar Református Világtalálkozó zsoltárigéje így fejez ki: „ezer esztendő előtted” (Zsolt. 90, 4).

Krisztus Urunk születésének kétezredik esztendejében pedig éppen az Ő hitének felvétele és az Ő szavának megértése által illeszkedik bele szervesen a magyar nemzet 1000 éves kárpát-medencei történelme, melynek vonatkozásában Féja Géza sommás értékelését idézem, aki a Szenczi Molnár fordította XC. Zsoltárának kezdősoráról – „Tebenned bízunk eleitől fogva” – ezt írja: „annyira megtelt idővel, hogy időtlenné válik”. Krisztus által az isteni örökkévalóság honosult meg véges történelmünkben. Ezt az új - krisztusi - időszámítást ünnepepjük most, ezer és kétezer éves felosztásban, Szent István örökében és Károli Gáspár nyelvén: a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozásán.

A keresztyén ezredévek konkrét evangéliumi tartalmát keresve, méltó, hogy Krisztus jövetelének és hivatásának,

szolgálatának és áldozatának célját felelevenítsük: „Azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett (Lk. 19,10). És ennek az Igének a hallatán nem haszontalan, hogyha egy másik, rövid szempillantásnyi évfordulót is felidézünk: tíz évvel ezelőtt omlott össze a kommunizmus.

A minap, az 1990 júniusi, bukaresti Egyetem téri tüntetések, illetve a hirhedt bukaresti bányászjárás tizedik évfordulóján, a helyszíni megemlékezés alkalmával valaki ekképpen fogalmazott: „Kilépni a kommunizusból annyit tesz, mint belépni a történelembe.” Vagyis helyreállítani a Kun Bélákkal, Rákosikkal, Gerókkal és Kádárékkal megszakadt – magyar – történelmi jogfolytonosságot. Az ateista istentelenség „pusztai” senkiföldjéről – hosszadalmas, lélekölő, lélek- és önvesztő vándorlás után - visszatérni a „szép híves patakok” és „kies legelők” vidékére.

A ma kezdődő Világtalálkozó az Ígéret földje felé tartó pusztai vándorlásunk egy újabb, fontos állomását jelentheti. Visszatalálást Istenhez, hogy nagy ínségünkben újból egymásra találhassunk. A Millennium alkalmából meghirdetett Hazatérés Esztendejében egy olyan egyetememes nemzeti zárandoklatot, mely az Istennel való találkozás testvéri örömeivel ajándékoz meg bennünket – szülőföldünkön – hogy „honra leljünk a hazában” (Kölcsey Ferenc).

Krisztus Urunk azért jött, hogy „megkeresse és megtartsa, ami elveszett”. Nagyváradról jövök. „Szent László most is imádkozik: / Én Uram, Istenem! / Könyörülj, könyörülj / Veszendő népeden” - írja a nagyszalontai Arany János. Idézem nyolcvan évvel végzetes elszakadásunk és alig két héttel a felemás kimenetelű romániai helyhatósági választások után.

A XX. századot „elveszítettük” – így fogalmazott Orbán Viktor miniszterelnök a Magyarok V. Világkongresszusán. Esélyünk van viszont arra, hogy „megnyerjük” a XXI. századot.

Azonban nap mint nap viaskodnunk kell a régi pozícióit teljes gazdasági arzenállal őrző maradványkommunizmussal, mely minálunk – odaát – ráadásul a zsigerekbe oltott féktelen nacionalizmussal tetéződik.

Néhány nappal ezelőtt zúzták szét a földvári kommunista haláltábor ezernyi magyar és német áldozatának emlékét idéző sziklatömböt.

Azt megelőzően, a marosvásárhelyi „fekete március” brutalitásával gyalázták meg a város néhai polgármestereinek, Borsos Tamásnak a szobrát.

A választások idején a köröstárkányi tömeggyilkosság magyar vértanúinak az emlékművét is bemocskolták...

Igen: ki kell lépni végre a kommunizmusból, szakítani kell végre ezzel az anakronisztikusan történelmietlen múlttal.

1956-ért kért-e valaki bocsánatot Magyarországon? Joggal tesszük fel a kérdést, mi, sokat szenvedett kisebbségi magyarok, az évtizedeken át gyötört Anyaszentegyház hívei és szolgálói, hogy: történt-e jóvátétel a kommunizmus bűneiért?

Remélni merjük, és imádkozunk s teszünk érte, hogy a kommunizmus fekete könyve végre áttörje a „hallgatás falát” – valahogy úgy, ahogyan ez a „fal” 1989-ben Berlinben vagy Temesváron ledőlt.

A bukaresti bányászjárás évfordulóján Emil Constantinescu a román állam nevében bocsánatot kért az egykori erőszak áldozataitól. Vajon a kommunizmus, a nacionalizmus, az internacionalizmus és az ateizmus kárvallottjait ki és mikor fogja megkövetni – hogy az őszinte történelmi megbánást végre a társadalmi megbékélés követhesse?!

A Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója hirdesse ez alkalommal Krisztus szabadítását, az isteni igazságságot, a társadalmi megtisztulás és megbékélés szükségességét. Szolgálja a belső megújulás, a lelki ébredés és az Istenben való magunkra és egymásra találás szent ügyét.

A Magyar Kormány és a Magyarországi Református Egyház közötti Megállapodás „a partneri, kölcsönösen felelős együttműködés időszakát” ígéri. Világtalálkozónk fővédnökének, a Miniszterelnöknek a megtisztelő jelenléte is ezt a célkitűzést támasztja alá. Vele együtt reméljük, és vállaljuk a szolgálatot annak érdekében, hogy a külső és belső rendszerváltozás valóban lezáruljon, a szétszakított nemzet – határmódosítás nélkül – valójában újraegyesül-

jön, és a XXI. században, Isten kegyelméből, valóban elkezdődjön „a bővülés évtizede”, és elérkezzen „a beérés ideje”. Így váljunk az új évezredben „emelkedő nemzeté” (Németh Zsolt) – hitben és öntudatban emelkedvén felül lehúzó sorsunkon.

A rendező Dunamelléki Református Egyházkerület nevében **dr. Hegedüs Lóránt** szólt, aki – egyebek közt – a következőket mondta:

„Legfájóbb és legveszélyesebb pont szívünk mélyén, életünk központjában, egész valónk alapvető gyökereinél: a teljes nemzetünket sújtó életakarát-átváltozás halálakarrattá, sírba örvénylés jövőbe toronylás helyett. Eddig a legnagyobb kihívások, pusztulások és tragédiák idején is legyőzte Istenben bízó életakaratumk a bennünket pusztító halálakaratokat. István királyunk által a pogány magunkra hagyatottságból Istenhez és a keresztyén Európához csatlakozva a magyar nemzet 1000 évvel ezelőtt elhatározta, hogy az Örökkévaló akaratából feltétlenül megmarad! A tatárjárás után IV. Béla vezetésével úgy állt talpra az alig egy millió lakost meghagyó népirtás után nemzetünk, hogy a kétségbeesés helyett a hitet választotta. A jégverést botveréssel tetőző gazdával együtt nem mondta: „Lássuk, Uramisten, mire megyünk ketten?!” Hanem második honalapításra került sor új születések özönével, befogadások esetén pedig önazonosságunk feltétlen hűségű megőrzésével.

Nemzeti létünk nagy temetője, Mohács is hordozta a biblikus feliratot történelmi temetőkapuján: Feltámadunk! Istenhez és jövőhöz térés Sylvester és Károli bibliafordítások által. Mezőtúri, Pápai, Pataki Debreceni Kollégiumalapítások, lélek- és életgyőzelemmel úgy, hogy „él magyar, áll Buda még!...” (...)

A török igtától való szabadulás után német iga ellen Rákóczi szabadságharcos, Ráday Pál kiáltványos Istenért, hazáért és szabadságért való fellángolás következett. (...)

Eddig Trianon és két világháború sem pusztított el! A II. világháború poklában építettük fel eszméltető példaul Lónyay Gimnáziumunkat. Mi adtuk a világnak 1956 és 1989 egyedülálló tisztaságú...forradalmait, hogy „a múlt ím példa legyen most s égve honért bizton nézzen előre

szemünk.” Éspedig azzal a keresztyéni lélekkel, mely „a koporsóból kitör és eget kér”.

Hogyan? Úgy, hogy...harmadik évezred fordulón 15 milliós nemzet életre kötelezettjeiként és elhívottjaiként látjuk a diagnózist és a terápiát: a vészes kórismét és a biztos gyógymódot.

A kórisme így szól: „Ha az egyén öngyilkos akar lenni, akkor kötelet vesz. Ha a közösség el karja pusztítani önmagát – egykézik.” (Karácsony Sándor). Tegyük hozzá: abortál, szülőföldjét hagyva menekül, erkölcstelenül és hiteltelenül kétségbeesik. (...)

Fenyegetettségben, szegénységben Muhi és Mohács idején élő hitvalló eleink ezerszer rosszabb állapotban voltak, mint mi, mégis teljesítették Isten életparancsát: „Szaporodjatok és sokasodjatok!” (1 Mózes, 1, 28). (...)

Nekünk is végérvényesen döntenünk kell e hármas évezred fordulón... Lélekben meg kell állnunk meg nem született, abortált sokmillió gyermekünk jelképes sírjánál. És fel kell majd ujjongnunk a megszületettek millióinak bölcsőjénél. Nem hagyhatjuk a templomot, a templomot s az iskolát. Ha megalapítottuk őket akkor, amikor a törökök jöttek be, fenn kell tartanunk mindnyájukat, miután az oroszok az oroszok mentek ki. „Áldjon vagy verjen sors keze, Itt élned, halnod kell!”, magyar nemzetem, ott, ahol Isten kijelölte eleve elrendelt idődet és lakásodnak a határait. (Ap. Cs. 17,26).

Nem adjuk soha oda az életet az életszínvonalért, a lelket a pénzért, akkor sem, mikor a szellem gondolkodik és a pénz uralkodik egy félelmetes önépítve-önpusztító korban. Ha pedig a Szentlélek ihletése és a lelkünket megragadó életigazsága ellen támad a mindent megvásárolni akaró tőke, csak azt mondhatjuk, mint amit Péter szólt Simon mágushoz: „A te pénzed veled együtt vesszen el, mivel azt gondoltad, hogy az Isten ajándéka pénzen megvehető.”

Takaró Mihály, a Dunamelléki Egyházkerület főgondnoka például arról szólt, hogy az új évszázad és harmadik évezred küszöbén „a XXI. század hajnalán alapvető kérdésekkel kell szembenéznünk, agyháznak és egyénnek egyaránt. Milyen úton menjünk tovább egy sze-

kularizált világban? Mert hisszük? A gettók és a gettókba zártni akarók kora örökre lejárt. Így az egyházat gettókba zártni akarók kora is. Nem lehet kétséges: vissza kell térni az alapokhoz, ki kell mondani régi igazságainkat, és újra ragaszkodni kell hozzájuk. A bűnt újra bűnnek kell nevezni és nem másságnak, a megoldást pedig újra Krisztusnak és nem másnak.

Európa keresztyén kultúrája által lett azzá, amilyen. Mi keresztyének vagyunk, tehát keresztyén Európát akarunk. Egy értékanarchizált, sőt értékválságos korszakban nekünk vannak gyökereink, vannak hitelveink, világos látást adó útmutatások. Ne féljünk hát a holnaptól. Néhány perccel ezelőtt vonult fel jövőnk egyik záloga, iskoláink sokasága. Mert aki iskolát épít, jövőt épít. Jól tudták ezt azok, akik hatalomra jutásuk szinte első lépéseként éppen az iskolákat vették el az egyháztól

És nézzetek körül, itt lengenek újra iskoláink zászlai diadalmasan. Áldassék érte a mi Istenünk neve. Ma az anyaországban, ha egy magyar református úgy akarja, az óvodától az egyetem elvégzéséig református oktatási-nevelési intézetben taníttathatja gyermekét. Nagy szó ez. Isten csodája. Ki gondolta volna ezt tíz esztendővel ezelőtt? Urunk azonban tudta. Hatalmas lehetőség van tehát kezünkben...”

(Az istentiszteleti és úrvacsorai liturgiában részt vettek és beszédet mondtak az anyaországiak mellett a kárpát-medencei és a tengeren túli egyháztestek püspökei, lelki vezetői is).

Dr. Orbán Viktor miniszterelnök, a világtalálkozó fővédnöke a magyar nemzet és a magyar reformátusság múltja, jelene és reménylett jövője koordinátájában szólt a minden magyart foglalkoztató létkérdésekről:

„A nagy jubileum, a keresztyénség kétezredik esztenedeje és a magyar millennium éve szegényebb lenne a reformátusok összesereglése nélkül. A magyar kormány tudja, mit köszönhet nemzetünk és hazánk a reformátusoknak. Azért jöttem önök közé, hogy kifejezzem ezt a köszönetet. Örülök, hogy hazajöttök, nem sajnálva a fáradtságot! Összejövetelünknek számos oka van. A legfonto-

sabb, hogy jó együtt lenni. Az együttlétben, az együttünneplésben szeretet van, emlékezés, bizakodás és erő. Összejöttünk azért is, hogy ebben a jeles esztendőben számvetést készítsünk és önvizsgálatot tartsunk. Református-keresztyén módon akarunk rátekinteni a nemzet jövőjére. Tudjuk, hogy önvizsgáló visszatekintés nélkül ez nem lehetséges.

Ha visszatekintünk a mögöttünk hagyott századokra, akkor a pusztá megmaradásra lehetünk a legbüszkébbek. Jelentős eredmény ez a világnak ebben a huzatos sarkában. Megmaradtunk, ha sokat keseregtünk is a sorsunkon, mégiscsak túlélünk nehéz századokat – gondoljunk csak a legutóbbira. Gondviselés nélkül nem sikerült volna, mint ahogy hitetlenül, reménytelenül sem. De ez a meggyőződésünk nem tesz bennünket sem elbizakodottá, mintha egyedül mi lennénk a gondviselés népe, sem csüggedővé, mintha a saját erőnkől semmire nem futná.

Éppen száz évvel ezelőtt a nagy államférfi, Tisza István miniszterelnök és református főgondnok székfoglaló beszédében azt mondta: „Keresztyén, ki tisztában van az élet nagy problémáival, és Isten akaratában megnyugodva tölti be rendeltetését, küzdi meg az élet harcát, s fogadja, mit reá mért a sors”.

Ha nem lettek volna ebben a lassan elmúló században ilyen református államférfiak, lelkipásztorok, tanítók, kántorok, földművesek és tudósok, nem lábaltunk volna ki a bajokból. Talán túl sem éltük volna őket. De voltak ilyen magyar reformátusok is. Erre a hagyományra lehet jövőt építeni. A kormányok gyakran esnek abba a tévedésbe, hogy az egyház munkáját és szolgálatát csak közvetlen hasznossága miatt értékelik. Természetesen ma is nagy szükség van jó, keresztyén szellemű iskolákra és szociális intézményekre, de a legnagyobb kincs, amivel a reformátusok a nemzet életét gyarapítják, az a gyökerek ápolása, a forrás tisztán tartása.

Tudjuk, hogy az embernek nem szabad csak azt nézni, ami a szeme előtt van. Ezért a mi szövetségünk nem csupán közös érdekekre, hanem egy mélyebb, közös hitre és meggyőződésre épül. A nemzet akkor fog emelkedni,

akkor lesz jövője, ha nem kordivatokhoz szabja életét. Ezek, mint tudjuk, jönnek és mennek. Hiába vesznek minket körül a legmodernebb masinák, a legrafináltabb kommunikációs szerkezetek, az életünk alapkérdései ugyanazok maradnak, és ma sem könnyebb ezekről szót érteni egymással, mint régmúlt időkben. Viseljen az ember kollégiumi tógát vagy XXI. századi úrruhát, a jó és a rossz között nem lesz könnyű különbséget tenni, a gyűlölködés helyett a szeretetet választani, és az élet értelmét megtalálni. Ebben kell egymásnak segítenünk. Ki mondja el ennek a nemzetnek, hogy milyen erőt hordoz a gondviselésbe vetett hit, ha nem önök, akik számára ez élettapasztalat?

Egyházaink a jövőhöz tartoznak. Nem a múltat őrzik, hanem a jövőhöz szükséges lelki fegyvereket. Ennek a közösségnek, a hitnek a megtalálása nemcsak nevelés kérdése, hanem egyéni, személyes döntés is. Nem mindegy, hogy megtalálja-e az egyház az utat azokhoz a honfitársainkhoz is, akiket az elmúlt ötven év viharai sodortak el megtartó közösségüktől, vagy éppen saját elhatározásukból maradtak ki belőle. Rajtunk áll, hogy Károli Gáspár igényes nyelvén kívánatosra tudjuk-e tenni az örök üzenetet. Tudunk-e jó lelki táplálékot nyújtani a XXI. század jó szóra. Igazságra, szeretetre és hitre éhező magyarjainak?

A magyar reformátusok világtalálkozásán bizony itt van az önvizsgálat ideje is. Eddig a megmaradás volt a program, ma azonban más idők járnak, nem érhetjük be ennyivel. Eljött az idő, amikor bizhatunk a közös és reményteli jövőben. Sorsunk ma nem idegen hatalmak kezében van, és a csillagok állása is kedvező. Éppen ezért nem felejthetjük el azokat a nemzetrészeket sem, melyek mostoha helyzetbe keveredtek, hiszen egyetlen magyar nemzet van, és minden magyar felelős minden magyaréért.

Összefogásra van szükségünk, mert egy ujjal még egy kavicsot sem lehet fölemelni, nemhogy egy nemzetet. Valójában az a kérdés, hogy melyik énünk kerekedik felül. Azok határozzák-e meg az ország jövőjét, akik csak akkor boldogok, ha az ő sikerük és az ő győzelmük mások ered-

ménytélenségével és sikertelenségével párosul; vagy azok lelkiülete kerekedik fölül, akik úgy gondolják, hogy az ő sikerük lehetősége a többiek sikerében gyökerezik. Akiknek az igazi örömhöz arra van szükségük, hogy a körülöttük élőket is örülni lássák. Vagyis hogy föl kellene ismernünk, nem építhetjük meg a magunk sikeres jövőjét anélkül, hogy ne segítsük másoknak felépíteni a sajátjukat. A 90. Zsoltárban írva vagyon: „Kezeink munkáját tedd maradandóvá nekünk!” Ez az én kérésem is.”

Az események az idővel együtt sorjázta, peregtek. Július elsején a kárpát-medencei magyar református iskolák tanár- és diákküldötteinek részvételével rendezték meg a Magyar Református Iskolák Napját.

Ugyanezen a napon **Áder János**, az Országgyűlés elnöke fogadta a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozójának hétszáz fős küldöttségét, majd megbeszélést folytatott a vendégek szűkebb delegációjával. Az Országgyűlés elnöke felhívta a figyelmet arra, amire mindig is figyelniünk kell, hogy csak mi magyarok védhetjük meg magunkat a mai nyitott világban ránk leselkedő veszélyektől, csak mi magunk őrizhetjük meg kultúránkat. Utalva a nemzeti egység szükségességére, a kultúrnemzet valóságának megőrzésére, **Tókécs László** királyhágómelléki püspök, alkalmasint figyelmeztetésül is szánta a következő nagyon is megszívlelendő feladatot: „*a mi helyünk üres ebben a házban (az Országházban – A.K.); elsősorban a határon túliakra gondolok*”. Ahhoz, hogy jogos-szép elképzeléseink valóra váljanak, hitben és akaratban egynek kell lennünk - következtetett a szónok.

Július 2-4 között nyolc dunamelléki egyházmegyében zajlottak az egyházmegyei főrendezvények, a Duna-mellék több mint 300 gyülekezetében pedig a testvér-gyülekezeti találkozók.

A Budapesti-Szabadság téri templomban zászlószenteléssel egybekötött ünnepi hálaadó istentiszteletet tartottak. Köszöntőt mondott **Csurka István** író, a Magyar Igazság és Élet Pártja elnöke. Korabeli zeneszó mellett a szószék két oldalán elhelyezték véglegesen a magyar nemzeti lobogót, a Magyarországi Református

Egyház zászlaját, továbbá a magyar történelmi zászlók közül tizenhatot: Szent István, az Árpád-ház kettős keresztes, illetve sávos, az Anjouk, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, a Fekete sereg, Dózsa György, Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, Thököly Imre, II. Rákóczi Ferenc, a kuruc lovasság, az 1848-as nemzetőrség, továbbá az 1956-os forradalom lyukas lobogóját.

Eközben természetesen vidéken is tartották a tervbe vett rendezvényeket. Bácsalmás adott otthont például a II. Magyar Református Diaszpóra Világtalálkozójának; Gödöllőn a református karnagyok és kórusok találkoztak; a baranyai Patapoklosiban dr. Csiha Kálmán erdélyi püspök hirdetett ígét; Kecskeméten rendezték meg a „Misszió 2000” elnevezésű konferenciát, valamint a református „médiatalálkozót”.

Július 5-én a Zsinat székházában a Magyar Reformátusok Világszövetsége és a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata együttes ülésén Millenniumi Nyilatkozatot fogadtak el. Idézünk belőle: „...*A reformáció, valamint kálvini református hitünk és egyházunk magyar történelemben betöltött meghatározó szerepének tudatában és öntudatával – Illyés Gyula szavaival mondjuk: „Hiszed, hogy volna olyan-emilyen magyarság, ha nincs Kálvin? Nem hiszem.” A nemzet megmaradásában, a mindenkori – kényszerű újrakezdésben, a történelmi viharaink utáni felegyenesedésekben, története során református egyházunknak mindig döntő szerepe volt. Hisszük, hogy most, tíz évvel az ateista diktatúra összeomlása után ugyanez a hivatás hárul reánk: az újrakezdésben, a külső és belső rendszerváltozás következetes véghezvitelében, egyházunk és társadalmunk hitbeli, erkölcsi megújulásában. Isten ígéjének tiszta hirdetésével és cselekvő hittel kell kivennünk részünket az egyetemes és nemzeti szolgálatból.*

Ennek legfőbb célkitűzéseit ekképpen foglalhatjuk össze: A hitében meggyengült és közösségében szétszakított nemzet egységének visszaállítása; visszatérés a történelmi folytonosság útjára; társadalmi igazságtétel és megbékélés; nemzetünk vészes fogyatkozásának megállítása az Ige iránti hűséggel ...”

A világtalálkozó Dunamelléki Református Egyház-

kerületben tartott egyhetes központi rendezvényei a magyar történelem „nemzeti kegyhelyén”, az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban fejeződtek be. **Tótkés László** püspök arról beszélt, hogy a trianoni szétszakítottság és annak ellenére megmaradt a magyarság lelki egysége, hogy megosztott a magyarországi belpolitika, sokféle válság és ellentét osztja meg az anyaországi és a határon túli magyarságot.

A következő napokban a Kárpát-medence református egyházkerületeinek világtalálkozóinak rendezvényeire látogattak el a résztvevők. Nagy öröm volt együtt ünnepelni, közösen tekinteni a jövőbe az anyaországi és a kárpát-medencei magyar reformátusságnak, a kisebbségben mostoha körülmények között élő magyarságok százezreinek, együtt tekinteni a jövőbe Marosvásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Beregszászon, Munkácson Kassán, Pápán, Feketicsen, Bácsfeketehegyen, Nagyváradon, Nagykárolyban, Hercegszőlősen. Ki-ki tényként tapasztalhatta, hogy sem az önkényesen megvont országhatárok révén a magyarság jó részének kisebbségi sorba kényszerítése, sem a közel ötvenesztendő ateista-kommunista uralom nem tudta megsemmisíteni az embereknek a nemzethez és a református anyaszentegyházhoz tartozás tudatát. Megmaradásukban kétségkívül nagy szerepe volt, van és lesz a jövőben is a református egyháznak.

A munkácsi várban **Németh Zsolt** külügyminisztériumi politikai államtitkár a Magyar Köztársaság kormánya nevében millenniumi zászlót adott át a Kárpátaljai Református Egyháznak. A politikai államtitkár beszédében kifejtette: azért kapnak a határon túl élő magyarok is millenniumi zászlót, mert **az államalapítás millenniuma nemcsak az anyaország, hanem az egész nemzet ünnepe, s a nemzethatás nem esik egybe az állam határával. Ezért fontos, hogy a határon túli egyházkerületek is részesedjenek a nemzet egységét jelképező millenniumi zászlókból.** A reformáció nagy vívmánya, hogy megtartotta a magyar nyelvet, a mi feladatunk, hogy reformátusként és magyarként is a magyar nyelv megőrzését szolgáljuk: szószéken, iskolában, családban.

Ne hagyjuk, hogy gyermekeink elveszítsék templomaikat és iskoláikat.

Tóké **László** püspök várbeli igehirdetésében így emlékezett, óvón ekként figyelmeztetett: „*Soha ennyire kézzelfoghatóan nem érezhettük azt, hogy Erős várunk nekünk az Isten, mint éppen itt, Zrínyi Ilona és a Rákócziak ősi fészkében....S bár a hétszer próbára tett kárpátaljai reformátusság az elnyomás évei alatt óriási vérvesztéséget szenvedett, hitét nem tudták elvenni, a hitnek a közösségében nem tudták elszakítani anyanemzetétől...*

Mi célja a világtalálkozóknak? Ezek segíthetik a szerteszakadozott nemzetrészek megmaradását, az együtt maradást, a közös szabadulást és szabadítást...Őrzők, vigyázatok a strázsán, mert kihunyhat a hit, elalélhat a lélek, látjuk, sokan belefáradnak a hit szakadatlan és megújuló harcába. De a hit világossága nélkül elveszünk. Vigyázatok és imádkozzatok!... Itt, közel a Vereckei-hágóhoz, tudnunk és éreznünk kell, Árpád apánk vezetésével több, mint ezer esztendővel ezelőtt azért jöttünk e földre, hogy megmaradjunk, hogy ne szóródjunk szét... Trianon harangjai minket is ébresztgetnek.”

A felvidéki rendezvénynek helyet adó ősi kassai református templom kicsinek bizonyult a megnyilvánuló érdeklődéshez.

Néhány száz kilométerrel nyugatabbra, a felújított pápai református templomban tartották a dunántúli főrendezvényt, amelyen **dr. Csiba Kálmán** erdélyi püspök hirdette az ígét.

A világtalálkozó küldöttei a jugoszláviai Feketicsen megtapasztalhatták, hogy a háború sújtotta délvidéki magyar református gyülekezetek a szenvedésben, a nyomorúságban, a halál árnyékában is megbizonyosodhattak Isten megtartó kegyelméről. Jól eső érzés volt látni a templomokon, az épületeken s az emberek szívében az újraéledés és az újjászületés jeleit.

A Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozójának kéthetes központi rendezvénysorozatának záró alkalmára a Budapesti Kálvin téri református templomban került sor. **Dr. Hegedüs Loránt** püspök igehirdetésében

kifejtette, hogy az állam és az egyház különválnak ugyan a ma társadalmában, de nem a szétszakítás, hanem a jobb együttműködés révén. Véleménye szerint a társadalmi, politikai és gazdasági válság mélyén erkölcsi krízis rejlik, melynek oka a hitbéli teljes tanácstalanság, a Krisztustól való elfordulás.

Tőkés László püspök tág ölelésben drámaian fogalmazott:

*„Hontalan vagyok,
de vallom rendületlenül, hogy ő az út s az élet
és maradok ez úton, amíg csak élek
töretlen hittel ember és magyar*

(Hontalanság Hitvallása)

Világtalálkozói együttléteink örömeiben nem egyszer hamis és idegen hangok is belevegyülnek. Örömködbe olykor ürem vegyül. Egész egyházunkra kiterjedő krisztusi evangélizációt, a Hazatérés Esztendejének keresztyén hitünk által megszentelődő „nemzeti zarándoklatát” némelyek alig rejtett fanyalgással, vagy éppen leplezetlen rosszhiszeműséggel követik nyomon.

Vannak, akik meg is fogalmazzák a Magyar Reformátusok Világszövetségével, illetve a Világtalálkozóval szembeni különféle kifogásaikat. Elhangzott példának okáért az, hogy nekünk nemzeti sorskérdéseink helyett inkább Krisztus evangéliumával kellene foglalkoznunk. Másfelől - a suttogó propaganda véleménye szerint - az egyházunknak, illetve a Világtalálkozónak távol kellene tartania magát a politikától; úgymond: „az Egyház ne politizáljon”.

Ezen vélemények és bírálatok révén Egyház és Világ, Hit és Politika viszonyának és ellentmondásainak örökzöld témája kerül újból a felszínre. Másfelől az Anyaszentegyház egész történetén végigvonuló világ- és valóságidegenség, valamint egyfajta apolitikus magatartás hagyománya elevenedik fel újból, ki tudja hányadszorra.

A jelenség annál is megdöbbentőbb, mivel egy olyan gyászos korszak után vagyunk, amelyben az ateista

diktatúra az állam és az egyház szétválasztásának ürügyén a társadalomból teljességgel kirekesztette az Egyházat, annak perifériájára szorította a keresztyén embereket, és 'véka alá' parancsolta az Evangéliumot. Határon túlra szakadt kisebbségi egyházainknak még ennél is mostohább sors jutott osztályrészül, hiszen a kirekesztő többségi nacionalizmusokkal szemben is meg kellett véde-niük hitünket és népünket.

Rendkívül sajnálatosnak, sőt egyenesen fájdalmasnak kell tartanunk, hogy ilyen történelmi-politikai előzmények után egyes egyházi körök steril belterjességből fakadó értetlenségükkel tetézik „a Világ” részéről tapasztalható kizáró törekvéseket, mesterségesen szembeállítva egymással Krisztust és nemzeti sorskérdéseinket, szektásságra hajlamos indulattal vonva éles választóvonalat hit és politika, egyház és társadalom közé.

Ugyan bizony miért érdemelne több figyelmet az egyházi szeretetszolgálat tárgyát képező testi sebek gyógyítása a több sebből vérző nemzet szolgálatának nemes ügyénél?

Mi Márai Sándorral értünk egyet, aki „népek Krisztusának” nevezi a forradalomban kivérzett Magyarországot. Hisszük, hogy nemzetünk is csak Krisztus sebeivel gyógyulhat meg (lásd: És. 53,5).

Hisszük, hogy a Magyar Református Egyháznak a rossz emlékezetű „kiszolgálás” teológiáját a szónak ebben az értelmében is a szolgálat teológiájának felfogására kell átcsereálnie.

A mindenféle politikumtól való eleve ódzkodást szintén nem tartjuk Anyaszentegyházunk sajátjának.

Kicsoda tudná megkérdőjelezni az ószövetségi próféták igehirdetésének erőteljes – és korszerű – „politikai” üzenetét?

Ki vonhatná kétségbe Krisztus evangéliuma korabeli „politikai” üzenetének érvényét és hatását az „Isten országával” szemben álló Római Birodalomban?

Ki tagadhatná a kálvini „ellenállás elvének” történelmi jelentőségét Európa életében, vagy éppen Bocskai István és Bethlen Gábor szabadságharcaiban?

Ez alkalommal a politika és az egyház kapcsolatának

jelenkori összefüggéseire nem térek ki. Minden időre nézve fontosnak tartom idézni viszont Jézus főpapi imájának ide illő részeit: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól” (Jn. 17,15).

Mindent egybevetve, bármiféle egyoldalú pártpolitikai elkötelezettséget elutasítva, egyház és állam egymással szembeni önállóságát fenntartva, meggyőződéssel vallom azt, amit az MRV SZ és az Egyetemes Zsinat közös Millenniumi Nyilatkozata ekképpen fogalmaz meg: „A nemzet megmaradásában, a mindenkori - kényszerű - újrakezdésben, a történelmi viharaink utáni felegyenesedésekben – története során – református egyházunknak mindig döntő szerepe volt. Hisszük, hogy most, tíz évvel az ateista diktatúra összeomlása után ugyanez a hivatás hárul reánk: az újrakezdésben, a külső és belső rendszer-változás következetes véghezvitelében, egyházunk és társadalmunk hitbeli-erkölcsi megújulásában.”

Végezetre az elmondottakhoz még azt teszem hozzá, hogy közérdekű társadalmi szolgálatunk eredményes véghez viteléhez elengedhetetlenül szükséges történelmi egyházaink ökumenikus összefogása.”

Takaró Mihály dunamelléki főgondnok már értékelte a Világtalálkozót is:

„Szemünk csak a felemelő eseményeket látta, de hány és hány ezer lélek merített, meríthetett erőt a másik hitéből, hány és hány ezer kisebbségi létben élő élhette át a testvéri, nemzeti összetartozás semmivel sem pótolható kohéziós erejét. Azok a magyar református százezrek, akiket lelkileg és fizikailag is megmozdított a világtalálkozó – élő tanúságtevői, átélői eme igazságnak. A Szent kommunikáció ünnepe is volt találkozóink. Mert szerte a Kárpát medencében két héten keresztül százezrek hallhatták az Igét. És válaszolhattak énekekben, imában. Szokás mondani, információs társadalomban élünk, de megtapasztalhattuk, az információ-özönvíz kommunikációs sivatagot teremtett. Ezekben a napokban százezrek beszélgettek Istenről, hazáról, nemzeti sorsról és jövőről magyar reformátusként, magyarul. Hangzott az Ige, áradt a Lélek, kimondattak igazságaink. Milyen jó, hogy

megengedte Isten, hogy 2000-ben, Urunk születésének 2000., államunk alapításának 1000. Évfordulóján ünnepelhessünk együtt. Bevallom, én nem szerettem a XX. századot, és ezért boldogan várom a XXI-et. Mert ez a század hazánk, nemzetünk életében a vereségek, veszteségek, a leépülés százada volt. De ez a világtalálkozó is azt a hitet, meggyőződést erősítette bennem, hogy a következő a győzelem, a megépülés százada lehet egyházunk, nemzetünk életében. De csak Krisztussal, hűséggel, bátorsággal.! Hitében él a nemzet, jövőnk Isten kezében van...”

Partiumban a főrendezvény (július 16-18) a Magyar Református Ifjúsági Világtalálkozó volt. Nagyszalontán felavatták Bocskai István erdélyi fejedelem szobrát. Az ifjú presbiterek Nagyváradon, az ifjú vállalkozók Nagyváradon találkoztak. Ifjúsági rendezvények voltak Szentjaborosújváron és Nagyszalontán is. A záró alkalomra a nagyváradi Sportcsarnokban került sor.

A Dunamelléki Református Egyházkerület megszületésének színhelyén, Hercegszőlősen **dr. Hegedüs Loránt** püspök - a világtalálkozó küldöttei és az oly sok szenvedést megélt horvátországi magyarok előtt tarott igehirdetésében többek között a következőket jelentette ki nyomatékkal:

„A Magyar Református Világszövetség által összehívott IV. Református Világtalálkozót megbízásból rendező Dunamelléki Református Egyházkerület ezen a szent helyen született 1576-ban. (...) Ez a megalapozás illeszkedett az 1517-ben Luther kegyelmi megbízása által elindított reformáció addigi kálvini magyarországi életrendjébe, és kiteljesítette mindezt a mai nap. Hitvalló hőseink előremutattak az egyház-, világ-, és üdvtörténeti évszázadokba, mi pedig minden töredékességünk, nyomorúságunk, hiábavalóságunk, szenvedésünk, cselekvésünk közepette hívek maradtunk – együtt és történelmi szétszakítottságban – a teológiai egységet megőrizve, ezekhez az alapokhoz.”

Jelenünkhöz érve, a magyarság lehetséges jövőjét latolgatva, a magyarságért felelősséget érző, érte mindenkor maximálisan kiálló Hegedüs püspök drámai hangon ecsetelte mindnyájunk felelősségét a magyar nemzet jövőjéért, megmaradásunkért.

„Az Isten Jézusban testet öltött Igéje megváltó, végevényes győzelmét elvégezte. Ilyen Isten, ilyen Megváltó vezet bennünket. Ezért nem lehet bennünket elpusztítani, ha hívek maradunk hozzá. És ahogyan magától leperegnek a fákról az őszi levelek, ahogy elfonnyad a túlérett gyümölcs, úgy pusztulunk el, rothadunk meg, kárhozunk mindörökkön örökké, ha nincs Istenünk, és nem lesz emberünk. Emberünk már régóta nincs, de van istenünk, és életet bennünket a legnagyobb halálos veszedelmekben a jövőig és az örökkévalóságig, ha felnézünk a golgotai keresztre, és látjuk, igazat mondott: „Én vagyok, a vagyok, aki vagyok.” Mert a golgotai kereszthalálos, az úrvacsorát adó Úr Jézus Krisztus épp arról beszél, hogy az erőszakos világ azt mondja: elfelejtett titeket az Isten, engedjétek ki az életakaratot szívetekből, hagyjátok abba az élni akarás cselekvését, a gyermekek születését és újjászületésének imádságát. Fogyatkozzatok, menjetek sorjában lassan, de biztosan a temetőbe. Jézus meg azt mondja: „Szaporodjatok és sokasodjatok”, és tanuljatok a semmiből teremtő isteni „vagyok, aki vagyok”-tól, a leprást megújítótól, a született vakot látóvá tevőtől, a halott Jairus leány életadójától, a Lázárt feltámasztótól. És tanuljátok meg, hogy Muhi, tatárjárás után, 1,1 millió magyar centrifuga nélkül. Színes televízió nélkül, mosógép nélkül, villanyvilágítás nélkül, úgy, hogy élete-élelme felől mindennap kétségben volt, tudott szaporodni és sokasodni, és nem mondta, hogyha bejöttek a tatárok, akkor elmegyünk.

És Mohács után 2,3 millióan voltunk. Egyáltalán nem voltak gazdagabbak a mohácsi vész utáni őseink, mint mi. Mi vagyunk a gazdagabbak minden szegénység ellenére, ilyen technikai lehetőségekkel a mondhatatlan háború után is. De nem mondták, hogy jön befele a török, akkor mi megyünk kifelé az országból. Szó se lehet róla. A történelemkönyvbe beírt versike éppúgy érvényes volt a török ellen, mint a XX. század végen az orosz ellen: „Ne vigyorogj, Iljics, nem tart az örökké, százötven év alatt se lettünk törökké.”

Ha Krisztusban tudunk maradni, akkor a pokol minden kapui se vesznek rajtunk diadalt! De ha tatár,

török, német, orosz helyett mi irtjuk ki magunkat, akkor Isten azt mondja: Tessék, a pokol ajtaja nyitva van. Nem én nyitottam ki, ti nyitottátok ki, és ti tolakodtok, hogy egymást letaposva egyre jobban oda zúduljatok. De az 'én vagyok a vagyok, aki vagyok' azt mondja: Nézzetek már rám, amikor felemeltem a földről, mindeneket magamhoz vonzok.'

Testvérem! Ha kétségbe akarsz esni, nézz az ördögre. Ha el akarsz csüggedni, nézz a tükörbe. Ha fel akarsz lelkesedni, nézz a hitnek fejedelmére és bevezetőjére, Jézusra, ki az előtte lévő öröm helyett megvetve a gyalázatot, keresztet, szenvedett, és az Isten királyi székének jobb-jára ült. S a kereszten megtestesítette az úrvacsorai jegyek üzenetét: ha felemeltem a földről, meghalok a gólgotai kereszten, megtudjátok, hogy „én vagyok a Vagyok, aki Vagyok”, és „Semmit sem cselekszem magamtól, hanem amint az Atya tanított engem, úgy szólok.”

Mit szól most az Atya hozzánk? – kérdezi Hegedüs püspök, és így válaszol:

„Higgyetek nekem, hogy a Mindenható Isten nem azért teremtett benneteket, hogy elvessen az Ő orcája elől. Mindig Őelőtte éltek, s Ő hajlandó titeket megmenteni. Csak ti ki ne szakítsátok magatokat az Ő kezéből. S ez az Isten azt mondja „Tanúul hívom ma ellenetek az eget és a földet, hogy elébetek adtam átkot és áldást, életet és halált, válaszd azért az életet, hogy élhess mind te, mind a te magod.”

Eljöttünk ide, Hercegszőlősre, a Drávaszögbe, azért, hogy lássátok, nem vagytok egyedül. Nem irtunk le benneteket, nem akarunk kiszakítani ebből a környezetből. Azt akarjuk, hogy az életben maradás, a helyben maradás és a hitben maradás három életlehetőségét megragadjátok, és életparancsát kövessétek. Maradjatok meg, szülessenek gyermekeitek, az idősebb nemzedék mondhatatlan erőfeszítéssel a fiatalalt segítse abban, hogy ez mondhatatlan tehertételek közepette lehetővé váljon. Ez akkor válik lehetővé, ha megszületett gyermekeink újjászületnek, a gyülekezet hitben marad, mindig megtölti templomát, állandóan Bibliát olvas és imádkozik. Összefüggést keres Magyarországi Református Egyhá-

zunkkal, a 43 magyar református egyházközösségbe tartozó hívek seregével, úgy, ahogyan a IV. Magyar Református Világtalálkozó kifejezetten nyitott lesz horvátországi testvéreinkhez itt, de ukrainai, romániai, szlovákiai, ausztriai, nyugat-európai, amerikai, ausztráliai testvéreinkhez is. Nyitott lesz a következő évszázadokban és évezredekben. Úgy, hogy őrzi magyar református önazonosságát, tiszteli más testvérei saját hitben, szeretetben, hazában, emberségben való élését, és mindenestől hódol az előtt az Isten előtt, akinek hódolni a legigazabb szabadság és a legteljesebb győzelem. Ezt adja meg néktek az Úr..”

*

A Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozójának befejező utórendezvényét Genf-ben, a kálvinizmus bölcsőjében tartották július 22-23-án. A reformáció világossága olyan táptalajt kapott ebben a városban, melyből egy új, szabad világ sarjadhatott.

A világtalálkozó genfi utórendezvénye arra is lehetőséget adott, hogy a magyar reformátusság és a magyar kormány jelenlévő képviselői találkozhassanak a Genfi Protestáns Gyülekezettel, a svájci, a nyugat-európai magyar reformátusokkal. **Dr. Hegedüs Loránt** dunamelléki püspök és **McComish** egyetemi tanár a kálvinizmus időszerűségéről tartott előadásai után ígét hirdetett **Tőkés László** püspök, s ünnepi köszöntőt mondott dr. **Orbán Viktor** miniszterelnök.

Tőkés püspök igehirdetésében kiemelte: *„Az ateista diktatúrák lassan felejtett lidércnyomása urán, az egységesülő Európa demokratikus hagyományainak térségünkre is pozitív hatásában most hálaadással teszünk bizonyosságot itt, a genfi Saint-Pierre katedrálisban Isten kegyelméről és szabadításáról. Mégpedig ajkunkon azzal a zsoltárénekkal – a 90. Zsoltárral –, melynek énekköltője Szenczi Molnár Albert, Kálvin János Intitúciójának első magyar fordítója volt. „Tebened bízunk eleitől fogva, / Uram, te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre” – vallottuk az előző világtalál-*

kozókon. És íme most az Úr születésének kétezredik esztendejében, a Magyar Millennium évébe, a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozóján újból a 90. Zsoltárból választott igei gondolattal teszünk hitet megtartó Istenünkről és hitünkről: „...ezer esztendő előtted...” „Ezer esztendőnket” vigyük Isten elébe, térjünk vissza hozzá, s járjunk „előtte”. Nemzetünk sokrétű válságából így találhatjuk meg a kiutat. Hitben megújulva végezzük megújító szolgálatunkat azzal a reménységgel, hogy a következő esztendőben nemcsak egy új évezredet, hanem új életet is kezdhetünk – a Krisztusban.”

Orbán Viktor miniszterelnök beköszöntőjében a következőket hangsúlyozta: “Mi, magyarok, kalandozó nép vagyunk. S mi tudjuk, magyarok között a reformátusok pedig különösen is azok.

Időről időre, kényszerűségből vagy kíváncsiságból útnak indultunk, hol nyugat, hol kelet felé.

Nyugat felé indultak már reformátusok hadjáratba, marhákat hajtva, de tudásszomjtól vezérelve is, nem beszélve azokról, akiket felekezeti különbség nélkül a történelem vihara sodort, legutóbb éppen 1956-ban, Nyugat-Európába és a tengerentúlra.

Kelet felé pedig leggyakrabban őseinket, az Óshazát, nyelvünk gyökereit kerestük.

S volt olyan is, bár nem akartunk menni, mégis vittek bennünket.

Akik nyugat felé indultak, többnyire vissza is tértek. Amit érdemes volt, azt megtanulták, amit veszedelmesnek ítélték, attól óvták honfitársaikat. Köszönet érte!

A magunkról alkotta képnek, tisztelt Hölgyeim és Uraim, fontos vonása ez a vándorló, de mindig hazatérő, közösségét gazdagító magyar.

Kedves Barátaim! Azért vagyunk itt, hogy tiszteletet adjunk azoknak, akik élete és tanítása erőt, reményt és biztos választ adott a magyar reformátusoknak, s rajtuk keresztül az egész magyar nemzetnek.

Elegendő csak a legutóbbi évtizedek súlyos veszteségeit fölidézni emlékezetünkbe, s láthatjuk, milyen szorító szükségünk volt erre az erőre, reményre és támaszra. A Don-kanyarban elesettek, az odaveszett zsidó honfitársa-

ink, a kitelepített német származásúak, a szovjetunióbeli kényszermunkára elhurcoltak, s végül az 1956 után elmenekült kétszázezer életerős magyar. Így együtt több mint egymillió ember, szinte pótolhatatlan veszteség egy tízmilliós ország, de még egy tizenötmilliós nemzet számára is. Fájdalmas csapások ilyen sorozata nálunknál népesebb nemzeteket is földre sújtott volna. Mi azonban, éppen tíz esztendővel ezelőtt, megragadtuk a történelem kínálta lehetőséget, előhívtuk a valamiképp megmaradt szellemi, lelki erőt. S bár igaz, hogy gyakrabban hív még ma is a harang temetésre, mint keresztelőre, de visszaköltözött szívünkbe egy boldog családokra épülő, emelkedő Magyarország és magyar nemzet reménye.

Adjunk érte hálát a Minden hatónak!

Tíz esztendővel ezelőtt azt a célt tűztük ki, hogy a magyarok szabadságban, biztonságban és jólétben élhessenek. Ma sokan gondolják úgy, hogy a szabadságot már megszereztük a magunk számára. Ez igaz is, meg nem is. Figyeljük a reformáció óriásainak szabadságról mondott gondolatait:

A külső szabadság aligha ér valamit belső szabadság nélkül. Aki megelégszik a jólét és a szabadság külső jegyeivel, az könnyen elveszítheti az emberi életet összetartó belső meggyőződést.

Ezt a volt-Kelet és a volt-Nyugat országaiban élőknek újra meg kell szívlelnie.

Különösen most, tisztelt Barátaim, olyan fordulatok idején, amikor az emberiség az önveszélyesség határát érintve, hajlamos kizárólag saját képességébe vetett önbizalmát kamatoztatni. A reformátusok kötelessége, úgy érzem, újra meg újra emlékeztetni: semmiféle tanulás nem segít a morális romlottság ellen.

Kedves Barátaim!

A mi időnkben gyakran esik szó Magyarország európai mivoltáról és az Európai Unióról.

Szent Ágoston, Szent Ferenc, Kálvin, Luther és Zwingli, és az ő magyar befogadásuk jól példázza: az Evangélium tanítása nélkül nincsenek életképes gyökerei az európai összetartozásnak. S ennek fontosságát nem homályosíthatja el semmiféle gazdasági, politikai racio-

nalitás vagy éppen aggodalom.

Kedves Barátaim! A magyar reformátusok hitére, lelki, szellemi erejére a református világban kiérdemelt megbecsülésére az egész magyar nemzetnek szüksége van, és megjósolhatjuk: szüksége is lesz. A magyar emberek belső szabadságának, reményének megszerzésében és megtartásában, a reformátusok pótolhatatlan küldetést teljesítenek. Ennek beteljesítését, áldást és békességet kívánok mindannyiuknak.”

Az ünnepi rendezvény résztvevői az istentisztelet után átvonultak a reformáció genfi emlékművéhez, ahol **Német Zsolt** külügyi államtitkár hajtott főt beszédében világi és egyházi nagy történelmi személyiségeink előtt:

„Ezen a szent helyen szívemet két érzés tölti el: a büszkeség és a hálaadás.

Büszkeség, mert Európa sohasem vált volna Európává reformáció nélkül, és a magyar se magyarrá. Illyés Gyula versének két sorát idézem itt:

„Hiszed, hogy volna-e olyan-amilyen / magyarság, ha nincs – Kálvin? Nem hiszem.”

És igaza volt. A reformáció tényleg megtartó erőt jelentett a magyarság számára történelmünk talán legnehezebb időszakában, a török hódoltság kezdetén. Tényleg kötődést jelentett Európához, olyat, amelyet Szent István idején a keresztyénség felvétele.

De büszkeségem nem kizárólag Illyés soraiból táplálkozik. És nem is csak abból, hogy más nagy európaiak között a mi Bocskaink is itt áll mögöttem kővé meredve. S nem is csak abból, hogy az emlékműben jelentős mértékben magyar teljesítményt tisztelhetünk. Ez az emlékmű ugyanis többek közt magyar pénzből épült. Méghozzá a nemzetközi adakozásban a magyar reformátusok a maguk negyvenezer koronájával a második helyet foglalták el a svájci adakozók mögött. Az emlékmű felavatásakor is a 140 fős magyar küldöttség volt a legnagyobb külföldi delegáció. Ráadásul a magyar volt az a delegáció, amelyet a genfiiek a leglelkesebben fogadtak. A genfi sajtó akkoriban megtelt Magyarországgal és a magyar reformátusokkal foglalkozó cikkekkkel.

Hölgyeim és Uraim!

Amikor Illyés Gyula itt állt ennek az emlékműnek a tövében 1946-ban, Magyarország egy vesztes háború után romokban hevert. Amikor Sütő András drámát írt Genfről, akkor az erdélyi magyarság kilátástalannak tűnő küzdelmet folytatott saját léte védelmében. A kilátástalanságot növelte, hogy akkoriban az erdélyiek az anyaország támogatásában sem bizakodhattak. Nem csoda, hogy nekik erről a városról, erről az emlékműről Szervét Mihály mártíromsága jutott eszükbe.

De mit mond nekünk ma, 2000-ben ez az emlékmű? Én azért állok itt osztatlan büszkeséggel, mert nekünk ma nincs okunk negatív analógiákra. Új időköt írunk! Egy olyan országból jövünk, amely az elmúlt tíz év folyamán sikeresen visszaépült a világ fejlett és demokratikus államai közé. Egy olyan nemzetet képviselünk, amelynek identitásában döntő szerepet játszanak a demokratikus és humanista európai értékek. Azok az értékek, amelyek formálásából a kálvinizmus oroszlánrészt vállalt. Oroszlánrészt vállalt akkor is, ha bizony Szervét tragédiája a kálvinizmus történetéhez tartozik. És akkor is, ha mi is büntudattal kellett főt hajtsunk a kassai vértanuk esztergomi emlékművénel, hasonlóan, ahogy II. János-Pál pápa - szintén büntudattal - megkoszorúzta a református gályarabok debreceni emlékművét.

Éppen ezért nekem nem is az óriási kő kardok tűnnek fel ezen az emlékművön, mint Illyésnek. Hiszen a XVI. század kiemelkedő hőseinek a viseletéhez hozzátartozott a kard. Nem a kard a lényeg. Én sokkal lényegesebbnek látom a szobrokhoz kapcsolódó reliefeket, amelyek mind egy-egy fontos történelmi eseményt ábrázolnak. A reformátusok nagy történelmi teljesítményeit. Ezekkel van okunk igazán büszkélkedni! Az első genfi, evangéliumi prédikációt. A francia vallásháborút lezáró Nantes-i ediktum kiadását. A független Hollandiát kikiáltó hágai rendi gyűlést. A Mayflower Compactot, az amerikai demokrácia és államiság kútfőjét. Az angol alkotmányos monarchiát megalapító Bill of Rights kiadását. A vallásszabadságot biztosító bécsi béke szentesítését a kassai országgyűlésen.

A harcra, a háborúságra emlékeztetnek ezek az

események? Nem inkább az építkezésre? Egy új, egy jobb világ építésére, egy értékeken nyugvó világ építésére. Ezt mondja nekünk, magyaroknak 2000-ben ez az emlékmű! Ezzel biztat minket a jövő építésére!

Hölgyeim és Uraim!

Olyan országból jöttünk, amelyben ma ilyen építkezés folyik. Olyan nemzetet képviselünk, amely ma ilyen módon építi újjá önmagát. Ilyen módon építi újjá határok feletti egységét. Ilyen módon épít egy politikailag stabilabb és gazdaságilag erősödő Közép-Európát. Ehhez az építkezéshez társnak és szövetségesnek hívja meg szomszédait. Ezzel az építkezéssel hozzájárul ahhoz az építkezéshez, amely a kontinens nyugati felén már évtizedek óta folyik. Egy erős és békés Európa építéséhez.

Büszkeségünket azonban helyénvaló, ha felülmúlja a hála. A Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozóját Tőkés László püspök úr református búcsújáráshoz hasonlította, amelynek most utolsó stációján legyen a szó a hálaadásé!

Ma azért vagyunk itt, hogy hálát adjunk nemzetünk megmaradásáért! Petőfi szavaival: „Él egy nép a Tisza táján”, minek magyarázata abban keresendő, hogy a történelem nem vak véletlen műve, nem is emberi hatalmasságok játékszere, hanem Isten gondviselésének színtere. Ő tartott meg bennünket.

Hálát adunk őseink hitéért. Ha ők nem vigyáztak volna a hit ajándékára, akkor nem tudta volna „sem Istenért, sem a szabadságért” küzdeni, ahogy azt Bocskai hajdúinak jelszava megfogalmazta. Az ő szavaival református hitünk valóban „bástya és pajzs” volt a magyarságnak évszázadokon keresztül.

Hálát adunk őseink tanításáért! Ránk hagyták nemcsak személyes életük példáját, hanem az evangéliumi hit máig érvényes kifejtését, a genfi zsoltárokat, hitvallásainkat, melyek magyar népkönyveké lettek. Életükkel és tanításukkal bizonyították, hogy a református keresztyén hit egyszerre „szívbeli bizalom” és „igaz ismeret”.

És végezetül hálát adunk az újrakezdés lehetőségéért! Állva maradni pusztító időben – nagy és nemes dolog. Bukás, leveretés után föllállni – igazi emberhez, keresztyén

emberhez méltó kihívás. A reformáció erre tett alkalmassá bennünket. Íme lehet újra fölemelkedni, építeni: egyénileg, nemzetként és egyházként.

Bízunk benne, hogy jó lehetőségeink: kétezer éves keresztyén hitünk, ezer éves magyar keresztyénségünk, majd ötszáz éves protestáns kegyességünk, s alig tíz éves politikai szabadságunk Isten olyan ajándékai, amelyekkel jól fogunk élni, ha nem térünk le az evangélium és reformátor őseink tanítása által kijelölt útról.

Bocskai István buzogánya, amely a legtöbb magyar református templom tornyát díszíti, emlékeztessen bennünket arra az építkezésre, amely anyagiakban és lelkileg nemzetünk előtt áll az egész Kárpát-medencében! „Istenért és a szabadságért.”

Három héten át volt együtt a világ magyar reformátussága. A Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója immár az egyháztörténelem része.

Köszönet érte mindazoknak, akik áldozatos munkájukkal ezt lehetővé tették!

Budapest, 2000. nyara

Budapest – Genf 2000. június 30 – július 22.

A SZÁNDÉKTÓL A TETTIG

ELÉRKEZETT A CSELEKVÉS IDEJE

Takaró Tamás lelkész, a Budapest-déli Református Egyházmegye esperese az egyház jelenét és jövőjét érintő több kérdésben kifejtette a véleményét. Ezeket sorra véve, először a misszió problémájára összpontosítunk.

– Budapesten változatlanul a missziói munka az egyik legfontosabb feladat. A kétmillió fővárosban csupán két református egyházmegye – az északi és a déli – létezik. Ötvenkét gyülekezetünk van, holott a reformátusok országos számár és területi megoszlását is figyelembe véve Budapesten közel háromszáz anyagyülekezetnek kellene lennie. Ez hallatlanul kevés. Figyelembe véve az elmúlt negyven év fizikai és lelki-szellemi rombolásait, elmondhatjuk, hogy pogány ország pogány fővárosában élünk. Ahhoz, hogy nagyon komoly missziós feladatainknak eleget tegyünk, új gyülekezetet kell életre hívni. Új templomokat kell építeni. A jelen helyzet tarthatatlan. Az elmúlt rendszerben a fővárosban úgy építették fel a lakótelepeket, hogy „kifelejtették” a kultuszi alkalmak gyakorlására szolgáló helyiségek megépítését. Van, ahol ez pótolható, de több helyütt immár nincs elegendő hely és lehetőség a szakrális tér kialakítására. Ahol a hiány pótolható, megteesszük, amit lehet. Gazdagréten például, ahol néhány évvel ezelőtt egy volt húsüzletben kezdett gyökeret eresztetni egy gyülekezet, a templomépítés gondolatával foglalkoznak az emberek. Sorolhatnám a terveket és kezdeményezéseket Pestlőrinctől Kispestig, se sajnós, nem egyedi eset, hogy százhusz-száznegyvenezres kerületben csupán egyetlen református templom van. Egyetlen templom ekkora terület lelkigondozását képtelen ellátni.

Valóban, Budapest egy hatalmas missziós terület. Hogy ebben a református egyház is betölthesse a maga biblikus, igei kötelezvényét, meg kell teremteni a feltételeket, biztosítani a keretet. Új kultuszi helyeket kell építeni a gyülekezeteknek, hiszen a misszióknak épp az a lényege, hogy kisugárzik. Minél több ponton gyúlnak ki a

krisztusi fények, annál előbb várható, hogy hatással lesz a főváros életére és erkölcsére. Sajnos, nem érzékelem, hogy ez idő szerint mi komoly hatással lennénk az emberek mindennapi életére. A közeli iskolában például, ahol hitoktató tanárként dolgozom, azt tapasztaltam, hogy a gyerekek döntő többsége egyszerűen neveletlen. Az utcák állapota, a közmorál, a fiataloknak másokhoz való viszonya, a gyermekeknek a szülőkkel való kapcsolata drámai: iszonytatóan mélyponton vannak. Ez egyben azt is jelzi, hogy az egyház nem tudott kellő erővel megjelenni az iskolákban, a családokban, az utcán s másutt. Ezen csak úgy lehetne változtatni, ha minél több „világítótorony” épülne a fővárosban.

Abban is gondolt látok, hogy nem eléggé aktívak a lelkészeink. Ugy tűnik, a negyven és sokféle abroncsa még szorítja őket. Némelyekből hiányzik a szabadság tudata, az, hogy mondhatom, tehetem. A sokféle örökölt szorítás még bénult állapotban tartja az egyház egy részét.

A missziót fékező okok között kell említenem azt a körülményt is, hogy az egyházközségek és az önkormányzatok kapcsolata nem mindig megfelelő. A kultuszi helyek kijelölésében és építésében a kerület szellemiségére, lelkiségére, morális állapotára pozitív hatással lenne. Pedig segíteniük kellene adománytelekkel, szerény indulótökével, hogy majd elmondhassák, értették az idők szavát, jóvátették a negyven év mulasztását. Hiszen a lakótelepekről bejáró hívek nagyon is igénylik, hogy kezdjük el már valahol. Ilyenkor szorulunk be egy-egy iskolába, kölcsönként terembe vagy egy valamikori hűsboltba. Néha egy-egy katolikus testvérgyülekezet is segít közös kultuszi helyhasználattal.

– A missziót fékező súlyos ok a pénz hiánya. Az egyház – a református egyház is – nagyon szerényen és szolidan igényelte vissza az ingatlanjait ahhoz képest, amit visszaigényelhetett volna. Számos esetben több ingatlanról le is mondtunk, csak hogy egyet visszakapjunk. Az is tudott, hogy az ingatlanok kártalanításáért a megszavazott összegek kilencvennyolc százaléka az önkormányzatok zsebébe kerül, nem az egyházak tulajdonába megy át. Ha sok lemondás,

megalázkodás után néha mégis visszkapunk valamit, azokat is rendszerint lerobbant állapotban, kiürítve, tönkretéve adják vissza.

Új Magyarország Hitélet 1996. július 3.

HÁNYFÉLE LEHET A SEGÍTSÉG?

A Magyarországi Református Egyház Társadalmi Missziója annyira szerteágazó, hogy csupán ízelítőt adhatunk belőle. Amit Merétey Sándor lelkipásztor, osztályvezető tömören felvázolt, modellértékű, követésre méltó:

Az első misszió megalakítása 1980-ra megy vissza. Az akkori hatalom igénybe kívánta venni az egyházak szolgálatát bizonyos társadalmi kérdések megoldásában, így a református egyház is lehetőséget kapott arra, hogy beindítsa a maga iszákosmentő misszióját. Nem szokványos elvonókúráról van szó, a gyógyítás az egész személyiségre, testre és lélekre egyaránt irányul. Csak azokkal foglalkoznak, akik elhatározták, hogy szeretnének megszabadulni ettől a szenvedélybetegségtől. A dömösi „konferencia-telepen” a betegek orvosok előadásait, lelkészek bibliamagyarázatait hallgatják, és maguk is kibeszélik saját nyomorúságukat. Mivel ebben a munkában a személyes példának döntő szerepe van, gyógyult betegek elmondják, miképpen szabadultak meg ettől a káros szenvedélytől, hogy ebből a betegségből ki lehet gyógyulni.

Négy évvel később megalakult a kallódó ifjúságot mentő misszió. Akkor elsősorban deviáns fiatalokkal foglalkoztak, később egy újabb szenvedélybetegségre kellett összpontosítaniuk, és 1986-ban beindult a drogmisszió. Két református indíttatású rehabilitációs központ működik az országban.

Zsibriken falusi környezetben, főleg mezőgazdasági munkát végezve folyik a rehabilitáció. A másik Ráckeresztúron van, ahol intézeti formában történik a gyógyítás.

A szocialista országok közül elsőként, 1985-ben sor került a telefonos lelkigondozás beindítására. Bizonyos napokon lelkészek, pszichológusok, tanárok hosszú órákon át tanácsokat adnak a segítségért folyamodóknak. A szolgálat anonim, a bizalom pedig teljes.

A harmadik világbeli leprásokat segítő misszió keretében hívó lelkek ökumenikus alapon különböző gyülekezetekben találkoznak. Kezdetben fáslit készítettek, ma már saját készítésű népi hímzéseket, kötött holmikát értékesítenek Angliában, Svájcban, a bevételből gyógyszereket vásárolnak és küldik a rászorulóknak. Ilyenformán nemcsak másokon segítenek, hanem saját maguknak is jót tesznek, hisz az ilyen együttlétek idős emberek bizonyosfajta rehabilitációja is.

A menekültügyi szolgálat (kezdetben főleg az erdélyi menekültek vették igénybe) újabban átalakult egészségügyi szolgálattá. Azoknak a betegeknek a hozzátartozói, kísérői kapnak itt szállást, akik a Segítő Jobb-bal való együttműködésben gyógyulást keresnek Magyarországon. A Délvidékről érkező menekülteknek természetesen lelki gondozást is nyújtottak.

A vakokkal és a süketekkel az elmúlt negyven évben is foglalkozhatott az egyház. Velük és a mozgáskorlátozottakkal igen jó a kapcsolat, látogatják őket, leveleznek velük.

Amiről külön is kell szólni, az a cigánymisszió. Itt az előítéletek leépítésében tehet a legtöbbet az egyház. Azokban a gyülekezetekben, ahol cigánygyermekesek is járnak hitoktatásra, velük külön is foglalkoznak a lelkészek. Merétey nagytiszteletű úr joggal említette követendő példaként azt a görög katolikus esperest, aki Hodászban a cigányoknak külön kápolnát építtetett. A faluban két gyülekezet van, egy cigány és egy magyar. Ő mind a két helyen szolgált, tanította a cigányokat negyven éven át. És négy évtized múltán a magyarok, mondhatni, egyenlő partnerként elfogadták őket, mert mind magatartásukban, mind szellemi színvonalra emelkedtek. A református cigánymisszió vezetője, dr. Hadrázi Antal lelkész talán az első ember Magyarországon, aki cigánykérdésből doktorált.

Negyven év után az egyház ismét bemehetett a börtönökbe, ezzel elindult a börtönmisszió. Mind a harmincnyolc büntetés-végrehajtási intézetben van református lelkigondozás, istentisztelet. Az egyetlen függetlenített lelkész börtönkórházakban is végez munkát. Az igény óriási. Egy Tökölön végzett felmérés

nyomán kiderült, hogy egyetlenegy fiatalnak sem volt kapcsolata az egyházzal, mielőtt börtönbe került volna.

Talán az egyik legfontosabb misszió a református házasság- és családsegítő szolgálat: krízis-intervenció és prevenció. Rendkívül sok gond, baj adódik a családok életében. A református egyház az elkövetkező tíz évben az 1200 református gyülekezetet egyféle bázissá szeretné kialakítani, ahol bizonyos család- és házassággondozás folya. Az oktatók-gondozók kiképzésben fognak részesülni. A vezetőség azon igyekszik, hogy hozzáértés alakuljon ki azok körében, akik az egyházat ott képviselik, lett légyenek lelkipásztorok vagy világiak. Mert egyöntetű meggyőződés szerint az egyház azzal tud a legtöbbet segíteni a társadalomnak, ha lelkileg egészséges családok, a jövő nemzedékek helyes értékrendben történő nevelését igyekszik biztosítani. Ez történik azokban az iskolákban is, amelyeket az egyház visszacapott.

E felsorolásszerű számbavétel befejezéseként megemlítjük, hogy a Balatonszárszói Református Konferencia-telep is az egyházi társadalmi misszió keretében fejti ki a tevékenységét (vezeti: Merétey Sándor).

Idén sport- és történelmi tábor is szerveznek. Az értelmiségi konferencián pedig augusztus 23-25. között – magyarság, kálvinizmus, történelem, egyetemesség jegyében – neves szakemberek részvételével tanácskozást szerveznek, ily módon készítve elő a református értelmiség kialakulását.

Az, amit ma a Magyar Református Egyház Társadalmi Missziója végez, csepp a tengerben. Nem állítható, hogy ami ott történik, az egész társadalmat átfogó munka lenne. Különös jelentősége sokkal inkább modellértékűségében rejlik.

Új Magyarország Hitélet 1996. május 15. szerda

ÉBREDÉS, EGYHÁZ, MISSZIÓ

Gondos előkészítés után, tavaly áprilisban a fővárosi Kálvin téri székházban megnyílt a Protestáns Misszió Tanulmányi Intézet. Alapítói a Magyarországi Református és Evangélikus Egyház és a Károli Gáspár Református Egyetem. Az alapítók az intézet létrehozásával kifejezésre akarják juttatni, mennyire fontosnak tartják, hogy az emberekben megerősödjön a misszió felelősségtudat, nemkülönben az, hogy az egyháziak és a világiak jobban felkészülhessenek a missziói feladatok ellátására. Nehéz és hosszadalmas munka.

Az intézet igazgatójával, a magyarul jól beszélő holland Anne-Marie Koollal terveikről, jelesül e század-és ezredvégi szekularizált világban kifejtendő missziói munkáról beszélgetünk:

– A Missziói Intézet azt a célt tűzte maga elé, hogy a teológiai intézményekkel, a protestáns egyházakkal és a missziói szervezetekkel karöltve széles körű missziológiai képzést nyújtson. Ezért intézetünk missziológiáival kapcsolatos tanfolyamokat ajánl a különböző teológiáknak, elősegítve a hallgatóság oktatását. Magam például hetente szemináriumot tartok az egyetemen A misszió bibliai alapjai címmel, amelyen nemcsak a Károli Egyetem hallgatói vesznek részt, hanem az ELTE, sőt a Gödöllői Agrártudományi Egyetem érdeklődő hallgatói is megtisztelnek bennünket. Fontos, hogy ne csak a teológusok foglalkozzanak ezekkel a kérdésekkel, hanem bárki tanulmányozhassa, hogyan kell ma keresztyénként élni, miként lehet továbbadni az embereknek az evangéliumot. Lehetőségeink szerint támogatni akarjuk az e térséghez tartozó missziói kérdések tanulmányozását, biztosítva a bibliai-teológiai és gyakorlati-kegyességi szempontok összekapcsolását. Meggyőződésünk szerint ezt a munkát egyszerre kell végezni tudományos (missziológiai) és gyakorlati (gyülekezeti) szinten. Külön előadásokon és tanfolyamokon ismertetjük meg a magyar protestáns egyházak missziói múltját. Ugyanakkor tájékoztatást

adunk a missziológia időszerű kérdéseiről és a hazai misszió kihívásokról.

Mivel az egyház gyülekezetekben él, fontos, hogy a gyülekezeti tagokat bekapcsoljuk a missziói munkába, akár imádságukkal, akár adományokkal, akár úgy, hogy maguk is elmennek az egyháztól elidegenedett testvéreikhez, oda, ahova Isten elhívja őket. Közeli célunk egy olyan munkacsoport létrehozása, amely azt vizsgálná, milyen képzésre van szükségük az ébredő gyülekezeti tagoknak, az ifjúsági szervezeteknek és másoknak, hogy felébresszük bennük a missziói felelősséget.

– *Ehhez megfelelő szakirodalomra is szükség van?*

– A tisztább elméleti látásnak a hiánya és a missziói munkával kapcsolatos tájékozatlanság nagyon sokszor érezteti kedvezőtlen hatását. Ezért igyekszünk létrehozni egy korszerű missziói olvasótermet Kálvin téri székházunkban, ahol hazai és külföldi (főleg angol és német nyelvű) szakirodalmat bocsátunk az érdeklődők rendelkezésére.

– *Hollandiai tapasztalatait tudja-e kamatoztatni nálunk?*

– Sokan ott tévednek, amikor azt hiszik, hogy egyik vagy másik holland modellt megpróbálják ráhúzni a magyar valóságra. Ez nem lehetséges. Ebből azonban nem szabad arra következtetni, hogy semmilyen holland vagy más külföldi modellt, tapasztalatot nem lehet felhasználni. Szelektálni kell.

– *November 25-29. között előadás-sorozatot tartanak Ébredés, egyház, misszió címmel.*

– Ronald E. Davies, az All Nations Christian College Posztgraduális Missziói Tanulmányi Központ igazgatója beszél arról, hogy milyen tanulságokat vonhatunk le az ébredés történetéből, hogyan viszonyultak az ébredések az egyházhoz és a misszióhoz. A tanfolyamot a Kelet-Európai Posztgraduális Teológiai Központtal közösen szervezzük és az egész térségből várunk résztvevőket.

Új Magyarország 1996. november 27.

EGYHÁZIAK ÉS VILÁGIAK EGYÜTT

A presbitériumok a gyülekezetek világi vezető testületei. Ezt az intézmény százados múltra, egészen Kálvinig tekint vissza. Erről beszélgetünk Balla Tiborral, a Magyar Református Presbiteri Szövetség ügyvezető elnökével.

A világ negyvenhárom országában működik magyar református egyház, és mindegyikben van presbitérium. Éppen ezért mi három létformában gondolkodunk: a többségben élő magyarság (Magyarország), a kisebbségi magyarok (Kárpát-medence) és a nagyvilágban szét-szórtságban élő magyar reformátusok hármasságban kötődésében igyekszünk megfelelni a követelményeknek.

– *A hangsúlynövekedésben az idők szava, avagy az egyház akarata érvényesül?*

– Mind a kettő. Az egyház belső megújulásának egyik feltétele, hogy a gyülekezetek világi vezetői (a presbiterek) ébredjenek rá a korszakváltás nyújtotta lehetőségekre.

– *Programjukban szerepel-e a presbiterek képzése?*

– Mivel az elmúlt ötven évben gúzsba kötötték a hitéletet, az egyházi munkát pedig igyekeztek megbénítani, most feltétlenül fel kell karolnunk a presbiterek intézményes képzését és továbbképzését. Lelkészek és nem lelkészek összefogásával a hitélet gyakorlati kérdéseivel foglalkozó összejöveteleket szervezünk. A konferenciákon egy párbeszédés üzemmódot akarunk kialakítani. Létre kell hozni az együttgondolkodó, az egyház jövőjéért féltőn aggódó, de egyszersmind tenni is kész csapatokat. A presbiteri szövetség ez év januárjában meghirdetett egy háromszintű presbiterképző programot.

– *Mivel a presbiterek az egyház és a világi társadalom közötti összekötő kapocs szerepét is betöltik, sajátos feladataik vannak.*

– Az egyház jövőjének alakulása szempontjából igen fontos, hogy az egyháziak mellett a világi tisztviselők is jelen legyenek megfelelő arányban a megfelelő helyeken. Ahol például az önkormányzatokban a presbi-

terek is részt vettek, ott egész másképp zajlott le az egyházi ingatlanok visszaadása, mint ott, ahol nem voltak jele. Ezért arra buzdítjuk a presbitereinket, hogy nagyobb felelősséggel többet vállaljanak a közügyek intézéséből. Ha azt akarjuk, hogy az egyház kisugárzó erővé váljon a világban, akkor meg kell nyitni a társadalom irányába a kommunikációs csatornákat.

Új Magyarország Hitélet 1996. szeptember 22.

LÉPJÜNK TESTVÉRKAPCSOLATRA!

A kommunista rendszer egyházat és hívőt egyként sújtó ateista propagandája és jogokat csonkító Prokrusztész-ágya után megújuló hittel és bizakodással nézünk ugyan a jövő elébe, de tagadhatatlan az elszenvedett anyagi veszteség és szellemi-lelki erővesztés. Templomokat zártak be, gyülekezetek szűntek meg, lelkeket tiportak porba. Remélhetőleg nem Sziszifuszként kell újra kezdeni felépíteni azt, amit a „világmegváltó” hatalom durva kézzel nálunk is lerombolt. A két viláégést lezáró békediktátumok nyomán az utódállamokban kisebbségi sorba kényszerült magyarságot a honinál is súlyosabb veszély fenyegette, mert nemcsak hitét akarták elvenni tőle, hanem a nyelvét is leragasztani. Nem tudhatjuk, hogy az idők változtával a kaméleon kimúlt-e vagy csak tovább tökéletesítette mimikrijét. Túlontúl korai lenne még a jó képességek gyepelőjét lazán fogva szemlélődni-pihengetni, ellenkezőleg – akár muszájherkulesként is – cselekedni kell.

Takaró Tamás lelkész, a Budapest-déli Egyházmegye esperese már jó ideje, Ceausescu regnálásának a delelőjén lépett szolgálatba:

– Mi a máramarosszigeti református gyülekezettel akkor vettük fel a kapcsolatot, amikor az ilyesmi még nem vált programmá. Mert ilyen is volt: legyen mindenkinek testvérgyülekezete! Szép program! De valójában már akkor el kellett volna kezdeni széles fronton kiépíteni a kapcsolatokat, amikor ennek minimális volt az esélye. Mert itt nem az a perdöntő, ki mit gondol erről, hanem az a Szabó Dezső-i gondolat, hogy minden magyar felelős minden magyarért. Mindegyik református testvérünk felelős egy másik – netán sanyarú sorsú – református testvérünkért. Átértett kötelességből kell, hogy fakadjon a cselekvéskényszer. Ha tehetünk, tehát tennünk kell egymásért!

A Pesterzsébet központi gyülekezet ebből a felismerésből indult ki, amikor 1978-ban úgy döntött,

hogy testvérgyülekezetté fogadja a Nagybánya melletti máramarosszigeti református gyülekezetet, a városka magyarságát. Az évek során aztán a kapcsolattartás egyre gazdagabb lett, és odavezetett, hogy rendszeresen meglátogattuk egymást. Látva az ottani igen nehéz művelődési körülményeket, egy közel ötszáz kötetből álló kis könyvtárat vittünk át. Vettünk egy videót, megvásároltuk a legismertebb Jókai- és Mikszáth-regények videoválogzatát, és nekik ajándékoztuk azzal a feltétellel, hogy csak a parókián olvashatják, nézhetik, onnan kivinni nem szabad. Folyamatosan cseréljük – nem postán! – az egyházi sajtót. Közös szolgálatokat, eszmecseréket szervezünk. Magam augusztus 5-én, a Reformátusok III. Világtalálkozója megnyitójának másnapján, vasárnap, Máramarosszigeten fogok prédikálni. Van egy nagyszerű énekkarunk. Hozzáértők szerint talán a legjobb. Velük megyünk szolgálni. Az énekkarral két kazetta készült a Magyar Rádióban. Kitűnő felvételek. Ezekkel a kazettákkal teleszórtuk a máramarosszigetieket, de nem csak őket.

Nemegyszer tapasztaltam, hogy miközben feszített bennünket valami fölényérzet, hogy ne mondjam, gőg, hogy mi megyünk, viszünk, adunk, sokszor bizony megszégyenülve tértünk haza. Mert valójában mi kaptunk. Negyven drámai év után a Partiumba, Erdélybe kijutó magyarországi fiatalok számára szinte érthetlenné tűnt az ott tapasztalt magyarságtudat, az az egészséges lelki tartás, amit itthon vagy elveszítettek, vagy sok fiatalnál ki sem alakult. Megkapó volt az a református identitástudat, amely mögött lehet, hogy nem voltak mély teológiai meggyőződések, lehetséges, hogy csak egy konfirmációi káté szintű ismeret rejlett a lelkük mélyén, ám annál határozottabban érezték magyarságukat, átélték református hitüket.

Ami most már a helyin túl valókat s a hogyan továbbot jelenti, úgy gondolom, hogy a magyarok nemrég véget ért IV. világtalálkozója, a küszöbönálló III. Református Világtalálkozó és az Egyetemes Zsinat olyan lehetőségeket hordoznak magukban, amelyek – miközben egy abszolút Janus-arcú kormánypolitikának vagyunk a tanúi

és szenvedő alanyai mind a határon túli magyarság, mind a magyarországi híveket illetően – biztosítják a keretet, és megadják a tartalmát jövőbeni cselekvéseinknek. Függetlenül attól, hogy a hatalom épp hogy politizál ebben a tekintetben. Hisz az élet nem a politika szerint alakul. Mint ahogy az egyház sem az egyházvezetés szintjén él, hanem a gyülekezeteiben a személyes kapcsolatokon keresztül, ha azok élnek; vagy meghal, ha azok elsorvadnak. Ezek az intézmények szavatolják, hogy a kapcsolatteremtés és –tartás folyamatos, állandó legyen magyar és magyar között, határon inneni és határon túli reformátusok között.

E hangos gondolkodás berekesztéseként – mint jelentőségteljeset – elmondom azt, hogy a Református Világtalálkozóra és az Egyetemes Zsinatra vár, hogy elhelyezze a kapcsolattartás teológiai tartalmi pontjait, pilléreit: közös énekeskönyv készítése, illetve a lelkész-képzés egységesítése. Tudtommal ugyanis negyvenhárom reformátusok. Ezért egyáltalán nem mindegy, hogyan tudunk, tudunk-e együttmozdulni, szólni alapvetően fontos kérdésekben megfelelő fórumokon.

Új Magyarország Hitélet 1996. július 13.

„NE HAGYJÁTOK A
TEMPLOMOT, A
TEMPLOMOT S AZ
ISKOLÁT!”

A NEMZETBEN GONDOLKODNI NEM ANAKRONIZMUS

A homoszexualitás és a magzatgyilkosság bűn – A református egyházban eljött a minőségi ugrás ideje

Az utóbbi hat év egyházpolitikájának köszönhetően, a mostanihoz iskolaépítés a református egyházban a reformáció óta nem volt. Ehhez az egyház részéről sziklaszilárd szándéokra és kitartásra volt és van szükség. A budapesti Ráday Kollégium székházában erről az újjászületésről és a vele járó gondokról beszélgettünk Takaró Mihállyal, a Dunamelléki Egyházkerület iskolaügyi Zsinat Iskolaügyi Bizottsága elnökével.

– Rendszerváltozás előtt mindösszesen három iskolánk volt: a Budapesti és a Debreceni Református Teológiai Akadémia, illetve a Debreceni Református Gimnázium.

– Néhány éve azonban merőben más a helyzet.

– Ezerkilencszázkilencven után a református iskolák életre segítése volt a legfontosabb feladat, 1994 óta pedig életben tartásuk jelent nem kis gondot. Egy olyan szakaszból, amikor pusztán a mennyiségi növekedés volt lehetséges, átmentünk egy másikba, melyben a minőségre helyeztük át a hangsúlyt. Miután kezdtek tömegesen megjelenni az iskolák, az iskolahalmazból iskolarendszert kellett teremteni. Meg kellett oldani az iskolák integrációját és szakmai vezetését. Ehhez meg kellett alkotni a református iskolatörvényt. A preambulum tartalmazza az alapvető világnézeti, pedagógiai és didaktikai elveket.

Jó hazafiak – polgárok

A törvény kimondja, hogy a magyarországi református iskolákban az oktató-nevelő tevékenység a szentírás és a Heidelbergi káté alapján történik. Legfőbb nevelési célhívó református keresztyénekké, jó hazafiakká, kor-

szerű tudományos ismeretekkel felvértezett, a hiteles értékeket (fel)ismerő és használó polgárokká formálni az ifjakat. A törvény megalkotásában természetesen figyelembe vettük a vonatkozó állami törvényeket. Ugyanakkor az is természetes, hogy nem vállalunk semmit, ami hitelveinkkel ellenkezik. A másik fontos mozzanat a Református Köznevelési és Közoktatási Intézet létrehozása volt. Ez a pedagógiai szakmai kérdésekben irányít és integrál. Hat év múltán elmondhatjuk, hogy működő iskolarendszerünk van. Most érkezünk el oda, hogy a hit- és vallásoktatás erkölcsi és dogmatikai tisztaságát erősítsük. Vagyis ez a minőségi ugrás ideje. A református középiskolák ma már egészen kiemelkedő eredményeket érnek el, egyre jobb a hírük. A budapesti Baár-Madas Gimnáziumban hatszoros volt a túljelentkezés, miközben egyes állami gimnáziumok valósággal halásszák az embereket. Óriási társadalmi igény van az egyházi iskolák iránt.

– Miért?

– Azért, mert az állami közoktatás színvonala folyamatosan csökken. Ezt állami vizsgálatok mondhatják velem. A magyar közoktatás helyzete című kiadvány kimutatása szerint egyértelműen ez a trend érvényesül. Amíg az állami iskolákban az erkölcsi nevelés szóba sem kerül, addig az egyházi iskolák épp ezt tűzik ki legfőbb nevelési célként. Mint jeleztem, 1529 óta a református iskolák legfőbb pedagógiai célja olyan keresztyén ember kiművelése, aki szereti a hazáját, tudja, hogy mindenk előtt Istené, aztán a nemzeté, a hazáé, a családjáé, a gyermekeié, s csak végül önmagáé. Egy erősen individualizálódott társadalomban közösségi emberekké akarjuk nevelni a fiatalokat. Ilyen értelemben az egyházi iskolának ma forradalmi szerepük van.

– Közhely, hogy az egyház a nemzet egészében gondolkodik iskolaügyekben is, függetlenül az államhatároktól.

– Trianon óta a magyar államhatárok nem esnek egybe a magyar nemzet határaival. Természetesen mi a nemzet egészében gondolkozunk, hisz a nemzet kulturális, szellemi értelemben szétszakíthatatlan. Közkeletű hasonlattal élve,

mi tizenöt és fél millió magyarban gondolkodunk.

– Ez szoros együttműködést is jelent?

– Az Egyetemes Zsinat Iskolaügyi Bizottsága azt tekintette egyik legfőbb feladatának, hogy megteremtse az intézményközi reális kapcsolatokat. Megvizsgáltuk és eldöntöttük, hogy a négy anyaországi egyházkerület mely határon túli egyházkerületek iskoláival veszi fel a kapcsolatot.

– Segíteni is tudnak nekik?

– Természetesen. Az Egyetemes Zsinat Iskolaügyi Bizottsága februárban Király-hágó melléken, Nagyváradon, illetve az Erdélyi Egyházkerületben, Kolozsvárott tartotta háromnapos ülését. Nagyváradon meglátogattuk a Sulyok István Református Főiskolát, és kiderült, ez az intézet úgy működik, hogy nincs sem színes televíziója, sem videója, sem írásvetítője. Ezért az anyaországi egyházkerületek elhatározták, hogy a hiányzó felszerelést megveszik a főiskolának. Rendszeresen szervezünk könyvgyűjtési és egyéb akciókat. Több egyházközség maga vette fel a kapcsolatot a testvéregházak által működtetett iskolákkal, és viszik a segítséget. Különösen érvényes ez Kárpátaljára.

– Az oktatási–nevelési tapasztalataikat is megosztják velük?

– Igen. Legutóbbi tárgyalásainkon dr. Csiha Kálmán, az Erdélyi Egyházkerület püspöke, az Egyetemes Zsinat lelkesi elnöke kérte, hogy tartsuk kihelyezett szaktárgyi továbbképzéseket. Mi ezt örömmel vállaltuk, és szeptember végén vagy októberben egy tanárcsoport Kolozsvárra megy, hogy a kollégáknak átadják tapasztalataikat.

– Miként aránylanak az egyházi iskolák iránti igények a felvételi lehetőségekhez?

– Az 1948-as államosításkor egyetlen tollvonással vették el tőlünk 1300 intézményünket. Ehhez képest a mai 89 református oktatási intézmény elenyészően kevés, a mai iskolarendszer mindössze 2,9 százaléka. A társadalom a ma működő felekezeti iskoláknak a többszörösét igényelné.

– Van erre politikai akarat?

– Úgy vélem, kevés. Ezt abból gondolom, hogy a

Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1994 óta nem tartja be a közoktatási megállapodást, amit a magyar állam nevében kötött a történelmi egyházakkal.

– A hazafiasságot és a nemzetben gondolkodást pedagógiai célként említette. Némelyek szerint ezek a célok ma már elvetendő dolgok.

– A nemzetben gondolkodás nem anakronizmus. Anakronizmus viszont az, hogy olyanok beszélnek erről, akik ezért a nemzetért keveset vagy semmit sem tettek. Az egyházaknak – így a magyarországi református egyháznak is – ebben is évszázados, évezredek tapasztalatuk van. Idén ünnepeljük a magyar oktatás ezeréves évfordulóját, az oktatás pedig az egyházi oktatással kezdődött. A tömeges oktatást is az egyházi iskolák kezdték el, mégpedig a protestantizmus idején.

Intolerancia

– Az Említett irányzat képviselői mindenekelőtt azért tekintik idejétmúlnak a nemzetben gondolkodást, mert az, úgymond, magában hordozza a kizárólagosságot. Közlebbbről: aki határozott nemzeti alapon áll, kirekeszt, intoleráns. Ezek a gondolatok nem mellékesek, mert önök bevallottan nemzeti szellemben nevelik az ifjúságot.

– A kérdés módot ad arra, hogy kifejtsem a véleményem a másságról és a toleranciáról. Olyan társadalomban élünk amelyet 1945 óta folyamatosan gyűlöltre neveltek. Gyűlölni kellett a papot, a klerikális reakciót, a zsirosparasztot, a nagypolgárt, az értelmiségit, az osztályidegent, gyűlölni kellett itt igazából mindenkit. Egy intoleranciára nevelt társadalomban – ahol az igazat hamisnak kellett tekinteni, a hamisat meg igaznak feltüntetni – nem engedték nyilvánosan tisztelni azokat, akiket tisztelni kellett volna, s olyanokat próbáltak meg tiszteltetni, akiket nem lehetett tisztelni. Így aztán egy intoleráns, értékválságos társadalommal jutottunk el 1990-ig. A rendszerváltozás hatalmas lehetőséget adott volna a valódi értékrend helyreállítására. És mi történt ehelyett? Jött a médiadiktatúra, amely bedobta a két varázsszót, a másságot és a toleranciát. Mégpedig azért,

mert a gyűlöletre nevelt társadalom még mindig nem volt elégé gyűlölködő ahhoz, hogy az emberek erkölcsiségét teljesen porba tiporja. Meg kellett támadni az emberekben az élő erkölcsiséget. Ezért másság címén elkezdték tisztelni a bűnt. Mi az Ó- és Újszövetségben határozott értékrendet kaptunk a mi Urunktól. Ebbe az értékrendbe nem fér bele a homoszexualitás és a magzatgyilkosság tisztelete. Ezek nem emberi szabadságjogok. Ezek bűnök.

Álságos másságtisztelet

Mi a másik emberben az embert tiszteljük, és nem a másságot. Nagyon fontos látni, hogy a másság örvén bűnt akarnak toleráltatni, elfogadtatni és tiszteltetni velünk. Ez járhatatlan út. 1990 és 1996 között egy olyan káros folyamat zajlott le a magyar társadalomban – elsősorban a médiáknak tulajdoníthatóan –, amely romboló hatását tekintve vetekedik az elmúlt ötven év manipulációival. Ma a magyar társadalomban élő egyszerű emberek jelentős része teljes értékzavarban él, maga sem tudja már, mi az, amit tisztelni lehet és kell, és mi az, amit nem szabad tisztelni és elfogadni.

Egy ilyen kaotikus világban az egyháznak egyértelműen megnőtt a társadalmi szerepe. Azok, akik ötven évig gettóba akarták zárni az egyházat, ma sem nyugodtak bele, hogy 1990 után az egyház kijött a templom falai közül. Pedig ma csak annak a keresztyénségnek van létjogosultsága, amely képes túlmutatni önmagán. Ez azt jelenti, hogy egyenesen kötelességünk hallatni a szavunkat. Természetesen nem a szokványos értelemben vett politizálás itt a lényeg, hanem a Szentírás erkölcsi igazságainak a hangsúlyozása.

Föl kell emelnünk a szavunkat az álságos másságtisztelet kampánya ellen, hisz igazi másságtiszteletre, igazi toleranciára Jézus Krisztus nevel. Mi hiszünk a toleranciában, de csak a krisztusi türelmet valljuk. Hiszünk abban, hogy a másságot emberi szinten lehet tisztelni, de csak olyan értelemben, hogy tisztelem a másik embert. Az Embert és nem a “másságot”. Ez lényegi különbségtétel.

Nem kétséges, hogy az egyházi iskoláknak a növekvő társadalmi igényeknek megfelelően kellene fejlődniük. Ez a jövő feladata lesz. Mi biztosak vagyunk abban, hogy egyházunk jelenlegi vezetése mindent elkövetett és a jövőben is el fog követni azért, hogy ez így legyen. A jelenleg egyházpolitika tűnik az egyetlen helyes útnak iskolaügyben.

Új Magyarország Közelkép 1996. július 8.

MÉG MINDIG KEVÉS A LELKÉSZ

A magyarországi református egyháznak a reformáció óta van lelkészképzése. A Budapesti Református Teológiai Akadémia az elmúlt negyven évben főiskolaként működött, jöllehet egyetemi szintű képzést nyújtott. 1990 elején a Parlament egyetemi rangra emelte a Budapesti és a Debreceni Református Teológiát, az Evangélikus Teológiát és Rabbiképző Intézetet. 1993-ban a Zsinat – a Parlament egyhangú döntése alapján – a Hittudományi és Bölcsészettudományi Karral megalapította a Károli Gáspár Református Egyetemet.

– Hány hallgató iratkozott be a Hittudományi karra az 1995-1996-os tanévre? – kérdeztem Tenke Sándort, a kar dékánhelyettesét.

– A Hittudományi Karnak két szaka van: a lelkészképző szakon 158 hallgató, a vallástanárképző szakon 45 hallgató tanul.

– Változott-e a hallgatók létszáma 1989 után?

– Az elmúlt negyven évben a teológiákon – a reformátuson éppúgy, mint a katolikuson és az evangélikuson – tízes, húszas létszámú évfolyamok működtek. A középiskolák 1950-1951-es államosításával a politikai hatalom egyetlen tollvonással megszüntette a vallásos –, esetünkben a református – értelmiségi képzést 1989-ben egyszeriben háromszorosára ugrott a jelentkezők száma, ami 1993-ban újra csökkenni kezdett. Kétségkívül belejátszanak a máig tartó demográfiai hullámvölgy, a társadalom neurotikus állapota, a súlyosbodó beélhetési gondok, és az is, hogy a világi iskolák nem olyan nevelést adtak a fiataloknak, ami arra motiválta volna őket, hogy a lelkészi pályát válasszák élethivatásul.

– A hit nem mérhető úgy, mint a tudás. Hogy állapítják meg, ki jelentkezik ide elhivatottságból, és ki akar idejönni esetleg számításból?

– Sem anyagi szempontból, sem a társadalmi megbecsülés tekintetében nem volt olyan vonzó ez a pálya az elmúlt rendszerben, hogy bárki ezért választotta volna.

– Most más a helyzet...

– Valóban más, de sem az emberek gondolkodása, sem a szokásaik nem változnak meg négy-öt év alatt. Ehhez még egy kiteljesedő demokráciában is tíz-tizenöt évnek kell eltelnie.

– Van-e lemorzsolódás?

– Évente mindössze két-három hallgató távozik.

– Tudományos munkára is képeznek ki hallgatókat?

– Mi mindenekelőtt gyülekezeti lelkipásztorokat képezünk, de a hallgatók mintegy tizenöt százaléka kiemelkedő képességű, ezért már előre tervezzük, kit milyen szakon lehet majd foglalkoztatni. Ezt elősegítendő, ösztöndíjas-ként külföldi akadémiákra küldjük őket.

– A százötven teológiai hallgató tizenöt százaléka határon túli református egyházak küldötte. Mivel 1989 után Kolozsváron újra megnyílt a lehetőség a lelkészképzésre, Erdélyből mindössze egy-két hallgatónk van, akik, miután végeztek, visszatérnek az ottani gyülekezetekbe. Kárpátaljáról – itt (volt) a legsúlyosabb a helyzet – öt-nyolc hallgatót veszünk fel, a Felvidékről az utóbbi három évben érkeznek hallgatók, mert Prága, ahol eddig tanultak, már egy másik ország fővárosa. Természetesen a délvidéki reformátusok küldöttei is nálunk tanulnak.

– Végeznek-e missziós tevékenységet?

– A mindenkori egyháznak alapvető feladata a misszió, benne a külmisszió fontos szerepet játszik. Negyvenöt után nem engedtek ki papot külföldre lelkipásztori munkát folytatni. Csak a nyolcvanas évek közepétől javult a helyzet. Mentek lelkipásztorok a dél-amerikai református egyházakba, az Egyesült Államokba, Kanadába. Kárpátaljára és a Délvidékre is több hallgatónk ment, akik lelkipásztorként szolgálnak.

– Itthon nincs lelkészhiány?

– Egy 1990-es statisztika szerint a gyülekezeti lelkipásztori állásoknak a harmincöt-negyven százaléka nem volt betöltve.

Új Magyarország Hitélet 1996. március 2.

Az alábbiakban Takaró Mihály tanár úr két tanulmányát közöljük:

PEDAGÓGIA ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

Kedves Testvéreim!

A mai előadásomat szeretném belehelyezni konferenciánk címének nagy összefüggésébe: Egyház, társadalom és kommunikáció. Ezért előadásomban a nevelés és kommunikáció kérdését abból a tág aspektusból szeretném szemléltetni: lehet-e a nevelés a kommunikáció eszköze egyház és társadalom között?

Miután ez az előadás élőszóban hangzik el, engedjék meg, hogy annak főbb pontjait vázaltszerűen ismertessem.

Az előadás első részében arról kívánok beszélni, hogy milyen kommunikációs csatornák léteznek jelenleg egyház és társadalom között. Második fejezet: Kommunikációs lehetőségek az iskolában a nevelésen keresztül. Harmadik fejezet: Érvényesek-e a keresztyén nevelés régi üzenetei? Mit akartak üzeni a régiek? Önálló (negyedik) (al)fejezetként: a Karácsony Sándor-i keresztyén pedagógia üzenetei. Ötödik fejezet: Információs csapdák. Információ kommunikáció helyett? Hatodik fejezet: Keresztyén pedagógus, keresztyén pedagógia. Hetedik fejezet: A keresztyén pedagógia mai lehetőségei, céljai, feladatai a mai magyar társadalom számára. Befejezés: Újszerű pedagógia, újszerű kommunikáció.

(Az első fejezet az írott változatból hiányzik – A.K.)

2. Kommunikációs csatornák egyház és társadalom között (hitélet, iskola, média).

Nyilvánvalónak látszik, hogy az egyház és a társadalom közötti kommunikáció jelenleg döntősen három csatornán folyik. A tegnapi, Boross professzor úr által elmondott előadásban hallhattunk a hitéleti csatornáról. Említette az istentiszteletet, az ígehirdetést, a diakóniát és a katechézist. Ez a kommunikációs csatorna folyamatosan működött társadalmunkban, bár természe-

tesen csak erősen csonkított, mesterségesen visszaszorított mértékben. Mégis talán ez volt az egyetlen valódi lehetőség eljuttatni azok számára az üzenetünket, akik vállalták a templomot, a hitoktatást, a bibliaórákat és természetesen az ezzel járó társadalmi hátratételeket. Ez azonban csak a magyar társadalomnak egy egyre vékonyodó rétege volt. S miután éppen legszélesebb kommunikációs csatornájától, az iskolájától fosztotta meg a kommunizmus az egyházat, generációk nőttek fel úgy, hogy nem jutott el hozzájuk az egyház szava, hiszen nem jártak se templomba, se egyházi iskolába.

1948 előtt a Magyarországi Református Egyház 1246 nevelési és oktatási intézménnyel is tartotta élő, szoros, mindennapi kapcsolatát a magyar társadalommal. Hadd említsem még egyszer, hisz döbbenetes szám: 1246. Horváth Márton *A magyar nevelés története* című, 1988-ban a Tankönyvkiadó által megjelentetett második kötetéből valók az adatok, melyek beszédesen bizonyítják, hogy milyen kommunikációs lehetőséget biztosított 1948 előtt a magyar református egyház számára iskolarendszere.

Ebből az 1246 intézményből csak elemi iskola 1024 volt, és több tízezer kisdíák járt a Magyarországi Református Egyház iskoláiba. Gondoljunk csak ezen tanulók családjaira, és azon nyomban nyilvánvalóvá válik, hogy mekkora hatóköre volt a keresztyén iskolának, benne a keresztyén nevelésnek az egyház és a társadalom közötti kommunikáció viszonylatában.

És mi a helyzet ma? Az, hogy bár jelenleg nagyságrendekkel kisebb iskoláink száma, a benne tanulók, a hozzájuk tartozó szülők létszáma (mintegy 85 iskolának kb. 18.000 tanulóval), mégis épp a mai magyar társadalom azon két rétege érhető el az egyház számára ezeken keresztül, akik a jelen és a jövő szempontjából döntő szerepet játszhatnak.

A jelenlegi iskolások szülei, a fiatal középgeneráció, akik számára eddig az egyház valami távoli, ósdi, primitív képződmény volt. Letűnt korok korszerűtlen maradványa, legalábbis tanulmányaik alapján. Üzenetét pedig többségük – már mint a fiatal középgeneráció –

neveltetésénél fogva nem akarta, vagy ha akarta volna is, egyszerűen nem tudta bekódolni, megfejteni, hát még befogadni.

A másik réteg a fiataloké. Óvodástól egyetemistáig. Egy olyan generáció, mely számára újra érthető, elfogadható és befogadható lehet a keresztyén iskola által is közvetített üzenet.

A harmadik nagy kommunikációs csatorna, amelyről itt ma már hallottunk korreferátumot, és amiről előadás is fog elhangzani: az írott és elektronikus sajtó.

Ez a kommunikációs csatorna egyház és társadalom között három nagy egységre osztható: az írott sajtóra, mely szintén folyamatos kommunikációs csatorna maradt, bár abszolút belterjessé vált, és elsekélyesedett.

Itt követhető leginkább nyomon korunk egyik nagy veszélye. Kommunikáció helyett csak információ. De erről egy önálló fejezetben később részletesen.

Ez a hagyományos kommunikációs csatorna. Azonban ma, 1995-ben lényegesebb csatornák az elektronikus sajtó csatornái, a rádió és a televízió.

3. A következőkben szólni szeretnék *a régi keresztyén pedagógia tartalmáról és üzenetéről.*

Ezt a kérdést azért kell megvizsgálnunk, mert ebből kiderülhet, hogy érvényesek-e a régi üzenetek. Egyáltalán mit akartak üzeni, közvetíteni a keresztyén pedagógia által?

Manapság, református értelmiségi körökben nagy divat hivatkozni Karácsony Sándorra különböző nevelési, pedagógiai beszélgetések kapcsán. De sajnálatos megfigyelésem, hogy miközben Karácsony Sándorról beszélnek, őt magát szinte sosem idézik. Pedig éppen itt, Szárszón, az 1943-as konferencián mondta el talán legnagyobb hatású pedagógiai beszédét, amely akkor egyben forradalmi programadás, üzenetmegfogalmazás is volt.

Kezemben tartom Karácsony Sándor *Magyar nevelés* 1943-ban Szárszón elhangzott előadását. Jelenleg is hozzáférhető, kedves pedagógus testvéreim. Érdemes Karácsony Sándort újra elolvasni.

Miután nagyon kevésszer esik szó Karácsony Sándor pedagógiájáról úgy, hogy magát Karácsony Sándort

halljuk, engedtessek meg most nekem, hogy őhöz nyúljak vissza, és ne csak róla beszéljek, hanem tőle idézzek elég sokat. A *Magyar nevelés* c. említett előadásában – többek között – ezt mondja: „Nem kell hozzá nagyon eleven fantázia, könnyű kitalálni, mi a magyar nevelés kardinális hibája. Maga a gyökereszakadtság.”

A negyedik fejezet elején programot ad: “Hármas feladat előtt állunk, nevelésünket aszerint, amint bajaink diagnózisa diktálja, egyszerre kell modernné, magyarrá és hatékonyvá tennünk.”

De nézzük sorba, elemenként, hogy mit is ért ezalatt Karácsony Sándor. Nos, mit ért ő modern nevelésem? Megint szóljon ő, hogy azt is láthassuk egyúttal, hogy a másság, a tolerancia – ugye ismerős lózungok a másból – tisztelete hogyan fejeződik ki valóságosan a keresztyén szemléletű pedagógiában. Ne felejtsük el, 52 évvel ezelőtt vetette papírra Karácsony Sándor ezeket a gondolatokat. “Problematikussá érett a másik ember. Mikor az egyén érik gyerekből felnőtté, az érési folyamat a másik emberen mérhető le időről-időre pontosan. Gyerek, növő gyerek, serdülő és ifjú a másik embert egocentrikus szempontból fedezik fel és veszik tudomásul. A másik ember vagy gát vagy eszköz arra, hogy az én érvényesülhessen. A fejlődő ember viszonya ehhez a másik emberhez egyszerű és szinte eltéveszthetetlen. Lebirkózza, amennyire tudja az akadályt, és felhasználja a segítséget. Az egyén akkor tekinthető felnőttnek, amikor legelőször tudatára ébred a valóságnak, hogy a másik ember autonóm lény, és igazodik ehhez. Egy közösség fejlődésének csak akkor jutok legmagasabb fokára, érett közösségnek csak abban az esetben tekinthető, ha körén belül az egyik ember minden közösségi vonatkozásban tiszteli a másik ember autonómiáját. Ennek a tiszteletnek pedig egy megnyilvánulási formája van, minden közösségi teljesítmény kettőnk közös munkája gyümölcsének tartom.”

A Karácsony-i hármas cél második eleméről maga így vall az ötödik fejezetben: “Nem lehet nevelésünk úgy modern, hogy egyúttal magyar is ne legyen. Nem értheti meg a magyar növendék tanárát csak akkor, ha az is magyar módra próbálja megértetni magát vele. Nemcsak

magyar nyelven, hanem magyar módon is kell a pedagógusnak közvetíteni üzenetét.”

A harmadik elem a hatékonyság. Tanulmányának hatodik fejezetében ezt írja erről: „A pedagógia célja a növekedés. Szellemi téren csak úgy képzelhető el, ha a nevelő mindig a legmagasabb intenzitású embert képviseli a növendékével szemben, s mindig is azt igényli tőle.” Egy érdekes mondat következik. „Mi azt a hibát igen gyakran el szoktuk követni, hogy az ifjúságnak nevelését az értelmiség feladatának gondoljuk, az értelmiségre bízunk. Pedig a közösség a népben érez, az értelmiségben gondolkodik és az ifjúságban akar.” Ismétlem: „Pedig a közösség a népben érez, az értelmiségben gondolkodik és az ifjúságban akar.”

Üzenetének summázatát klasszikus módon természetesen tanulmánya legutolsó bekezdésében adja: „Keresztyénné kell lenni a magyarságnak, hogy aztán magyarul lehessen magyarrá, tehát nemzetivé lehessen. A nevelés nem lehet addig magyar, ameddig a nevelők az áhitat fokán papokká nem magasodnak, és önmagukon túl utalva Jézus Krisztustól nem várják és nem nyerik nevelő munkájukhoz a transzcendens erőket. A növendékeket pedig át nem járja a szeretet, amor Christi, egyszerre genetívus objektívus, a Krisztusból feléjük áradó, aztán meg belőlük Krisztus felé törő szeretet, amely a nevelők áhitatával együtt teremti a nevelés gyümölcseit, a naponkénti állandó növekedést. Ad maiorem Dei gloriam.”

Karácsony nevelésről szóló alapfelfogása jól össze-sűrítendő két mondatba, és ez a két mondat megtalálható egy másik kötetben.

Karácsony Sándor pedagógiai írásainak kilenc legértékesebbjét tartalmazza ez a bizonyos kilenc tanulmány. A végén egy közel ötven oldalas összegzés mai pedagógusoknak szól, mit is jelent a református keresztyén pedagógia. Nos, itt az összegzés a következőképpen hangzik: „A nevelés viszonyulás. A nevelő és a növendék egzisztenciális viszonyulása egymáshoz. Ennek a viszonyulásnak döntő tényezője a nevelő.” Látható tehát, hogy Karácsony megfogalmazta az 1943-as

magyar társadalmi valóság kontextusába beágyazott érvényes és korszerű üzenetet. Ez annyira így van, hogy a már említett Horváth Márton *A magyar nevelés története* c. munkájának második kötetében – innen valók az egyházi iskolára vonatkozó adatok is, T.M. – többször is utal rá, hogy az akkori, mármint háború előtti közgondolkodást alapjaiban formálta az egyházi iskolák szellemisége.

De utat, módot és üzenetet fogalmaz meg Erdős Zoltán is 1940-es *Nemzetnevelési tervzet* c. munkájában. Befejezőjében ezt írja: „Minden létező Istentől kijelölt rendeltetése a lényegében való tökéletesedés. Az ehhez vezető út a keresztyén nevelés.”

Ez tehát a múlt. És éppen azért, mert 1995 magyar társadalma gyökeresen más, mint az 1943-as, a régiiek üzenete akármennyire is zseniális üzenetek, csak korlátozottan használhatók.

Meghaladva megőrizni az értékeket, azt gondolom, ez a modern pedagógia újrafogalmazásának, önmegfogalmazásának legfontosabb mai feladata.

4. Információs csapdák; Információ kommunikáció helyett

Döntő kérdéshez értünk. Mert bár az információ kommunikációelméleti szempontból kevesebb, mint a kommunikáció, hiszen csak egyirányú, egyoldalú tájékoztatást jelent, mégis a jelen társadalmában úgy tűnik, abszolút értelemben kulcsszerepet játszik. Mára mindenki előtt világossá válhatott, hogy az információ a legdöntőbb társadalmi tudatformáló erő. Ez magyarázza azt a hihetetlen intenzív és agresszív versenyt, aminek az a lényege, ki tudja a saját információáradatát a legnagyobb számban eljuttatni a társadalomhoz. Aki nyer, az alakítja a közgondolkodást. Ez az oka a ránk zúdított hihetetlen mennyiségű információnak. Döbbenetes erejű az a felismerés, hogy az információáradat ugyanakkor kommunikációs sivatagot hoz létre.

Óriási kommunikációs zavarok vannak a mai magyar társadalomban. Úgy tűnhet, hogy mindenki inkább megoldozni akar, mint a másik fél üzenetét is meghallgatva, véleményt cserélni. Így válhat a XX. század végére az

információ a manipuláció legfőbb eszközévé. Ebben az valós összefüggésben kell megérteni, hogy az iskola, a benne folyó keresztyén nevelés milyen hihetetlenül értékes információközvetítő csatorna. Ezen keresztül valódi és hiteles, *direkt információkat* tudunk eljuttatni a mai magyar társadalomhoz magunkról, legfőbb közvetítendő üzenetünkről, Krisztusról.

És mi nem eshetünk abba a hibába, hogy nem dolgozzuk fel a társadalom üzeneteit is. Mert a magyar társadalom egyházhoz való viszonyulásának egyik kétségtelenül létező üzenete Dabas-Sári vagy Hajdúnánás.

A hajdúnánási iskolaügyet érdemes érintenünk. Ebben az ügyben a kezdetektől benne voltam olyan értelemben, hogy tárgyaltam a hajdúnánási önkormányzat embereivel, állami és egyházi emberekkel is.

Tapasztalataim a következők: dezinformációk tömegével árasztották el a várost a református iskolával kapcsolatban; a legfőbb hazugságaikat természetesen a jövőbeni keresztyén nevelés mikéntjére összpontosították.

A félretájékoztatás igen jól sikerült. Sikerességének alapvetően két oka volt: 1) Nem rendelkezett senki hiteles információval az egyházi nevelésről (és itt gondoljunk az előző 50 év szellemi aknamunkájára); 2) Nem volt lehetősége az egyháznak megadni ezeket a hiteles információkat.

S most szeretnék visszautalni előadásom elejére, mikor arról beszéltem, hogy egyház és társadalom között kiépíteni meglévő kommunikációs csatornákat, miért elemi szükséglet. Ne áltassuk magunkat, jelenleg ez a helyzet. Éppen ezért nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a református iskolaépítés, benne a keresztyén szellemű nevelés ma egyben egyházépítés is. Ezt azoknak is végig kell gondolniuk, akik nem értik meg, hogy milyen jelentősége van az egyház szempontjából a református iskolának.

Ma még tehát korai beszélni valódi, tartalmas kommunikációról. Hiszen ehhez két fél, közös nyelv, csatorna, és félreérthetetlenül megfogalmazott üzenet szükséges. Arra kell koncentrálni, hogy a lehetséges összes csatornán eljuttassuk saját üzenetünket a társada-

lomhoz. Mert ez az igazi alapkérdés. Eljut-e üzenetünk hozzájuk. És azt akarjuk-e üzeni, ami ránk bízott? Sokan, sajnos egyházi vezetők is vannak közöttük, úgy gondolkoznak, hogy a keresztyénség, az általa hordozott jó hír üzenet – és most először szeretném kimondani: *evangélium* –, a jó hír, üzenet leszálló ágban van, nincs holnapja, nem kell az embereknek.

Igaz-e ez? Mi történik akkor, ha református iskoláinkban hiteles evangéliumi szellemű nevelés folyik majd? Nos, az evangéliumi szellemiséget hordozó iskoláink tanulói számára többé nem lesz egész életen át kerülgetett, idegen hely a templom. Nekik már nem lehet bemesélni a vallás népbutító jellegét. Nem tekintenek idegenként, ellenségesen az egyházra, létük természetes részévé válhat az evangélium által Krisztusba vetett hit. És ne feledjük el: ők a jövő társadalma. A mai magyar társadalom állapota nem irreverzibilis, visszafordíthatatlan.

Van tehát reménység? Természetesen van. Kelemenné Farkas Márta *Református iskola* tanulmányorozatából, ennek a második részéből, amiből még idézni fogok, a következőket írja: „A jövő a keresztyén nevelésben egészen más hangsúlyt kell kapjon, mint a világban. Két okból is. Az egyik az, hogy a keresztyénség egyik attribútuma a reménység, a jövő dolgok valóságában való hit. Ez a reménység jogosította fel a Magyarországi Református Egyházat, hogy – élve Isten és a történelem adta fantasztikus lehetőséggel – visszavegye az iskoláit.”

5. *Néhány szót a jelenről.*

A jelen szintén kardinális kérdéseket vet fel. Ebből csak néhányat. Keresztyén pedagógus, keresztyén pedagógia? Kétségtelen tény, hogy ma már vannak keresztyén pedagógusaink. A kérdés csak az, hogy amit művelnek, keresztyén pedagógia-e?

Pálhegyi Ferenc professzor könyvet írt erről. Ennek a könyvnek az a címe: *Van-e keresztyén pedagógia?*

(Budapest, 1994.). Természetesen van. A gond csak az, hogy amíg a múltban, melyben szerves fejlődés eredményeként kiváló neveléstudósok határozták meg a keresztyén pedagógia céljait, feladatait, mibenlétét - és itt

most szeretnék néhány szerzőre utalni: Imre Sándor 1935-ben Szegeden kiadott nagyszerű munkájára: *A neveléstudomány magyar feladatai*, vagy Karácsony Sándor *A korszerű keresztyén nevelés*, vagy itt van egy alapmunka, Papp Ferenc *A református keresztyén pedagógia alapelvei* (Debrecen, 1934) –, addig a jelenlegi helyzetben nem vagy csak alig – s itt meg lehet említeni Rózsai Tivadarnak *Krisztus indulatával nevelni* 1973-ban a Theológiai Szemlében megjelent tanulmányát - áll rendelkezésre ilyen irányú eligazító erejű neveléelméleti munka.

Érdemes lesz újra elővenni például a felekezeti gimnáziumi tantervek gyűjteményét 1850-1948-ig, okulásként, hogy ezekben hogyan tükröztették a nevelés keresztyén jellegét.

A mai magyar református pedagógia céljait, mibenlétét, feladatait kell tehát megfogalmazni, hogy azok egyszer valóban üzenetté válhassanak. Ilyen cél lehet a sikerorientált neveléssel szemben a sikert és kudarcot elviselni képes ember nevelésének igénye. Nem sikeres embereket kell a keresztyén iskolában nevelni, hanem sikert és kudarcot egyaránt elviselni képes embert. A sikeres ember, a csak sikerre nevelt ember garantáltan intoleráns ember.

Kelemenné Farkas Márta előbb idézett tanulmánykötetéből, annak az első fejezetében a következőket mondja: „A keresztyén nevelés akkor érdemli meg ezt a nevet, ha mindkét életre felkészít. Erre a földre, a mindennapok életére s ennek minőségi kiteljesedéseként a másokra. Elképzelhetetlen az első a második nélkül. Nevelési cél a világi un. értéksemleges neveléssel az ateista nevelés tartalmi kiüresedtségével szemben határozott, református keresztyén erkölcsi értékek közvetítése, de új, speciális és létfontosságú cél megfejteni diákjaink számára a társadalom hamis üzeneteit. Valódi gyökereit eme hamis üzeneteknek feltárva, elhárítani az agresszív szellemi manipuláció lehetőségét.”

A mai keresztyén pedagógiának szinte stratégiai célja ez: megfejteni diákjaink számára a társadalom hamis üzeneteit. Kiemelt feladat kell legyen a tudományok leg-

magasabb szintű átadása mellett – a református nevelés több évszázados hagyományának megfelelően – a keresztyén identitástudat *mellett és nem helyett* a magyar nemzeti identitástudat ápolása, fejlesztése. Ez is végzetesen meggyengített fiataljaink körében. Tehát a keresztyén identitástudat mellett és nem helyette.

Kérdezhetné valaki: ki fogja megfogalmazni a mai keresztyén pedagógia üzenetét? És meg tudjuk-e fogalmazni, tudjuk-e úgy kódolni, hogy a társadalom de-kódolhassa, vannak-e receptoraink, hogy egyáltalán fel-fogjuk a társadalom viszontüzenetét?

Visszatérve az alapkérdéshez: eljut-e az üzenet egyháztól, egyházi iskolától, benne a keresztyén neveléssel, a társadalomig, és a társadalomtól az egyházig. Vagy csak az marad, vagyis csak marad az egyirányú, úgymond “fél”kommunikáció, vagyis az egyirányú tájékoztatás, az információ mindkét oldalon. Nekem úgy tűnik, hogy lassan létrejön a közlésfolyamat, most először létrejönnek a kommunikáció tényezői. Van már beszélő. Alakul a közös nyelv. Lassanként megfogalmazódhat az üzenet, és hitem, reménységem szerint egyre több lesz a hallgató. A közlésfolyamat, vagyis kommunikáció egyik lehetséges csatornája, Isten kegyelméből, újra létrejöhetett és már adott. Joggal érezhetjük úgy, hogy a meglévő súlyos zavarok ellenére is kezd működni a kommunikáció, és ebben az egyik legdöntőbb csatorna a keresztyén pedagógia lehet.

6. Befejezésként: *Újszerű pedagógia, újszerű kommunikáció*

Szükségesnek és sürgetőnek látszik konszenzusra jutni a korszerű – és itt most vesszők vannak a szavak között – magyar, református, keresztyén nevelés alapelveiről. Istennek legyen hála, nem üres kézzel és nem is sivatagba kell indulnunk. Van Szentírásunk, van drága szeretett anyaszentegyházunk, vannak iskoláink, vannak élő hitű református keresztyén pedagógusaink, neveléseméleti szakembereink, és van már iskoláink életét, szellemiségét korszerűen szabályozó iskolatörvényünk is.

Hadd idézzek a példaképtől, hadd emlékeztessenek újra Karácsony Sándorra. Karácsony szerint a nevelés viszo-

nyulás. Meg kell fogalmazni, a krisztusi tanítás mérlegére téve, az újszerű viszonyulást diák és diák, tanár és diák, tanár és szülő, illetőleg szülő, diák és egyház között.

Meggyőződésem, hogy ez a nagy munka még előttünk áll. Adja Isten, hogy iskoláinkban a minden időben Krisztust felmutató hitteljes és hiteles nevelés válhasson embermentő üzenetté magyar nemzetünk számára. Köszönöm figyelmüket.

Elhangzott...

*A következő rövid tanulmányban Takaró Mihály tanár úr már az új évszázad és harmadik évezred keresztyén iskolájának leendő képét vázolja fel a
Kedves Olvasónak:*

A XXI. SZÁZADI KERESZTYÉN ISKOLA LEHETSÉGES TARTALMAI

A keresztyén iskola lehetséges tartalmairól eme előadás korlátozott terjedelmének okán sem lehet teljes képet adni, ezért annak csak néhány elemét villantom fel:

I.) A keresztyén iskola a megbomlott egyensúlyok helyreállításának lehetséges színtere

Voltaképpen miről van itt szó? Egy globális válságban lévő ország és egy globális válságban lévő világ okait kutatva meg kell állapítanunk, hogy minden baj oka az egyensúlyok megbomlására vezethető vissza. Teremtő Atyánk csodálatos, misztikus és általunk nem ismert, sőt teljes formájában soha meg nem ismerhető finom egyensúlyok rendszerében hozta létre a világmindenséget, benne a Földet, rajta a növény- és állatvilágot, és középpontjában a saját képére és hasonlatosságára teremtett embert. Ennek a nagyszerű és ugyanakkor félelmetes egyensúlyrendszernek a megbomlását éljük ma át globális és lokális szempontból egyaránt. Az általános válságot okozó egyensúlybomlás az élet minden területére kiterjed. Igaz ez materiális, szellemi, fizikai, filozófiai, erkölcsi, pedagógiai, etikai és dogmatikai értékben és értelemben egyaránt. Ezért kell a keresztyén iskolának a maga eszközeivel reagálnia erre a jelenségre.

Gyermekeink legtragikusabban a szabadság és felelősség egyensúlyának megbomlásával találkoznak. Majdnem ilyen súlyos a szellemi és anyagi értékek egyensúlyának megbomlása, ezért iskoláinkban olyan gyermekeket kell nevelnünk, akik nem pusztán korlátlan önmegvalósítást és sikert akarnak, akik nem

csupán sikeresek akarnak lenni, hanem sikert és kudarcot egyaránt elviselni képes emberekké kívánnak válni.

II. A nevelés és oktatás egyensúlyának kérdései

Iskoláinkban helyre kell állítanunk a *nevelés és oktatás egyensúlyát*. Mert egy olyan iskola, amelyben a nevelés és az oktatás nem áll egyensúlyban, egy olyan iskola, amelyben nincs világosan meghatározott konkrét nevelési cél és nevelési tartalom, nos, egy ilyen iskola a kiüresedés iskolája lesz, és semmiképpen sem a magyar keresztyén és nemzeti identitástudat kialakítására fog vezetni, hanem sokkal inkább az értékválságot és az értékanarchiát fogja újratermelni. Hiszen *a tudás csak ismeretet ad, de nem ad hozzá lelkiismeretet*. Iskoláinkban az ismeretet keresztyén lelkiismerettel használó embereket kell nevelni.

A keresztyén nevelés komplex rendszer. Meg kell tehát fogalmaznunk az erkölcsi, a világnézeti, a lelki, a testi nevelés, valamint a hazaszeretetre, a családi életre, az egészséges életmódra nevelés magyar identitáson alapuló református keresztyén elveit.

Mindezen elveknek hármassal alapja van, úgymint:

1. a Szentírás;
2. hitelveink (Heidelbergi Káté, II. Helvét Hitvallás);
3. magyar református pedagógiai örökségünk.

III. A korszerűen konzervatív iskola

A XXI. század keresztyén iskolája korszerűen konzervatív, vagyis értekező iskola. Amennyiben egyik célja a mai modern lehetőségek kihasználásával a legkorszerűbb ismeretek átadása. Ez egyébként versenyképességének is egyik záloga. Tudnunk kell azonban, hogy nem minden **értékes**, ami korszerű. Az **érték** viszont mindig korszerű. Mai értékválságos, sőt, értékanarchizált világunkban a valódi, örök értékek felmutatása az egyetlen megmentő, korszerű üzenet. Ilyen értelemben tehát a XX. század református iskolája konzervatív, azaz értékőrző kell hogy legyen.

A korszerűen konzervatív iskola tehát többek között – korszerű ismereteket ad;

- szilárd világnézetet alakít ki;
- szilárd értékrendet közvetít;
- keresztyén látást sajátított el a mindennapok dolgaiban;
- magyar identitást ad a kozmopolitizmus, a szinkretizmus helyett.

Összegezve: öntudatos, magyar keresztyén életre készít fel.

IV. A XXI. századi keresztyén iskola - kommunikációs műhely

A jövőendő keresztyén iskolájában újra egyre nagyobb teret kell kapnia a szóbeliségnek. Sajnálatos tendenciaként iskoláinkban – különösen az utóbbi húsz évben - az írásbeliség eluralkodott a szóbeliség rovására. Márpedig mai információ-özönvízes, kommunikáció-sivatagos korszakunkban református iskoláinkban az egyik legfontosabb cél az emberi kommunikáció alapismereteinek, a beszédnek és a beszélgetésnek az uralkodóvá tétele.

Erre nincs elegendő idő a világi iskolában, erre kell egyre több időt szánunk az egyházi oktatási intézményben. Az iskola, ahol a tanár éppen a beszélgetések által ismeri diákjait, s ahol a diák éppen a tanár beszédei által ismeri oktatóját, az együttműködés, a közösen elért eredmények és gyógyulások színtere lehet. A református iskolában nem pusztán „megtanítandó alany” a gyermek, hanem partner, akit nemcsak tanítani kell, hanem akitől egyben tanulni is lehet.

Ezért a XXI. század református iskolájában újszerű pedagógiára és újszerű kommunikációra van szükség.

Karácsony Sándor szerint „a nevelés viszonyulás”, ezért meg kell fogalmazni, a krisztusi tanítás mérlegére téve, az újszerű viszonyulást diák és diák, tanár és diák, tanár és szülő, illetőleg tanár, szülő, diák és egyház között. Adja Isten, hogy iskoláinkban a minden időben Krisztust felmutató hitteljes és hiteles nevelés válhasson embermentő üzenetté magyar nemzetünk számára.

Budapest, 2000. július 20.

JUBILÁLÓ NÉPFŐISKOLA

Hatvan éves a sárospataki református Collegium

Augusztusban lesz hatvan éve, hogy Sárospatakon megalakult a Református Magyar Népfőiskolai Collegium. A tudós teológiai professzorok – dr. Újszászi Kálmán és dr. Szabó Zoltán – minden lehetőét megtettek azért, hogy tizenhat évvel Trianon után az ország felocsúdjon a döbbenetből, és kilábaljon a minden mindegy letargiájából. Hatévtized távlatából megállapítható, hogy az egykori oly nagyszerű vállalkozás teljesítette küldetését: szükséges ismeretekkel látta el a gazdálkodókat, és különösen mostoha időkben biztosította a továbblépéshez nélkülözhetetlen összefogást. Ebben a tekintetben azóta sem sokat változott a helyzet: a magyar társadalomban máiglan hiánycikk a szolidaritás.

A népfőiskola egykori hallgatói, érthető módon, főleg a természet- és társadalomtudományi ismeretek iránt érdeklődtek – tájékoztat dr. Kis Boáz, a Magyar Református Népfőiskolai Collegium elnöke. Merőben más körülmények között, ma a hallgatókat elsősorban nem az olyan ismeretek megszerzése foglalkoztatja, hogy például milyen permetet kell összeállítani az amerikai szövőlepké ellen, bár az ilyen természetű pozitív ismereteknek is mindig megvan a maguk haszna. De mivel ilyenfajta ismereteket mondhatni valamennyi hazai népfőiskola nyújt, a Református Népfőiskolai Collegium elsődleges feladata a misszió tevékenység. Az, hogy megkeresse és megtalálja a módját, miként lehetne visszahozni az egyházba az elszakadt felnőtteket és ifjakat. Ezért sárospataki örökségként is tennie kell.

Ehhez a szándékhoz igazodott az intézményhálózat szervezeti felépítése is. Az országos elnökséghez szervesen kapcsolódik a kilenc táji központ, emezekhez pedig a helyi népfőiskolák csatlakoznak. E háromlépcsős szerkezet él a felnőtteket (25-60 év közötti), az ifjúságot (gimnazistákat és egyetemistákat) tömörítő és szenioroknak (60 év fölöttieknek) a táborában. Ez utóbbiak közvet-

len kapcsolatban álltak az 1948 előtti népfőiskolai mozgalommal, amit negyvennyolcban egy tollvonással szüntetett meg a kommunista diktatúra. Megszüntette, mert jó érzékkel megsejtette, hogy a népfőiskola olyan civil szerveződés, mely adott esetben képes akár az állammal szemben is kifejtetni véleményét a tömegeseknek.

A népfőiskolai mozgalom tudvalevően skandináv gyökerű. Üdvös lenne, ha végre itthon is rendeződne törvényileg a népfőiskolák helyzete. Mi ebben a kérdésben csupán a törvénytervezetig jutottunk el, ami több ugyan a semminél, de egyelőre csak papír.

A Református Népfőiskolai Collegiumnak igen gazdag a kapcsolatrendszer, Los Angelesztől Beregszászig, Érsekújvártól Marosvásárhelyig terjed. A Sárospatakon augusztus 16-18. Között sorra kerülő jubileumi konferenciára nemcsak a szomszédoktól érkeznek vendégek, hanem a távoli Amerikából és a még távolabbi Ausztráliából is. Az elcsatolt területeken működő magyar népfőiskolák tagjai azonban csak úgy tudnak részt venni a magyarországi rendezvényeken, tanácskozásokon, továbbképzéseken, ha ingyenessé teszik számukra az ittlétet, ami egyre nehezebb ugyan, de eddig még mindig sikerült.

A Presbiteri Szövetséggel történt szóbeli megállapodás alapján a népfőiskola ez év őszén középfokú prebiterképzést szeretne beindítani, ahol a résztvevők – jó polgár, jó presbiter gondolat jegyében – általános polgári ismereteket kapnának a választójogi törvényről, az új alkotmánytervezetről, valamint a presbiteri feladatok kifogástalan ellátásáról. A képzés a kihelyezett régiókban szeptemberben, októberben indulna.

– Mekkora tömeget mozgat meg ez a mozgalom?

– Az igazolt tagok száma hatezer, de a népfőiskolai tevékenység iránt érdeklődőkkel együtt közel huszonöt-ezret számlál. Nem csekélység!

Új Magyarország Hitélet 1996. június 05.

A HÍRTŐL AZ
ÖRÖMHÍRIG

A HÍRTŐL AZ ÖRÖMHÍRIG

A Dunamelléki Református Egyházkerület és a Magyarországi Református Egyház Zsinata Elnökségének szóvivője a szó szoros értelmében bokros teendői mellett vallási műsorokat is szerkeszt a rádióban és a televízióban, könyveket ad ki, tanulmányokat ír, alapító-szerkesztője volt a Holland-Magyar Oktatásközvetítő Központ folyóiratának, a Keresztyén Nevelésnek és felelős szerkesztője a dunamelléki egyházkerület által kiadott, országos kitekintésű Reformáció című folyóiratnak, illetve a Református Hírlevél című információs közlönynek.

– *Nem túlvállalás ez?*

– Lehet, de szívesen dolgozom, mert úgy érzem, fontos és hasznos munkát végzek, s munkámat hivatásnak tekintem.

– *Az információrobbanás korában a megfelelő tájékozódás és tájékoztatás elengedhetetlen feltétele az intézmények olajozott működésének.*

– Zsinati szóvivőként legfőbb törekvésem, hogy a Magyarországi Református Egyház minél pontosabb és teljesebb tájékoztatást adjon önmagáról, és hasonlóképpen pontos és fontos információkat kapjon általában a társadalom mozgásairól, erőtereiről. Ugyanakkor nagyon fontosnak tartom, hogy az információs szupersztrádán maradjunk, és az összegyűjtött információkat tudjuk hasznosan beépíteni szolgálatunkban, egyházi munkánkba.

– *Fontos szóvivői feladat a sajtófigyelés is.*

– A Mahír-Observer és a saját sajtószolgálatunk segítségével naprakész képet adunk a hazai központi, a regionális és a külföldi sajtóról. Összegyűjtjük és rendszerezük mindazt, amit az egyházi vezetés számára fontosnak ítélünk. Mi fogalmazzuk meg, s magunk juttatjuk el a médiumokhoz a kardinális fontosságú nyilatkozatokat, memorandumokat. Gyakran tartunk sajtókonferenciákat zsinati, egyházkerületi és egyéb szinteken.

– *Gyakran látom, hallom műsoraikat a televízióban és a rádióban.*

– Aki gyakran figyeli a televíziót és a rádiót, tudja, hogy a református egyház létszámár messze meghaladó súllyal van jelen a közéletben. Ha kell, akár protestálva. Ez egyházunk részéről természetes, hiszen Adyval szólva, a református egyház mindig a “protestáló hit és küldetéses vétő” egyháza volt. Az április 18-i zsinati ülésünkön például a Zsinat tiltakozott a gyed és a gyes eltörlése, illetve csökkentése ellen. Nem értünk egyet azzal sem, hogy a Ptk. Módosításával törvényesíteni kívánják a homoszexualitások élettársi kapcsolatát. Mi az örök értékekből és erkölcsi parancsolatokból, így a Tízparancsolatból nem engedhetünk!

– *A televíziót és a rádiót országos szószéknek tekinthetjük...*

– Egyházi körökben elég sokat beszélnek a televízió démoni hatásáról, arról, hogy eltompítja, beskatulyázza, érzéketlenné teszi az embereket. Eltaszítja őket a kultúrától, a könyvtől, elsekélyesíti az emberi kapcsolatokat. Noha mindebben van igazság, azt is látnunk kell, hogy a televízió óriási lehetőség, hiszen egy-egy vallási-egyházi műsorunkat sokszor több mint egymillióan kísérik figyelemmel. Tapasztalataink szerint rendkívül nagy a lelki igény ezekre a műsorokra.

– *Együtt munkálkodnak a határon túli református egyházakkal is?*

– Mivel a Kárpát-medencében nekik nincsenek közszolgálati televíziós és rádiós lehetőségeik, vagy csak éppen minimálisak, így műsorainkban gyakran szólalnak meg a határon túli magyar reformátusság képviselői. Amikor magyar reformátusságról beszélünk, mi (a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának szellemében) mindig az egész Kárpát-medencére, sőt még az emigráció magyar reformátusságára is gondolunk. Azon leszünk, hogy a televízióban, a rádióban és az írott sajtóban a magyar közvélemény a lehető legteljesebb tájékoztatást kapjon például az idei III. Magyar Református Világtalálkozó eseményeiről és eredményeiről, jöllehet ennek főszórá Erdélyben és a Partiumban lesz.

– *A lapok, könyvek szerkesztését is a tájékoztatás szolgálatába állítják?*

– Természetesen. Most csak az és munkámról beszélve megemlítem, hogy egy könyvsorozatot szeretnénk elindítani, amely szellemiségével a magyar református azonosságtudatot erősítené.

1993 januárjában, *Gyökössy Endre* professzor beleegyezésével, *Hegedűs Lóránt* püspökkel újraindítottuk Ravasz László püspök lapját, a Reformációt, amelynek 1956 októberében csak az első száma jelenhetett meg, mert időközben bejöttek az oroszok. Mi 1993-ban a második számmal indítottunk, ezáltal is vállalva 56 szellemiségét, a Ravasz László vezette Református Egyházi Megújulási Mozgalom örökségét. Újraindulásától a Reformáció tudatosan vállalja népi-nemzeti elkötelezettséget, mert úgy gondoljuk, hogy a népben, nemzetben és Krisztusban gondolkodás a reformációtól fogva a legtermészetesebb kálvinista magatartás.

Új Magyarország Hitélet 1996. április 27. szombat

BIBLIÁK ÉS IMAKÖNYVEK

Negyvenöt előtt a református egyház sajtótevékenysége jószerével vallásos egyesületek, magánszemélyek kezében volt. Kisebbségben az egyházkerületek gondoskodtak könyvek, folyóiratok megjelentetéséről. A református sajtóosztály az akkori (1948) Református Konventi (később: Zsinati) Iroda egyik osztályaként kezdte meg működését. Megkapva a jogot a brit és a külföldi bibliatársulattól, végezte a Magyar Bibliatanács kiadójaként és megbízásából a bibliakiadást és –terjesztést. Bibliák és énekeskönyvek mellett jelentős példányszámban jelentetett meg hittankönyveket is. Ugyanakkor bibliai segédkönyveket, a kegyességi életet támogató irodalmat jelentetett meg; imakönyveket, teológiai, egyházi- és művelődéstörténeti munkákat, valamint szépirodalmi műveket is kiadott.

1992-ben a Magyarországi Református Egyház Zsinata törvényt alkotott az egyházi könyvkiadásról, létrehozva – a református sajtóosztály jogutódjaként – a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadóját.

Tarr Kálmán lelkésszel, a Magyar Bibliatársulat (a továbbiakban BT – A. K.) főtítkárával, a Kálvin Kiadó igazgatójával erről a meglehetősen összetett és az olvasók előtt kevésbé ismert kiadói tevékenységről beszélgettünk: – A kiadónak nemcsak a református egyházat, hanem az egész magyar protestantizmust is el kell látnia Bibliával. Ugyanakkor biztosítja az 1200 református gyülekezet számára a szükséges hitéleti kiadványokat.

– *A kisebbségben és szórványban élőkéről is gondoskodnak?*

– Természetesen. A BT Világszövetsége szabályzata szerint minden nemzeti BT köteles ellátni Bibliával az anyanyelvi közösségek mellett az országban lévő minden kisebbséget is.

– *Kik mérik fel az igényeket?*

– Az utódállamokban lévő református egyházak, ame-

lyek a felmért szükségletet jelzik az adott országban működő BT-nek, emezek pedig nálunk szerzik be a bibliákat. Ez alól csak Kárpátalja képez kivételt, ahol még nem alakult meg a BT, de a reformátusság Bibliával való ellátása ott is megoldott.

– A kiadói ismertetőből igen gazdag tevékenység tárul elénk, hisz a bibliák mellett énekeskönyveket, imakönyveket, hittankönyveket, teológiai, szépirodalmi, ifjúsági műveket, sőt videokazettákat és hanglemezeket is megjelentetnek.

– Éppen most adtunk ki egy átdolgozott, javított, igen nagy terjedelmű, teológiai igényességű Biblia-kommentárt. Természetesen szépirodalmi műveket is megjelentetünk. Mindenekelőtt olyan műveket, amelyek szorosabb kapcsolatban állnak a hitélettel, illetve erősítik a református magatartást, erkölcsi habitust. Példaként említem *Szentmihályiné Szabó Mária* több könyvét, így a református háttérű (Zrínyi Ilona és Lórántffy Zsuzsanna alakját ábrázoló) történelmi regényeket, a bibliai tárgyú regényeket vagy a sajátos élethelyzeteket ábrázoló modern alkotásokat. Magyar szerzők művei mellett számos fordítást is kiadunk, évente negyven-ötven címet.

– *A szépirodalmi alkotásokkal szemben támasztanak-eseztétikai követelményeket, vagy pusztán a téma alapján döntenek el, hogy mit adnak ki, mit utasítanak el?*

– A témán túlmenően a műveknek természetesen esztétikai követelményeknek is meg kell felelniük. Például a verseknek a verstan szabályai szerint jó verseknek kell lenniük ahhoz, hogy megjelenhessenek. A verteknél maradva: mivel nagyon sok papköltő, évek óta salamoni döntéssel élünk: csak versantológiákat adunk ki, önálló versesköteteket nem. Ez alól *Bódás János* papköltő az egyetlen kivétel, aki kivételes költői tehetség volt. A versantológiákat úgy állítottuk össze, hogy a gyermekek és a fiatalok olyan verseket is találjanak bennük, amelyeket különböző alkalmakkor – egyházi iskolákra gondolva, iskolai ünnepeket is – elmondhassanak. A teológiai, valamint a kegyességi irodalomban a református tanításnak megfelelő, a kálvinizmus alapjain nyugvó tanrendszer az, amit mi képviselni szeretnénk. A

szépirodalom tekintetében: egy mű vagy jó, vagy rossz. A szépirodalmi művekben azon túl, hogy az irodalmi alkotás követelményeinek megfelelnek, jelen kell, hogy legyen valamiképpen az Isten felé fordulás, ember és Isten kapcsolata, Jézus Krisztusnak értünk hozott áldozata, olyan bizonyágtételek hangozzanak el, amit az emberek az egyház kiadójától várnak.

– *Egy hosszú laicizálódási folyamat tanúi vagyunk, úgy tűnik, hovatovább szekularizálódik a világ. Önök hogy viszonyulnak ehhez a folyamathoz?*

– Ez a világjelenség együtt jár az általános műveltség erőteljes csökkenésével, aminek komoly oka az információrobbanás, a televízió, a videó erőszakos térhódítása. Az emberek lényegesen kevesebbet olvasnak, mint azelőtt, ami összefügg a kizsákmányoltságukkal, azzal is, hogy rettenetesen elfoglaltak. Hogy mit teszünk mi? Megpróbáljuk megmagyarázni a híveinknek, hogy a református ember, olvasás nélkül nem lehet meg, mert a reformátusság zsinórmértéke a Biblia, a Bibliát pedig olvasni kell. A református egyház mindig is iskola- és nyomdaalapító, illetve könyvkiadó egyház volt történelme során. Az a meggyőződésünk, hogy egyre inkább szükség lesz a Biblia olvasását, a szövegek mélyebb megértését segítő könyvekre. Ötéves munkával elkészítettünk egy magyarázatos Bibliát, ahol a bibliai szövegrészek közé olyan alapvető földrajzi, történelmi hitbéli és más természetű ismereteket közlő szövegrészeket iktatunk be, amelyek kiesvén a köztudatból, mind nehezebbé tették a Biblia olvasását. A német BT elkészített egy nagyszerű bibliai videó-sorozatot, aminek már elvégeztük a magyar szinkronizálását, forgalmazzuk, a televízió is megvette tőlünk. Nem titkolt célunk, hogy vele, általa elvezessük az embereket a teljes Bibliához. Erről mi nem tudunk és nem is akarunk lemondani: a református embernek olvasó embernek kell lennie.

Új Magyarország Hitélet 1996. május 29.

VESZÉLYEZTETETT LELKI ÉLET

Szokatlan, hogy egy leendő lelkipásztor a teológiai ismeretek mellett szociológiát, szociálpolitikát is tanul. Ablonczy Zsolt, a Református Egyház Zsinata Missziós és Evangelizációs Osztályának vezetője néhányadmagával Ferge Zsuzsa egyetemi kurzusain képezte tovább magát, arra készülve, hogy a társadalmi változásokkal az egyházi életben is történik megújulás.

– Gyökössy Endre a nyolcvanas évek közepén azt mondta egyszer: nem elég a lelkésznek az ígét ismerni, meg kell ismerni azokat az embereket is, akiknek hirdeti, az életkörülményeiket, egy kicsit a társadalmat is. Ez nagy hatással volt rám. A teológián ilyesmit nem tanulhatunk. Amikor pályázat révén erre az osztályra kerültem, elsőként azt tapasztaltam, hogy a magyar társadalmat félretájékoztatták – hitbeli kérdésekben. Ahhoz, hogy az emberek a kereszténység mibenlétéről pontos értesülést szerezzenek, nekünk kel elmondanunk, kik vagyunk, mit akarunk. De ha ezt csak a templomokban tesszük, nagyon szűk réteghez jut el a szavunk, és főként nem azokhoz, akiket félretájékoztattak. Ezért igyekeztünk megfelelő részhez jutni a rádióban és a televízióban. Heti négyszer, félórás műsorra tettünk szert. A Duna Televízió csatornáján ma már Nyugat-Európába is eljutunk.

Rádión könnyebb

– *Vannak visszajelzések?*

– A Gallup Intézet felmérései szerint vasárnapi istentiszteleteink hallgatottsága 8,5-11 százalékos, hétköznapi félórás rádióműsorainké pedig 2,6-3,5 százalék. Ha tíztizenkétmillióból (ide értve a határon túliakat is) egymillióan hallgatják adásainkat, ez komoly hallgatottságot jelent. A direkt evangelizációt általában elutasítják az emberek, de a rádión keresztül történőt nem.

– *Mire vágnak az emberek?*

– Egy részük csak jó szóra. Sajnos, nagyon sokan talajvesztetté váltak, hihetetlen méreteket öltött az eszményvesztés. Az emberek megoldást keresnek, elvet, amiért érdemes másképp, élni.

– *Milyen réteghez, korosztályhoz szólnak?*

– Szombat reggeli rövid televíziós programunk a fiatalokhoz és a gyermekekhez szól. De a jövőt építő munkánk igazában egyesületi szinten történik. A Református Ifjúsági Szövetség az elsők között alakult meg 1988-ban. Olyan bázisokat szeretnénk létrehozni az országban, melyeknek kisugárzásuk van.

Felmértem, mely gyülekezetekben van evangelizáció, hol foglalkoznak gyerekekkel, fiatalokkal. Ebben a tekintetben a gyülekezetek nagyon elesett állapotban vannak. Kétmillió református, 1200 gyülekezet van az országban. Ha gyülekezetenként átlagban százan mennek vasárnap délelőttönként a templomba, ez százhuszezer ember, mindössze öt százalék. És akik templomba mennek, azok sem mind elkötelezettek Jézus Krisztus iránt. Pedig a keresztyén ember ott kezdődik, hogy komolyan veszi a hitét.

Nincs példakép

– *Az ifjúság mennyire fogékony az evangelizációra?*

– Kiábrándult, ugyanakkor nagyon fogékony is. Egy része belehajszolta magát a diszkó őrületbe. Sokan elhanyagolják az életüket: nincsenek sem eszméik, sem példaképeik. Kevesen vannak, akik tudatosan építik a jövőjüket. Nekünk legsürgősebben azokat kell megkeresnünk, akik nem tudnak mit kezdeni magukkal. De olyan nagy ez a tenger, hogy csak hálókat tudunk kivetni...

– *Határon túl is evangelizálnak?*

– Ilyen felelősségünk van azokkal a magyar testvéreinkkel szemben, akik a körülmények hatalma folytán kívül rekedtek az ország területén. Velük mint magyarokkal foglalkozunk. Itthon az ateisták között végzünk evangelizációs munkát. Eddig úgy tudtuk, hogy a Felvidéken konszolidálódott a magyarság helyzete. Most viszont úgy tűnik, egyre nyomasztóbb körökben a gazdasági és a lelki feszültség. Kezd hasonlítani a romá-

niaihoz. Délvidéken hasonló a helyzet. Kárpátalján elvileg nincs akadálya a hitbéli életnek és munkának, ott viszont elképesztő az emberi nyomorúság. Moszkvában az utóbbi húsz évben három református gyülekezet jött létre. Ukrajnában, Sztjepanszkban egy ezerötszáz lelkes ukrán ajkú református gyülekezet volt, de a lelkészeiket elhurcolták.

Nagyon fontos lenne a komoly törődés, azonban erre csak egy erős itthoni bázis képes. Először itthon kell(ene) felrázni azokat, akiket hitben járóknak gondolunk, mert nagyon sokan nincsenek tudatában a feladatuknak.

Új Magyarország Hitélet 1996. április 10. szerda

A REFORMÁTOR SZÍNRE LÉP

Tóth-Máthé Miklós debreceni író vallásos ihletésű regényeiben, színdarabjaiban egy-egy kiemelkedő egyházi személyiség szellemi portréját, emberi nagyságát rajzolta meg: Élet zsoltárhangra (Szenczi-Molnár Albert), A szabadság nótáriusa (Ráday Pál), Megszámlálhatatlan futásodat (Károli Gáspár). Krisztuskereszt címmel tavaly novelláskötete jelent meg.

Tóth-Máthé Miklós kétarcú írónak tekinti magát, mert vallási témájú alkotásai mellett világi tárgyú műveket is ír. Figuránsok című kisregényében például 1956-ot, a vidék forradalmát írta meg.

Méliusz Juhász Péterről (Hori, 1536-Debrecen, 1572) szóló drámája júliusban kerül bemutatásra Debrecenben, templomi körülmények között. Méliusz lelkész, püspök, író, a kálvinizmus megszilárdítója volt. Debrecen az ő munkássága révén vált református központtá.

– Hogy esett a választása a reformátorra?

*– Annak idején kisregényt írtam Méliuszról (címe: Isten trombitája), s mivel a regényben már benne volt a dráma magva, most csak “kiemeltem a szobrot” a kötömbből. Több évi készülődés, kísérletezés, vajúdás után jutottam el oda, hogy bemutatják a darabot. *Miske László* színművésszel, rendezővel ötöltük ki, hogy ne a színházban, hanem a templomban vigyük színre. Századokkal ezelőtt, a hitdrámák, vitadrámák idején az ilyesmi egyáltalán nem volt szokatlan, az én drámám pedig különösen alkalmas erre, hisz Méliusznak a templom volt az élettere. A rendezői elgondolásnak megfelelően az egész gyülekezet részt vesz a „játékban”, a drámai cselekmény részesévé válik, hiszen, hogy mást ne mondjak, a színpadi szószék a templomi szószék, a színpadi Úrasztal a templomi Úrasztala, és Méliusz az előadás során háromszor is felmegy a szószékbe. A jelenetek, képek között a Debreceni Kollégium kántusa énekel, *Berkesi Sándor* vezényletével.*

– *Kikről szól a dráma?*

– Méliuszról, Dávid Ferencről, környezetükről, és persze hitvitájukról. Fontosnak tartottam ennek ábrázolását, mert hiszen az, hogy ma magyar református egyházzal beszélhetünk, nem kis mértékben Méliusz Juhász Péternek köszönhető. Ebben a drámában lényegében egy nagy ember hitbeli és magyarságában való állhatatosságát írtam meg. Nem eszményítettem őt, mert neki is voltak hibái. De az ügyért keményen tudott harcolni. A maguk módján persze Méliusz is, Dávid is kiemelkedő nagyságok, a magyar történelem és egyháztörténet vitathatatlan egyéniségei, de amíg Méliusz mindig hű maradt önmagához, református hitéhez, addig Dávid Ferenc többször is váltott.

– *Ez igaz ugyan, de nem hiszem, hogy az ő “váltásai” mögött valamiféle állhatatlanságot, mi több, felszínességet kellene és lehetne keresni, sokkal inkább egyféle nyugvópont keresését. Különben nem vállalta volna a mártíriumot...*

– A Méliusszal folytatott vitáiban ki is mondja: „Te, Dávid Ferenc ülve maradtál, én továbbléptem.”

– *Mit üzen egy századokkal korábbi hitvita művészi megformálása e század- és ezredvég emberének?*

– Ebben az erkölcsi és lelkiileg egyaránt fellazult mai korban, amikor alig szabadultunk ki a kommunisták és ateisták által kreált lelki katakombából, máris kígyótbékát kiáltanak ránk, és keresztény kurzusról beszélnek. Fáradhatatlanul támadnak bennünket. Nos, ahhoz, hogy telessük dolgunkat az emberek lelki építése terén, nem egy, hanem sok Méliusz kellenek. Ezért szeretném, ha okulásul minél többször és az ország különböző helyein bemutatnák ezt a darabot. Azzal, hogy a dráma templomi környezetben kerül ismételt bemutatásra, azt akarom közölni, hogy jelen vagyunk, őseink, gyökereink vannak. Nagyon reménykedem, hogy ez az üzenet eljut az emberekhez.

Új Magyarország Hitélet 1996. június 26.

EGYHITŰEK CSALÁDJA

Készülő könyv, A gályaszentek politikuma kapcsán kerestem fel dr. Rászlai Tibor eszmetörténészt, hogy megtudjam, mi indította arra egy katolikus szerzőt, hogy konfesszionálisan protestánsokról írjon.

– Szokatlanul hangzik, de egy pápai enciklika „Az Igazság ragyogása”. II. János Pál az igazi szabadság, és a trükköző szabadosság küzdelmében a helyes lelkiismeret funkciójára hivatkozik, mint erkölcsi döntéseink vezérlő elvére. Az etikai princípium különösen az egész emberi személyiséget átfogó vallási küzdelmek, harcok évszázadában rendkívüli szerephez jutott. Olyan értékek forogtak kockán a 17. Században, amelyekért érdemes volt meghalni is. A gályarabok tanúságában ezt a történelemkutatás módszereivel tetten értem.

– *Ahogy az eperjesi véstörvénytől az evangélikus egyház kötelékéből szedte áldozatait, a reformátuséból a gályarabok tanúságtétele emelkedik ki. Az erkölcsi elismerés időtlenít.*

– A XVII. század második felében az európai kereszténység sorsa éppen olyan válságos, mint a megelőző század utolsó évtizedeiben. Azzal a különbséggel, hogy a katolikus megújulásnak, a tridenti zsinat gyümölcstermő korszakának „ellenszüretelői” Európa északi országaiban összefüggő politikai akaratot is hátországuknak tudhatnak. Ehhez „nyúlványként” csatlakozik a protestáns vezérlő fejedelmek formálta Erdély. Az „államvallássá” emelt kálvini irány nélkülözhetetlen ellensúlynak bizonyult a Habsburg-térhódítással szemben.

– *A török elleni harc vezető egyéniségei között találjuk a dunántúli ellenreformáció toleráns Zrínyi Miklóson és Péteren túl a kevésbé rokonszenves oligarchákat: Batthyány Ádámot, Esterházy Pált vagy Nádasdy Ferencet.*

– A török – úgy mondhatnók – „szent” ügy. A bécsi kamarilla obskurus intézkedéseit ugyanúgy, mint a nyíltan vállaltakat egyaránt a török visszaszorításával

indokolják. S ebbe a – *létérdeket* hangoztató – koncepcióba jól beleillik a nemzet teljes egységét, összefogását veszélyeztető protestantizmus elnyomása. Maga Lipót szelíd, békére hajló, művészetkedvelő egyéniség, aki azonban – miután eredetileg papnak készült – Wesselényi Ferenc, a nádor szavaival „dajkája mellé függ valamig maga megért elméjére nem jut”. Egyebet sem tesz: hatalom- és pénzsóvár minisztereinek a tanácsait szolgáló módon követi. Kezdetben még nyitva áll a protestáns rendek számára az alkotmányos jogkeresés útján. Ám a Wesselényi-összeesküvés után minden és mindenki gyanúság válik. A nyílt abszolutizmus érvényesülése csak azt igazolva, hogy az egymással küzdő felek között végzetesen hiányzott a kölcsönös bizalom. A morális széthullás ellen csak önmagunk megreformálásával védekezhetünk. Megtérés és belső nemzeti megújulás nélkül nincs igazi felszabadulás.

– *Angyal Dávidtól R. Várkonyi Ágnesig közös nevezőn vannak történéseink: 1671 után a nemzeti érdekek mellőzése oly kendőzetlen módon van jelen a hatalmi gondolkodásban, hogy annak rendi féke: az alkotmányra való hivatkozás – stílszerűen szólva: – írott malaszt. Ebben az állapotban hogyan értékelendő a gályarabok magatartása?*

– Azt hinnők, az ellenállás módjának megválasztása egységessé teszi a honi protestantizmus nagy családját. Erre az egységre ösztönzi a törökellenesség, a Habsburg-ellenesség kényszere, a Napkirály által szorgalmazott dunai konföderáció terve. Kijelentik ugyan a sárospataki egyezségben, hogy hajlandók „Rákóczi húszezer kardot kötött oldalára” állni, vezérletével fegyvert fogni a vallásszabadságért. Ám egy évvel később, látván vezetőik megbízhatatlanságát, már csak “pápista praktikát” gyanítanak mindenben.

A hatalom alkotmánymódosítással próbálja stabilizálni belülről megingott helyzetét. Ily módon a vallásüldözés egybemosódik az új alkotmányba foglaltak elfogadása iránti lojalitással. Erre a célra nevez ki Lipót pozsonyi székhellyel egy rendkívül jogokkal felhatalmazott bíróságot, ahol tanúmeghallgatásnak, -megnevezésnek nincs

helye, a vádat bizonyítani nem kell, csak a védelmet. Az így gyorsított eljárások sokszor izgalmas szóváltássá fajulnak, amelyeket aztán félbeszakít a kegyetlen ítélkezés.

– *Ha jól tudom, a vádlottak nagy része evangélikus volt.*

– Kettőszáznyolcvannégy valóban evangélikus. Ám a védekezésben is mindvégig állhatatos ötvenkét református lelkész jelentős szerepet játszik. Nevükben *Séllyei István* pápai prédikátor, dunántúli püspök, illetve *Harsányi István* rimaszombati lelkész fejtik ki a lelkiismeret Istennek tetsző döntéseit, érveit, rendíthetetlen bátorsággal. E két hitvalló mellett az egyházi irodalomban is neves gályarab tudósok: *Kocsi Csergő Bálint*, *Csuzi Cseh Jakab* és *Otrokócsi Fóris Ferenc*. Harminchatan keltek útra, vállalva, hogy a lelkiismeretük tiszta, nem vallhatják magukat lázadóknak, a hamis ítéletet nem akarják aláírásukkal megerősíteni, nem akarják, hogy vallásuknak mind a régi királyoktól adatott, s mind a mostanától megerősített szabad gyakorlását és a haza szabadságát kezük írásával eladják és bemocskolják. Ezek az egyszerű prédikátorok tehát Isten ügye és lelkiismeretük mellett a vallásszabadság és az alkotmány védelmezői. Valódi nemzetfenntartók!

Új Magyarország Hitélet 1997. február 5.

A MÉDIA ÉS AZ EGYHÁZ

Pápai Szabó György lelkipásztor: a Dunamelléki Református Egyházkerület szóvivője, a Reformáció című folyóirat felelős szerkesztője, a Magyar Televízió református műsorainak főmunkatársa, számos egyházi és világi tárgyú könyv és kiadvány gondozója, nagy tapasztalató egyházi újságíró.

– Kérlek, vázold fel röviden a református közszolgálati sajtó szerepét abban a természetes párbeszédben, amelynek folyamatosnak és egyre mélyülőnek kell, illetve kellene lennie, egyrészt a Magyarországi Református Egyház és a magyar társadalom, másrészt az egyház és a hívők között.

– Kezdem a televízióval, mert ennek van a legnagyobb hatása. Közismert, hogy a Magyarországi Református Egyháznak református műsorai vannak a közszolgálati Magyar Televízióban, melyeknek Tislér Géza lelkipásztor és jómagam vagyunk a gondozói, egyházi szerkesztői.

Hasonlóképpen a Magyar Rádióban is vannak református egyházi műsorok.

Ezzel szemben a Duna Televízióban, érthetetlen módon, csak katolikus és úgynevezett protestáns műsorok vannak. Református egyházi műsorok, olyan értelemben, mint amilyenek a jogilag biztosított és formailag megjelenített katolikus műsorok, nincsenek. Ami, érzésem szerint, diszkrimináció. Ez ellen a Magyarországi Református Egyház, a Magyar Református Világszövetség és a Magyar Református Egyház Tanácskozó Zsinata 1996 óta számos levélben tiltakozott a Duna Televízió vezetésénél, jelezve, hogy elzárkózó magatartásával súlyosan megsérti a médiatörvényt, és azt a 2,5 millió magyarországi és másfélmillió határon túli (kárpát-medencei) református hívőt, akik szintén szeretnének érvényt szerezni jogos igényüknek. Eleddig, sajnos, minden intervenciónk hiábavalónak bizonyult.

Mint jeleztem, a Magyar Televízióban jobb a helyzet, hisz ott az összműsorok 25 százaléka református. Ami a Duna Televíziót illeti: ott kívánatos lenne a jelenlegi

arányon javítani, hisz a Kárpát-medencében legalább 40 százalékos a magyar reformátusság aránya. De ha ezt a 25 százalékot megkaptuk volna a Duna Televízióban is, nem törekednénk arra a bizonyos 40 százalékra, magyarul: kevesebbel is beérnénk.

– *Tulajdonképpen mi a gond a Dunán a protestáns műsorokkal?*

– Az, hogy amikor én kimegyek a piacra, nem gyümölcsöt veszek, hanem cseresznyét, körtét, almát... Nevén kell nevezni a gyermeket, s akkor mindjárt kiderül a turpisság.

A Magyar Televízióban eleve meg van állapítva, hogy a négy történelmi egyháznak mekkora időtartamú műsora lehet. A katolikusoké az összműsoridő 50 százaléka, a reformátusoké 25 százalék, a többi (evangélikus, zsidó, baptista, methodista, unitárius, ortodox) együtt 25 százalék.

A Duna Televízióban a reformátusoknak sem műsoruk, sem képviselőjük nincs, holott a református egyház aránya a Történelmi Magyarországon sokkal nagyobb, mint a mostani csonka határok között. A két világégést követő mélységesen igazságtalan békediktátumok folytán Magyarország határain kívülre rekedt magyar reformátusság ma is létezik. Ezért ezt a méltánytalanságot orvosolni kell. Jó reménnyel vagyunk, hogy az új elnök úrnál eredményre vezet ilyen irányú kérésünk. Persze a kereskedelmi televíziókban sincsenek református műsorok, de ez talán nem is baj, mert ők teljesen mást értenek közszolgálatosságban, mint mi. Mások a „sorskérdéseik” és mások a céljaik, mint nekünk.

– *Mi a helyzet az írott sajtó terén?*

– A református egyháznak van egy nagyon jól működő könyvkiadója, a Kálvin János kiadó. Létezik ezen túl egy hetilap, a Reformátusok Lapja. Az egyház hivatalos folyóirata a Református Egyház. Negyedévenként jelentkezik a Confessio, egyházunk kulturális folyóirata. A Dunamelléknek két orgánuma van, a Reformáció és a Református Hírlevél.

Kárpát-medencei viszonylatban közel 150 református írott sajtótermékről tudunk.

– *Hogy alakult a sajtómunka a rendszerváltás óta?*

Hogy szolgálta média az egyház és a hívők, az egyház és a világi társadalom közti kapcsolattartást?

– Két egyházkerületnek van információs és sajtótájékoztatási szolgálata, Királyhágómelléknek és Dunamelléknek. Holott egyre inkább igaz a tétel, hogy az információ hatalom.

Folyamatában nézve ezt a jelenséget, az egyház sok mindentről lemarad(hat), ha időben nem kerül megfelelő információk birtokába. Példaként említem a különböző minisztériumok által kiírt pályázatokat műemlékek, iskolák, öregotthonok, különböző szeretetszolgálati és más szociális célú egységek megépítésére vagy felújítására.

Egy egyházközségnek, nagyobb egyházi közösségnek egy-egy fontosabb pályázaton való részvétel lehetőséget biztosít arra, hogy pénzt szerezzen a rászorulóknak életminőségét javító létesítmények megvalósítására, megfelelő működtetésére, vagy akár egy fontosabb könyv kiadására.

Ma már közhely, hogy az információáramlásnak kétoldalúnak kell lennie, különben az egyik fél kiszolgáltatott helyzetbe kerül. Az egyháznak idejekorán hozzá kell jutnia a világi médiákból a saját maga számára oly fontos társadalmi, közéleti, kulturális, gazdasági és egyéb információkhoz, ugyanakkor önmagáról is hírt kell adnia a világnak.

Aki az információrobbanás korában lemarad az információs sztrádán, azt később már nagyon nehezen hozza be. Tetszik, nem tetszik, a ritmust föl kell venni.

– Az utóbbi években világszerte igen-igen felértékelődött a média szerepe...

– Egy-két pozitív esetet leszámítva, az egyház, sajnos, még nem értette meg az idők szavát. A tömegkommunikáció egyházon belül még mindig periférikusan kezelt dolog. Egyáltalán nem biztos, hogy ez bárkinek is a rosszindulatából van így, sokkal inkább a pénzhiány az oka, ugyanis a média és csatolt részei elég költséges dolgok.

Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy az egyház a közelmúltig egy egészen más habitusú világban élt, és még nem ismerte fel eléggé az olyan nagyon modern eszközöknek a jelentőségét, mint amilyen például az internet.

De belejátszik ebbe az időhiány is. Annyira lök, sodor előre bennünket az idő, az egyháznak meg ezernyi ügyel-bajjal kell foglalkoznia, hogy egyszerűen nem volt ideje kellőképpen odafigyelni.

Én évek óta próbálom elérni, hogy a Magyarországi Református Egyháznak legyen saját televízió stúdiója. Gondoljunk csak bele: egy televíziós istentisztelet közvetítést másfél-kétmillió ember tekint-hallgat meg egy-egy nagyobb ünnepen, amíg egy vasárnapi istentiszteletre egy nagyobb gyülekezetben százötven, kétszázan ha elmennek.

Most persze soknak tűnhet a 20-30 milliós beruházás egy tévé- vagy rádióstúdióra, de egy templom felépítése is belekerül ennyibe, sőt, ennél sokkal többbe.

És azzal, hogy egy református médiát (tévé- és rádióstúdió) létesítünk, mi valójában református templomot építünk. Ami sokkalta nagyobb szószék lenne.

Rengeteget veszíthetünk, ha nem lesz saját stúdióink. Nem hiába építik ki gyorsított ütemben saját stúdióikat a katolikusok. A médiának hatalmas ereje van, igen nagy hatással van az emberekre, ezt nem szabad elfelejteni.

– *A televíziós egyházi műsorok mellett kiállva, a kisebbségi magyarságra is gondolni kell. Mert a határon túli egyházaknak messze nincsenek olyan lehetőségeik, mint amilyeneknek itthon, az anyaországban örvendenek a keresztyén egyházak.*

– Így van. A magyar közszolgálati televízióban a magyar református egyháznak évente 26 alkalommal van egy-egy 26 perces *Örömhír* műsora, 26 darab *Jó reggelt adj, Istenem* című ifjúsági műsora, évi öt istentisztelet, és körülbelül három 26 perces *Útmutató* műsor. A kontingensen felül évente még tíz műsorlehetőséget is kapunk.

Az Erdélyi Református Egyházkerületben, a Partiumban vagy Kárpátalján mindezek hiányoznak. Erdélyi Géza felvidéki püspök úr nemrég épp arról panaszkodott, hogy a szlovákiai közszolgálati televízióban évi öt perc műsort kínáltak fel a szlovákiai református egyháznak, amit ők köszönettel visszautasítottak.

Persze a Magyar Televízió – a Magyarországi Refor-

mátus Egyház révén - immár tíz éve felkarolja a határon túli egyházakat is. Mi is elég gyakran járunk forgatni Erdélybe, Kárpátaljára és egyéb helyekre. De a Duna Televízió épp azáltal tölthetne be nagyon komoly szerepet a kisebbségi magyarság szolgálatában, ha a Kárpát-medence felekezeti megoszlása szerint lehetőséget biztosítana a történelmi egyházaknak (katolikusnak, reformátusnak, evangélikusnak, unitáriusnak) a megszólalásra. A határon túli egyházak csak a Duna Televízió révén juthatnak közszolgálati lehetőséghez. Ami eddig, ismétlem, nem valósult meg, holott az 1996-os média-törvény ezt kimondottan feladatául rója.

És hogyha Erdélyben, Felvidéken, Kárpátalján vagy Délvidéken megszólalna a református, a katolikus, az unitárius és az evangélikus egyház, azok nem egyház belső ügyeiről szólnának, hanem magyar sorskérdésekről beszélnének. Kisebbségben az egyház és a magyarság sokkal inkább összefonódik, mint az anyaországban. Immár tapasztalatból is tudjuk, hogy kisebbségben a magyarságnak legfőbb védőereje az egyház. Ezért elodázhatatlan, hogy a Duna Televízió a határon túli egyházaknak patikamérlegen kiszámított műsoridőt biztosítson. Ez nem csupán egyházi érdek. Ez magyar érdek. Ez összenemzeti érdek. Tőkés László és Csiha Kálmán püspök urak mondják is ezt évek óta. Reméljük, nem hiába...

2000. novembere

A SZERETET TETTEI
MARADANDÓK

„SZERESD FELEBARÁTODAT”

– Milyen segítséget nyújt a szeretetszolgálat? – kérdeztem Bazsó Bélát, a Református Zsinati Iroda szeretetszolgálati osztályának vezetőjét.

– Minden létező és lehetséges segítséget magában foglal. A reformátorok között Kálvin volt az, aki az igehirdetés mellett a szeretetszolgálatot a református gyülekezet életének a középpontjába helyezte. Magyarországon tizenkét református gyülekezet van, és mindegyikben, még a legkisebb faluban is kell hogy legyen segítőszolgálat.

– Különbséget teszünk a gyülekezetek szintjén szerveződő és az intézményes szeretetszolgálat között. Országos viszonylatban huszonnégy szeretetszolgálati intézményünk van, ezerötven lakóval és hétszáz munkatárssal. Ugyanakkor működnek terápiás otthonok is kábítószerbetegek részére, időszakos szanatórium alkoholbetegeknek, cigánymisszió. Bizonyára sok mindenki marad, olyan sokféle a szükség.

– Konkretizálhatnánk valamelyest?

– A helyi református közösségek elsősorban a saját tagjaiknak a szükségéin próbálnak enyhíteni; olyan segítséget nyújtanak, ami elvárható ilyen helyzetekben, kezdve az idősek házi gondozásától a bevásárlásig, takarításig vagy tüzelőhordásig.

– Honnan tudják, kik a legrászorultabbak?

– Gyülekezetének tagjai között élve a lelkipásztor személyes ismeretségben van mindenkivel, így ő is és a munkatársai is (a presbiterek és a diakóniai munkaközösségek tagjai) jól tudják, aki olyan beteg, hogy már nem tud gondoskodni magáról, vagy rossz körülmények között él, hol van sok gyermek.

– Ez a sok embert igénylő munka önkéntes?

– Teljes mértékben. Évekkel előbb a Népjóléti Minisztérium még havi szerény tiszteletdíjjal (négyötezer forint) honorálta a házi idősgondozást, ám ez a lehetőség már jó ideje megszűnt.

– A fővároson kívül hol vannak még szeretetszolgálati otthonok?

– Egy Ór nevű községben, Mezőberényben, Vésztőn, hogy csak a legtávolabbiakat említsem. Ezek gyülekezeti szeretetotthonok. Budapesten két szeretetszolgálati otthon működik. Közelebb: Leányfaluban, Gödöllőn, illetve Debrecenben – eléggé szétszórta. Országosan öregotthonaink befogadóképessége háromszáz-egynéhány fő, ide értve a gyülekezeti és az úgynevezett zsinat otthonokat is.

– Észlelhető-e valamilyen arányeltolódás a különböző természetű problémák között?

– Egyes becslések szerint Magyarországon ma negyvenezer, mások szerint ötvenezer kábítószerfüggő ember van. Az idült alkoholistáké több százezres tömeg. Az országban hatszázezer idős ember él. Az egyházi szeretetszolgálati intézménynek teljesítőképessége – ide értve valamennyi felekezetet – nagyon kicsi, a rászorulóknak csupán egy-két százalékát képes befogadni. Éppen ezért nem szabad azt hinni, hogy az egyházak komolyan nagyon kicsi, a rászorulóknak csupán egy-két százalékát képes befogadni. Éppen ezért nem szabad azt hinni, hogy az egyházak komolyan „konkurálhatnának” az állami szociális gondoskodással, legfeljebb kiegészíthetik azt.

– Együttműködnek a határon túli református egyházakkal?

– Napi kapcsolatban vagyunk a kárpát-medencei egyházakkal. Az egyetemes zsinat az egységes közös szolgálat kidolgozásán fáradozik.

– Milyen terveik vannak?

– Az idej esztendő az első, amikor is a puszt megmaradásunkért küzdünk. Az elszegényedés, az általános elvonás, az infláció és az áremelkedés hatása olyan nagymértékben érinti intézményeinket, hogy évekre szóló terveket nem lehet csinálni. Legfőbb gondunk a meglévő intézmények állagának a megóvása és a munkatársak együtt tartása. Reméljük, nem sokáig.

Új Magyarország, Hitélet 1996. február 24. szombat

ÚJ MINTÁT KÍNÁLNAK

Kiegyensúlyozott önmagával és a világgal összhangban élő ember id. Balogh Zoltán, a református iszákosmentő misszió vezetője. Honnan ez a derűs nyugalom és magabiztosság? – tűnődtem, miközben a fővárosi Alagi téri központban beszélgettünk. A nagytiszteletű urat erős hivatás- és küldetéstudat motiválja szokványosnak egyáltalán nem nevezhető munkájában. Úgy érzi: Isten őt oda rendelte.

A református iszákosmentő misszió 1981-től működik Magyarországon, de az alkoholmentes életvitel példájának terjesztésével már 1895 óta foglalkozott a Kékkereszt Egyesület. Amelyet 1948-ban azért tiltottak be, mert pártsemleges volt. 1948-tól 1953-ig az evangélikus iszákosmentő misszió lépett a Kékkereszt Egyesület helyébe, amikor is Szalay Károly evangélikus ideggyógyász kezdett szolgálni az iszákosok között. Ámde 1953-ban – az egyházak gettósításával – ezt is megszüntették. Szocialista társadalomban nincsen szenvedélybetegség! – hirdette fennen a politikai hatalom. Hogy aztán a hetvenes évek elejére belássa: lehetetlen nem foglalkozni az alkoholizmussal. Elkezdődtek az elvonókúrák, kényszerelvonók.

Élve a lehetőséggel, Szalay egykori munkatársai (Siklós József református lelkipásztor és mások) ébresztgetni kezdték az egyház lelkiismeretét, hirdetve, hogy az egyháznak ezen a réten van mit nyújtania a társadalomnak. Végül megérett rá a helyzet, hogy a politikai hatalom 1981-ben engedélyezze a református iszákosmentő misszió működését.

Első alkalommal 35 iszákos férfinak hirdették az evangéliumot, és utógondozták őket. Aztán, ugyancsak a nyolcvanok években megjelent a női alkoholizmus is. Azért csak akkor, mert korábban nem vállalta sem a társadalom, sem maguk a nők. Míg a férfiak ittak, vagy kijózanítóban voltak, a nőknek inkább „az idegeikkel volt baj”.

Mára a misszió országosság nőtt, mi több, átnyújt a

határokon túlra is. Iszákosmentők működnek már Szlovákiában, Kárpátalján, Erdélyben és a Délvidéken is. Volt rá eset, hogy Ausztriából és az Egyesült Államokból érkeztek gyógyulni vágyók. A budapesti központban az irányító tevékenység mellett utógondozás is zajlik.

– És Dömösön? – kérdeztem a nagytiszteletűt.

– Ott vannak a gyógyító turnusok.

– Miben különbözik az önök munkája a tisztán orvosi segítségtől?

– Abban, hogy minálunk a betegek tizenkét napos gyógyító turnusokon vesznek részt, intenzív lelki foglalkozással. A misszió az evangéliumi Isten országát hirdeti, azt, amire a betegeknek oly nagy szükségük van. Hisz a bajbajutott épp örömet, boldogságot próbál szerezni magának, csakhogy az alkohol segítségével. Mi tehát életmintát mutatunk, és kínálunk fel neki, miközben a szükséges orvosi ellátást is megkapja.

A gyógyulni vágyók országszerte legalább negyven helyen találkozhatnak – Dömöst is megjárt – gyógyult betegekkel. A találkozások, beszélgetések célja a példák erejében rejlik.

A misszió munkaterápiás heteket és családi foglalkozásokat is szervez. A turnusokra férj és feleség együtt jöhet. Akkor is, ha egyikük nem alkoholista. Lehet viszont annak szenvedő áldozata és/vagy okozója. Együtt kísérelve meg kijutni a kátyúból, mindkettőjük előtt felragyoghat az új élet lehetősége, az, hogy újra lelki közösség, család legyenek.

– Sok a visszaeső?

– Előttünk ezért is nyílnak meg könnyebben az emberek, mert nem tekintjük őket bűnösebbeknek azoknál, akik hazudnak, szexmániások vagy pénzimádók. Isten előtt nem különb a Mammon-imádó, mint az, aki a saját pénzéből eliszik valamennyit. Ezért ha valaki segítségért fordul hozzánk, nem förmedünk rá, hanem azzal fogadjuk: Isten hozott! Örülünk, hogy itt vagy. Van úgy, hogy ezen múlik minden, mert a bajbajutott úgy érzi, itt emberként fogadják.

– Mivel magyarázható a betegek számottevő részének gyógyulása? Az életszemléletben beálló gyökeres

változással, a családi élet rendeződésével?

– Mindezek együtt és kölcsönösen hatnak. Nem az alkoholizmus örökletes, hanem a hozzá vezető út. Az alkoholizmus nem a génekben örökletes, hanem a viselkedési mintákban. Az alkoholista – menekül. Volt mitől menekülni az elmúlt negyvenöt évben, de még nincs vége. Régen a fiatalok az iskolában hivatást választottak, ma szakmát választanak. Az emberek zöméből hiányzik a hivatástudat. Pedig ha a világon vagyunk, azt is tudnunk kell, mi célból vagyunk, és hol vagyunk otthon benne. Ezekre a végső kérdésekre ad feleletet az evangélium.

Változnak az idők és velük együtt mi is – tartja a közmondás. Bárcsak jó irányba változna minden! Ehelyett azt tapasztaljuk, hogy az évek múlásával szaporodnak a civilizációs betegségek. Az alkoholistákon kívül újabban depressziósok, kábítószerfüggők, megrögzött szerencsejátékosok, pánikbetegségben szenvedők is megkeresik a missziót, gyógyulást remélve. Férfiak, nők, vegyesen. A fiatalabbaknál a legfőbb kiváltó ok, az öregebbeket az egyedüllét, a kitaszítottság, a fölöslegesség érzése mardossa. A középnemzedékbeli szeretne elérni valamit, ami pusztán a saját erejéből nem megy, a társadalom pedig közönyös céljai iránt. Csoda, hogy a közöny elől a kábulatba menekül?

– Mi azzal bátorítjuk betegeinket: ha Isten szabadítását elfogadod, az Ő segítségével teljes értékű ember lehetsz. A misszió túllép a felekezeti korlátokon, mert nincs református bor, katolikus pálinka. Itt az ökuménia szelleme uralkodik. Minket csak az érdekel, hogy aki térdre zuhant, talpra álljon, megálljon a hitben, és megtalálja otthonát.

1999. május 22. szombat

VAN VISSZAÚT AZ EMBEREK KÖZÉ

Ahol emberek élnek együtt, ahol fontos, hogy a másik is jól érezze magát, hallgatólagos vagy írásban is megfogalmazott szabályok irányítják a mindennapok folyását. Így van ez a ráckeresztúri drogrehabilitációs otthonban is. A szabályok az együttélést segítő keretei annak a programnak, amelynek célja, hogy a beteg meggyógyuljon.

A fenti szöveget a Magyarországi Református Egyház Kallódó Ifjúságot Mentő Misszió ráckeresztúri drogrehabilitációs otthonának programfüzetéből idéztem.

A gyógyulás reményének ez a piciny szigete a 18 és 35 év közötti drogfüggő férfiakat várja.

A fiatalok közösségi életének alapja a szeretetem nyugvó szolidaritás. Az otthont hívó keresztény emberek hozták létre, és ők is tartják fenn. A keresztény értékrend elvi és gyakorlati követése a terápiás program fontos része, de a vallási hovatartozás nem feltétele a felvételnek. A keresztény hit nagy lehetőség, de kötelezni rá senkit sem lehet. A terápiás program bármikor megszakítható, a munka eredményessége az együttműködésen és az önkéntességen alapul.

Olyan közösségi életről van szó tehát, amelynek értelme, célja a gyógyulás. Mivel a drogfüggőség lényege szerint egyféle menekülés, a gyógyítónak olyan életmodellt kell felmutatnia, amelynek segítségével a szenvedélybeteg kitörhet szörnyű helyzetéből.

Kérdés azonban, hogy a felkínált minta életszerű-e. Nos, a program készítői, a gyógyítómunka irányítói kellő figyelmet fordítottak arra, hogy az otthonbeli élet ne rugaszkodjon el a kintitől, hanem annak egyféle korrekciója legyen.

Értékteremtő és örömszerző munka

Amikor Victorné Erdős Eszter otthonvezető lelkész és közvetlen munkatársai a keresztyén értékrendet, benne a

szeretet és a munkát tették meg az otthonbeli élet alapjának – azok gyakorlásában ismerve fel a gyógyulás esélyét –, minden bizonnal helyesen döntöttek. A szeretet hiánycikk elidegenedett társadalmunkban, az értelmes munka pedig az önkifejezés legfőbb eszköze. Az ember mint közösségi lény – az együttműködésen túl – határozottan igényli mások szeretetét, megértését, segítségét. Egy elidegenedett világban azonban csak kevesekben él a szeretet, a megértés, az önzetlen segítség képessége. Az egyén viszont képtelen ebbe beletörődni, vágyik a felebaráti szeretetre. Sőt, akkor van csak szüksége rá igazán, ha nem kapja meg.

A szeretetigény nem tudati kategória, amely észérvekkel megszüntethető. A terapeuta hiába mondaná betegének: olyan világban élünk, ahol nem várhatunk szeretet senkitől, próbáljon meg hát anélkül boldogulni. Ő változatlanul szenvedni fog ettől a lelki hiánybetegségtől. De mivel a szenvedés rossz, igyekszik menekülni előle. Igaz megoldás, távlatok híján azonban szurrogátum(ok)-hoz, pótcselekvés(ek)hez folyamodik, a droggal próbál elviselhető világot teremteni magának. A csapdába esett beteget egyre mélyebbre húzza az örvény, és segítség nélkül könnyen olyan helyzetbe kerülhet, amelyből nincs menekvés.

(Ugyancsak a század- és ezredvég emberének tudatvilágára jellemző távlathiány, a kozmikussá nőtt bizonytalanságérzet, eszmény- és értékvesztés magyarázza a történelmi egyházak háttérbe szorulását, s ezzel párhuzamosan a nemzet szellemi, érzelmi egységét romboló szekták burjánzását.)

A drogfüggőnek csak akkor van esélye a gyógyulásra, ha a lelki gondozó fel tud mutatni neki olyan hiteles értékeken alapuló életmintát, amelyet a gyakorlatban elfogad, személyisége részévé tud tenni.

Ennek a modellnek a szeretet és a megértés mellett szerves része az értelmes cselekvés, az értékteremtő és örömszerző munka: az egyén önkifejezése, önmegvalósítása.

Európában néhány évszázaddal ezelőtt nagyot változott az élet. Az ember már nem a közösség szerves részeként élte – mint annak előtte – a hagyományok, az

ősök feltétlen tiszteletén alapuló mindennapi életét, hanem – individualizálódván – arra törekedett, hogy minél inkább kiemelkedjék belőle. A versenyszellem eluralkodása önzővé tette (teszi) a versenyzőt. Néhány régió kivételével ma már az egész világ teljesítményorientált, és ebből a világméretű versengésből senki sem vonhatja ki magát büntetlenül. Versenyezni kényszerülünk – hol tisztességes, hol tisztességtelen eszközökkel. A győztesek körülbástyázzák magukat szükségtelen vagyontárgyakkal, mert úgy gondolják, hogy a birtoklás boldoggá teszi őket, miközben épp a lényegét, az élet teljessége felett érzett örömet és biztonságot veszítik el. Ezért az anyagi javakban dúskáló éppúgy rabbá válhat, mint ahogy foglya a földhözragadt, magatehetetlen szegény a maga nincstelenségének.

Hiteles értékrendre van szükség

Igazi értékekből álló, hiteles értékrendre van tehát szüksége felborult értékrendű, megzavarodott világunknak.

Értelmes, elérhető életcélokat kell a fiatalokba plántálni, a családokban csakúgy, mint az iskolában s egyebütt. Ki kell alakítani bennük azt a képességet, hogy felismerjék a nagyra törő, de még biztosan megvalósítható vágyakat, s meg tudják különböztetni a fellegjárástól; hogy a fészekrakásra készülő huszonévesek természetes bizakodását ne törje le a sokszor önpusztításhoz vezető, csalóka káprázat. Értessük meg velük, hogy a megvalósíthatatlan álmok szövögetése felelőtlen, némelykor éppenséggel életveszélyes képzelgés. Az ember nem érhet el mindent, amit kigondol, de erre nincs is szükség. A lehetőségek csak a vágyakat kifejező mesékben korlátlanok. Ott helyénvalók – az életben soha. Aki képtelen rá, hogy kívánságait a megvalósíthatóság körén belül tartsa, az boldogtalan lesz, csalódások, bukások, személyes tragédiák sorozata éri, könnyen szakadékba zuhanhat.

Persze, ez korántsem azt jelenti, hogy lemondjunk vágyainkról, csak arra kell ügyelnünk, hogy azok mindig összhangban álljanak anyagi és egyéb képességeinkkel.

A ráckeresztúri drogrehabilitációs otthon lakói feltétlenül szerencsések, mert idejében észrevették az előttük tátongó szakadék iszonytató mélységét, és együtt érző emberek segítségével bízva megálljt parancsoltak maguknak. Nem kétséges: azért vonultak a rehabilitációs otthonba, mert meg akarnak gyógyulni. Ahol pedig a keresztyén értékrendet s a lelki-érzelmi egyensúlyt a napi áhítat építheti a betegekben, és az önmegvalósítás készségét a rendszeres munkavégzés erősíti, ott bizakodhatnak a gyógyulni vágyók.

Ez az otthon nem zárt világ

Van ennek az otthonnak még egy sajátossága: nem szakítja ki a betegeket a társadalomból, nem hermetikusan zárt világ. Lakói rendszeres kapcsolatot tarthatnak hozzátartozóikkal, akár telefonon, akár levélben vagy személyesen.

Különösen fontos, hogy az otthon vezetősége kellő figyelmet fordít a gyógyult betegek visszatérésére a társadalomba, magyarul: igyekszik megteremteni számunkra a megélhetés és a lakhatás feltételeit. Ezek nélkül ugyanis a távozó ismét zsákutcába kerülhet.

Tévedés lenne azt hinni, hogy amikor Rousseau megfogalmazta híressé vált „vissza a természethez” jelszavát, arra biztatta az embereket, hogy valamiféle társadalom előtti, „paradicsomi” állapotot teremtsenek újjá. Nem, ő nem az őstermészethez kívánta visszaterelni polgártársait (annál sokkal bölcsebb volt, semhogy ilyesmire gondoljon), hanem a romlott erkölcsű társadalom ellenében a természetes emberi viszonyoknak a képmutatás helyett a természetességnek követelt polgárjogot.

Tanácsát ma is érdemes megszívlelni.

Napi Magyarország 1999. Július 17. szombat

EGYMÁSRA UTALVA

Egy lelkigondozó vallomása

Tizenhat éve múlt, hogy lelkigondozó vagyok – kezdi vallomását Bazsóné Sárközi Hajnalka, az Albert Schweitzer szeretetotthon egyik lelkipásztora.

– Azóta sokan elmentek a diakonissza testvérek közül a minden élők útján, de a jó tanácsaik, az intelmeik itt maradtak, és én ezeket megszívlevélve igyekszem végezni a munkám, aminek alapja természetesen az igehirdetés. Tekintettel a testvérek idős voltára és egyéb körülményekre, mindig arra törekszem, hogy röviden és tömören mondjam el azt, amit az Úr rám bízott. Ha valahol, itt igazán nagy szükség van empatikus készségre, hisz még azokkal is „közvetlen” kapcsolatot kell teremteni, akik – betegségük vagy más akadályoztató tényezők miatt – nem tudnak lejönni az imaterembe, hanem a szobájukban, hangszóróból hallgatják meg az istentiszteletet. Egyáltalán nem mellékes követelmény, hogy a bibliai szöveget mindig összefüggésbe hozzuk a „benti” eseményekkel; hogy a nekik fontos dolgokról beszéljünk, amelyek legtöbbször hétköznapi történések ugyan, de tudjuk, hogy Jézus is hétköznapi emberekhez szólt hétköznapi dolgokról – örök érvényű tanulságokkal.

Amikor ide bekerül valaki, egyszerűen megnő a személyes kapcsolatok iránti igénye, mivel egy nyitottabb közegből egy zártabb közösségbe csöppen. Szemmel látható, hogy a ház lakói olyan társakra vágnak, akikkel jól elbeszélgethetnek, és akik – ha kell – elviselik a rigolyájukat is. Bár tudom, hogy önmagam számára is teher vagyok, a másik fogadjon el olyannak, amilyen vagyok – ennek az óhajnak természetesen kölcsönösnek kell lennie.

No és itt vannak a testi fájdalmak, amivel a lelkigondozónak is számolni kell. A beteg legtöbbször jajgatna, de mégsem teszi, mert a szobatársa éppen alszik. Ezért megpróbálja másvalamivel eltölteni az időt. Én arra szoktam felhívni a figyelmüket és arról igyekszem

meggyőzni őket, hogy legkézenfekvőbb erre az imádkozás. Amikor este késik az álom, vagy nem hatnak az altatók, vegyük sorra az imádkoznivalókat, és mondjuk el óhajainkat az Úrnak. Hisz az imádkozás meghitt, őszinte beszélgetés Istennel. Elmondom Neki a gondolataimat, és várom, hogy mit válaszol. Lehet, hogy azon nyomban nem kapok rá választ, de másnap, harmadnap, vagy a rá következő héten olyasmi történhet velem vagy körülöttem, ami maga a válasz.

Van úgy, hogy az ember nagyon egyedül érzi magát, bár ott van mellette a szobatársa, éppen csak nem tud kapcsolatot teremteni vele. Tudnunk kell azonban, hogy ilyenkor sem vagyunk egyedül – szoktam volt mondani testvéreimnek. Nem vagyunk egyedül, mert velünk van Isten, „aki megújít szeretetével, és újjongva örül neked”. Ebben a közösségben a naponkénti megújulás különösen fontos.

Azt tapasztaltam, hogy az idős emberek lelki egyensúlyának a megőrzéséhez éppen úgy hozzátartozik a személyre szabott humor és derű, mint ahogy a fiatalabb nemzedékbeliek sem nélkülözhetik. Természetesen nem vagyunk egyformák: egyesek nyitottabbak, mások inkább önmagukba fordulnak, de azzal, hogy az ember rájuk mosolyog, kedvesen szól hozzájuk és időnként elmond egy-egy anekdotát, mindnyájan földerülnek. A személyes kapcsolathoz természetesen az is hozzátartozik, hogy megkeressük őket a szobájukban, elbeszélgetünk velük, érdeklődünk hogylétükről, igyekezünk meggyőződni arról, mennyire tudják megélni a hitüket, látogatják-e őket a hozzátartozóik... És tán még ennél is fontosabb a türelmes meghallgatás: hagyni kell, hogy kibeszéljék magukat addig, amíg mondanivalójuk van.

Időnként irodalmi délutánokat szoktunk tartani. Nagyon hálásak és igen nagyra tartják, hogy van valaki, aki kiválogatja, összeállítja és elmondja nekik, értük azt az irodalmi anyagot. Egyébként elég gyakran látogatnak meg bennünket zenészek is. Legtöbbször *Kovács Endre* orgonaművész tisztel meg bennünket fiatal tanítványai-val, akik hegedülnek, verseket mondanak, zongoráznak... Nem is gondolnánk, milyen komoly gyógyító erő a mives komolyzene hallgatása!

– *A gondozottak abban az életkorban vannak, amikor óhatatlanul felvetik magukban a kérdést: Mi lesz „azután”? A halál gondolatát nem lehet megkerülni.*

– Nem is kell. A Biblia olyan bölcsen tanít a halálról! Olvassuk csak el Pál apostolnak a Korinthusbeliekhez írott második levelét. Annál többet nem is kell tudni róla.

Új Magyarország 1997. június 11.

ISTEN NEM SZEMÉLYVÁLOGATÓ

Órbottyánban egyformán szeretik az öt- és ötvenéves gyerekeket

Örökmozgó, cselekvésre mindig kész ember Ilosvai Gyula, akit ha állásából a hatalom kipenderített – ez történt vele ötvenhat után, amíg a nyíregyházi könyvesbolt élén állt –, nem esett kétségbe, nem nézett „vigasztalásként” a pohár fenekére, hanem menten új lehetőségeket keresett. Ugyanis a családot, mint mondta, el kellett tartani.

Lehet, hogy a rászorulókon segíteni mindig kész odahajlás emberünk református hitéből fakad, ám az is lehetséges, hogy az ilyesmi egyszerűen alkati kérdés. Tény viszont, hogy Ilosvai aktív éveiben az OTP, a rendszerváltás után pedig annak jogutódja, a Szerencsejáték RT. Alkalmazottjaként mindig igyekezett adományokat szerezni/szervezni egyházi szervezeteknek. Ismervén együttérző természetét a szükséget szenvedőkkel, hisszük, hogy – immár nyugdíjasként – most örömmel vesz részt az órbottyáni Református Egészségügyi Gyermekotthon munkájában. Abban az intézetben, amely százhetven személy számára készült, de a szükség úgy hozta, hogy most kettőszázhuszan lakják. „Mert nagyon nehéz nemet mondani azoknak, akik segítségre szorulnak.”

– Milyen ismérvek alapján veszik fel ide a gyermekeket?

– Attól függően, hogy kinek mennyire súlyos az állapota. Elsődleges szempont a rászorultság foka, felekezetre való tekintet nélkül. Mert arról a beteg nem tehet, hogy ő reformátusnak, görög katolikusnak, izraelitának vagy pünkösdistának született.

Bár zsúfoltan vannak, az intézeti élet mégis gördülékeny, mert a gondozói állomány zöme nagy odaadással, hittel és szeretettel végzi a munkáját. Ami természetes is. Nevéről ítélve azt gondolhatnánk, hogy itt

csupán gyermekekkel, fiatalokkal találkozunk. De nem. Aki egyszer ide bekerül, haláláig itt marad – mert ők a sors által arra ítéltettek, hogy mindvégig gyermekszinten éljenek. Van itt tehát egészen piciny és ötvenéves „gyermek” is. Olyanok is, akik sohasem állíthatók talpra. Ők alkotják a súlyos osztályt. Akik jobb állapotban vannak, tévézhetnek, videózhatnak, sőt még asztalitenisz is játszhatnak. A gyógypedagógusok igyekeznek minden lehetőt kihozni belőlük. Az egyik tolokocsis lány például gyönyörűen szaval, ő gyakran szerepel különböző összejöveteleken. Egy cigányfiú pedig – bár analfabéta – olyan csodálatosan imádkozik, hogy egy alkalommal Ft. Dr. Bütösi János, volt amerikai református püspök, debreceni teológiai tanár is meghallgatta, aztán odament hozzá megsimogatta, és azt mondta neki: „Fiam, te szószéket érdemelnél.” Kell ennél nagyobb dicséret? Tavaly a Kézenfogva Alapítvány keretében Pannonhalmán rendezett találkozón az őrbottyániak igen szép sikerrel szerepeltek.

– Két kézművesműhelyünk is van. Az egyikben a betegek saját örömeikre festegetnek, rajzolnak. A korongozók olyan ügyesen dolgoznak, hogy saját munkáik értékesítéséből meg adományokból kemencét építettek, s most már tűzzománcozhatnak is. Egy másik körön bőrből és textilből készítenek különböző használati és emléktárgyakat.

A külső szemlélőnek úgy tetszhet, hogy az otthonban sok a gondozó. De ez csupán látszat. Aki tüzetesebben körülnéz az intézet háza táján, látni fogja, hogy szó sincs ilyesmiről, a sok súlyos beteg nagyon is indokolttá teszi ezt a gondozói létszámot. Egy gondozóra legfeljebb négyöt gyermek bízható, mert itt a fürdetéstől kezdve az égvilágon mindent el kell végezni velük. Ugyanerre utal az állandó éjszakai ügyelet is.

Sok törődésbe kerül a közel háromszáz személy étkeztetése, jóllehet elég szépen kapnak állami (normatív) támogatást, és az emelt szintű családi pótlék is jelentős segítség. De konokul emelkednek ám a közüzemi díjak és az egyéb költségek is. Mindazonáltal itt jobb az ellátás, mint az állami intézetekben; mert szerencsére vannak

még emberek, akik odafigyelnek rájuk: egyházaktól, civil szervezetektől, egyszerű falusi nénik tétova betűit, akik valamelyik szatmári, szabolcsi vagy más apró településről küldik kis nyugdíjuktól a párszáz forintokat. Bezzeg a multimilliomosok, az újgazdagok, akik már repülőgépen száguldoznak ide-oda, soha egyetlen fillért sem adtak.

– Minden kapcsolatunkat igyekszünk az intézet érdekébe állítani. Nyár múltával, tél közeledtével levelek mennek a cégekhez, intézményekhez. Nem mindig eredmény nélkül. A növekvő nehézségek ellenére is igyekszünk tartani a színvonalat. Pályázatokon veszünk részt, több-kevesebb sikerrel, hogy legalább olykor-olykor elvihessük a gyermekeket kirándulni azért, hogy legalább arra a kis időre kiszakítsuk őket az intézeti élet egyhangúságából. De segít a falu népe, a környező egyházak és a vidék is. Szabolcsból, almaszüretkor, jelentős mennyiségét kapunk. A hatvani cukorgyár bebeszól, hogy ők most ilyen és ilyen engedményt adhatnának. Ilyenkor aztán bespeizolunk. Egy Monor melletti kis település asszonyai nyolcvan, száz kilogramm tésztát gyúrnak, s valamelyik egyházfő be is hozza az adományt. Évente többször is.

Szép, nemes gesztusok ezek, melyekből kisugárzik a felebaráti szeretet, a lelket simogató együttérzés, a jócselekedetbe áthajló hit. Nap, mint nap érezzük, hogy nem vagyunk egyedül, ami erőt és hitet ad a továbbiakhoz.

Hitélet 1997. Október 16. Csütörtök

MENEDÉK AZ IDŐSEKNEK

Ezen a vidéken a debreceni az egyedüli szeretetotthon, amely a reformátuszinat fenntartásában működik. Persze helyileg a gyülekezetek is létesítenek otthonokat idős embereknek, de ezek jóval kisebbek, szerényebbek. Jó egy éve például Balmazújvárosban nyitotta meg kapuját egy, Létavértesen épp most van indulóban, a bagaméri gyülekezet pedig egy visszakapott ingatlanban nyit otthont a település rászoruló öregeinek. Ami fölötte jó dolog, mert a hagyományos intézetekben országosan többszörös a túljelentkezés.

– A debreceni szeretetotthonban hány idős emberről gondoskodnak? – kérdeztem Deák Csabáné nagytiszteletű asszonyt, az intézet vezetőjét.

– A szeretetotthonban harmincnolcan, a nyugdíjas-házban harmincan, összesen hatvannyolcan vannak. Az egyik épületszárnyat épp most újítjuk fel, átmenetileg elég zsúfoltam vagyunk. Sőt néhányan „kinn”, egy bérelt közeli épületben laknak.

A debreceni szeretetotthon a reformáció korabeli ispotály jogutódja. Az Ispotály utcában valamikor működött egy szeretetintézet: szegényeket gondoztak, betegeket ápoltak, deakonisszákat képeztek a falai között. Viszont a második világháború megszűnt benne az élet, mert bombatámadás érte. Háború után a református egyház kapott ugyan egy diakonissza-intézetet, de amikor az ápolók, gondozók odaköltöztek volna, államosították. Így kerültek a diakonisszák 1952-ben a jelenlegi két villa egyikébe. Később a református egyház megvásárolta a szomszédos „papvillát”, egy mosókonyhával a két épület között. Így alkotott végül a három objektum egy épületegyüttest, amit az ötvenes években diakonisszák és egyházi munkások laktak. Majd ahogy a betegápolók, szegénygondozók rendre elmentek szolgálatot teljesíteni az ország különböző területeire, úgy érkeztek helyükbe az idős gyülekezeti tagok.

Az intézetvezető nagytiszteletű asszony úgy érzi, hogy

Isten neki „találta ki” ezt a munkakört:

– Nagyon szeretem az időseket, nagymamáimat látom bennük.

– Azt mondják, az öregek gyűgösek...

– Attól függ, ki milyen volt korábban. Az erősen önző idősebb korban valóban nyűgösebb lesz, ellenben aki kedves lény volt, olyan marad később is, hibáival együtt. A karakterjegyek nem változnak az évek múlásával.

Az egyházon belüli munkában a szeretetszolgálat külön világ. Deák Csabáné reggelente abban a hitben indul munkába, hogy ő ott is az Úristent képviseli. A folyamatos engedelmesség napi harcot jelent önmagával szemben. Hisz itt a szónak és a tettnek a legteljesebb összhangban kell lennie. Úgy kell vezetni az intézetet, mondja, hogy az Isten nevére dicsőség, magukra és azokra nézve, akiket gondoznak, áldás szálljon.

Az udvaron építőanyagok, gépek, munkások. Az ötvenes évek óta most került sor (jutott pénz) először az otthon felújítására. Az egyik épület új burkolatot kapott, a másikat most pucolják.

A két villát egy nagyon szép templommal egybeépített, nyugdíjsház fogja egységbe.

– Miután a nyugdíjsház terve elkészült, meghirdettük és előre eladtuk a lakásokat, úgyhogy a beugrókból befolyt összeg fedezte az építési költségek felét.

Zöld tengerben, szinte idilli környezetben, békés szigetnek tűnik az otthon a nyári napsütésben. Pedig mindegyik bentlakó igyekszik megtartani régi kapcsolatait. Akiknek szerencsájük volt bekerülni, jól érzik magukat itt, de ez a század végi életvitel nem igazán emberközpontú. Ötvennégyen várnak sorukra, hogy őket is felvegyék. Sajnos olyan hosszú a várakozási idő, hogy időközben nagyon sokat elhalnak közülük.

Merőben más a helyzet a vadonatúj nyugdíjsházban, ahol 25 négyzetméteres lakásokban élnek az öregek. Hanem ide csak az kerülhetett be, aki ki tudta fizetni a 2,5 millió forint (96-os árszint) beugrot. Ellátásukért ők havi tízezret fizetnek, míg a szeretetotthonban ez az összeg a mindenkori nyugdíj nyolcvan százaléka.

A nyolcvanegyes Mozga Zoltán tanár úr abszolút

világi ember. Ő a nyugdíjsház boldog lakója. Huszonöt négyzetméteres „birodalma” ízlésesen berendezett, valóban otthon benyomását kelti.

– Szoktam volt mondani néha viccesen, hogy én vagyok a legnehezebb eset az intézetben: aranydiplomás-ként „analfabéta”.

A tanár úr 1940-ben végezte a Tisza István Tudományegyetem bölcsész szakát. Nyomban ki is nevezték Balassagyarmatra, de amilyen gyorsan érkezett, épp oly hirtelen el is vitték katonának. Hadifogság után visszakerült ugyan régi munkahelyére, de a nagy „átalakulás” miatt csakhamar Debrecenbe helyezték, ahol szükség volt egy olyan tanárra, aki németből és franciából is tanítani tudja a kimenő osztályokat, és az új osztályokban már az orosz nyelvet is képes oktatni. Ötvenhatig mind a három nyelvet tanította. A forradalom és szabadságharc után azonban erősen megnőtt a német és a francia nyelv iránti igény, olyannyira, hogy neki már a két nyelvből is elegendő óraszám gyűlt össze. Közben kinevezték igazgatónak a Móra Ferenc kollégiumba, ahol (ebbeni minőségében) huszonhét évig, nyugdíjazásáig szolgált.

– Ezelőtt három évvel elveszítettem a feleségemet, és beköltöztem a nyugdíjsházba.

– Jobb itt, mint kint?

– Itt összehasonlíthatatlanul jobban érzem magam. Volt lakásomban ugyanis nyomasztott az egyedüllét, bántott a magány. Világéletemben közösségi ember voltam, és úgy érzem, hogy azt a közösséget, amelyre vágytam, itt megtaláltam.

1998. augusztus 1. szombat

EZ IS MAGYARORSZÁG

Hosszú előkészület után 1996 novemberében nyitotta meg kapuját Borsod-Abaúj-Zemplén megye első kismamaháza, amelyet a Magyarországi Református Egyház Szeretetszolgálatára hozott létre. Az addig óvodaként működő épületet a megyei önkormányzat térítés nélküli használatra adta át, a szeretetszolgálati osztály pedig négymillió forintért alakította át. A miskolci Lórántffy Zsuzsanna Református Kismamaház olyan kritikus helyzetben lévő kismamáknak és kisgyermekes anyáknak biztosít átmeneti otthont, akik vállalják gyermekük gondozását és felnevelését. Kik laknak itt tehát? Kiszolgáltatott helyzetükben rászédett, becsapott leányanyák. Olyan házasságban élő asszony, akinek a férje annyira alkoholizált, hogy otthon már tarthatatlan volt a helyzet. Lehetetlen anyagi helyzetbe került kisgyermekes anya, akinek nem lévén saját lakása, albérletbe kényszerült, de az meghaladta anyagi erejét. Mindőjük közül a volt állami gondozottak vannak a legnehezebb helyzetben, mert nekik senkijük sincs, akihez szülés után hazamehetnének. Sokuk számára csak ez a megoldás marad, ha nem akarják, hogy a gyermekük állami gondozásba kerüljön. Panda is ilyen „eset”:

- Hogy érzi magát itt?
- Nagyszerűen.
- Mióta él a kismamaházban?
- Épp egy éve, hogy itt vagyok, de mondhatom, hogy ez a ház begyógyította a sebeimet.
- Milyen sebeket, hisz olyan fiatal?
- Hosszú történet ez, nem is tudom, hol kezdjem.
- Honnan jött?
- Erdélyből, Nagyvárad környékéről. Élesdről. Szép gyermekkorom volt. A nagyszüleim neveltek, de korán elveszítettem őket és magamra maradtam. Azt mondják, apám Németországban él. Anyám meg... ő itt van Magyarországon.
- Hogy került a nagyszülőkhöz, elhagyták a szülei?

– Anyám még fiatal volt... Végül is nagymamám akart nevelni. Ő volt a család oszlopa. Amikor meghalt, eldőlt az oszlop, a ház is odalett, és a család szétszóródott.

– Testvére van-e?

– Van egy öcsém, Gábor, meg egy húgom, Horin. Ő anyával él. Én meg az öcsém a nagyszülőkhöz kerültünk.

– Mikor jött át Magyarországra és hogyan?

– Az úgy volt, hogy miután a nagymama meghalt, én anyámhoz mentem. De nem sokáig voltunk együtt, mert ő a húgommal együtt átjött Magyarországra az élettársa után. Én Élesden maradtam egyedül, tizenkét évesen. Akkor még általános iskolás voltam. Délelőtt iskolába jártam, délután meg almát szedtem vagy kapáltam, hogy megéljek. Szép gyermekkorom volt, de hirtelen megszakadt. Egyszeribe felnőttnek kellett lennem, hogy ellássam magam. Igaz, nem sokáig bírtam. Egy idő után úgy döntöttem, hogy anya után jövök.

A baj ott kezdődött, hogy anya élettársa nem fogadott be. Így kerültem Egerbe, a Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetbe, ahol újra kellett járnom a hetedik és a nyolcadik osztályt, mert hiányoztak a magyar alapok, mivelhogy odakint... Még a származásom miatt is csúfoltak... Azután elkezdtem a kereskedelmi közepét. Ott ismerkedtem meg a kisfiam édesapjával. Neki is hasonló sorsa volt, mint nekem. Tizenvalahány éves volt, amikor megtudta, hogy a szülei nem a szülei. Többé nem fogadta el őket. Én is rendre mindenkit elveszítettem magam mellől, akiket addig fontosnak éreztem. Amikor összekerültünk, én tizenhárom éves voltam, ő meg tizennégy. De ez nem azt jelenti, hogy bármi is történt volna köztünk. Barátok voltunk, vagyis megbeszéltük a gondjainkat és kész. Később ebből időközben az élettársam újabb ismerősökre, barátokra tett szert, és két nappal az esküvő előtt elment, otthagytott. Akkor én még állami gondozott voltam. Mivel nem voltam magyar állampolgár, engedélyt kellett kérnem a Belügyminisztériumtól, hogy házasságot köthessünk. Amikor az engedély megérkezett, én már nyolc hónapos terhes voltam. Az az igazság, hogy a házasságkötés nagykorúsított volna bennünket. Csak hát ő eltűnt, és így maradt

minden a régiben.

Miután megszülettem Gergőt, az intézet igazgatónője felszólított, hogy döntsem el, vagy örökbe adom a gyermeket, vagy ha én akarom nevelni, ő segít elhelyezni a Heves megyei lőrinci gyermekotthonban. Ahova én is vele mehetek. Két évig éltünk ott Gergővel, de időközben nagykorú lettem, és át kellett adnom helyemet egy újonnan érkezőnek. Mit volt mit tennem, elmentem dolgozni Galyatetőre. Először konyhaleánynak alkalmaztak, azután meg betanított szakácsnőként dolgoztam a szállodában. Megbízta bennem, mert látták, hogy akarok dolgozni és szépen is csinálom. Hétvégeken hazajártam Lőrincibe a kisfiamhoz. Már mondtam, hogy állami gondozott voltam. Se családi háttér nem volt, se megtakarított pénzem. Ezért a Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet vezetője úgy döntött, hogy nevelőszülőkhöz adja a fiamat. A karomból tépték ki a gyermekemet, ami nagyon megviselt. Utólag tudtam meg, hogy a vezetőség azt akarta, hogy én előzetesen felvegyem a kapcsolatot a nevelőszülőkkal, de ez nem jött össze. Később én is hozzájuk költöztem, megpróbáltam alkalmazkodni.

Két év után lett egy másik barátom, akit nagyon megszerettem, és összeköltöztünk. Később átköltöztünk a mamához és a mostohaapámhoz. Csakhogy nemsokára jöttek a gondok. Én dolgozni jártam tizenhat órában, hogy legyen egy kis pénzünk, és beszállhassunk mi is a háztartásba. A baj azzal kezdődött, hogy mama öngyilkos lett, vagyis hát öngyilkossági kísérletet követett el, mert nem bírta elviselni, hogy molett. Ameddig ő a pszichiátrián feküdt Gyöngyösön, addig én láttam el a családot. Mama odarendelte ugyan az élettársát, de az semmit sem segített, bezárkózott a szobába és naphosszat tévézett. Árpí rendesen hazaadta a fizetését, abból éltünk. Amikor mama hazajött, megint elkezdte játszani az eszét, és megint kórházba került. Egy idő után Árpival teljesen megromlott a kapcsolatunk. Megelégette az egészet. Túl nagy teher volt ez egy fiatal pár számára. Három hónapos terhes voltam, amikor egy éjszaka Árpí elment. Megcsalt. Később visszajött ugyan, de nekem vannak bizonyos elveim: ha én nem árulom el őt, elvárom, hogy ő se áruljon

el engem. És otthagytam. Elmentem dolgozni Mátraházára. Egy alkalommal tálalás közben elájultam. Az igazgatónő megtudta, hogy terhes vagyok és kirúgott. Akkor történt, hogy az utcára kerültem. Nem volt mit ennem, lépcsőházakban aludtam. Hétféteken hazajártam az édesanyámhoz, de nem maradhattam ott, mert nem jöttünk ki az élettársával. Napközben kószáltam az utcákon, nézegettem az embereket. Elgondoltam, hogy mindenkinek van hova mennie, és nem értettem, hogy miért csak nekem nincs, aki családot akarok. A lépcsőházban nagyon megfáztam, görcseim voltak, mert vesegyulladás kaptam. Így kerültem a gyöngyösi kórházba. Nem akartam elveszíteni Barbarát, pedig olyan kilátástalan volt a helyzetem. Ráadásul még a fiamat is elvették tőlem.

Akkoriban sokszor voltam úgy, hogy feladom, kilépek az életből. A kórházban sokat töprengtem azon, mit kellene tennem, hogy jobbra forduljon a sorsom?

Akkor jutott eszembe, hogy emberjogi képviselőt is van Magyarországon. Gondoltam, megkeresem az illetékes parlamenti képviselőt, hogy tanácsot kérjek tőle. El is mentem, meghallgatott, és végül ő segített abban, hogy idekerüljek a kismamaházba. Itt annyi szeretetet kaptam és olyan sok törődést, hogy lelkileg is kezdek rendbe jönni. Nagyon szeretek itt. Besegítek a háztartásba: én készítem a reggelit és a vacsorát az egész háznak, és délután öttől másnap reggelig ügyeletes vagyok. Legalább ennyivel szeretném megköszönni Marikának (ő az intézetvezető – A. K.), hogy itt lehetek, és hogy egyedül ő volt az, aki sohasem fordult el tőlem. Most az a nagy közös tervünk, hogy a kétgyermekes kismamák számára sorházat építünk szocpoltra. Már megvan a vállalkozó is, csak telek nincs még. Ehhez várjuk a segítséget, mert saját erőből mi nem tudunk telket venni. Ha ez sikerülne, sínen lennénk. Csak annyit szeretnék még mondani, hogy amíg ide nem jöttem, én nem foglalkoztam Istennel, de itt megtudtam, hogy létezik, és nagyon mellettem van.

Kapu 1998/2

AKI EGYIDŐS A SZÁZADDAL

Különös eseményre készült az elmúlt napokban a fővárosi Albert Schweitzer Református Szeretotthon. Kedves lakója, Sebestyén Andorné február 23-án töltötte be századik életévét. Az ünnepeltet az otthon vezetősége, lakói és a meghívottak köszöntötték.

Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke – kiküldöttje révén – gratulált az idős hölgynek. Jókívánságukat adták át a XIV. kerület polgárai és a XI. kerület alpolgármestere is.

Beszélgésünk a helyszínen készült.

Nyugodtan mondjuk, hogy a nagytiszteletű asszony egyidős a századdal. És micsoda századdal! Két világháború, forradalmak, az ország területet az egykorinak a töredékére zsugorodott, a nemzet egyharmada az utódállamokba került, diaszpórába kényszerült... Nekünk történelem, ami őneki személyes élmény volt.

– Tudom lelkem, az első újság, amit kislányként megismertem, a Magyarország volt, mert édesapám a negyvennyolcas pártnak volt a lelkes híve.

Kellemes borzongás fut át rajtam, hisz olyan emberrel beszélgetek, akinek a szülei – akár gyermekfejjel – tanúi lehettek az 1848-as szabadságharcnak.

Visszagondolva, milyennek látja az egykori és a mai világot?

Nem is kettős, hanem három- vagy négyféle világ volt az. De mind közül a századfordulótól (Frici néni 1898-ban született – A. K.) 1912-ig terjedő évekre gondolok a legszívesebben: az volt a boldog békeidő. Én az idő tájt kislányként éltem a belvárosban, úgyhogy jól emlékszem arra a kellemes, békés hangulatra, ahogy Budapest népe akkor élt.

De azután jöttek a háborús évek, a pusztulás és a nyomorúság.

Emlékszem, egyszer édesapám jött haza újsággal a kezében, és azt mondta: puskapor szaga van a levegőben.

Én meg mindjárt bele is szagoltam a levegőbe, kerestem a puskapor szagát. Akkor még olyan kislányforma voltam. Viszont azután, hogy Ferenc József okkupálta Bosznia-Hercegovinát, nagy nyugalanság volt. Tisza István nagyon szerette volna, ha Magyarország nem vesz részt a háborúban. Föl is ment a királyhoz, de szomorúan tért haza, nem ért el semmit. Rengeteg sebesült volt. A kórházak hamar megteltek, nem volt elég ápoló. Ezért a polgári társadalomhoz tartozó lányok is elmentek ápolni. A magyar pénzügyi intézetek hadikórházat rendeztek be a Fehérvári úti Ericcson gyár épületében. Mint teológiai növendék, az uram is ott ápolt egy évig.

Háború után Kelenföldön gyülekezetet hoztak létre, templomot építettek. Ez hogy történt?

Akkor még nem volt lakásunk, a szüleinknél laktunk. Egyszer csak felkeresett bennünket egy banktisztviselő egy aláírásokkal teli irattal. Azt mondta, hogy ők voltak a püspöknél, akit arra kértek, engedje meg, hogy az uram kijárhasson hozzájuk istentiszteletet tartani. A kelenföldi vasútállomás mellett működött egy kis háztartási iskola, ott kellett vasárnaponként szolgálatot tartani. Éltek ott vidékről felmenekültek, vasutasok, villamos munkások. Mind nagy szegénységben, de nagyon vágytak rá, hogy gyakorolhassák a hitüket. Az első alkalommal tizenöten voltak. Egy hét múlva már harminchárman. Nagyon hamar megtelt a terem, sőt lassan már szűknek is bizonyultak. De azért hat évig vasárnap délutánonként ott tartottuk az istentiszteleteket.

Egy alkalommal megismerkedtünk egy holland lelkes csoporttal, akik, miután megismerték a körülményeket, megkérdezték, nem lenne-e kedvünk kimenni Hollandiába? Megszerveznének nekünk egy gyűjtőutat. Hat hét alatt tíz holland városban tartottunk előadásokat Magyarországról és a magyar református egyházzal. Én minden alkalommal énekeltem, mert hát tulajdonképpen énekesnőnek készültem, és zongorázni is tanultam, de később kimaradtam. Olyan megható volt, amikor az orgona mellett énekelve hallottam a körbejáró kosárba hulló pénzérmék érces csengését. Istenem, gondoltam, ezekből mindből egy-egy téglá lesz!

Lett is.

Aztán az uram ezt megírta egy volt belfasti diáktársának, aki három év múlva levelet küldött, hogy látogassunk el hozzájuk is. Így kerültünk ki Írországba 1927-ben, ahol hét városban szolgáltunk. Nagyon sok pénzt hoztunk haza. Templomot építettünk és segítettük a leginkább rászorulókat.

Egész életük szolgálat volt.

Nagyon szép szolgálat.

A második világháború után nem érték atrocitások?

Minket akkor több lelkésztársunkkal – Ravasz László, Szabó Imre... – együtt kitelepítettek. De az uram épp akkor töltötte be a hatvanötödik életévét, és elküldték nyugdíjba. Kimentünk Tahiba, ahol volt egy kis házunk. Ötvenhat után eljött értünk az utódunk, és megkért, hogy jöjjünk be. Ő aztán a szószékről bocsánatot kért. Meg is bocsátottam, de azokról az évekről nem beszélek soha senkinek. Ha belegondolok, azért nagyon szép életem volt, mert a szeretetnek a trópusi melegében éltem.

Ez igencsak hiányzik a mai világból.

– Hát igen! Tudom, hogy nem szabad jósolgatni, de a Bibliában meg van írva, hogy amikor közeleg a vég, megfogyatkozik a szeretet.

Napi Magyarország 1998. február 26.

KÉTSZER SEGÍT, AKI SZÜKSÉGBEN LÉVŐN SEGÍT

– Aztán vigyázzanak, hogy csak a megtisztított helyre lépjenek, mert a cipőjük talpán elvihetik akár a lakásukba is a fertőző spórákat - figyelmeztet B. Nagy Tünde lelkész, amikor „templomnézőbe” indulunk Dávid Zoltán jegyző úrral.

Keményen koppan a burokból kihulló dió a templombejárathoz vezető lépcsősor kövezetén. A fanyar illatú levelek avarra szaporodtak a talpunk alatt. Hamvas kék szilvát nem látni már a kerti fákon, a ritkuló lombkoronák parancsolóan jelzik, hogy hirtelen “beszökött az ősz”. A nap szűrt fényt szór a hosszú álomba szenderülő Tokaj hegyaljai tájra. A szokatlan csendben szinte hallani a végtelen idő neszezését.

Bodrogkeresztúr már a történeti idők előtt lakott hely volt (bodrogkeresztúri kultúra). 1239-ben vár állott a település mellett. A falut a törökök 1567-ben elpusztították, de nagyon gyorsan újraépült, mert 1598-ban Rudolf császár városi szabadalmakkal ajándékozta meg.

A bodrogkeresztúri egyházközség a magyarországi református gyülekezetek egyik legrégebbike. Volt idő, amikor két lelkipásztort is eltartott, máskor meg temploma sem volt. II. Rákóczi György halála (1660) után, az ismét római katolikussá lett özvegy Báthory Zsófia felső magyarországi birtokain, így Bodrogkeresztúron is, lefoglalta a református ingatlanokat, a római katolikusoknak pedig visszaadta a templomot. A Thököly szabadságharc idején a falu reformátussága, rövid időre, újra a templom birtokába jutott, amit a szabadságharc leverésével megint elveszített. A Rákóczi szabadságharc idején és az azt követő időkben mindez megismétlődött.

Akkoriban a reformátusoknak tilos volt a gyülekezés. Ezért aztán 1734. november 5-én Jobbaházi Dóry András báró birtokán, szüret ürügyén, gyűltek össze a felekezet világi és egyházi vezetői. Ezen az egyháztörténetben

Bodrogresztúri Konvent néven ismert összejövetelel határozták el, hogy egyházkerületekre osztják a magyarországi református egyházat, és mindegyik egyházkerületnek szuperintendense, püspöke lesz, és hogy a megválasztott világiak és a lelkészek (presbitérium) ugyanolyan beleszólási joggal irányítják az egyház ügyeit. Idézet ifj. Kováts András lelkész, a „templomépítő gazda” 1786. január 22.-i beiktatásakor tett esküjéből: „... esküszöm az élő Istenre, aki Atya, Fiú, Szent Lélek, egy bizony örök Isten, hogy én ezen nemes reformata B. Keresztúri Ekklesia újonnan építendő templomának felállításában igyekszem, elsőben Isten dicsőségét előttem viselvén, Fő Curátor Uramnak és a nemes Consistóriumnak szavait és parancsolattjait mindenkben megfogadnom, az körülötte lévő dolgokban éjjel és nappal foglalatostkodnom, minden kezemben egész esztendő által kiadandó, vagy megfordulandó akármi nemű jószágaira gondot viselek, és egy fillért is szükségtelenül Curátorom híre nélkül el nem költök, s annak idején mindenekről számot adok. Isten engem úgy segéljen!”

1714-ben - az ellenreformáció évei ezek - a bodrogresztúri református egyház hosszú időre megfosztott templomától, iskolájától, nyomdájától és földjeitől. Templom híján nyolcvan évig “borházakban” tartották az istentiszteleteket. Az áldatlan állapotnak II. József 1781. október 25-én kiadott Türelmi Rendelete (Edictum Tolerantiae) vetett véget, zöld utat adva a református egyház templomépítéseinek.

A bodrogresztúri templom 1791-ben épült, copf stílusban, zsindeyes tetőzettel. 1807-ben elkészült a barokk torony is.

A közel kétszáz tíz éves műemléktemplom most szomorú látványt nyújt: a templomhajó egy fedetlen hodály benyomását kelti. A tetőszerkezetet ez év szeptemberében meglepő gyorsasággal lebontották, és a teljes bútorzattal a templom melletti kertben elégették.

– Előbb csak valami sötéten terjedő foltokat vettünk észre odafenn, aztán több helyütt is beszakadt a mennyezet. A szakértői vizsgálat kiderítette, hogy a

tetőszerkezet faanyagát rendkívül veszélyes könnyező gomba támadta meg, a templom életveszélyessé vált - mondja a lelkész.

A domboldalra épült templom hátsó részének feltöltése miatt a hajó falai erősen vizesek, a vakolat a karzat magasságáig folyamatosan mállik, ami sem statikailag, sem esztétikai szempontból nem elfogadható.

A helyreállítási munkálatok menetét bonyolítja, és a költségeket emeli, hogy a felújítónak egy szigorú természetvédelmi követelménynek is eleget kell tennie. A szakma „Európa egyik legjelentősebb denevérlelőhelyeként tartja számon” a bodrogkeresztúri református templom padlását. A kolónia eszmei értéke 75 millió forint. Az itt élő hat denevérfaj a hazai, a Bonni, a Berni és a Washingtoni Egyezmény által szigorúan védett.

Az ezernél több egyedből álló kolónia a szlovákiai barlangokban telel, a nőtények május közepén, június elején a bodrogkeresztúri református templom padlására költöznek, ahol világra hozzák és felnevelik kicsinyeiket, majd augusztus végén utódaikkal ismét útra kelnek.

Ezért a felújítási munkálatokat a templomon csak szeptembertől májusig végezhetik, akkor, amikor a denevérek nem tartózkodnak ott.

– Amikor először szembesültünk a helyzettel – tájékoztat Dávid Zoltán jegyző, az Alapítvány Kuratóriumának elnöke - nem gondoltuk, hogy ilyen komoly gonddal kell majd megbirkózzunk. Eredetileg 15-20 millióra becsültük a költségeket, de az építészmérnöki, a faanyagvédelmi és a zoológiai szakvélemények elkészülte után kiderült, hogy a helyzet a feltételezettnél sokkal súlyosabb, és a teljes felújítás körülbelül 60 millióba kerül.

– A templom használhatatlan, hol tartják az istentiszteleteket?

B.N.T.: – A parókia melletti gyülekezeti teremben. De az önkormányzat megengedte, hogy ünnepekkor a faluházban gyülekezzünk.

Bodrogkeresztúr és Bodrogkisfalud reformátussága mindösszesen százhusz lélek. A lakosság többsége római katolikus, de görög katolikusok is vannak.

– A XVI. században két református lelkésze is volt a falunak, az 1734-es konvent után pedig a bodrogeresztúri reformátusok állták a tiszáninneri püspök költségeit is.

A fiatal, energikus lelkésznek egy dolgozatot nyújt át, amelyben ez áll: Dr. Bazsó Béla, a gyülekezet néhai lelképásztora (1959-1981) egykorú okiratokból kiderítette, hogy a templomépítés idején (1791), illetve a XIX. század fordulóján 889 reformátust tartottak nyilván a faluban, 1817-ben 787-en voltak, 1835-ben 435-ön, 1960-ban négyszázra apadt az egyházfenntartó reformátusok száma. Jelenleg már csak 182 felnőtt református él a két településen.

D.Z.: – Az igazság kedvéért azt is el kell mondani, hogy a negyvenes évekig Bodrogeresztúr lakosságának a felét a zsidóság tette ki. Három zsidó temploma volt, melyek közül egy ma is vallási célokat szolgál. Keresztúr fontos kereskedelmi központ volt, Tokaj-hegyalán vagyunk, ahol régebb virágzott a gabona- és a borkereskedés.

Itt az emberek korábban is nyitottak voltak. Most is azok. Korán vegyes házasságok jöttek létre, betelepülések történtek, ezzel magyarázható a több felekezet egyidejű jelenléte a községben. Az viszont biztos, hogy mindig erős reformátussága volt, a település címere is utal rá.

B.N.T.: – 1981-től 1997-ig, jöttömig nem itt nem volt helyben lakó lelkész. A római és a görög katolikusoknak most sincs.

– Mivel magyarázható a gyors apadás?

D.Z.: – A hatvanas években megindult egy erőteljes elvándorlás, és inkább csak az idősebbek maradtak. Valóságos csoda, ahogy itt megélnek az emberek. A kerámiaüzem megszűnt, a betonelem-gyár leépült, a szerencsi csokoládégyár is kevesebb munkást foglalkoztat, mint régebb. Maradtak az önkormányzati intézmények, óvoda, iskola meg a pincészet. Az az egy-két vállalkozó öt-tíz embernek biztosítja a megélhetését. Itt a szőlő volt a legjelentősebb jövedelemkiegészítés. Szinte mindenkinek volt nyolcszáz négyszögöl, egy hold szőlője.

– Miért csak volt?

– Most is van, csakhogy beindult a táblásítási folyamat, áttérés a nagyüzemi termelésre... A művelési költségek magasak, az eladási ár alacsony, ezért hát az embereknek nincs pénzük.

– Pedig most sok pénzre lesz szükségük...

– Amikor kiderült a nagy baj, egy emberként mozdult meg a falu, a rómaiak, a görögök, a reformátusok, mindenki adakozott. Több mint egy millió forint gyűlt össze múlt év végén. Minden lehetőséget kihasználunk, minden pályázaton részt veszünk.

B.N.L.: – Az összegyűlt 16 millió csupán arra elég, hogy az új tetőszerkezetet karácsonyig a helyére tegyük. Most a toronyhoz nem is nyúlhatunk, pedig az is hasonló sorsra jutott. Mielőtt a templombelső felújításához hozzálátnánk, dréncöveket kell lefektetni, hogy megszűnjön a vizesedés, a betonaljzat helyébe kavicságy kerül, és sok egyéb munkálatot is el kell végezni.

Ötletként vetem fel, hogy az ács- és asztalosmunkákhoz segítségül hívhatnák a székelykeresztúri mestereket, biztosan szívesen segítenének. S talán kevesebbe is kerülne.

– Csak a reformátusokhoz fordulnak segítségért?

B.N.T. – Mindenkihez folyamodunk, aki át tudja érezni, mit jelent az, hogy egy gyülekezet nem mehet be saját templomába. Mit jelent egy karácsonyi istentiszteletet a templom helyett a faluházban tartani.

Ezért kérünk mindenkit, segítsenek!

Részlet a Bodrogkeresztúri Református Templomért Alapítvány felhívásából:

„...Az elmúlt év vége óta közadakozásban részt vettek a reformátusokon kívül a római és a görög katolikus testvéreink is, és közel egy millió forintot adtak össze szegénységükből. De mindez a teljes rekonstrukció költségeinek csak a töredékét fedezi.

Ebben az esztendőben pályázatot nyújtottunk be, és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától a Tiszáninneni Egyházkerület ajánlásával 15 millió forintot, az Országos Műemlékvédelmi Hivataltól pedig 500 ezer forint hozzájárulást kaptunk az építkezéshez. Ez

az összeg arra elegendő, hogy lecseréljük a teljes tetőt és födémét, és gombamentesítsük az épületet. Sajnos a teljes belső berendezést a gombafertőzés miatt el kellett égetnünk...A munkálatok során az is nehezítette helyzetünket, hogy Európa egyik legjelentősebb, fokozottan védett denevértartókolóniája tartózkodik tavasztól ősziig a padláson, az ő védelmében a munkák csak ősztől, elvonulásuktól kezdődhetnek. Hálát adunk Istennek azért is, hogy a Bodrogkeresztúri Önkormányzat 450 ezer forinttal, míg Szegi Önkormányzata más módon támogat bennünket ebben az évben.

A rendelkezésünkre álló 16 millió forint azonban nem nyújt lehetőséget arra, hogy a templom tornyát is felújítsuk. Ehhez szükségünk lenne további 8 millió forintra, és a berendezések cseréjének költségét még nem is tudjuk felmérni.

Kedves Testvéreink!

Kérjük segítsenek bennünket anyagi áldozatukkal, hogy mielőbb befejezhessük az elkezdett munkát, és alkalmainkat az újjászületett épületben tarthassuk meg.

Bármilyen összegű segítséget hálás szívvel fogadunk az alapítvány Tokaj és Vidéke Takarékszövetkezetnél vezetett 56100024-16100099 számú számlájára.

Őszinte szívvel megköszönve segítő, jóindulatú adakozásukat, Isten gazdag áldását kívánjuk életükre, szeretteikre, munkájukra.

Dávid Zoltán A Bodrogkeresztúri Református Templomért Alapítvány Kuratóriumának Elnöke”

1999. novembere

KÁRPÁTALJAI ÁRVÍZKÁROSULTAK

“Jön az árvíz! Jön az árvíz! - hangzék, S tengert láttam, ahogy kitekinték.”

– Mi van a zsákokban, ruhanemű? - kérdezem Szászfalvi István sárándi tiszteletest.

– Vegyesen meleg holmi, cipő, csizma, paplan, plédek, minden.

– Honnan érkeztek, kik küldték az adományokat?

– Mi a csongrádi, a békési, a nagykunsági, a bihari, a debreceni, a szatmár-szabolcsi és nyírségi egyházmegeggyékkal, az ökumenikus szolgálattal, illetve a holland Dorkas Aid International és a német Johanniták Alapítványával állunk kapcsolatban. Kapcsolatban állok az osztrákokkal is. Ők most egy kamionnyi adományt szállítanak Baktalórándon keresztül, amit aztán helikopterrel visszünk az elzárt falvakba. A következő szállítmány Bajorországból fog érkezni. A kocsikat az osztrákok és a németek biztosítják. Hollandia tíz kamionnyi élelmiszert ajánlott fel, a mi feladatunk az élelem eljuttatása rendeltetési helyére. Nagyon fontos, hogy az kapja meg az adományt, aki igazán rászorul.

Kint van egy irodánk, és a Horkai püspök úr vezetésével Nagy Béla tanácsadóval deponáljuk az egységcsomagokat, amelyeket azután ők osztják.

Ha voltak is visszaélések, nem jelentős mennyiségről lehet szó. Én ilyesmit nem tapasztaltam, pedig kinn voltam mind a két oldalon. Amit ott láttam, még elmesélni sem lehet, lelkileg feldolgozni pedig még kevésbé. Annál is inkább, mert a katasztrófaélmények hosszú távú kihatása az igazán súlyos. Hiszen a helybeliek egy egész élet fáradalmainak a gyümölcsét veszítették el egyik percről a másikra. Amikor egy élet munkája hirtelen odalesz, ez nemcsak azt jelenti, hogy egy vagyontárgy vagy egy vagyonrész vész oda, hanem főleg a hozzájuk kapcsolódó érzések és lelki élmények pusztulása fáj. Annak a középgenerációnak a legnehezebb, amely hitében sajnos nincs kellőképpen felvértezve,

hisz ő nincs azoknak a lelki kapaszkodóknak a birtokában, mint az idősebbek. Ezért ezek az emberek a teljes kilátástalanság állapotában szenvednek. Hallgatók lettek, már sírni sem tudnak. Mi még tudunk könnyezni, de ők annyira megrendültek, hogy képtelenek ilyen módon könnyíteni a lelkükön.

Van azonban egy másik réteg is, amely lázad, perlekedik Istennel és a hatóságokkal. Merthogy ő úgymond nem kapott semmit. Szerencsére elenyészően kis százalékról van szó.

Most az a legfontosabb, hogy amiben tudunk, segítsünk, mert iszonyatos a veszteség.

– Személyes tragédiák nem történtek?

– Nem. A megkeseredés mögött nincs ott az élet eldobási szándéka, hanem inkább a bizakodás és az elszántság, hogy az életet újra kell kezdeni.

– Négy programot dolgoztunk ki, és a gyakorlatban fog eldőlni, hogy mennyire volt életképes az elképzelésünk. Az első a gyorssegély. Mindazoknak köszönetet kell mondanunk, akik részt vettek, vesznek benne: egyéneknek, gyülekezeti tagoknak, presbitériumoknak, lelkipásztoroknak, a Tiszántúli Egyházkerület kilenc egyházmegyéjének. Nagy dolog volt, hogy az ökumenikus szeretetszolgálat együttműködött a johaniták Csongrád megyei szervezetével.

– Második az, hogy a gyermekeknek karácsonyi játékcsomagokat küldjünk. Már elég sok csomagot készítettünk a hittanos gyermekekkel. Arra kértük a gyerekeket, hogy olyan játékokat készítsenek, amelyeket ők maguk is szívesen elfogadnának. Szeretném kihangsúlyozni, hogy a játékokat maguk a gyerekek készítik. Minden gyülekezet számára azt szeretnénk hírül vinni, hogy ők is készítsenek játékokat, és mi garantáljuk, hogy azok eljutnak az árvízkárosult gyerekekhez karácsonyra. Azt szeretnénk, ha a gyermekeknek és a szülőknek ott helyben tudnánk örömet szerezni. Nekik is legyen karácsony a karácsony, függetlenül attól, hogy milyen katasztrófa történt.

Karácsony után, január-februárban következne egy teljes kárfelmérés, házépítési tervek elkészítése.

Koncepció kidolgozása. Nyilvánvaló, hogy ez egy hosszabb távú folyamat. Bárkit, aki jelentkezik – mérnökök, kivitelezők, vállalkozók - szívesen fogadunk. Természetesen állami és magánsegítségre is gondolunk. Már egyeztetünk is több vállalkozóval. A lelkipásztoroknak körlevelet adunk ki. Hajdu-Bihar megye megyei közgyűlésének elnöke, Lájér József és Debrecen polgármestere, Kósa Lajos is az ügy mellé álltak. A debreceni reál- és humánértelmiség is támogat bennünket. Aki bármivel be tud kapcsolódni a programba, szívesen várjuk.

Az újjáépítés valójában tavasszal kezdődik. Az indítást március végére tervezzük, akkora várhatjuk ugyanis a hideg évszak végét. Március végén, április elején az alapok megásására kerülne sor. A betonozás munkálatai után a falazás következik, május-júniusban pedig a tetőszerkezet megépítése. Ez persze csak akkor lehetséges, ha mindenki a jobbik énjét fogja adni. Amire van remény és lehetőség. Ha valamikor, most igazán bizonyíthatja elhivatás-tudatát a nemzet. Én nem hiszem, hogy mi mindig csak gyűlölködünk. Hisz amikor nagy volt a baj, mindig össze tudtunk fogni. A komoly hittel, reménységgel és szeretettel felvértezett, lelkileg gazdag emberek mindennemű segítséget meg tudnak adni.

Olyan érdekes történeteink vannak, melyeken csak csodálkozni lehet. Egy szomszédos kis faluból, Hajdubagosról az egyik kicsi gyerek épp ide igyekezett az árvízkárosultaknak szánt kis adományával, de lekéste az autóbust, és tessék csak elképzelni, fogta magát, és gyalogszerrel átjött hozzánk. Bekopogott, hogy ő tizenöt darab kis füzetcsomót hozott az árvízkárosultaknak. Ez az eset Jézusnak a szegény özvegyasszonnyal való történetére emlékeztet, aki nem a fölöslegből lökött valamit, hanem mindenét odaadta, amije volt. Mi is azzal szeretnénk szolgálni, amink van. Szeretnénk felajánlani egész gyülekezetünk szervezettségét, s azt is reméljük, hogy mind többen fognak csatlakozni hozzánk. Vannak ugyan gondok, de én úgy érzem, hogy megfelelő áldozatvállalással úrrá leszünk a nehézségeken.

– Ez a csodálatos program kétségkívül az ottaniak

helyben maradását is szolgálja.

– Ez is a célunk. Tamási Áronnak van egy csodálatos gondolata, mely szerint: Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Aki elveszíti otthonát, szülőföldjét, az előbb-utóbb olyan kényszermegoldásokat fogad el, amik nem természetesek számára. Idegen közegben, idegen lehetőségekkel, a lehetetlenség konok falába ütközve, az ember nem igen ismeri meg a kegyelmet. A kegyelem számunkra az, hogy egyáltalán segíthetünk. Ha Reményik Sándornak arra a versére gondolok, amelyben a kegyelemről beszél, akkor mindnyájan elmondhatjuk, hogy a kegyelem most az lenne, ha a kárpátaljai magyarság szülőföldjén tapasztalná meg Isten kegyelmét. Azt, hogy voltak emberek, akik szeretetüket, s javaik egy részét áldozták azért, hogy ott, a tragédia helyszínén történjen az isteni csoda, a megbizonyosodás, hogy Isten maga a szeretet. Ezt a szeretetet a tragédiában is át kell tudni érezni ahhoz, hogy a bajban lévő meggyőződjön Isten lényéről, mindenhol jelen lévő erejéről. S ha ők megérik, hogy az anyaország, külföld, illetve az a tömeg, amely sokszor közönyt szimulál, nem hagyta cserben őket, akkor mind az adományozó, mind pedig az, akik fogadják, rá fognak döbbsenni, hogy Istennek abban van teljes és tökéletes öröme, hogy nem felejtkeznek el a szükségét szenvedőkről. Most nem szabad hagyni senkiből kiveszni a tenni akarást. Mindenre szükség van a gyülekezetben. Van aki hetven, más nyolcvan évesen jön segíteni. Van, aki csak zsákokat kötöz, más csak nyilvántart, a tizedik meg kicsi Bibliákat tesz a csomagokba...

Az adományok folyamatosan érkeznek. Karácsony közeledtével az emberek még inkább ráeszmélnek arra, hogy mi is történt ott nemzettestvéreinkkel.

Itt Sárádon kábeltévén informálják a lakosokat a segélyezés, illetve a munkák menetéről, közlik a szükséges információkat. A debreceni regionális tévé szintén bekapcsolódott a segélyező munkába, a megyei lap nemkülönben.

– Nagy támogatottságot érzek a régió egész területén.

A mai napon egy 24 tonnás kamion indult útnak.

Holnap is el fog indulni még egy 24 tonnás.

A község, vagyis az iskola, az önkormányzat, az óvoda, a posta, a gyülekezet, a presbitérium egy emberként állt az ügy mellé, az emberek fáradhatatlanul dolgoznak.

– Felmérték mekkora volumenű építkezésről lesz majd szó?

– Csakhamar egy koordinációs irodát fogunk megnyitni, és a debreceni egyházmegyével s a megyei közgyűlés elnöki hivatalával együtt fogjuk egyeztetni a teendőket. Amennyiben ez az iroda valóban megnyílik, január, február hónapban mi készen állunk arra, hogy egy megfelelő stábot a helyszínre küldjünk, ahol kamerákkal, filmfelvevőkkel, fényképezőgépekkel felszerelve dokumentálja a pontos méreteket.

Természetesen nemcsak Vári esetében, ahol 85 százalékos a pusztulás, hanem olyan helyeken is, ahol kisebb a romlás. Nemcsak a renoválásokba, hanem az újjáépítésbe, az épületek minőségi javításába, a közellátásba, a csatornahálózat, a víz- és villanyvezetékek helyrehozatalába, kiépítésébe is szeretnénk bekapcsolódni.

Nagy gond és feladat a fertőtlenítés. Arra kérek mindenkit, hogy aki tud, minden egészségügyi eszközzel segítsen. Bármilyen kicsi segítség életet menthet.

Végül is hálás vagyok az Úrnak, hogy méltóvá tett bennünket erre a szolgálatra.

Elhangzott Sárádon, az árvíz idején

HAZAVÁGYÓ

FÉSZEKTELENÜL

(Írtam a nyolcvanas években Kolozsvárt fehér éjszakáim egyikén).

Szárnycsapásaiban a megérkezés nyugtató érzésével fészkére szállt egy madár. A vörösbe hajló alkonyi ég s a végtelenbe fúródó jegenyesor gótikus orgonája oly fenséges látványt nyújt, hogy ha nem a természet maga volna, giccsesnek érezném. Odább, a folyó túlsó partján kis erdő húzódik, valóságos madárparadicsom. Fészek fészkek mellett, a fákon fenn és lenn a bozótban, tekintettel is nehéz egybefogni, hát még megszámolni!

És micsoda változatosság! Az egyik alig öklömnyi, a másikban tán még egy csecsemő is elférne. Emezé bársonyosan puha, amazé durva szövésű, némelyik igazi mestermű, olyik meg egyszerű tákolmány. Mégis mindegyiknek ugyanaz a rendeltetése: otthon, ahova a levegőég urai mindig hazatérnek.

A fészek - otthon, ismételgetem magamban. Olyan egyszerűen hangzik, de milyen mélységeket sejtet! Tamási Áron szerint az ember élete egzisztenciálisan összefügg az otthonnal. Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. És ha már a világon vagyunk, valahol otthon is kell lennünk benne. Az otthon az emberélet méltóságának a feltétele. Csak az a társadalom igazán emberi, amely lakóinak otthona is. Az otthonhoz való jog egyetemleges és elidegeníthetetlen, már csak ezért sem változtatható senki előjogává. Mindazáltal hányszor volt úgy a történelemben, hogy az erőszakká durvult túlerő nemcsak az egyes embert, hanem egész közösségeket, kisebbségeket, népeket lökött odább-odább, úzótt el, nem egyszer végérvényesen otthonából, hogy aztán bumerángxként visszacsapva, az úzóbból úzótt legyen.

Bár a történelem nem fukarkodott esetekkel „bizonyítani”, hogy az ellenállhatatlan erőszak teremti meg úgymond a legmagasabb rendű jogot, az erőszak heroizálása sohasem vezetett jóra. Vajon remélhetjük-e, hogy az ember története, ha mégoly nehézkesen is, az

erőszak felől a moralitás irányába fog előre mozdulni? Remélhetjük-e, hogy a túltáplált - akárcsak potenciális - erőszak végül ugyanarra a sorsra jut, mint a túlságosan felfújtt léggomb: önmagát téve lehetetlenné, megsemmisül?

Helvétius úgy kétszáz évvel ezelőtt úgy vélte, hogy kiki saját körülményeinek és neveltetésének a terméke. Ahhoz, hogy az ember maximálisan kibontakozhassék, szüntelenül javítani kell az életkörülményeit. Hogy ne védtelen kiszolgáltatottnak tudja, hanem valóban otthon érezze magát a világban.

Melyik világban? - kérdezzük rá önkéntelenül, mert a költő arra figyelmeztet, hogy "Egész világ nem a mi birtokunk". Bizony nem! Talán azért is érezzük hatványozottan a magunkénak szűkebb pátriánkat, azt a helyet, ahol világra jöttünk.

Ami virágnak a napfény, folyónak a meder, fának a föld, az lehet nekünk a tájék, ahol a világra eszméltünk: éltető erő, nyugtató bizonyosság. Gyermeki tisztán cseng ott fülünkben a szó, marasztalóbban bólintanak felénk a körbe futó dombok, még a szél is szelídebb, ha netán csípősebben fúj is.

Vajon magunkban hordozzuk az otthonunkat is, úgy, mint a génjeinket? Lehetséges. Legalábbis átvitt értelemben. Hisz szűkebb pátriánk, jóval azelőtt, hogy utunkra bocsátott volna, belénk gyúrt egyet-mást az otthoni fűszerekből, sajátossá téve észjárásunkat, különös ízt s szint adva egyéniségünknek.

De az otthon nemcsak az a hely, ahol az ember lehajthatja a fejét. Mert mit ér a puha vánkos, ha a zavartalannak tűnő csend mélyén nyugtalanság feszül, vagy félelem él a lélek mélyén? Csak a szeretet csendjében születik meg az igazi nyugalom csendje s békéje, ahol a vágyó lélek szabadon szárnyalhat, nem kell fázósan magába fordulnia, mint beteg kutyának pállott vackán.

A költő és filozófus Novalis szerint a bölcsélet: honvágy. Milyen igaz! Mi más is az élet, mint örökös otthonkeresés (magunk keresése) és nem szűnő remény, hogy meg is találjuk. Mennyire más az ilyen teljességre

törő csillapíthatatlan vágy, mint az a sztoikus beletörődés, melyben már annyi tűz sem maradt a valamikori lángolásból, hogy még egy utolsót lobbanjon a lélek.

A végtelen tereken bolyongó, a mindenség titkát és benne önmagát kereső költő-filozófus háborítatlan csendjének hullámverése mintha egészen idáig, hozzám érne...

Állok a rezzenetlen csendben. Az ég peremén hideg fénnel szálló nagy impresszionista, elunva játékát, lassacskán egyhangú szürkével vonja be az égi vásznat. Beesteledett.

Egy-egy elkésett madár igyekszik még szellős fészkeire, egyébként háborítatlan nyugalom van. És ahogy gyökeret vert álltomban ekként merengek, egyszer csak végigfut rajtam valami furcsa nosztalgikus borzongás.

Advent van - lelkem az otthon melegére, szeretetre vágyik.

ZÁRSZÓ

Nem vagyok egyházi ember, miért írtam mégis ezt a könyvet?

Magyarázkodnom kell.

Gyermekkoromat felidézve, itt köszönöm meg áldott emlékü Horváth Jánosnak, a néhai nagykakucsi (Partium) református lelkésznek veretes nyelvű prédikációit. Őt hallgatva találkoztam először az irodalmi nyelvvel. A karzatról figyelve felsejlett bennem, hogy ihletett beszédei valamiféle ünnepi világba, ésszel fel nem fogható régióba emelik hallgatóságát, nehéz életű falusfeleimet.

Az időnkénti templomba járáson kívül egyéb kapcsolataim később sem voltak az egyházzal.

Ma már tudom, hogy reformáció nélkül a magyarság nem az lenne, ami, és hogy Magyarország nem ott találatna az európai nemzetek sorában, ahol zaklatott történelme ellenére van.

Mert a magyar református egyház - nemzeti egyház.

Ez később sokat jelentett nekem. Erdélyiként ugyanis közel ötven évig kisebbségi sorban éltem, ahol nem annyira az anyagi nélkülözések jelentették számomra a legsúlyosabb megpróbáltatásokat, hanem a szünni nem akaró lélektiprás, a magyarság ellen intézett merényletek. A kolozsvári Képzőművészeti Akadémia tanáráként keserűen tapasztaltam, hogy 1971-ben, amikor oktatóként oda kerültem, még 26 magyar hallgatóm volt, 1985-ben, amikor kénytelen voltam otthagyni az intézetet, mert hatalmi szóval megszüntették a magyar nyelvű oktatást, és azt, amit felkínáltak, hogy tudniillik románul tanítsak, nem éreztem hivatásomnak, már csak két magyar hallgatótól búcsúzhattam el. A numerus claususból majdhogynem numerus nullus lett.

És a nyomás fokozódott.

A Korunk filozófia rovatának szerkesztőjeként immár nem írhattam le magyarul az ősi magyar helységneveket. Ezért körülírással kíséreltem: Nagyvárad ismét Pece

parti Párizs lett, Brassó a Cenk alatti város, a kolozsvári magyar színház a Szamos menti város magyar színháza... A lapokban a magyar történelemmel, kultúrával összefüggő könyvek, írások nem jelenhettek meg, a rádióknak, a televízióknak is hallgatni kellett múltunkról. A magyar szó elnémult az iskolákban, az egyetemen, a körélet színterein.

Kíméletlenül vagdosták a gyökereinket.

Ekkor a templomok újra megteltek, és a színházak teltházzal játszottak. A Házsongárdban pedig, ahova nagyjainkat temettük, kemény vádbeszédek hangzottak el.

Emlékszem, a méltán európai hírű fametszőt, Gy. Szabó Bélát búcsúztattuk éppen a Farkas utcai református templomban. Mellettem állva a gyászoló gyülekezetben, a helyi irodalmi hetilap akkori főszerkesztője, akinek igen magas párt- és állami funkciója is volt, könnyes szemekkel énekelte a XC. zsoltárt. A nyolcvanas évek második felében Erdélyben ez nem volt veszélytelen, hisz az írókat, költőket, tollforgatókat mindenhol figyelték, szimatoltak utánuk, bizalmas beszélgetéseiket lehallgatták. De vannak idők és adódnak helyzetek, amikor az odafércelt álarcnak le kell hullnia, amidőn - a paroxizmusig fokozott gyűlölet légkörében - az emberek számára a mégoly féltett társadalmi pozíciónál is fontosabb az igazság kimondása, az őszinte megnyilatkozás. Ama bizonyos archimédeszi pont, a Bizonyosság. "Te benned bízunk eleitől fogva..." - visszhangzott az ének a hatalmas boltívek alatt, miközben, amint Áprily Apáczai hitvese, Aletta van der Maet emlékét idézve mondja gyönyörű versében: "míg dörgő fenséggel bűgött le rája / a kálvinista templom orgonája".

Ott, az orgona alatt állva-énekelve égett belém a parancs: "Merjünk önmagunk lenni!" Ott éreztem igazán, hogy a református egyház és a magyar nemzet egy és (meg)oszthatatlan.

Visszahonosodva, újságíróként szétnézve a református egyház fenntartásában működő szeretetotthonokban, örömmel tapasztaltam a gondozók együtt érző szeretetét, mely valósággal belengte az otthonokat. Ez készítetett

később arra, hogy megírjam a tapasztaltakat, egyebek közt azt többletet, ami bár nem kerül pénzbe, mindennél többet ér az időseknek és a betegeknek, hisz minden kedves szó egy-egy oázis a sivatag tengerében.

Így, ismerkedve-tapasztalva eszméltem rá, hogy - a rosszemlékű kommunizmus kirekesztő politikája után - újra betagolódva a társadalom életébe, a református egyházra nagy feladat vár az elkövetkezőkben a megkérgesedett lelkek ápolásában és önazonosságunk megőrzésében.

Jószerevével erről szól ez a könyv.

Hitéleti, teológiai kérdéseket nem érint. Világi emberként ilyesmikbe nem ártottam magam.

A.K.

TARTALOM

“Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk!”	5
“Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk!”	6
ELVEGYÜLNI VAGY KIVALNI?	15
Merjünk önmagunk lenni!	29
Istent és a Hazát szolgálva	40
Szolgálatra készen	44
Politizáljon-e az egyház?	59
Isten után legfőbb	62
törvény – az Élet	62
A másság helyett tiszteljük az embert	77
„Ne hagyjuk a templomot s az iskolát”	84
Egybeseregléseink	87
Mégiscsak lesz!	88
A próba és a hűség népe	91
“EZER ESZTENDŐ ELŐTTED”	97
A szándéktól a tettig	125
Elérkezett a cselekvés ideje	126
Hányféle lehet a segítség?	129
Ébredés, egyház, misszió	132
Egyháziak és világiak együtt	134
Lépünk testvérkapcsolatra!	136
„Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát!”	139
A nemzetben gondolkodni nem anakronizmus	140
Még mindig kevés a lelkész	146
PEDAGÓGIA ÉS KOMMUNIKÁCIÓ	148
A XXI. SZÁZADI KERESZTYÉN ISKOLA LEHETSÉGES TARTALMAI	159
Jubiláló népfőiskola	162
A hírtől az örömhírig	165
A hírtől az örömhírig	166
Bibliák és imakönyvek	169

Veszélyeztetett lelki élet	172
A reformátor színre lép	175
Egyhitűek családja	177
A média és az egyház	180
A szeretet tettei maradandók	185
„Szeresd felebarátodat”	186
Új mintát kínálnak	188
Van visszaút az emberek közé	191
Egymásra utalva	195
Isten nem személyválogató	198
Menedék az időseknek	201
Ez is Magyarország	204
Aki egyidős a századdal	208
KÉTSZER SEGÍT, AKI SZÜKSÉGBEN LÉVŐN	
SEGÍT	211
KÁRPÁTALJAI ÁRVÍZKÁROSULTAK	217
Hazavágyó	223
FÉSZEKTELENÜL	224
ZÁRSZÓ	227